

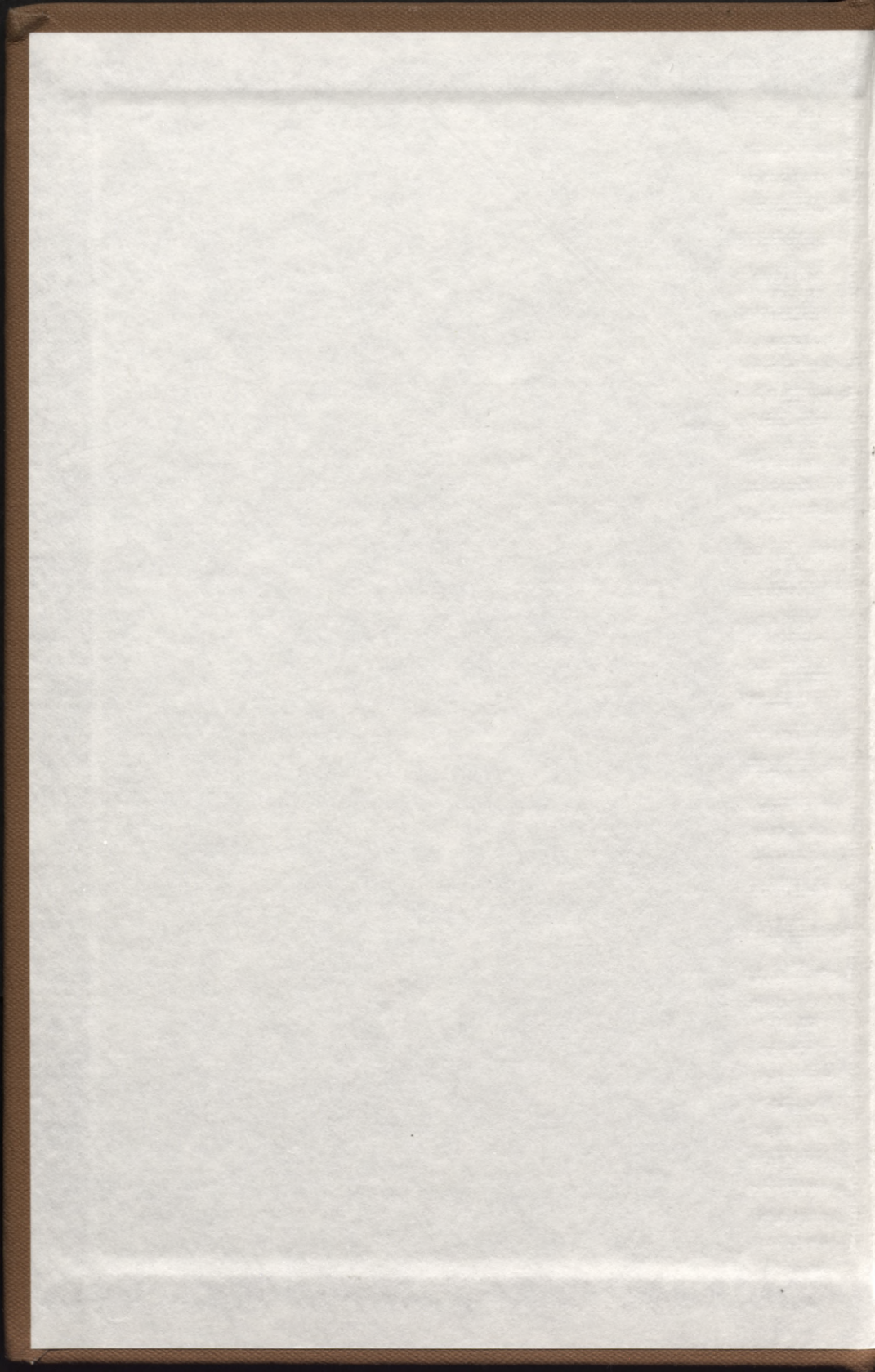
90-4

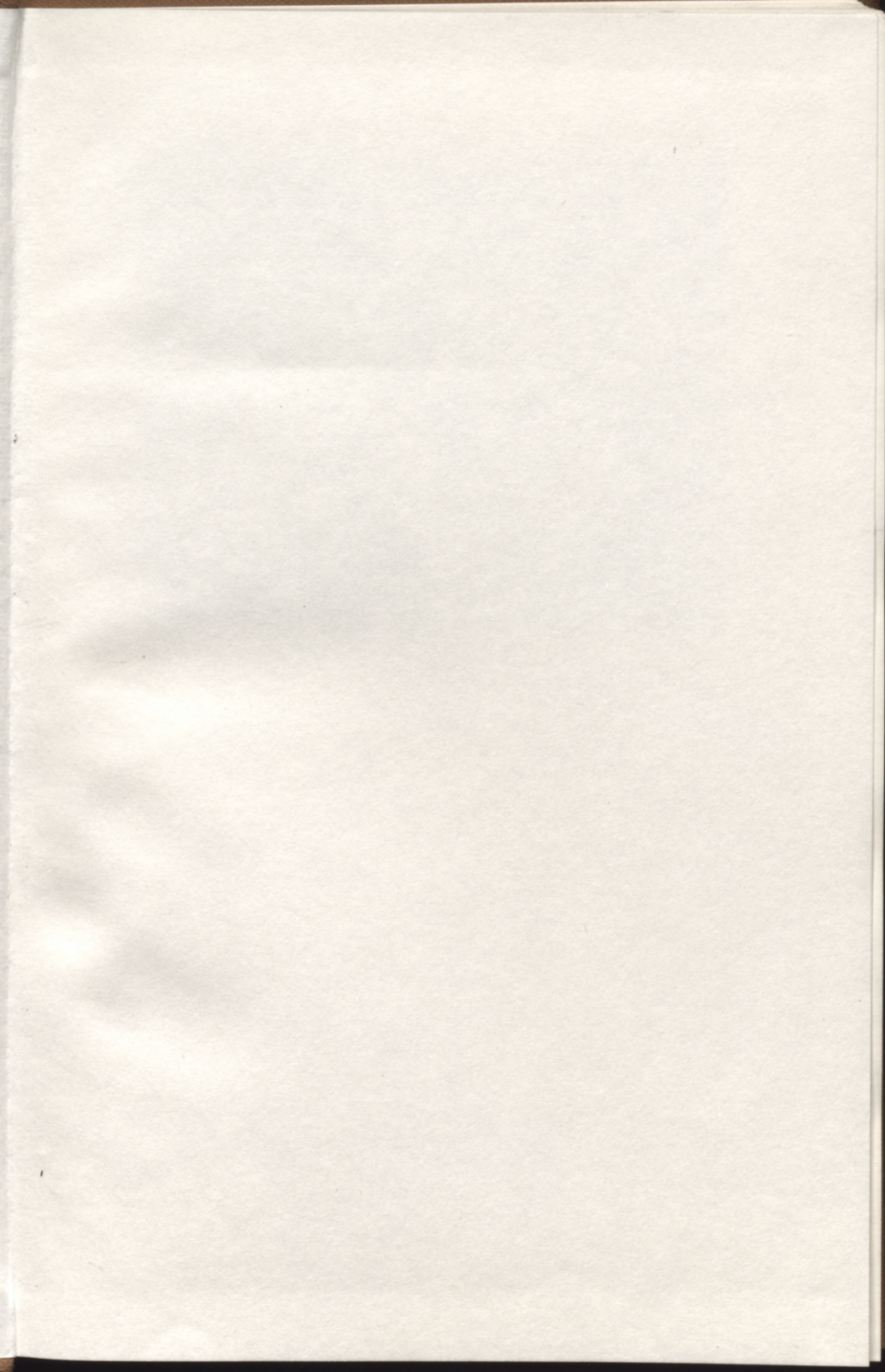
L620 XXVIII

ARCHIVS

DIVDESMIT ASTOTAIS SĒJUMS

MCMLXXXVIII

B, L

Leo Svīķers

ZIEDI

L 90-4
L 620

L
9

ARCHĪVS

RAKSTI PAR LATVISKĀM PROBLĒMĀM

REDAKTORS EDGARS DUNSDORFS

XXVIII
MŪŽA RITUMS

Izdevēji: Pasaules brīvo latviešu apvienība
un Kārļa Zariņa fonds

MELBURNĀ 1988

K

©

Copyright: Archīvs, 1988

3 Dickens St., Elwood, Vic. 3184

Australia

National Library of Australia card number and ISBN

0947 177 06 X

All rights reserved. No part of this book may be reproduced or utilized in any form or by any means, electronic or mechanical, including photocopying, recording or by any information storage and retrieval system, without permission in writing from the Publisher.

L

LATVIJAS VALSTS
BIBLIOTĒKA

~~91-31.303~~

0303018663

Printed by IMPRESS PRINTING PTY. LTD. Keysborough, Vic. 3173

PRIEKŠVĀRDI

Cilvēka mūža ritumam veltīto sējumu ievada mākslinieka Leo Sviķera gleznas attēls krāsās un Veltas Sniķeres dzejolis ar Leo Sviķera zīmēto viņeti. Prāvests Arnolds Grosbachs raksta par Dieva piešķirtajiem žēlastības gadiem cilvēka dzīvē. Literāts un pēdāgogs Eduards Silkalns un psihologs Dr. Nikolajs Picka apcer paaudžu plaisas problēmu. Silkalna rakstam redaktors pieskaņojis gleznotāja Oskara Noriņa ilustrācijas no krājuma *Norītis* (1952), to identificēšanu ar Indras Gubiņas romāna personām atstājot lasītājiem pašiem.

Redaktora rakstam „Gadi, gadi. . .” ir četras daļas: „Gerontoloģija”, „Cilvēka mūža ritums”, „Četru paaudžu ģimenes” un „Divdesmitā gadsimta latviešu rakstnieku mūžs”. Raksts ilustrēts ar Jaņa Rozentāla zīmējumiem, diagrammām un rakstnieku grupu fotoattēliem. Eseju noslēdz dažū neparastu mūžu apcere.

Jurista Ludviga Žagara rakstam par testamenta gatavošanu pieslēdzas redaktora apskats par triju ievērojamu latviešu testamentu.

Alīdas Cīrules atmiņas ievada Arvīda Proda sagādāto rakstu seriju par latviešu pensionāru biedrībām, vecoļaužu mītnēm, atpūtas namiem un no metnēm brīvajā pasaulē. Rakstu ilustrē kartogramma un fotoattēli. Mākslinieks Ivars Muzikants zīmējis Alīdas Cīrules, Arvīdas Muchkas un Arvīda Proda ģimetni.

Sējumu noslēdz 1939. g. 23. augusta Vācijas un Padomju savienības slepenā līguma faksimils vācu un krievu valodā ar latvisko tulkojumu, Paula Beka nekrologs, iepriekšējā sējuma datu labojums un redaktora piebilde.

Archīva XXIX sējumu paredzēts veltīt skaņumākslai un eventuāli citām mākslas nozarēm.

Redaktoram ir patīkamais pienākums draudzīgo lasītāju vārdā izteikt pateicību visiem krājuma līdzstrādniekiem.

Latvijas brīvības ausmas gaidās

Redaktors

Velta Sņikere

UZ CITU KRASTU

*Pēc gadu pļaujas
Visriņķī plok migla,
Kā zeltaina laiva
Līgojas saule.*

*Visriņķī plok migla.
Gaisotnē dzidrā
Ar sudraba tālēm
Var sadzirdēties.*

*Ne pirmā, ne pēdējā
Dzīve šī – cilpiņa –
Loceklis ķēdē
Atpinamā.*

*Dzijiņa kamolā
Atrisināmā.
Jāattin kamols,
Jāatmin tinējs.*

*Kā zeltaina laiva
Līgojas saule,
Sasaucama
Un panākama.*

*Ar sudraba tālēm
Var sadzirdēties.
Plok migla, izirst,
Laistās vien laiva.*

DIEVA PIEŠKIRTIE ŽĒLASTĪBAS GADI CILVĒKA DZĪVĒ

Arnolds Grosbachs

„Mūsu mūžs ir septiņdesmit gadi un, ja kāds ļoti stiprs, astoņdesmit gadi” ir sacīts Svētajos rakstos. Šos vārdus ir daudzkārt dzirdējusi mūsu vecākā paaudze, jo Latvijā, pēc Baznīcas konsistorijas noteikumiem, tie mācītājam bija jānolasa katrā bēru gadījumā, un likās, ka tas ir negrozāms Dieva nolikums un pietiekams cilvēka mūža ilgums. Taču mūsu laikmets rāda, ka Dievs var arī pagarināt cilvēka mūžu pāri šai robežai. Ir cilvēki, kas piedzīvo 90 un pat 100 gadus, ko tomēr uzskata par sevišķu Dieva dāvanu. Simtgadīgo apsvēic ne tikai sabiedrība, kurā šis cilvēks dzīvo, bet arī valdības galvas sūta savus sveicienus.

Kā šādu mūža ilgumu sasniegt ar savu paša gribu un cilvēka spēkiem, ir grūti pateikt. Vairums ļaužu labprāt šādu vecumu vēlētos piedzīvot, taču tas vienmēr neizdodas. Nekādā ziņā to nenoteic īpaši labvēlīgi ārējās dzīves apstākļi vai cilvēka izcilais materiālais stāvoklis. Piedzīvojumi rāda, ka labie dzīves apstākļi daudzos gadījumos tieši saīšina cilvēka mūža garumu, jo tajos rodas vēlēšanās izbaudīt visu, ko dzīve spēj dot. Ir baudas, kas saindē un pat nonāvē kā garu, tā arī miesu. No šādām baudām varam minēt pašreiz tik plaši izplatīto narkotisko vielu lietošanu. Arī cilvēka izcilais veselības stāvoklis nevar būt drošs faktors ilga mūža nodrošināšanai. To apliecina nelaimes gadījumi, kuŗos veselīgs cilvēks vienā mirklī zaudē savu dzīvību.

Lai saglabātu veselu miesu un garu, ir dotas pamācības veselības kopšanā gan ar lekcijām, gan sarakstītām grāmatām. Tā kādai grāmatai ir virsraksts *Ilga mūža noslēpums*. Šo lekciju un grāmatu vērtību nevar noliegt. Tās var dot daudz labu padomu, kuŗus ievērojot, cilvēks var uzlabot savu veselības stāvokli. Šeit būtu īpaši izceļama medicīniskā palīdzība, ko sniedz ārsti un izglītoti slimnieku kopēji. Tomēr ar gudriem padomiem un medicīniskiem līdzekļiem neviens mūža garumu nevar garantēt. Ir vēl citi faktori – nelaimes gadījumi, kas saīšina cilvēka dzīvi. Ik dienas par tiem ziņo laikraksti. Tie notiek mājās, tie notiek uz ielas, tie notiek neapzinīgi satiksmes kļūmēs un apzinīgi noziedznieku roku radīti. Aizvien ir spēkā dziesminieka Dāvida vārdi: „Cilvēks savā dzīvē ir kā zāle, viņš zied kā puķe laukā. Kad vējš to skaŗ, tad tās vairs nav, un pat nepazīst vairs tās vietu” (103. Dāvida dz., 15. un 16. p.).

Izcilais teoloģijas profesors un mūsu baznīcas kādreizējais archibīskaps Dr. Kārlis Kundziņš, kas ir nodevies cilvēka garīgās dzīves pētīšanai, nav varējis atrast likumību, kas noteiktu drošu cilvēka dzīves ceļu. Sava mūža pēdējos gados viņš sarakstīja grāmatu *Ap lielo dzīves mīklu*. Šai grāmatā viņš risina domu: Kāpēc cilvēks dzīvo pasaulē, vai cilvēka dzīvei ir kāda nolikta īpaša nozīme, vai arī tā ir tikai eksistence, kuŗai ir sākums un beigas kā visai pārējai radībai? Cilvēks tiešām savā ārējā dzīvē ir kā zāle vai kā puķe, kas beidzot nokrīt, un tās vairs nav. Bet vai cilvēkam bez miesas, kas lemta satrūdēšanai, nav kas vērtīgāks — dvēsele un gars, kas nav pakļauti zāles eksistences likumībai?

Kārlis Kundziņš liek cilvēkam domāt par pašu nozīmīgāko dzīves problēmu: Kāpēc cilvēks dzīvo pasaulē? Kāda nozīme ir cilvēka virszemes dzīvei? Viņš piemin faktoros, kas nav atkarīgi no pašā cilvēka un viņa gudrības un spējām. Parasti mēs neatrodam laiku šo jautājumu risināšanai, jo dzīve ir pārpilna darbiem un pienākumiem. Bet šie jautājumi ir jāatrisina vai vismaz jāmēģina tos atrisināt. Nozīmīgi ir dzejnieka un rakstnieka Ibsena vārdi: „Tiks piedots, ja tu neiespēji, bet mūžam ne — ja negribēji!”

Sevišķi vērtīgs ir tas laiks cilvēka personiskajā dzīvē, kad viņš vairs nav pakļauts dzīves ārējiem apstākļiem — cīņai par savas eksistences nodrošināšanu. Mūsu apstākļos tie ir pensijas gadi. Mēs tos droši varam saukt par Dieva žēlastības gadiem. Šai laikā var īsteni sākties darbs savas dzīves izvērtēšanā, kļūdu atrašanās un savas garīgās dzīves nostiprināšanā. Ne par velti dzird sakām, ka dievnamā dievkalpojums pārsvarā esot gados vecāki cilvēki. Tie meklē, un tie atrod. Tie atrod jēgu savai dzīvei. Cilvēka dzīves uzdevums jau nav lauku kopšana, pilsētu celšana, dzīves ērtību un bagātības vairošana, bet gan sevis izveidošana, apzinoties, ka katrs cilvēks ir vienreizējs brīnums virs zemes — radīts pēc „Dieva vaiga un līdzības”. Katrs cilvēks ir indivīds, kāds pasaulē vēl nekad nav agrāk dzīvojis un arī nekad vairs tāds virs zemes nedzīvos. Neviens cilvēks nav lieks, nevajadzīgs, nenozīmīgs, nevērtīgs, bez kāda uzdevuma.

Mūža pēdējie gadi ir brieduma gadi. Tikai rudenī augļi pie koka iegūst krāsu, garšu un vērtību. Ja šos gadus cilvēks sasniedz, tad tie ir svētīti gadi — Dieva žēlastības gadi. Šai laikā cilvēks sagatavojas uz brīdi, kad Dieva roka viņam pieskarsies un noņems to kā gatavu augli, kas virs zemes savu uzdevumu ir piepildījis. Nejautāsim, kāpēc cilvēks ir Dievam vajadzīgs. Pilnīgi skaidru atbildi mēs nespēsim dot, lai cik dievbijīgi mēs arī būtu. Bet to mēs zinām: neviens cilvēks par velti pasaulē nav dzīvojis. Dievs viņu ir izredzējis, Dievs viņu ir veidojis. Dievs piešķir vecuma dienas kā savus žēlastības gadus, kuŗos cilvēks, pārvērtējot savu dzīvi, atrod ceļu pie Viņa.

PAAUDŽU PLAISA
PAAUDŽU ĪPATNĪBAS INDRAS GUBIŅAS ROMĀNĀ
UZ AKMEŅA STĀVĒDAMS *

Eduards Silkalns

Redaktora piezīme: Eduarda Silkalna raksta ilustrēšanai redaktors izvēlējies māksliniekam Oskaram Norītīm veltītajā piemiņas rakstu krājumā *Norītis* (Stokholmā 1952) publicētos attēlus.

Par Silkalna apcerētā Indras Gubiņas romāna *Uz akmeņa stāvēdams* izdevumu Grāmatu drauga apgādā autore žurnālā *Laras lapa* 41 (60–61. lpp.) raksta, ka viņa nekad savā mūžā neesot redzējusi grāmatu ar tik daudzām iespiedumkļūdām, un brīnās, ka to vēl neviens nav pamanījis. Sai ziņā autore gan kļūdās, jo Eduards Silkalns to jau bija aizrādījis savā recenzijā „Romāns par 3 paudzēm” (sk.: *Austrālijas latvietis* 1873. nr., 1987. g. 17. aprīlī).

Morāle – autoriem pašiem jālasa savu darbu korrektūras.

Cilvēka izturēšanos dažādās dzīves situācijās un viņa reakciju uz dažādiem ārējiem apstākļiem nosaka vairāki faktori: viņa raksturs, temperaments, izglītības līmenis, ģimenes stāvoklis, pasaules pieredze, paudze, pie kādas viņš vai viņa pieder, laikmeta gars – gan pašreizējā laikmeta, gan tā laikmeta, kad cilvēks audzis un veidojies.

Mēdz sacīt, ka rakstnieki pamatos nodarbojas ar individu īpatnībām un likteņiem, kamēr sociologi, sabiedrisku norišu pētnieki nodarbojas ar veselām ļaužu grupām. Tāds divdalījums tomēr ir mākslīgs. Daudzi sociologi, lai vispārinājumiem piešķirtu miesu un asinis, lai tajos iepūstu dzīvības dvasi, papildina savus grupu pētījumus ar atsevišķu personu stāstījumu vai interviju publicējumiem. Angļu valodā šādus papildinājumus dēvē par „case studies”. Sociologs it kā gribētu aizrādīt: vienalga, par kādu grupu lai mēs runātu, mēs nedrīkstam aizmirst, ka šī grupa veidojas no individiem, un katram individam ir arī gluži individuālas noslieces, kas atņem kādu nieku no vispārinājuma spēka.

Rakstnieks īsā stāstā vai novelē var arī neparādīt sava personāža piederību pie kādas noteiktas grupas – kādas tautas, reliģiskas konfesijas, paudzes.

* Indra Gubiņa, *Uz akmeņa stāvēdams* ([Bruklinā] 1986), 292 lpp. 1987. gada novembrī PBLA kultūras fonds rakstniecei par šo romānu piešķīra Krišjāņa Barona prēmiju.

Garākā literārā darbā, piemēram, lugā un it īpaši romānā bez piederības parādīšanas pie dažādām grupām rakstniekam neiztikt. Neiztikt arī bez laikmeta gara parādīšanas. Te tad rakstnieka un sabiedrisko norišu pētnieka mērķi saskaņas. Starpība ir vienīgi tā, ka rakstnieka uzmanības centrā allaž ir indivīds, no kuŗa rīcības un likteņiem tad lasītājs var secināt par sabiedrību vai grupu, pie kuŗas attiecīgais indivīds pieder un kuŗā viņš rosās; turpretim sabiedrisko norišu pētnieka uzmanības centrā ir vesela cilvēku sabiedrība, tāpēc, ja mēs gribam iztēloties, kā pie šīs sabiedrības piederīgs indivīds varētu tādā vai citādā situācijā izturēties un rīkoties, tas mums ir jāsecina no vispārīnājumiem, kādus lasām par šo sabiedrību.

Jo mazāk kāds sociologs aizmirst atsevišķo indivīdu, jo godīgāks, patiesāks, dziļāks viņš būs kā sociologs. Jo vairāk lielās formas izmantotāji rakstnieki saviem darbiem dod sabiedrisku skanējumu, jo viņi svarīgāki, pilnasinīgāki kā rakstnieki. Kur spilgti indivīdi darbojas uz spēcīgi izkrāsota sabiedriska fona, tur nereti rodas ne vien labs literārs darbs, bet reizē arī vērtīgs laikmeta dokuments. Iedomāsimies kaut vai *Mērnietu laikus!*

1986. gadā, kad Grāmatu drauga apgāds publicēja Indras Gubiņas romānu *Uz akmeņa stāvēdams*, pirmā persona, ar kuŗu es romānu pēc izlasīšanas pārrunāju, bija negatīvi kritiski noskaņota. Darbībai un izteikām trūkstot motīvācija: Gubiņas personas gan visu ko sakot un darot, tomēr paliekot neparādīts, kas viņām liek sacīt un darīt tieši tā un ne citādi. Iebildu, ka Gaša izšķiršanās kļūt par mācītāju jau nu ir motīvēta visai pamatīgi, rakstniecei parādot, kā Gatis soli pa solim nonāk līdz šim izšķiršanās mirklim. Sarunas biedre pievienojās, bet aprādīja, ka tā tad arī paliekot vienīgā motīvētā norise, un beigu beigās man nācās atzīt, ka viņai taisnība. Taču, tālāk domājot, es atskartu, ka, kaut gan individuālas motīvācijas Gubiņas personu rīcībai un izteicieniem bieži trūkst, šīs personas lasītājam tomēr parādās ļoti patīkamas, jo motīvācija viņu rosmēm un runām ir plašāka un dziļāka: viņu rosmes un runas nosaka visnotaļ paaudze, pie kādas viņas pieder, un apstākļi un laikmeta gars, kādā viņas ir augušas un veidojušās.

Kaut gan Gatis neapšaubāmi ir romāna centrālā persona, man pamatos nepatīk uzlūkot Gubiņas sacerējumu pirmām kārtām par Gaša personīgās izaugsmes izklāstījumu. Pat ja rakstniece pati savu darbu par tādu vēlētos uzlūkot, man ne Gaša kļūšana par mācītāju, nedz viņa jauktās laulības problēmātika neliekas šī romāna veiksmīgākā, vērtīgākā puse. Romāna vērtīgākā īpašība manuprāt ir triju latviešu paaudžu nostatīšana vienu otrai blakus, šo paaudžu īpatnību parādīšana. Mārtiņš un Valda nav tik pārāk interesanti kā indivīdi,

tomēr viņi ir visai interesanti kā vēl Latvijā augušas un tātad jau pavecākas paaudzes pārstāvji. Marianna Leja un Pauls Avots savukārt ir labi gan Latvijā vēl dzimušās, tomēr jau trimdā izaugušās, tātad vidējās paaudzes pārstāvji. Gatis Brencis un franču kanādiete Gabriela savukārt pārstāv jauno paaudzi. Tās tad arī ir sešas galvenās romāna personas: pārējām, piemēram, Pēterim Lūrim, Rigmūrai, jauniešu bariņam Gotlandē – ir samērā maznozīmīgas blakulomas.

Ja nu Gubiņa ir izvēlējusies tik simmetrisku galveno personu sadalījumu, ka sastopamies ar divi personām no katras no trim paaudzēm, katreiz ar vienu vīrieti un vienu sievieti, tad gribu gandrīz domāt, ka šis paaudžu pretstatījums un salīdzinājums būs bijis viens no viņas nolūkiem, romānu rakstot. Visai rūpīgi Gubiņa ir piestrādājusi pie chronoloģijas, tā ka no šur un tur izkaisītās informācijas lasītājs var ne vien aplēst, ka darbība ilgst no 1978. līdz 1983. gadam, bet arī to, cik mūža gadu ir katrai no galvenajām personām. Valdai darbības sākumā ir 55 gadi, tātad viņa dzimusi 1923. gadā. Vīrs Mārtiņš ir seši gadi jaunāks, tātad viņš dzimis 1929. gadā. Viņi precējušies 1959. gadā, kad Mārtiņam jau bijuši 30, bet Valdai 36 gadi. Viņu vienīgais bērns Gatis piedzimis 1960. gadā, jo viņam darbības sākumā ir astoņpadsmit gadi. Par Mariannu Leju lasām, ka, bēgot zvejaslaivā uz Zviedriju, viņa bijusi „pavisam maza meitene” (46. lpp.), ka, Kanādā iebraucot, viņai bijuši divpadsmit gadi (48. lpp.), bet vairāk uz romāna beigu galu viņa Mārtiņam atzīstas: „Man jau pāri četrdesmitiem” (205. lpp.). Aplēšot iznāk, ka Marianna būs dzimusi ap 1938. gadu. Kādā vietā (61. lpp.) Mārtiņš Mariannai saka par viņu pašu (Mariannu) un par Paulu Avotu: „Būsit abi apmēram vienos gados”. Tātad tiklab Mariannai, kā Paulam Avotam darbības sākumā ir ap četrdesmit.

Paskatīsimies tagad, kā Gubiņa notēlo sava romāna galvenās personas un ko viņa mums saka par tām trim paaudzēm, kuŗas šīs personas pārstāv.

LATVIJĀ AUGUSĪPAAUDZE – MĀRTIŅŠ UN VALDA

Mārtiņam Brencim, Latviju atstājot, būs bijuši 15 mūža gadi, Valdai 21. Jauni viņi bija, tas tiesa, tomēr viņus varam pamatoti apzīmēt par Latvijā augušiem un Latvijas zemes smaržu uzšķukušiem. Viņi ir solids, pamatos itin pilsoniski ievirzīts pāris, kaut gan palikuši bez augstākas izglītības, droši vien, tādēļ, ka Latviju viņiem nācās atstāt „nepareizos” mūža gados.

Mārtiņš dzied savas mītnes pilsētas latviešu jauktajā korī, ir tautiski ievirzīts, ir čakls savā galdnieka darbā un ar atbildības sajūtu pret ģimeni,

kur viņš ir vienīgais pelnītājs. Viņam nav sava auto — varbūt uzgēmības trūkuma dēļ, bet varbūt arī, lai „neapveltos”, jo viņam patīk kārtīgi paēst. Viņam ir zināma romantiska ievirze: viņš var priecāties gan par mēnesi, gan par Mariannas matiem, tomēr viņa ieskatīšanās Mariannā ir un paliek „platoniskas” dabas. Kā īstam savas paaudzes latvietim viņam atbildības sajūta pret ģimeni ir lielāka par patiku uz Mariannu, morāles likumu nospraustās robežas viņš ne mirkli nepārkāpj. Ja zināmas materiālas nodrošinātības sasniegšana bijusi viņam svarīgs mērķis vairākus Kanādas dzīves gadu desmitus, tad 1978. gadā ģimene jau tik tālu tikusi, ka pirmo reizi kopš ieceļošanas var atļauties no jauna spert kāju Eiropā un domāt par piedalīšanos Gotlandes dziesmu svētkos nākošajā gadā. „Patiesi, tas būtu vienreizējs notikums viņu dzīvē — visi trīs dotos uz Eiropu, stāvētu pret Kurzemes krastu!” (12. lpp.). „Puika redzēs Baltijas jūgu!” viņš priecājas (71. lpp.).

Mārtiņam ir universāla sava droša, lepna vieta. Viņš zina, kas viņš ir un pie kādas tautas un sabiedrības viņš pieder. Kamēr Gatis klejo pa Visbiju, it kā meklēdams savu identitāti un savas saknes, tikmēr tēvs kopkorī „braši stāvēja starp citiem vīriem savā jaunajā, mātes darinātajā kreklā ar trīs sidraba saktiņām pie krūtīm” (94. lpp.).

Mārtiņā sadzīvo jūtīga, neliela romantiska strāva (piemēram, viņš kādreiz iegrimst jaunības atmiņās — 15. lpp.) ar latvietim ne mazāk raksturīgo praktisko ievirzi. Brenči, piemēram, „palika kā ar aukstu ūdeni aplieti”, dabūjuši zināt, ka dēls studēs par mācītāju. „Klusībā Mārtiņš bija tomēr sapņojis, ka dēls kļūs inženieris vai arhitekts” (158. lpp.).

Sīkās detaļās, protams, būs daudz variantu. Ne visi Mārtiņa Brenča paaudzes latviešu vīri dzīvo Kanādā, ir galdnieki, dzied korī un nav sava auto īpašnieki. Tomēr lielumā gribas apgalvot, ka Indra Gubiņa ir pārliecināti un patiesīgi uzskicējusi attiecīgās paaudzes latviešu trimdinieka garīgos vaibstus.

Valda ir galvenā noteicēja Brenču ģimenē. Viņa valda labi un gudri. Viņa maz satiekas ar citiem, viņai nav nekāda tieša kontakta ar kanādiešu ārpasauli, pasaules notikumus viņa skatās televīzijā, kur dzīvo arī līdzīgi seriņu filmām. Autore nepaskaidro, kāpēc Valda nestrādā maizesdarbu, jo ģimene nav liela un Gatis jau pieaudzis. Bet ģimenē viņa ir kārtības ieturētāja, tradicionālu normu tulce un pielāgotāja ikdienas dzīves detaļām. Viņā iemīt daudz jo daudz viņas paaudzes latviešu īpašību. Viņa grib par visu vairāk katru lietu redzēt savā vietā un laikā, kā tas pienākas. Kad viņa atrod Mārtiņu pusgulus lasām avīzi, viņa saka: „Ja gribi lasīt avīzes, tad lasi, ja gribi

Oskars Norītis

ILUSTRĀCIJA AKURĀTERA *KALPA ZĒNA VASARAI*

gulēt, tad ej augšā un guli!” (25. lpp.). Viņa saslejas pret dēlu, kad viņš vēlu pārnāk mājās. Dēls par daudz spēlējot bumbiņu, mācības viņu vairs neinteresē (18. lpp.). Viņa pielāgo aktuālajai ikdienai latviešu censonu iecienīto atziņu: „Ko tu sēsi, to tu pļausi” jeb — lai varētu svinēt apkūlības, vispirms ir dūšīgi jāstrādā un jākuļ. Viņa brīdina Gati sakarā ar Gotlandes ceļojuma nodomu: „Bet ja tu skolu nebeigsi labi, tad nekāda braukšana nebūs!” (20. lpp.). Šī atziņa, ka prieki vispirms jānopelna ar cītīgu darbu, mūsu jaunajai audzei jau ir itin sveša.

Pareizas dzīves mērauklu Valdai piešķir viņas novērojumi par to, ko dara un kā izturas citi latvieši. Gatim viņa saka: „Tev ir jāstudē! Ko tu iesāksi dzīvē bez izglītības? Visi latviešu bērni studē.” (18. lpp.). Viņa allaž salīdzina savu ģimeni ar citiem latviešiem, aiz kuriem nav vēlams palikt atpakaļ: „Vai tu zini, Mārtiņ, ka mēs esam vieni no tiem retajiem latviešiem, kas atpakaļ Eiropā nav bijuši, kopš te iebruca?” (20. lpp.). Citreiz viņa rezonē: „Latvieši vienmēr ģērbušies neuzkrītoši, nevis raibi kā karnevālos.” (54. lpp.). Tāpat kā Mārtiņam Valdai īsteni eksistē tikai latviskā pasaule. To Gatis labi ievēro Gotlandes dziesmu svētku atklāšanas sarīkojumā, kur „mātes seja, gaišā lakatiņa apņemta, izskatījās jaunāka, starojoša un laimīga” (94. lpp.).

Oskars Noriis

SIEVIETE SARKANĀ

Oskars Noriņis

INESE

Tikai dažas lappuses tālāk, pēc dziesmu svētkiem Valdai jāpukojas, ka Gatis „latviešu meitenes neredz”, bet „skrien ar to franču skuķi” (158.lpp.). Viņa domā, ka Gatim noteikti jāmil latviete (162.lpp.). Kad Gatis mātei paziņo, ka viņš vēlas Gabrieli precēt, tad mātes reakcija ir gluži tāda, kā pāris pēdējos gadudesmitos droši vien ir bijusi simtiem māšu. Viņa vispirms mēģina dēlu pārliecināt, apellējot pie viņa pienākuma un atbildības sajūtas. „Nerunā mulķības [. . .], tu taču gribi studēt!” viņa atgādina. Viņa norāda uz tautības, ticības, valodas, izglītības atšķirībām, kādas Gatim ir ar Gabrieli; norāda, ka viņiem abiem nav nekā kopīga, uz ko Gatis, protams, atbild, ka kopīgais esot mīlestība (182–183.lpp.). Kad nekāda pārliecināšana nelīdz, tad Valdu — tāpat kā noteikti simtus latviešu māšu — pārņem izmisums un asaras:

„Vai man būs pašu ģimenē jālauzās svešā valodā? Vai es Gati neuzaudzināju par latvieti, vai nemācīju? Vadāju pa skolām, pa baznīcu, pa sarīkojumiem, pa vasaras nometnēm. Un nu viņš visu to aizmetīs kā kaut ko lieku un nevajadzīgu! Vai man bija viegli ar mazu bērnu sestdienu rītos kulties uz skolu? Bet tas bija mans pienākums, mans uzdevums. Atceries, kā skolas sarīkojumā viņš skaitīja pantiņus? Atceries, Mārtiņ? — Valda slaucīja acis, turpinādama runāt: — viņam varēja būt kādi astoņi gadi, varbūt tikai septiņi. Stāvēja pie eglītes tāds mazs, gaišu galviņu un droši un skaidri teica: Latviets esmu, latviets būšu, latviets mūžam palikšu. Un nu? Aizmet visu vienas meitenes dēļ!” (184.lpp.).

Ir interesanti, ka Valda ne ar vienu vārdu nesūkstās par dzīvā spēka zaudējumu, kāds, viņas Gatim aizprecoties franču kanādiešos, radīšies latviešu tautai. Tik tālu viņas domas nesniedzās. Viņas vaimanāšanai ir divi iemesli. Pirmkārt viņa vērsās pret to, ka taisās sabrukt viņas ierastā pasaules kārtība: viņai būs jālauzās svešā valodā, jāsatiekas ģimenes godos ar radiem, ar kuņģiem viņa nemaz lāga nevarēs saprasties un ar kuņģiem viņai nekā īsti kopēja nevar būt. Un otrkārt Valda it kā sāk nožēlot savu Gaša latviskajā audzināšanā ieguldīto laiku un enerģiju. Sagrūst, sabirst viņas pasaules uzskats, ka „ko tu sēsi, to tu pļausi”, sajūk viņas labā pasaules kārtība. Sēts ir latviskums, Gatis aizvests pat vēl uz Gotlandi, tā dodot viņa latviskajai audzināšanai spožu kulmināciju, bet tagad, pēc Valdas ieskata, no tā visa iznācis tikai „čiks”. Ieguldījums nav nesis cerētos augļus — tas ir tas, kas Valdai sāp, nevis zaudējums latviešu tautai. Tik tālu viņas nacionālā apziņa nesniedzās gluži tāpat kā, droši vien, vairumam latviešu māšu un tēvu, kuņu meitas un dēli aizprecas cttautiešos.

Valda ir tipiska savas paaudzes pārstāve tādēļ, ka viņa trūkst lokanuma, liberālisma, īstas iecietības pret citādiem uzskatiem un dzīvesveidu. Zīmīga ir

Valdas ciemošanās teoloģijas semināra kopmītnē, kur Gatis dzīvo studiju laikā. Ar kritisku sašutumu Valda uzlūko Gaša studiju biedra, istabasbiedra gultasvietu: „Sega nokarājās galā līdz grīdai, palags kaut kā samurkāts vienā malā, spilveni izmētāti. Turpat pie gultas uz grīdas mētājās viena sporta kurpe, daži apģērba gabali, zeķes un pāris grāmatas.” (255. lpp.). Valda nevar saprast, kā kāds teoloģijas students var būt tik nekārtīgs, kur viņa taču savam dēlam allaž mājās mācījusi kārtību. Viņa nav arī mierā ar to, ka pie istabas sienām nav saskatāms neviens reliģiska satura zīmējums vai reprodukcija: tāda teoloģijas studentu istaba saskanētu ar viņas iedomāto pasaules kārtību. Reliģiska satura attēlu vietā Gatis pie sava skapja durvīm piespraudis plakātu ar zirgu.

Gatis, piederēdams pie citas paaudzes, uz visu skatās lokanāk, liberālāk, iecietīgāk. Atbildot uz mātes kritiku par istabasbiedra nekārtīgo gultu, viņš saka: „Mamm, viņš ir jauks zēns un ļoti labi mācās. Paskaties uz viņa galdu – tur viss ir noteiktā kārtībā, jo viņam svarīgas ir studijas, ne gulta.” Zirga plakātu pie skapja durvīm Gatis aizbildina, ka tā nolūks esot viņam atgādināt senču gudrību: lēnāk brauksi, tālāk tiks!

Nevar noliegt, ka Gaša paskaidrojumos ir sava jēga, tomēr viņa māti tie neapmierina. — „Telpas nekārtība Valdu ļoti traucēja, gandrīz izmisusi viņa čukstēja: — Un tādi ir jaunie mācītāji, tie, kuriem būs jābūt kā priekšzīmei, paraugu paraugiem!

Gatis vedināja doties pusdienās. Māte vēl aplaida skatu ap istabas sienām, neticīgi nogrozīja galvu un nočukstēja: — Tikai zirgs!” (256. lpp.).

Šais šķietamajos sīkumos manuprāt parādās būtisks kontakta trūkums, pasaules vērtības uzskatu plaisa starp māti un dēlu, starp veco paaudzi un jauno.

LATVIJĀ DZIMUSĪ, BET RIMDĀ IZAUGUSĪPAAUDZE –
MARIANNA LEJA UN PAULS AVOTS

Kā jau minēju, viņi abi romāna darbības sākumā ir ap četrdesmit gadu veci, abi dzimuši ap 1938. gadu. Abi ir vieninieki kā tik daudz tās paaudzes latviešu. Marianna gan reiz bijusi precējusies, bet laulība bijusi nelaimīga, vīrs bijis dzērājs un nosities autokatastrofā.

Marianna ir pretrunīga būte. Pretēji pirmāk apskatītajai Valdai un Mārtiņam viņa nepavisam nav droša par savu vietu pasaulē. No vienas puses viņa it kā gribētu būt vienpate: „Ar prātu un iecirtību viņa ap sevi bija novilkusi tādu kā neredzamu žogu, lai nepienāk citi par tuvu klāt” (62. lpp.). Viņa var būt itin prāgmatiska un patmīlīga: „Latvieši par daudz uzsvēŗ domāšanu par

citiem, it kā tikai citu dēļ mūsu dzīvei būtu kāda jēga. Protams, ikvienā dzīvē dziļākā jēga rodas attiecībā ar citiem cilvēkiem, tomēr katram vispirms jāmācās mīlēt un cienīt pašam sevi [. . .]” (208. lpp.). Viņas izturēšanās ir rezervēta, tā ka daudzi domā, ka viņa ir lepna, iedomīga. Kad cita dziedātāja kori Mariannu uzrunā ar „tu”, Marianna jautā: „Vai mēs būtu kopā ganos gājušas?” (9. lpp.). Ar „tu” viņa gatava uzrunāt tikai labi pazīstamos vai savus draugus, to pašu sagaidāma no citiem. Kad sarunā ar jauno, pat vēl neiesvētīto Gati viņai reiz tomēr izsprūk „tu”, tad viņai pašai par to kļūst neērti (49. lpp.). No otras puses Marianna cilvēku tuvības tomēr ilgojas. Viņa ved Mārtiņu mājās no koŗa mēģinājumiem savā auto, viņa apciemo Gati slimnīcā. Viņas atziņa romāna beigās ir, ka „cilvēkam nav labi palikt vienam” (287. lpp.): viņa precēsies ar Paulu Avotu.

Mariannai kā savas paaudzes pārstāvei nākas dzīvot divās pasaulēs, divējādā kultūrā: latviskajā un plašās pasaules kultūrā. Jau darbavietas dēļ viņai ir tuvāks kontakts ar ikdienas apkārtni nekā galdniekam Mārtiņam un namamātei Valdai: viņa strādā apdrošināšanas firmas birojā (51. lpp.). Ja Valdai vienīgā saskare ar cittautu kultūru ir pa televīzijas lodziņu, tad Marianna kādā vietā lasa Umberto Eko (Ecco) „bestselleru” *The Name of a Rose* (288. lpp.). Ja Mārtiņš ar Valdu aizbrauc tik vien kā uz latviskajiem dziesmu svētkiem Gotlandē, tad Marianna ar Paulu, tāpat kā Gatis ar Gabrielu, savā kāzuceļojumā uzpeld un satiekas arī kādā vārdā nenosauktā itin krāšņā dienvidu salā. Vidējā un jaunā paaudze var mest plašākus lokus pa pasauli nekā vecā paaudze.

Tomēr dažā ziņā Mariannas paaudze pieder pie tādas kā „No man’s land”, kā pie nekurienes. Nebūdamā jaunajā pasaulē dzimusi, viņa tajā nevar iesakņoties pilnīgi un bez atlikuma. Viņas pagātne, viņas atmiņas, viņas sākuma laiks tūdaļ pēc ieceļošanas no Zviedrijas Kanādā viņai neatvairāmi nāk līdz. Viņa Gatim stāsta: „Šejienes meitenes gāja pie frizieriem, citas pat krāsoja lūpas un lakoja nagus. Es to nevarēju, bet gribēju gan. Vecākiem viss iekrātais bija izgājis, pārceļoties no vienas zemes uz otru, un mēs atkal bijām nabagi. Atceros, kā es ienīdu peldēšanās stundas, jo man nebija kārtīga peldkostīma. No kādas vecas raibas vasaras kleitas māte man uzšuva kaut ko peldkostīmam līdzīgu. Slapjš tas lipa pie miesas, lencītes grauza plecus, un citas meitenes par mani smējās. Viena man atnesa savu veco peldkostīmu, bet jau toreiz es biju stipri gaŗāka par sava vecuma meitenēm, un draudzenes dotais kostīms man nederēja. Jutos šausmīgi pazemota. Prasīju mātei, lai taču nopērk man kārtīgu peldkostīmu, bet – nepirka, lai pagaidām iztiekot ar to pašu” (50. lpp.).

Oskars Norītis

ILONA LEIMANE

Tāda vai līdzīga veida piedzīvojumi un pārdzīvojumi bērniības gados īsi pēc ieceļošanas Mariannas paaudzei nekad neļaus ar kanādiešiem (vai ar amerikāņiem un austrāliešiem) asociēties simtprocentīgi un iekļauties viņos bez atlikuma, lai gan ikdienas dzīvē virspusīgi Marianna, droši vien, viņos jūtas ērti diezgan. Taču arī simtprocentīgi pieslieties latviešu sabiedrībai, kur dominē vecākā paaudze, viņai būtu zināmas grūtības. Visvairāk viņai laikam trūktu pacietības, izturības, sīkstuma. Mārtiņam viņa vaicā:

„Vai atceraties vecā mācītāja kundzi? Kā viņa palīdzēja visur, kārtoja, gādāja, vienmēr mīlīga, ar smaidu un iecietību. Apglāstīja svētdienas skolas bērniem galvas un, ja vajadzēja, noslaucīja arī deguntiņus. Palīdzēja vecām māmiņām nokāpt pa kāpnēm un it veicīgi apkalpoja citus pie galda. Mārtiņ, vai jūs patiešām varat mani iedomāties mācītāja kundzes lomā?” (61. lpp.).

Mārtiņš un Valda savā latvietībā ir tik cieši noenkurojušies un ar to tik nekritiski un pavisam bez domāšanas saauguši, ka viņi dzīvo ar pieņēmumu, ka tā tas viss vienmēr turpināsies nākotnē. Kad Gatis apprec savu Gabrieli, tas viņiem ir kā nelabs murgs. Turpretim Marianna pieder pie paaudzes, kas visu apsveķ vairāk kritiski, ar prātu. Ar latvisko pasauli arī viņu saista ciešas jūtu saites, bet viņa labāk nekā vecā paaudze apzinās, kādas, reāli raugoties, ir latvietības nākotnes izredzes. Gaša iesvētīšanas dienā viņa vēro un domā:

„Jaunie latvieši! Marianna jūta sevī savādu saviļņojumu. It pagaŗa rinda ņeit dzimuŗo, auguŗo jaunieŗu! Vecāki viņiem par prieku rīkoja viesības, deva dāvanas, kā teikt – izvadīja lielajā dzīvē un priecājās, ka viņu lolojumi izauguŗi, ka iesvētās te, latvieŗu baznīcā un turas ar pārējiem kopā. Bet kā būs pēc pāris gadiem? Cik no ņiem jaunajiem, kas tagad tik svinīgi soļo iekŗā baznīcā, cik no viņiem zinās te atvest savus bērņus?” (66. lpp.)

Mariannai ir savs standarts, sava gaume un vērtību izjūta, sava zināŗana par to, kas saderas kopā un kas ne. Tikai ir zīmīgi, ka viņa savu standartu jaunajiem neuztiepj. Kur Mārtiņš un Valda dēlu pastāvīgi pamāca un lūko virzīt viņiem vēlamā virzienā, tur Marianna slimnīcas apciemojumā parunāŗas kā līdzīgs ar līdzīgu, tā ka Gatim beigās atliek nopriecāties: „Cik viegli un brīvi ar ņo sveŗo sievieti viņi bija runājuŗies” (52. lpp.). Kad Marianna Gotlandē pašā Jāņu vakarā iemaldās telpā, kur „bikŗainas meiŗas un puiŗi kratījās modernas deŗas rītmā, un skaļais troksnis telpā grieza ausīs” (142. lpp.), tad viņa izmetas no telpas ārā, atgrieŗas sevī un pārdomā: „Nez, ko jūta [. . .] sveŗumā dzimis un audzis jauneklis, kad jūŗas krastā skanēja Pūt, vējiņi? [. . .] pēķŗģā asumā Marianna aptvēra, ka nepazīŗt un nesaprot tagadējos jaunieŗus, jo viņai ar tiem nav nekādas saskares. Cita paaudze ar citu pieredzi un citādākām gaidām.”

(142.lpp.) Kur kāds dedzīgāks vecās paaudzes pārstāvis, tādā veidā pārsteigts kā Marianna, ierosinātu kādas centrālas organizācijas kopsapulcē, ka jādibina jaunatnes audzināšanas padome, vai vismaz iesūtītu lasītāja vēstuli *Laikam*, tur Marianna tikai rezonē ar atziņu „Katram laikam ir savs zīnogs, savas prasības” (68.lpp.) un pamūk sāņus, ja viņā jaunatnes izdarības izraisa personisku nepatiku. Indra Gubiņa, šķiet, ir konstatējusi mūsu sabiedrībai raksturīgo īpatnību, ka jaunatnes darbs lielā mērā mums ir vecās, ne vidējās paaudzes rokās, jo vecajai paaudzei vēl arvien rūp jaunatni ievirzīt latvietībā un latviskā dzīvesziņā, kamēr vidējā paaudze, pati dzīvodama tādā zināmā mērā „nekurienē”, jaunos tā īsti ietekmēt necenšas. Ir spilgta starpība starp Mārtiņa pozitīvo prieku „Puika redzēs Baltijas jūru!” (71.lpp.) un Mariannas nogurušo rezignāciju „Katram laikmetam ir savs zīnogs, savas prasības”, kas būtībā ir pareiza atziņa, bet ar kuņu tomēr pārāk ērti var aizbildināt nekā nedarišanu.

Pat pie vidējās paaudzes piederīgais mācītājs Pauls Avots Gaša iesvētīšanas dienā dara visu iespējamo, lai tikai iztaptu laikmeta garam un lai neviens viņu neiedomātos uzlūkot par vecmodīgu, autoritātīvu, „nedemokrātisku”. Tāpat kā Marianna viņš jaunatnei neko īpašu negrib uztiept. Viņa svētruna iesvētīšanas dienā ir tāda, kas dažus gadudesmitus iepriekš, kad valdīja citāds gars, būtu uzskatīta par ķecerīgu.

„Domājiet paši”, viņš iesvētāmajiem saka. „[...] Pārāk viegli un bez domāšanas ļaudis pieņem mācītāju teikto. [...] Draudzes locekļiem ir jānācās runāt atklāti, un galvenais — domāt pašiem. Jums jānācās stingrāk vērtēt un izvērtēt, ne tikai pieņemot priekšniecības — skolotāju vai mācītāju teikto. Un mācītājiem [...] jānācās vairāk klausīties. Mīļie iesvētāmie, esmu mēģinājis klausīties, ko jūs un caur jums ko jūsu laiks runā” (67.lpp.).

Vēlāk svētrunas gaitā Pauls Avots pasaka vēl daudz ko citu, kas nupat citēto vietu dara mērenāku, tomēr šīs vietas iespaids ir visai satriecošs. Vai tā nav pasaules kārtības apgriešana otrādi, it kā ar kājām gaisā, kur mācītājs drīzāk vēlas kļūt par mācāmo un tādā veidā tīši mazina savam amatam piemītošo autoritāti?

Pat pie mācītāja paaudzes piederīgo Mariannu runa ietekmē jo spilgti: „Marianna nodrebinājās. Mirkli viņā likās viss sastingstam, pat domas, un tad kā spējā vērpētē kaut kas viņā sagriezās, savirpuļoja, un viņa gandrīz gribēja kliegt. Cik citādi tagad māca jaunos nekā viņas laikā! Viņai māte vienmēr skandināja: paklausī, uzklausī, nerunā pretim, neprasi visādus jautājumus. Gudrāki cilvēki pirms tevis visu jau izdomājuši. Pieņem, ko māca! Tev nekas nav jāpierāda un nekas nav jāapšaubā. Klausī skolotājus, klausī priekšniekus,

un par visām lietām — klausī mācītājus! Un mācītāji savukārt teica: klausī vecākus, viņi visu zina labāk, viņiem dzīves pieredze, klausī un uzklausī! — Bet tagad mācītājs saka: mācieties atklātāk runāt, domājiet paši!” (67. lpp.).

Šais rindās Indra Gubiņa parāda, t.s., „autoritātes krīzi” mūsu laikmetā. Latvijā augusi paaudze gan savus vecākus, gan sabiedrības vadītājus ieradusi uzskatīt par autoritātiem, kas norāda uz dzīvē ejamo pareizo ceļu. Kad nu viņi tagad paši nonākuši senioru gados, viņi sagaida, ka gados jaunākie un sabiedriskā dzīvē mazāk pieredzējušie viņus pašus uzlūkos par autoritātiem un pakļausies viņu spriedumam un ejamā virziena norādēm. Vidējā, ārpus Latvijas izaugusi paaudze ir apguvusi daudz mazāk autoritātīvu, varbūt pat pretautoritātīvu ievirzi. Šeit liela loma būs bijusi anglosakšu zemju skolām, kurās viņi mācījušies. Latviešu skolu un anglosakšu zemju skolu īpatnības un atšķirības aplūko Lūcija Bērziņa rakstā „Izglītība un paaudžu plaisa”, *Archīvs XXIV* (1984), ko varu sirsnīgi ieteikt izlasīt visiem, kas to vēl nebūtu redzējuši. Šis raksts labāk par visu citu, ko gadījies lasīt, izskaidro, kāpēc tautieši, kas piecdesmitajos gados mācījušies anglosakšu zemju skolās, ir būtiski citādi nekā tie, kas trīsdesmitajos gados mācījās Latvijas skolās.

Vēl jāievēro, ka Paula Avota teoloģijas studijas, kaut varētu būt sākušās piecdesmitajos gados, droši vien, ietiecās sešdesmitajos, ko varam uzlūkot par radikālāko gadu desmitu rietumzemju sabiedrības vēsturē. Tas bija gadu desmits, kad Francija iepazinās ar Kōnu-Benditu (Cohn-Bendit), Vācija ar Rūdiju Dučki (Rudi Dutschke), Austrālija ar Hariju van Morstu (Harry van Morst), bet trimdas latviešu sabiedrība — ar Ojāru Rozīti un Mārtiņu Būmani. Tad jau, salīdzinot ar viņiem visiem, Paula Avota pretautoritātīvisms ir pavisam mīlīgs. Paula Avota teoloģiskā pozīcija beigu izskaidrojumā varbūt ir tāda, ka cilvēkam drīzāk jāklauša Dievam nekā mācītājam. Mācītājs ir vienīgi palīgs ceļā uz Dievu, bet dievatziņas jautājumos izšķirīgā ir cilvēka paša sirdsapziņa. Katram cilvēkam pašam jāiesaistās aktīvā Dieva meklēšanā.

Par labu Paulam Avotam kā savas paaudzes pārstāvim var sacīt, ka viņš ir caurcaurēm godīgs. Ne viņš lepojas ar mānīgām fasādēm, nedz, tā sakot, paslauka putekļus zem grīdsegas. Kamēr vecās paaudzes latviešiem „baznīca vairāk vai mazāk kļuvusi par nacionāli sabiedrisku un ekonomisku institūciju” (Avota vārdi — 240. lpp.), kas „lielumu mēro ar to, kas tai draudzei pieder, nevis — ko draudze dara, kā dzīvo” (*ibid.*), Avots vēlētos „plašāku garīgu vēju” (238. lpp.) un draudzes locekļu daudz aktīvāku piedalīšanos garīgās norisēs, citādi kristietība tiek padarīta „ērta un lēta” (237. lpp.). Šai ziņā viņš tāpat ir prasīgāks par vecās paaudzes mācītājiem, nevis mazāk prasīgs. Viņš saka:

„Diemžēl mums, latviešiem, ir daudz tādu, kam baznīca ir tikai pieņemta forma. Pakļaujas tam rituālam kristībās, iesvētībās, kāzās un bērēs. Bet citādāk šādi cilvēki nekādu piederību baznīcai neparāda. Izvadīšana liekas tāda kā pati par sevi saprotama lieta. Tas taču mācītāja pienākums! Bet vai aizgājēja pienākums nebija parādīt savu piederību draudzei, vēl dzīvam esot? Kāpēc viņš sagaidīja, lai draudzi uztur un aprūpē tie citi!” (236. lpp.)

Pie vidējās paaudzes piederīgais Pauls Avots tāpat sagaida, vēlas augstāku mūsu sabiedriskās, īsteni sabiedriski reliģiskās dzīves standartu. Līdzīgu situāciju mēs visi manām mūsu laicīgajā sabiedriskajā dzīvē: vidējā paaudze vēlētos augstas kvalitātes latviešu sarīkojumus, kamēr vecajai paaudzei kvalitāte ir mazāk svarīga, galvenais ir — pats latviskums. Ja nu kvalitāte kādreiz tik augsta neiznāk, tad mūsu vidējā paaudze nereti pamūk sāņus, gluži kā Marianna izmuka no tās tur telpas Gotlandē. Pauls Avots latviskajā sabiedrībā kā mācītājs ir iesaistīts gluži profesionāli un pastāvīgi, ne tikai nedēļas nogalēs, tāpēc viņam nav kurp pamukt sāņus vai ārā.

Jākonstatē gan vēl tas, ka par vēlamiem uzlabojumiem mūsu draudžu darbā Avots daudzās vietās saka, tomēr nekur romānā nav norādījumu, ka viņš lietas labā arī kaut ko darītu, lai beigās piepildītos tas, ko viņš vēlas. Vai ar to Indra Gubiņa vēlētos norādīt, ka vidējā paaudze daudzkārt gan prot lietas skaisti analizēt un vērtēt, bet ka tai pietrūkst garīgās enerģijas trūkumus likvidēt, pasauli pārvērst?

Ja Mārtiņš un Valda — vecākā paaudze — sirds dziļumos tiecas paturēt līdzšinējo kārtību, pretodamies Gaša jauktajām laulībām, tad Pauls Avots ar tām samierinās. Pasauls pārveidotāji nav nedz Mārtiņš un Valda, nedz vidējās paaudzes Pauls un Marianna. Vai tādi būs jaunie?

ĀRPUS LATVIJAS DZIMUSĪ UN IZAUGUSĪ PAAUDZE — GATIS

Indras Gubiņas visai simmetriskajā triju paaudžu un sešu personu mustūrī jauno paaudzi pārstāv Gatis un Gabriela. Gabrielu Gubiņa ir ieskicējis visai atturīgi, un bez tam, tā kā viņa ir franču kanādiete, viņa mūs var interesēt mazāk. Pievērsīsim uzmanību Gatim.

Gatim romāna sākumā ir astoņpadsmit gadu, romāna beigās — divdesmit trīs. Sākumā viņš vēl gatavojas kanādiešu vidusskolas beigu pārbaudījumiem, bet beigās viņš ir apprecējies un ticis jau krietni tālu ar teoloģijas studijām. Tā kā vidusskolā viņš būs sācis iet tikai septiņdesmitajos gados, tad radikālie sešdesmitie gadi viņa apziņai būs pagājuši secen. Viņa garīgās veidošanās laikā jaunatne jau atkal bija kļuvusi konservatīvāka, trakuma gadi bija garām.

Romāna sākumā Gatis tēva skatījumā ir „tievs, garš, izstīdējais, vējš tādu apgāztu!” (18.lpp.) Tā kā mēs zinām, ka Mārtiņš Brencis ir pasmags un apaļš, tad jau tīri fiziskā plāksnē vien mūsu gara acu priekšā parādās kontrasts. Varam, ja gribam, tēva un dēla ķermeniskajā būvē saskatīt ko simbolisku: pasmagais tēvs apzinās savu vietu un lomu pasaulē, kamēr Gatim, ko pagaidām vējš varētu apgāzt, sava vieta vēl jāmeklē un jāatrod!

Interesanta ir viņa vismaz vienā ziņā ierobežotā pasaules pieredze: „Savā mūžā viņš vēl nebija braucis ne ar kuģi, ne vilcienu.” (21.lpp.) Skolā viņš mācās ar mainīgām sekmēm: vienu gadu izvelkas klasei cauri, citu gadu pārnes izcili labu liecību (22.lpp.).

Sākumā Gubiņa rāda Gati kā tipisku astoņpadsmitgadīgu jauniešu sava mūža „Sturm und Drang” (vētras un dziņu) periodā, uz ko norāda tik daudzas viņa ārējās izdarības. Pārņācis mājās, viņš nevis pakar, bet iemet vējajaku skapī, ielidina tur noautās sporta kurpes, metas augšā uz savu istabu (17.lpp.). Kad tēvs sauc, viņš kāpj pa kāpnēm lejup „negribīgi, lempīgi” (18.lpp.). Viņš paskatās uz augšu kā lūgšanā: sak', atkal tas pats! Piena glāzi viņš izdzer tukšu vienā paņēmienā (18.lpp.). Dabūjis zināt par Gotlandes braucienu nodomu, viņš jautri iesvilpjas, paspeļ ar kāju sporta piederumu somu pagultē, paķer no plaukta apakšas atlantu. Izdibinājis, kas vajadzīgs, viņš atlantu aizcērt un atgrūž zem plaukta (21.lpp.). Viņš runā mātei pretī: „Ja tu neklausies un neatceries, tad tā nav mana vaina!” (17.lpp.) Viņš necieš mātes pastāvīgo rūpi, lai viņš būtu kā visi citi latviešu jaunieši: „Ā, tur tas suns aprakts! Visi latviešu bērni studē. Un kā tad izskatīsies, ja tavs Gatiņš to nedarīs? Ak vai, ko citas kundzītes teiks!” (19.lpp.) Kad tēvs piedāvā tēju, Gatis pieprasa pienu (18.lpp.). Viņš sāk iet no mājām un pārņākt mājās, kad iegribas (23.lpp.). Bumbas spēlei viņš dod priekšroku par baznīcu (24.lpp.).

Uz šī visai parastā jauna cilvēka izturēšanās fona Gubiņa sāk veidot Gaša sevis atrašanu, savas identitātes noskaidrošanu, sava mūža ceļa izvēlēšanos. Īstas attieksmes atrašana kā pret latvietību, tā pret reliģiju Gatim ir garš un grūts process, un mēs varam tikai minēt, cik tas ir tipisks un raksturīgs mūsu jaunatnei. Gribētos gandrīz domāt, ka vairumam ārpus Latvijas dzimušo jauniešu ticības un tautības jautājumi nav gluži tik svarīgi, pat ja viņi pret šiem jautājumiem nebūtu pilnīgi vienaldzīgi. Gatis jūt spēcīgāk, domā dziļāk, tādēļ jau arī viņš kļūst par mācītāju, kas ir tik gaužām retu jauniešu aroda izvēle. Tomēr jādodomā, ka vismaz iedīglī, mazāk spilgtā plāksnē tāda pati identitātes krīze kā Gatī mājo visos mūsu jauniešos, kas auguši latviskās ģimenēs un gājuši latviešu skolā.

Oskars Norītis

LĪGO VAKARS

Interesanti, ka Gaša pieaugšana ticībā veidojas mērķtiecīgi un likumsakarīgi, kurpretim ieaugšana latvietībā notiek kūleņaini. Liekas, ka tajā brīdī, kad Gatis stāv uz akmens pie Baltijas jūras Gotlandē, viņš nolēmis celt uz stipra pamata tiklab savu tautības, kā arī ticības ēku, jo Gotlandes svētki viņu ir dziļi ietekmējuši, radījuši viņā latviska pārdzīvojuma spēku. Ticības ēka beigās gan uzceļas, tas tiesa, bet tautiskā plāksnē tik gludi vis neiet. Nieka trīs lappuses pēc Gotlandes svētku izskaņas Gatis kopā ar Gabrielu īsi pirms pusnakts stāv „iespiedušies vecās mājas durvīs, cieši viens otram pieplakuši, skūpstīdamies un atvadīdamies” (159. lpp.). Bezgala gaŗas viņiem šķiet stundas un dienas, kad viņi nevar satikties, tādēļ viņiem tik grūti nākas vienam no otra atrauties.

Kā jau sacīju, tikai gaužām retais Gaša paaudzes latviešu jaunietis ir kļuvis par mācītāju – vismaz par tādu, kas kalpotu kādā latviešu draudzē.

Latvijas ev. lut. baznīcas gada grāmatā 1987. gadam ir uzrādīts tikai viens pats Gaša dzimšanas (1960.) gadā dzimis topošs latviešu mācītājs — teoloģijas students Mārtiņš Urdze. Piecdesmitajos gados dzimušu vīriešu dzimuma mācītāju mums ir patlaban četri un četrdesmitajos gados dzimušu — tāpat četri. Tā kā mums rūp konstatēt dažādo paaudžu īpatnības mūsu sabiedrībā vispār un mēs Gubiņas romānā meklējamies pēc šo īpatnību iemiesotājiem, tad pievērsīsim drīzāk uzmanību Gaša nostājamai pret latvietību nekā viņa reliģiskajai izaugsmei. Izšķiršanās kādam jaunietim kļūt vai nekļūt par mācītāju ir reta parādība, kurpretim sava nostāja pret latvietību grūtākā vai vieglākā, spilgtākā vai bālākā veidā ir jāizcīna un jāizveido katram latviešu jaunietim. Sava īstā „es” atrašana ir nopietnākais uzdevums jauna cilvēka izaugsmes gaitā.

Latviskajā vidē Gati no agrām dienām ievēd māte. Viņa viņu vadā „pa skolām, pa baznīcu, pa sarīkojumiem, pa vasaras nometnēm” (184. lpp.). Nav romānā nekādu pazīmju, ka Gatis šajos pasākumos būtu uzņēmis kādus dziļākus, spilgtākus impulsus un guvis pārdzīvojumus. Ja Valda asarām acīs atceras, kā septiņu, astoņu gadu vecumā Gatis skolas sarīkojumā pie eglītes deklamējis „Latviets esmu, latviets būšu, latviets mūžam palikšu” — rindas, kas gluži neveido mūsu nacionālās dzejas kalngalu — tad tas varbūt kaut ko izsaka gan par viņas izglītības līmeni, gan par mūsu sestdienas skolu dažkārt pieticīgajām prasībām un par raupja, šovinistiska, nevis niansētāka, augstvērtīgāka latviskuma potēšanu. Protams, septiņgadnieki un astoņgadnieki jau gan nekādiem mūsu augstkultūras sniegumiem vēl nav gatavi.

Mazu dūrieniņu, kriticiņu mūsu skolu virzienā Gubiņa tomēr laikam raida, ko apliecina arī fakts, ka pat astoņpadsmitgadīgais Gatis neko nezina par Latvijai tik tuvo Gotlandi un itin neveikli apietas ar atlantu, Gotlandi tur meklēdams (21. lpp.). Dažu labu latvisku impulsu Gatis bērniībā saņēmis arī no mātes, kas viņam stāstījusi par senču varoņdarbiem un lasījusi priekšā izvilkumus no *Mežvidus ļaudīm*, no *Mērnīeku laikiem*, no *Lībju gala soģa* un no *Sapņa saules logā* (32–33. lpp.). Te jāatceras chronoloģija: tas būs noticis pirms gandrīz divdesmit gadiem, ap 1970. gadu. Ja tagad vēl kaut kur kāda māte lasa saviem bērniem priekšā latviešu grāmatas, tad tā vairs nepavisam nav uzskatāma par tipisku māti, kāda 1923. gadā dzimisī Valda 1970. gadā vēl bija.

Pirmā mums pastāstītā īsti emocionālā saskarsme ar latvisko pasauli Gati ir tad, kad viņš ar vecākiem ieradies Gotlandē. Gotlandes ceļojums viņam bez šaubām ir spilgtākais pārdzīvojums viņa līdzšinējā mūžā, un eufonijā, kas viņu pārņēmusi, viņš ar mīlzu sajūsmu ņem pretī visus jaunos impulsus, daudz nešķirojot starp latviskajiem, gotlandiskajiem un eiropiskajiem: „Patika! Tas

bija viss, ko viņš varēja teikt, patika gan koncerts, gan Visbija, gan zviedri, jeb pareizāk gotlandieši savās koka tupelēs” (81. lpp.). Latvijas karogi Visbijā un visa svētku gaisotne Gati stipri ietekmē. „Ziedošie krūmi, pļavas, ceļmales, viens otrs koks — tie it kā spiedās viņam apkārt ar savām smaržām un krāsām. Un lūk — pa lielceļa malu iet tautu meitas kā košas puķes!” (82. lpp.) Savā apkārtklejotumā Gatis tiekas ar citu zemju latviešu jauniešiem, kas draiskojas, iedzeļ alutiņu, runā asprātības un uzvedas kā jau jauniešu bari mēdz uzvesties šāda veida salidojumos un dižsariķojumos. Ar viņiem nekāds ciešāks kontakts Gatim neizveidojas, varbūt atšķirīgā vide, kādā viņi katrs uzauguši, ir vainīga, varbūt arī tas, ka Gatis ir jaunāks par tiem, ar kuriem viņš sastopas. Vienīgi ar Pēteri Lūri viņš sadraudzējas un Rigmūrā ieskatās.

Gotlandes pārdzīvojums Gatim atdod pozitīvo attieksmi pret latvietību, ko skola viņam atņēmusi, sabojājusi: „Patiesībā visas tās tautiskās būšanas viņam apriebās skolas laikā, viss tas par Latvijas brūnajām govīm, par pastaliņām, par nabaga bērniem aiz sniega un tumsas, bāreņiem un rakstītām zeķītēm — tūdaliņ, tagadiņ! Bet nu viņā bija sācis kaut kas augt, tāds maigs, nesa-protams prieks un ilgās, kaut kas tāds, kas likās bezgala trausls un saudzējams” (90. lpp.).

Atklāšanas koncertā Gatis „ar visu spēku [. . .] sita plaukstas” (96. lpp.). Viņā ielīst „pacilājuma spēks un Kurzemes ilgās”, kad runā dzejnieks Andrejs Eglītis. Gatis atceras skolā mācīto Andreja Pumpura dzejoli:

„Šo domāja, to domāja,
sveši ļaudis daudz domāja.
Ko domāja sveši ļaudis,
to tu līdzi nedomā.

Te vādzied: tauta zied,
ja tā tēvu dziesmu dzied!” (97. lpp.)

Indra Gubiņa no jauna atkārtoti bieži izteikto atziņu, ka jauniešus par latviešiem var izveidot tikai tieša, personiska pārdzīvojuma spēks, nevis skolā iemācītas zināšanas vai mākslīgi radīti pārdzīvojumi. Nepārlicina gan tā vieta Gubiņas stāstījumā, kur Gatis daudzajās Visbijas dievnamu drupās saskata trimdas simbolu: „Koptas un glabātas drupas. Stāvēt un skatoties, Gatim iesāvēs prātā, ka būtībā visa viņa jaunā dzīve tika vadīta caur tādām koptām un glabātām drupām. Vai tas ir trimdinieku liktenis? — Nē, viņš negribēja būt drupās, viņš gribēja celt, veidot, ne tikai piekopt vai atjaunot! Viņš tikai vēl nezināja — kā un tieši ko. Bet gan viņš cels!” (105. lpp.) Tāda prātošana neliekas paticama astoņpadsmitgadīgā jaunietī, kas tikai pirms pusgada kājas

salaušanu uzskatījis par Dieva sodu, tādēļ ka viņš iesvētes mācības vietā aizgājis uz basketbola treniņu. Tā prātot var vienīgi garīgi vairāk nobriedis cilvēks.

Pamata iespaids, kāds lasītājam par Gati paliek pēc Gotlandes dziesmu svētku nodaļas, ir, ka viņš nu beidzot ir kļuvis par pārliecinātu latvieti, ka pārdzīvojuma spēks viņā ir panācis savu. Bet tad, tikai nedaudzas lappuses tālāk, nāk apsviediens, kam nav nekādas loģikas, nekāda izskaidrojuma, nekāda sagatavojuma un kas apgāž, iznīcina, padara lieku visu Gaša līdzšinējo dzīves veidojumu: viņš ir ieskatījies nelatvietē, viņš viņu precēs. Ar savu sirdsapziņu viņš jau gan drusku vēl pacinās, tomēr no sākta gala ir skaidrs, ka mīlestība uz Gabrieli būs uzvarētāja:

„Gatim pārskrēja tirpas pār muguru, domājot [. . .] par Baltijas jūras krastu un [. . . viņš] sajuta atkal savu toreizējo nemieru, apņemšanos un ilgas. Tās viņam šajā brīdī lika sajusties kā nodevējam. [. . .] Kā tāla atblāzma noplaiksnīgās atmiņās smejošās meitenes ar magonēm, ar vainagiem, ar koklēm, ar dziesmām.” „Bet Gabriela, viņa nevar pārvērsties par kaut ko citu, un viņš ir un paliks latvietis, vienalga, vai viņam blakām čigāniete vai franču kanadiete!” (163. lpp.)

Tiek meklēts kaut kāds kompromiss, kas vienlaicīgi ļautu turpināties Gaša latviskajai eksistencei un ļautu viņam dibināt ģimenes dzīvi ar Gabrielu. Gatis viņu pat aizved uz Kanādas latviešu Jāņu svinībām un griežas ar viņu dejā „Patais’ manim, bāleliņi, sausa koka sprigulīti!” (232. lpp.) Citreiz aizrautību ar Gabrielu viņš sev attaisno ar šķietami reliģisko argumentu, ka cilvēks ir svarīgāks par atsevišķu tautu: „Viņi abi — Gatis un Gabriela bija nolēmuši pacelties atsevišķu tautību problēmām pāri, dzīvojot īstu kristīgu dzīvi, kur centrā ir nevis mana tauta, tava tauta, bet mēs, cilvēki” (196. lpp.).

Romāna pēdējā teikumā Gubiņa saka: „Ja cilvēks varējis dzīvot tēlam līdz, tad atrisinājumu jeb beigas var izdomāt katrs pats.” (292. lpp.) Mēs viegli varam iedomāties Gaša dzīves turpinājumu: ja viņš pieņems mācītāja vietu kādā latviešu draudzē, tad viņam ciešāks kontakts ar latvisko pasauli turpināsies; ja turpretim viņš strādātu kā luterāņu mācītājs pie kanādiešiem, tāds kontakts būs vairs tikai minimāls. Ne vienā, ne otrā gadījumā Gatim nebūs pēcnācēju, kas mācētu latviešu valodu un kas apzinātos savu izcelsmi tādā veidā, kā to vēl apzinājās Gatis. Uz šādu iznākumu rāda visa mūsu dzīves pieredze. Gotlandē Gatis stāvēja uz akmeņa, kas visam romānam deva virsrakstu, bet pēdējā lappusē Gubiņa runā vairs tikai par smilšu pilīm, ko viņi aizmazgās.

Indra Gubiņa ir tātad sarakstījusi plašas ievēribas cienīgu grāmatu. Ar šo rakstu ir gribēts pievērst godalgotajai grāmatai uzmanību, kādu tā ir pelnījusi.

Oskars Norītis

ILUSTRĀCIJA PUŠKINA *PĪŅA DĀMAI*

Ir mums, protams, spilgtāki un spožāki, no tīri daiļliterārā, mākslinieciskā viedokļa augstvērtīgāki romāni arī pašai Gubiņai (piemēram, *Ziema nāk pretim*). Kā godīgs, patiesīgs mūsu trimdas latviešu dažādo paaudžu īpatnību parādītājs un kā laikmeta dokuments romāns *Uz akmeņa stāvēdams* toties vērtējams sevišķi augstu. Tas ir, lietojot palietoto klišeju, mūsu dzīves spogulis, ļoti dzidrs un skaidrs spogulis. Te ir parādīta latvietības saglabātāja paaudze, dzīvesziņā, pasaules skatījumā solidi noenkurojusies paaudze Mārtiņā un Valdā. Te ir parādīta vērtību pārvērtētāja paaudze, kam karš izārdīja bērnību un kas ir pamatos latviska paaudze, tomēr funkcionē arī ārpus latvietības. Šo paaudzi pārstāv Marianna Leja un Pauls Avots. Beidzot ir savas identitātes un sava ejamā dzīves ceļa meklētāja paaudze – Gatis. Ja kāds sociologs reiz rakstītu pamatīgu apceri par trimdas latviešu sabiedrību septiņdesmito gadu beigās un astoņdesmito sākumā, tad viņš Mārtiņu, Valdu, Mariannu, Paulu un Gati droši varētu ņemt kā, t. s., „case studies”.

Jāpiezīmē, ka būtībā Gubiņas darbs necentrējas ap sabiedriskām norisēm. Kaut gan tur samērā plaši parādīti Gotlandes dziesmu svētki, tāpat mazāk plaši jauniešu iesvētības Kanādas latviešu draudzē un Kanādas latviešu Jāņu svinības, pamatos romāns ir par atsevišķu cilvēku dzīvi. Pie tam neviens no viņiem nav sabiedrisku norišu veidotājs un noteicējs. Pat Pauls Avots, kā mācītājs būdams sabiedriski visvairāk eksponētais tēls, nav parādīts kā draudzes cēlējs un veidotājs, nedz kā savas gribas uztiepējs kādai cilvēku grupai, bet gan kā rāms sava garīgā darba veicējs. Zīmīgi, ka Mārtiņš un Marianna dzied korī. Viņi visi savā ziņā ir līdzīgi dziedātāji, ne sōlisti. Ja sākumā minēju *Mērnīeku laikus* kā labu spilgtu individu un vesela laikmeta un vides saliedējumu, tad jānorāda arī uz svarīgu atšķirību līdzās, protams, atšķirībai abu darbu apjomā. *Mērnīeku laiku* tēli, lūk, bija savas sabiedrības, savas vides līdzīgi veidotāji. Beigu iespaids par Gubiņas tēliem turpretim ir, ka tie neko daudz neveido. Toties viņi nes katrs sevī ārkārtīgi spēcīgi uzspiestu katrs savas paaudzes un sava laikmeta zīmogu.

GADI, GADI . . .

Edgars Dunsdorfs

I. GERONTOLOĢIJA

Sākotnējo nodomu – nosaukt šo *Archīva* sējumu par gerontoloģijas sējumu – redaktors tomēr nerealizēja. Pirmkārt sējuma saturu paplašināja. Sākumā to bija domāts veltīt tikai pensionāriem un vecoļaužu mītnēm, bet galīgā izveidojumā tas aptver arī citas vecumgrupas, tāpēc to nosauca par „Mūža ritumu”. Otrkārt termins „gerontoloģija” modernajos laikos un tieši pēdējos gados ir mainījis nozīmi. Kad deviņpadsmitā gadsimteņa beigās medicīnā un bioloģijā radās jauna zinātnes nozare par vecumu un novecošanos, to nosauca par gerontoloģiju pēc grieķu vārda „gerōn”, kas nozīmē vecumu. Pētniecības nozari medicīnā par vecoļaužu slimību simptomiem un ārstēšanu nosauca par geriatriju.

Mūsu gadsimteņa otrā pusē tomēr gerontoloģijas jēdzienu paplašināja, jo ar cilvēka vidējā mūža ilguma pieaugumu (demogrāfi to sauc par „mūža cerību”) ir radušās sociālas un ekonomiskas problēmas.

Sekojošie skaitļi rāda, kā jaunpiezimušo mūža cerība pieauga Latvijā. 1897. gadā no Krievijas imperijas vienpadsmit tautībām latviešiem bija vislielākā mūža cerība (sīkāk sk. autora rakstā *Archīva* XXIII sējuma 34. lpp.). Minētajā gadā jaunpiezimušo latviešu meiteņu mūža cerība bija 46,91 gads un zēnu 43,07 gadi. Tai pašā gadā krieviem (krievu guberņās) bija viszemākā mūža cerība – meitenēm 29,82 gadi un zēniem 27,49 gadi.

Mūsu gadsimtenī Latvijā nav publicēti dati par iedzīvotāju mūža cerību pēc tautības un pēc dzimuma. Ir tikai kopēji dati par visu tautību iedzīvotājiem Latvijā un abiem dzimumiem. Tie ir 58 gadi divdesmito gadu vidū un 70 gadi „mūsu dienās” – sk.: *Latvijas padomju enciklopēdijas* V.2 sējuma 117. lpp. Tā kā šis enciklopēdijas sējums iespiests 1984. gadā, var pieņemt, ka „mūsu dienas” ir tagadējā gadsimteņa astoņdesmitie gadi. Sakarā ar to, ka sievietes tagad tāpat kā vīrieši smēķē un patērē alkoholu, agrākā starpība mūža cerības ziņā ir samazinājusies, un nav vairs nozīmes to aplēst pēc dzimuma. Tomēr būtu interesanti konstatēt, vai ir vēl starpība iedzīvotāju tautības ziņā.

Kaut arī mums nav iespējas pārbaudīt okupētās Latvijas demografiskos datus, tomēr, liekas, ir fakts, ka Latvijā vidējā mūža cerība jaunpiezimušajiem

ir pieaugusi, kaut arī ne tik lielā mērā kā brīvajā pasaulē. Līdz ar to arī Latvijā ir radušās tās pašas problēmas kā citur. Šo problēmu pētīšana tagad ietilpst gerontoloģijas zinātnes uzdevumos. Problēmas ir divējādas – ekonomiskas un socioloģiskas.

Ekonomiskas problēmas rada tas, ka iedzīvotājos ir mainījies samērs starp strādājošiem un tiem, kas nestrādā. Kamēr vēl pagājušajā gadsimtenī nestrādājošie bija tikai mazi bērni un strādāt nespējīgi vecieļaudis, ar mūža ceļības pieaugumu un sociālo likumu maiņām nestrādājošos tagad ietilpst pensionāri. Viņi ir jāuztur strādājošiem, vienalga, vai tie ir nestrādājošo pārējie ģimenes locekļi (zemēs ar atpakaļ palikušu sociālo likumdošanu), vai pensiju fondi, kas pensijām vajadzīgos līdzekļus iegūst apdrošināšanas veidā ar prēmiju maksājumiem, vai valsts, kas līdzekļus iegūst, ņemot nodokļus no pelnītājiem.

Kur ņemt līdzekļus arvien lielākajam pensionāru skaitam, interesē ne vien tautsaimniekus, bet tā ir arī politiska problēma, kas rūp valdībai un likumdevējiem.

Socioloģiskas problēmas rodas kā cilvēka mūža pagarinājuma sekas ar pārkārtojumiem ģimenes struktūrā. Ir pieaudzis laika sprādis starp ģimenē beidzamā dzimušā bērna laulībām un viena no viņa vecākiem nāvi. ASV pagājušā gadsimta astoņdesmitajos gados dzimušajām sievietēm šis laika sprādis bija caurmērā divi gadi, bet 1920. gadā – vienpadsmit gadu. Kamēr pagājušajā gadsimtenī 50 gadu laulības jubileja bija retums, tagad šādas jubilejas ir biežas, kaut gan to skaitu mazina laulību šķiršanas gadījumu pieaugums.

Sociologus arī interesē tas, ka ģimenes kļuvušas mazākas un ģimenes locekļi mazāk dzīvo kopējā saimniecībā. ASV atraitnes, vecākas par 65 gadiem, kas dzīvoja atsevišķi no radiem, 1950. gadā bija 28 %, kamēr 1979. gadā to jau bija 68 %. No otras puses ar cilvēka mūža pagarināšanos ir radies vairāk četru paaudžu ģimeņu, kamēr senāk pat triju paaudžu ģimenes bija retums.

Sociologi Džudite Trīsa (Judith Treas) un Verns Bengtsons (Vern L. Bengtson) pareģo, ja tas tā turpināsies līdz 2000. gadam, tad neviena atraitne ASV vairs nedzīvos pie saviem radiem (*The Annals*, November 1982, 20. lpp.). Parādību, ka precētie bērni vairs nedzīvo pie saviem vecākiem, sociologi ir nosaukuši par „tukšo lizdu problēmu”. Sociologi arī interesējas par to, ko dara pensionāri, lai aizpildītu savu patapas periodu. Viņi to aizpilda ceļojumos vai, kā diletanti darbodamies dažādās mākslas nozarēs, vai arī dīkdienībā, kas rada garīgus traucējumus, par ko interesējas psihiatri.

Ir interesanti konstatēt, ka rakstu krājuma *The Annals* (ko izdod ASV politisko un sociālo zinātņu akadēmija) 1982. gada novembra sējumā (veltītā

gerontoloģijai), kas izmantots arī šim rakstam, ir piedalījušies ar rakstiem vienpadsmit sociologi, četri psihologi, trīs gerontologi un viens psihiatrs, bet neviens tautsaimnieks. Viens no šiem autoriem ir sarakstījis grāmatu par sociālo gerontoloģiju. Ir liels trūkums, ka rakstu krājumā nav pieaicināts neviens tautsaimnieks.

Lai lasītāji redzētu, kāda ir modernā pieeja gerontoloģijā, sniedzu šeit minētajā rakstu krājumā ievietoto rakstu sarakstu. Sējuma apakštituls ir: *Middle and Late Life Transitions* (Mūža vidus un vēlā perioda pāreja). Raksti ir šādi: Judith Treas & Vern L. Bengtson, „The Demography of Mid- and Late-Life Transitions” (Mūža vidus un vēlā perioda pārejas demografija). Linda K. George, „Models of Transitions in Middle and Late Life” (Pārejas modeļi mūža vidus un vēlajā periodā). Lillian E. Troll, „Family Life in Middle and Old Age: The Generation Gap” (Ģimenes dzīve mūža vidū un vecumā: paaudžu plaisa). Lois M. Tamir, „Men at Middle Age: Developmental Transitions” (Vīrieši vidējos gados: attīstības pāreja). Angela M. O’Rand & John C. Henretta, „Women at Middle Age: Developmental Transitions (Sievietes vidējos gados: attīstības pāreja). Carol E. Woehrer, „The Influence of Ethnic Families on Intergenerational Relationships and Later Life Transitions” (Ieceļotāju ģimeņu ietekme uz starppaaudžu attieksmi un mūža vēlā perioda pāreju). Rose C. Gibson, „Blacks at Middle and Late Life: Resources and Coping” (Nēģerji mūža vidējos gados un vecumā: līdzekļi un iztika). Jetse Spray & Sarah H. Matthews, „Contemporary Grandparenthood: A Systemic Transition” (Vecvecāki tagadnē: sistēmiska pāreja). Gordon F. Streib & Madeline Haug Penna, „Anticipating Transitions: Possible Options in ‘Family’ Forms” (Pārejas gaidās: iespējas ‘ģimenes’ formas izvēlē). Robert C. Atchley, „Retirement: Leaving the World of Work” (Pensionēšanās: darba pasaules atstāšana). Donna Hodgkins Berardo, „Divorce and Remarriage at Middle Age and beyond” (Šķiršanās un apprecēšanās atkal mūža vidū un vēlāk). Boaz Kahana & Eva Kahana, „Clinical Issues of Middle Age and Later Life” (Gara slimības mūža vidū un vēlāk [narkotisko vielu lietošana un depresija]). Richard A. Kalish, „Death and Survivorship: The Final Transition” (Nāve un pārdzīvotāji: galīgā pāreja). Phyllis R. Silverman, „Transitions and Models of Intervention” (Pārmaiņas un iespējas palīdzēt).

Šie dati un raksti rāda, kādā virzienā tagad pārveidojusies gerontoloģija, kas pagājušajā gadsimtenī, kad šī zinātnes nozare radās, nodarbojās ar vecuma un novecošanās pētīšanu no medicīniskā un bioloģiskā viedokļa.

No otras puses sociologu pārsvaru šai publikācijai *The Annals* sējumā varētu izskaidrot ar to, ka pieaicinātais speciālais redaktors (Felix M. Berardo)

ir Florīdas universitātes socioloģijas profesors. Tas varbūt arī izskaidro, kāpēc neviens tautsaimnieks nav pieaicināts, kaut tautsaimniecības problēmas notikušajā mūža pagarinājumā ir ļoti nozīmīgas.

Nevaru atrast labāku paskaidrojumu par to, kas ir tautsaimniecība, kā daļēji atkārtojot, kas rakstīts 1944. gadā manis rediģētajā *Tautsaimniecības vārdnīcā* (398. lpp.). Attiecīgā formulējuma autors ir Arnolds Aizsilnieks.

Vispirms: „ekonomija [. . .] ir cilvēku plānveidīga darbība, lai sagādātu saimnieciskus labumus [un pakalpojumus] savu vajadzību iespējami pilnīgai un vispusīgai apmierināšanai”. Uz cilvēku plānveidīgo darbību savu vajadzību apmierināšanai var skatīties no divi viedokļiem – pirmkārt, kā tā noris atsevišķā saimniecībā vai uzņēmumā, un otrkārt, kā tā noris agregātā, parasti vienas tautas vai valsts mērogā. Ar šo otro pieeju nodarbojas tautsaimnieki.

Saimniecisko labumu sagādātāji ir ražotāji (kas reizē kopā ar pārējiem iedzīvotājiem ir arī patērētāji). Ražotāji mūsdienu pasaulē ir iedzīvotāji spēka gados, t. i., neieskaitot bērnus un vecos ļaudis, bet tikai tādā tautsaimniecībā, kurā ir pilna nodarbinātība (t. i., nav bezdarba redzamā vai aplēptā veidā). Ja pastāv bezdarbs, tad sabiedrībai ir jāapgādā ne vien bērni un vecie cilvēki, bet arī bezdarbnieki.

Sākot ar mūsu gadsimteņa septiņdesmitajiem gadiem, galveno pasaules valstu tautsaimniecība piedzīvojuši strauju bezdarbnieku skaita pieaugumu un ražošanas samazināšanos (sīkāk sk.: John and Wendy Cornwall, „The political economy of stagnation”, *Journal of Economic Issues*, June 1987, 785. un sek. lpp.). Tā kā minētais žurnāls ir, tā saukto, institucionālistu orgāns, saprotams, ka ražošanas stagnācijas un bezdarba iemeslus autori meklē institūtu – valdības un arodbiedrību – darbībā.

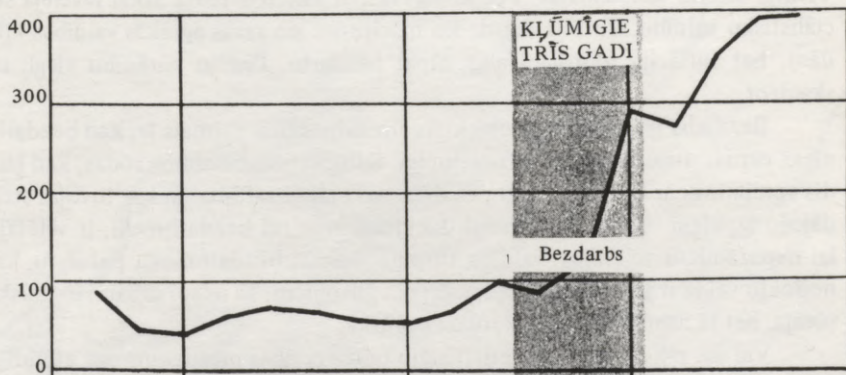
To, ka var sameklēt piemērus, kas apstiprina institucionālistu pieeju, rāda šī raksta autora pētījums, kas ievietots grāmatā *The Baltic Dilemma II* (Melburnā 1982). To (sk. 327. lpp.) ilustrē šeit reproducētā diagramma.

Diagrammā ar ēnojumu apzīmēti sociālistiskās Vitlama (Whitlam) valdības trīs gadi no 1972. līdz 1975. gadam. Šos gadus raksturo strauja cenu celšanās (inflācija), streiki un bezdarba pieaugums.

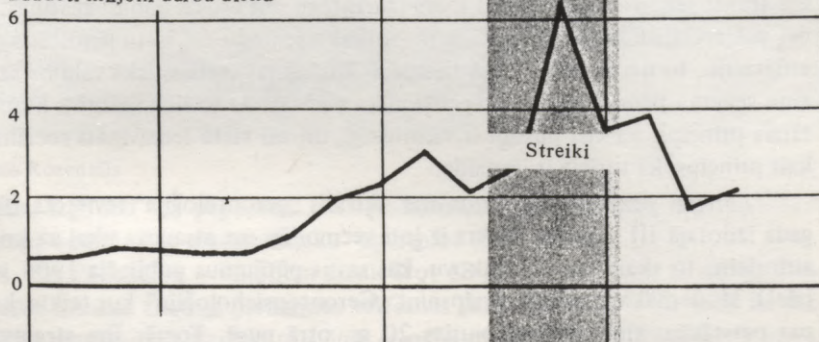
Visas šīs likstas, ko tautsaimnieki nosauca par stagflāciju (t. i., stagnāciju un inflāciju) bija radījuši valdības un arodbiedrību politika. Kādā veidā tas notika, autors ir aprakstījis minētajā grāmatā.

Vitlama valdība par savām kļūdām samaksāja ar to, ka pazaudēja nākošajās vēlēšanās, un sociālistiskās valdības vietā nāca konservatīvo liberāļu valdība. Tā tomēr nespēja apturēt sākušos inflāciju un samazināt bezdarbu.

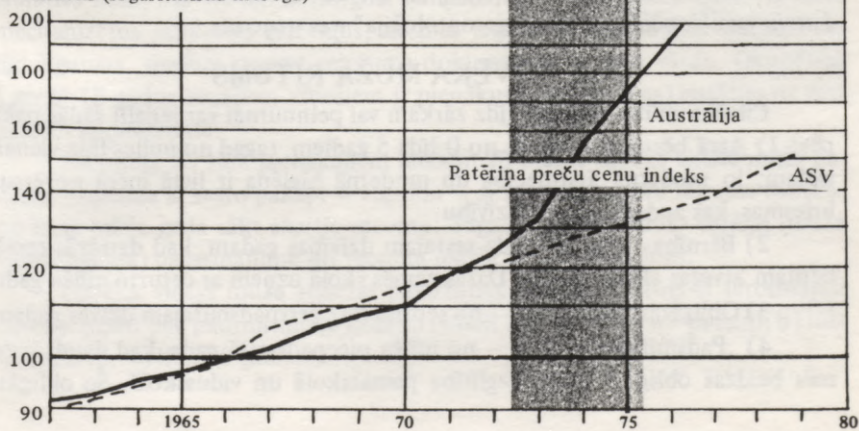
1000 personu

Zaudēti miljoni darba dienu

Indeks (logaritmiskā mērogā)

KĻŪMĪGIE TRĪS GADI

Vienīgi streiki samazinājās. Pēc konservatīvo valdības tauta atkal ievēlēja sociālistisku valdību. Tā bija daudz ko mācījusies no savas agrākās valdības kļūdām, bet inflācija joprojām aug, tāpat bezdarbs. Pēdējo parādību viegli izskaidrot.

Bezdarbs ir divējāds — objektīvs un subjektīvs. Pirmais ir, kad bezdarbnieki cenšas atrast darbu, bet nesekmīgi. Subjektīvais bezdarbs rodas, kad ļaudis apmierinās ar bezdarbnieku pabalstu, ko maksā valdība un kas tuvojas strādājošo izpelņai. Tā kā visi pilsoņi, kā strādājošie, tā bezdarbnieki, ir vēlētajī, lai nepazaudētu vēlētajus, valdība turpina maksāt bezdarbnieku pabalstu, kas nodokļu veidā ir jāsamaksā strādājošajiem pilsoņiem. Tā neapšaubāmi ir ciniska pieeja, bet tā atbilst tam, ko vērojam politikā.

Vai šai rakstā minētais iedzīvotāju mūža cerības pieaugums nav atbildīgs par bezdarbu? Par Austrāliju uz šo jautājumu jāatbild ar noteiktu „nē”. Austrālijā trūkst iedzīvotāju, lai pilnā mērā izmantotu šeit esošās dabasbagātības. Tādēļ pat sociālistiskā valdība, kam ideoloģisku iemeslu dēļ būtu jānostājas pret imigrāciju, to nedara. Tai vietā tagadējā Austrālijas sociālistiskā valdība samazina vecuma pensiju atkarā no pensionāra mantas. Ar to tiek ignorēts humānītārais princips, ka visi pilsoņi ir vienlīdzīgi, un tai vietā iedzīvināts sociālistiskais princips, ka turīgie ir jāspaida.

Latvijas padomju enciklopēdijā šķirklis „gerontoloģija” ievietots 1983. gadā izdotajā III sējumā. Raksts ir ļoti vecmodīgs un atsaucas tikai uz krievu autoriem, to skaitā uz Mečņikovu, kas savus pētījumus publicēja 1906. gadā (sic!). Modernāka pieeja ir straipsnim „Gerontopsicholoģija”, kur teikts, ka tā par patstāvīgu zinātņu izveidojusies 20. gs. otrā pusē. Tomēr šim straipsnim trūkst norādes uz literatūru, kādēļ tas arī nav apmierinošs. Trimdā izdotajā *Latvju enciklopēdijā* šķirklis „gerontoloģija” nav uzņemts.

II. CILVĒKA MŪŽA RITUMS

Cilvēka mūžu no šūpla līdz zārkam vai pelnuurnai var iedalīt šādās pakāpēs: 1) Agrā bērnība — senāk no 0 līdz 5 gadiem, tagad no nulles līdz vienam gadam, jo modernā ārstniecība un modernā higiēna ir lielā mērā novērsusi briesmas, kas apdraud jauno dzīvību.

2) Bērnība — no otrā līdz sestajam dzīvības gadam, kad daudzās zemēs bērnam atveras skolas durvis. Dažās zemēs skolā uzņem ar ceturto mūža gadu.

3) Obligātās skolas gadi — no septītā līdz četrpadsmitajam dzīves gadam.

4) „Padsmitnieku” gadi — no mūža piecpadsmitā gada, kad daudzās zemēs beidzas obligātā skolas izglītība pamatskolā un vidusskolā. Šo obligāto

Janis Rozentāls

[MŪŽA PAVASARS]

skolas izglītību var papildināt. Interesanti, ka 1987. gadā trimdas latviešiem Eiropā nodibinājās „padsmitnieku” apvienība (ELPA).

5) Pilngadība – vīriešiem sasniedzot 18 gadus, sievietēm 16 gadus. Pilngadība nozīmē tiesības piedalīties vēlēšanās (kas Austrālijā ir ne tikai tiesība, bet arī pienākums), tiesības precēties (izņēmuma gadījumos tiesnesis var atļaut laulāties tiem, kas vēl nav sasnieguši pilngadību), tiesības vadīt auto vai citus mehānizētus satiksmes līdzekļus, tiesības iegādāties nekustamu īpašumu un līgt līgumus, tiesības izņemt ceļojuma dokumentus ar paša vārdu. Okupētājā Latvijā 18 gadus vecajiem vīriešiem ir pienākums (ne tiesības) iestāties uz divi gadiem karadienestā.

Sociologi vēl līdz jaunākajiem laikiem šīs piecas cilvēka aktīvā mūža pakāpes noslēdza ar sesto pakāpi – vecumu – ar ļoti nenoteiktu sākuma robežu, no kuŗa mūža gada sākt skaitīt vecumu. Tagad ar cilvēka mūža cerības (mūža vidējā ilguma) pagarinājumu arī vecumu iedala vairākās pakāpēs.

Cilvēka vidējā mūža robežai pavisroties tālāk, sociologi ir ierosinājuši cilvēka mūžu pēc padsmitnieku gadiem iedalīt a) no 20 līdz 45 gadiem, b) līdz 65 gadiem, c) līdz 85 gadiem.

Mūža posmu no 20 līdz 45 gadiem var nosaukt par dzīves ziedoni. Posmu no 46 līdz 65 gadiem sauc par vidējiem gadiem (angliski: middle age). Šo mūža posmu varam saukt par mūža vasaru. Posmu no 66 līdz 85 mūža gadiem sociologi sauc par mūža pagarinājumu (angliski: advanced old age). Nenorobežojoties ar 85 gadiem, mēs šo posmu varam saukt par mūža rudeni. Mūža posmu, kas pārsniedz 85 gadus, latviešu literātūrā sauc par ilgdzīvotāju pakāpi. Robežas šīm pakāpēm nospraustas tādēļ, ka 45 gadu vecumā vairums sieviešu zaudē spēju dzemdēt, un līdz ar to ģimenēs vairs nav gaidāmi pēcnācēji. Ar 65 gadiem daudzās zemēs sākas pensijas vecums; ar 85 gadiem parasti beidzas mūža cerības tabulas, un tāpēc nav iespējas dzīvību apdrošināt. Vecumu, kas pārsniedz 85 gadus, varam saukt par Dieva žēlastības gadiem vai arī par mūža ziemu.

Iepriekšējā klasifikācija ir veidota pēc amerikāņu sociologu parauga (sk.: Judith Treas etc., *op. cit.*, 14. lpp.). Ir arī citas klasifikācijas. Bruno Mežgailis un Pēteris Zvidriņš 1973. gadā publicētajā grāmatā *Padomju Latvijas iedzīvotāji* lieto franču demografa Sovī (A. Sauvy) klasifikāciju, kas cilvēka mūžu iedala trijās vecuma pakāpēs: jauno grupā (0–19 gadi), pieaugušo grupā (20–59 gadi) un veco grupā (sākot ar 60 gadiem). Atkarā no šo triju grupu procentuālā samēra iedzīvotāju kopskaitā kādu valsti var atzīt par demografiski vāju, vidēji vai labi attīstītu, mērījot iedzīvotāju novecošanos.

Apvienoto nāciju organizācijas demografi turpretim valstis klasificē tikai pēc tā, kāds procents no kopējā iedzīvotāju skaita ir līdz 65 gadu veco un kāds ir pāri par 65 gadu veco.

Šī raksta autors izvēlējās Džudites Trīsas un Verna Bengtsona klasifikāciju, tādēļ ka tā ir modernākā un labāk atbilst tagadējam tautu mūža cerības pieaugumam. Jānožēlo, ka Padomju savienības demografi un statistiķi neseko laika garam un savā statistikā lieto novecojušos klasifikāciju no piecdesmitajiem gadiem.

Grūtības piemērot Padomju savienības tautas skaitīšanas datus rodas tādēļ, ka statistiskajās publikācijās iedzīvotāji pēc vecuma grupēti piecu gadu klasēs (par vecākiem gadugājumiem pat desmit gadu grupējumā) un nav pieejami dati par atsevišķiem gadiem. Tāpēc nav iespējams konstatēt, kāds procents no kopskaita (vai, sākot no 20 gadu vecuma) ietilpst grupā līdz 45 gadiem, 65 gadiem un beidzot 85 gadiem. Turklāt pēdējais gadu kohorts (grupa), ko Padomju savienība publicē tautas skaitīšanas datus, ir „70 gadu un vecāki”. Ar to pēc padomju publicējumiem nav iespējams pētīt cilvēka mūža rudeni un ilgdzīvotājus, nedz arī mūža ziemu.

Janis Rozentāls

[MŪŽA VASARA]

Šādā veidā, piemēram, publicēti dati par 1970. gada 15. janvāra tautas skaitīšanu (sk.: *Cīņa* 1971. g. 23. jūnijā). Tur no nulles līdz 59 gadu vecumam dati ir publicēti piecu gadu vecuma grupās, bet tad seko 60–69 gadu grupa un „70 gadu vecumā un vecāki”. Mežgaiļa un Zvidriņa grāmatā 119. lpp. zīmētajā diagrammā tomēr dati iezīmēti piecu gadu vecuma grupās, kaut šie dati, acīm redzot, nesaskan ar *Cīņas* publicējumu. Šī raksta autors minēto diagrammu ir publicējis *Archīva* XXIII sējuma 88. lpp. Izmērījot lielumus diagrammā, ir

iespējams aplēst to skaitlisko vērtību, kaut šāda izlīdzēšanās nedod drošus skaitļus.

Ja ņemam 1970. gada tautas skaitīšanas datus okupētajā Latvijā un, lietojot modificēto Trīsas un Bengtsona metodi (sk.: Treas etc., *op. cit.*, 14. lpp.), salīdzinām pārējās grupas (pārdzīvojušos un ieceļojušos) procentuāli ar 20–24 gadu veco grupu, tad dabūjam šādus rezultātus (kā aizrādīts, okupētās Latvijas publikācijās nav datu par atsevišķiem gadiem, tāpēc ņemta vesela gadu grupa, piemēram, 45 gadu vietā 45–49 gadi):

Vecums	Vīrieši (%)	Sievietes (%)
45–49 g.	63,4	110,5
65–69 g.	46,3	85,5
85–89 g.	3,7	1,2

Turpretim par ASV 1976. gadā mūsu paraugā (*ibid.*) ir šādi dati:

Vecums	Vīrieši (%)	Sievietes (%)
45 g.	93,9	97,1
65 g.	70,4	83,8
85 g.	16,3	35,3

Kā redzams, ASV un okupētās Latvijas datus ir ļoti liela starpība. Pa-gaidām varam to izskaidrot tā, ka, salīdzinot ar ASV, okupētajā Latvijā veca-jiem ļaudīm ir grūtākas dienas, kas izpaužas lielākā mirstībā.

Par iedzīvotāju vecumgrupām Austrālijā piesniedzami dati par 1978. ga-du (*Year-Book Australia 1980*, 99. lpp.). Salīdzinot ar divdesmitgadīgajiem, 45 gadu veco bija – vīrieši 59,8 %, sievietes 57,8 %; 65 gadu veco – vīrieši 40,2 %, sievietes 44,4 %; 85 gadu veco – vīrieši 4,3 %, sievietes 11,1 %.

Salīdzinot ar ASV, Austrālijā vecajiem ļaudīm ir lielāka mirstība, bet salīdzinot ar okupēto Latviju, pēdējā stāvoklis ir ļaunāks visām vecumgrupām, bet 45 gadu veco sieviešu grupā salīdzinājumu traucē ieceļotājas, kas radījušas procentuālu pieaugumu.

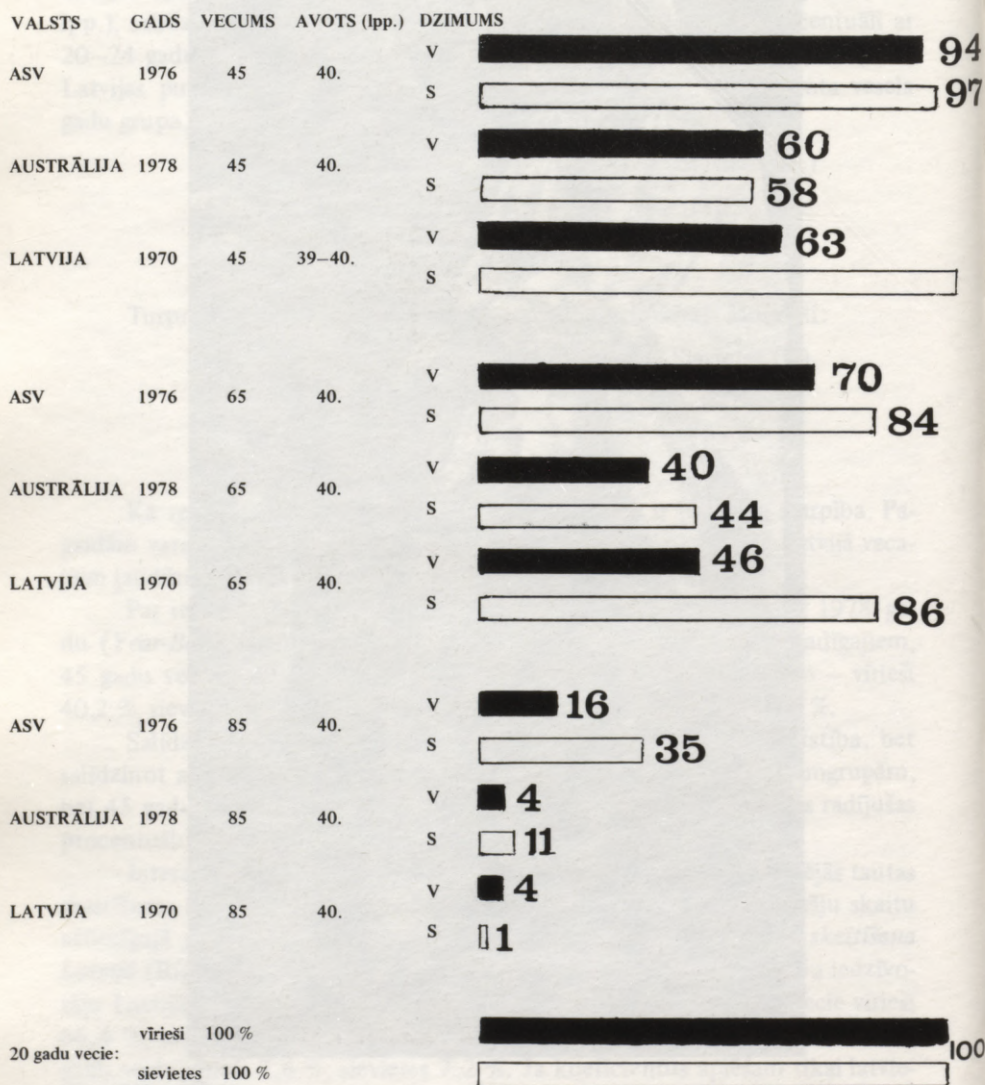
Interesējoties, kāds bija stāvoklis neatkarīgajā Latvijā, pēc pēdējās tautas skaitīšanas 1935. gadā dabūjam šādus koeficientus (dalot iedzīvotāju skaitu attiecīgajā grupā ar divdesmitgadīgo skaitu) – sk.: *Ceturtnā tautas skaitīšana Latvijā* (Rīgā 1939), 206., 208. un 209. lpp. 1935. gadā visu tautību iedzīvo-tāju Latvijā (procentuāli no divdesmitgadīgo skaita) bija: 45 gadu vecie vīrieši 66,4 %, sievietes 82,5 %; 65 gadu vecie vīrieši 39,2 %, sievietes 48,0 %; 85 gadu vecie vīrieši 3,6 %, sievietes 7,2 %. Ja koeficientus aplēšam tikai latvie-

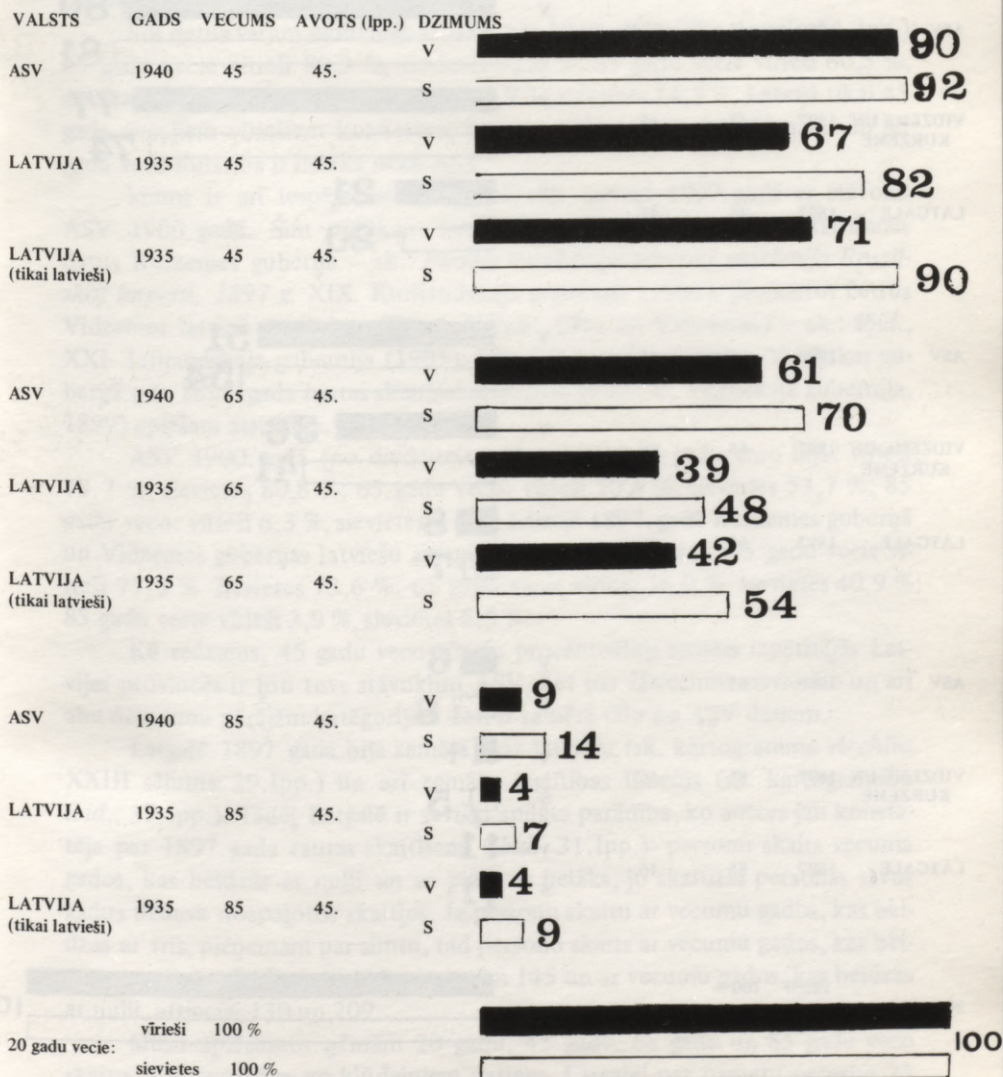
Janis Rozentāls

[MŪŽA ZIEMA]

45 G., 65 G. UN 85 G. VECO PROCENTS NO 20 GADU VECAJIEM

45 G., 65 G. UN 85 G. VECO PROCENTS NO 20 GADU VECAJIEM

45 G., 65 G. UN 85 G. VECO PROCENTS NO 20 GADU VECAJIEM

VALSTS VAI PROVINCE	GADS	VECUMS	AVOTS (lpp.)	DZIMUMS	
ASV	1900	45	45-46.	V	80
				S	81
VIDZEME UN KURZEME	1897	45	45.	V	77
				S	74
LATGALE	1897	45	45.	V	21
				S	20
ASV	1900	65	45.	V	51
				S	54
VIDZEME UN KURZEME	1897	65	46.	V	36
				S	41
LATGALE	1897	65	46.	V	8
				S	7
ASV	1900	85	45.	V	6
				S	8
VIDZEME UN KURZEME	1897	85	46.	V	4
				S	5
LATGALE	1897	85	46.	V	1
				S	1
20 gadu vecie:					
	vīrieši	100 %			100
	sievietes	100 %			100

šiem, tad 45 gadu veco vīriešu bija 71,2 %, sievietes 89,9 %; 65 gadu vecie vīrieši 42,0 %, sievietes 54,0 %; 85 gadu vecie vīrieši 4,1 %, sievietes 8,8 %. Kā redzams, latviešu vecajiem ļaudīm Latvijā klājās labāk nekā citām tautībām.

Šos datus varam salīdzināt ar ASV par 1940. gadu (*The Annals*, 14. lpp.): 45 gadu vecie vīrieši 89,9 %, sievietes 92,0 %; 65 gadu vecie vīrieši 60,5 %, sievietes 70,0 %; 85 gadu vecie vīrieši 8,9 %, sievietes 14,3 %. Latvijā tikai 45 gadu vecajiem vīriešiem koeficienti tuvojas ASV datiem, bet 65 gadu un 85 gadu veco mirstība ir lielāka nekā ASV.

Mums ir arī iespēja salīdzināt stāvokli Latvijā 1897. gadā ar stāvokli ASV 1900. gadā. Šim nolūkam izmantojam 1897. gada tautas skaitīšanas datus Kurzemes guberņā — sk.: *Pervaja vseobščaja perepisj naselenija Rossijskoj imperii, 1897 g.* XIX. Kurljandskaja gubernija (1905), pieskaitot četrus Vidzemes latviešu apriņķus (Rīgas, Valkas, Cēsu un Valmieras) — sk.: *ibid.*, XXI. Līfljandskaja gubernija (1905). Stāvokli Latgales apriņķos Vitebskas guberņā pēc 1897. gada tautas skaitīšanas datiem (*ibid.*, V. Vitebskaja gubernija, 1899) aplēšam atsevišķi.

ASV 1900. gadā (no divdesmitgadīgo skaita) 45 gadu veco bija: vīrieši: 79,7 %, sievietes 80,8 %; 65 gadu veco: vīrieši 50,6 %, sievietes 53,7 %; 85 gadu veco: vīrieši 6,3 %, sievietes 7,6 %. Latvijā 1897. gadā Kurzemes guberņā un Vidzemes guberņas latviešu apriņķos stāvoklis bija šāds: 45 gadu vecie vīrieši 77,3 %, sievietes 73,6 %; 65 gadu vecie vīrieši 36,0 %, sievietes 40,9 %; 85 gadu vecie vīrieši 3,9 %, sievietes 5,3 %.

Kā redzams, 45 gadu veco vīriešu procentuālais samērs izpētītājās Latvijas provincēs ir ļoti tuvs stāvoklim ASV, bet par šī vecuma sievietēm un arī abu dzimumu pārējām kategorijām dati ir samērā tālu no ASV datiem.

Latgalē 1897. gadā bija samērā maz latviešu (sk. kartogrammu *Archīva* XXIII sējuma 29. lpp.) un arī zemāks izglītības līmenis (sk. kartogrammu *ibid.*, 37. lpp.). Tādēļ Latgalē ir sevišķi spilgta parādība, ko autors jau konstatēja par 1897. gada tautas skaitīšanu (*ibid.*, 31. lpp.): personu skaits vecuma gados, kas beidzas ar nulli un ar pieci, ir lielāks, jo skaitītās personas savus gadus uzdeva noapaļotos skaitļos. Ja personu skaitu ar vecumu gados, kas beidzas ar trīs, pieņemam par simtu, tad personu skaits ar vecumu gados, kas beidzas ar pieci, vīriešiem ir 115, sievietēm 145 un ar vecumu gados, kas beidzas ar nulli, attiecīgi 130 un 209.

Mūsu aplēsumos ņemām 20 gadu, 45 gadu, 65 gadu un 85 gadu veco skaitu. Lai izvairītos no kļūdainiem datiem, Latgalei par pamatu ņemsim 23

gadu veco un pārējām grupām 44 gadu, 64 gadu un 84 gadu veco skaitu. Izņēmumā Latgalē, salīdzinot ar 23 gadu veco skaitu, 44 gadu veco skaits ir: vīriešiem 20,9 % un sievietēm 20,2 %. Par 64 gadu vecajiem attiecīgie skaitļi ir 7,5 % un 6,6 % un par 84 gadu vecajiem 1,2 % un 1,1 %.

Jāsecina, ka Latgalē vecoļaužu mirstība bija ļoti liela, ko, protams, varam sagaidīt pēc zemā izglītības līmeņa un ļoti lielā analfabētu skaita.

Pēc diagrammām lasītāji var salīdzināt stāvokli trijās vecumgrupās divējādā ziņā. Pirmkārt salīdzinājumā ar ASV (un ar Austrāliju), otrkārt diagrammas rāda, kādas pārmaiņas notikušas cilvēka mūža ilgumā apmēram septiņdesmit gadu laikā no 1900. gada. Šāds salīdzinājums dod ieskatu ne vien par iedzīvotāju skaita attīstību Latvijā, bet arī par tā relatīvo attīstību, salīdzinot ar ASV.

Ja meklējam izskaidrojumu bēdīgajai aintai, kas izriet no šāda salīdzinājuma, tad jāatgādina, ka Latvija pārdzīvoja divas revolūcijas un abus pasaules karus, kas izpostīja zemi un prasīja lielus cilvēku upurus. Turpretim ASV tādu postu nepiedzīvoja. Tieši otrādi, abi pasaules kari vairoja ASV turību, un arī cilvēku upuri bija mazi, turklāt tos ar uzviju kompensēja iecelotāju plūdi.

III. ČETRU PAAUDŽU ĢIMENES

Cilvēka mūža cerības pieauguma rezultātā tagad radušās četru paaudžu ģimenes, kužās visas četras paaudzes pārstāv vēl dzīvas personas. Kaut tās vēl tagad ir retas, agrākajos laikos tādu ģimeņu gandrīz nemaz nebija. Lai noskaidrotu, vai latviešiem trimdā ir četru paaudžu ģimenes, šī raksta autors 1987. gada oktobrī avīzēs ievietoja šādu aicinājumu: „4 paaudžu ģimenes. Latviskajām problēmām veltītās gadagrāmatas *Archīva XXVIII* sējumā būs apskatīta arī paaudžu maiņa. Pētījumam par latviešu lielajām ģimenēm vajadzīgi dati par četru paaudžu ģimenēm (pirmā paaudze – vecvecāki, otrā paaudze – vecāki, trešā paaudze – bērni, ceturtais paaudze – mazbērni. – Ģimenes, kužās būtu šīs četras paaudzes, lūgtas atsaukties. Vajadzīgi šādi dati: katras paaudzes locekļu 1) priekšvārdi (pēc kā var spriest, vai sieviete vai vīrietis), 2) dzimšanas dati (tikai gads), 3) kādi paaudžu locekļi dzīvo kopā un kādi dzīvo atsevišķi. Lai varētu sazināties, ja rastos vajadzība ievākt vēl citu informāciju, lūgums ziņu sniedzējam minēt savu adresi. Informāciju adresēt: Archīvs, 3 Dickens Street, Elwood, Vic. 3184, Australia.”

Uz šo aicinājumu saņemtas deviņas pilnīgas un divas nepilnīgas atbildes (no Zviedrijas, ASV, Kanādas un Austrālijas). Pēc tam redaktors katram atbildētājam aizrakstīja pateicības vēstuli un lūdza papildu ziņas par to, vai ģimenēs

ir vērojama paaudžu plaisa un, ja tāda ir vērojama, kādā veidā tā izpaužas. Vēstulē bija paskaidrots, ka no ziņām publicēs tikai statistiskos datus, neminot vārdus.

No vienpadsmit četru paaudžu ģimenēm piecās vēl ir dzīvi pirmās paaudzes abi laulātie draugi, bet piecās ģimenēs vīrs (vienā ģimenē sieva) ir miris vai par viņu nav ziņu. No piecām ģimenēm pirmajā paaudzē, kur vēl dzīvi abi vecvecāki, vecākā vīra dzimšanas gads ir 1894., jaunākā — 1915. gads. No viņu sievām vecākā dzimusi 1901. gadā, jaunākā 1914. gadā. Kaut ģimeņu skaits ir par mazu, lai varētu spriest par gadu starpību, salīdzinot vīra gadus ar sievas gadiem, ir vērojama tendence, ka 19. gadsimtenī dzimušajiem ir lielāka gadu starpība (septiņi līdz desmit gadi) nekā 20. gadsimtenī dzimušajiem.

No otrās paaudzes astoņpadsmit ģimenēm nav ziņu par vīru vai sievu vienpadsmit ģimenēs. Tātad var spriest, ka piecas pirmās paaudzes pilnās ģimenes (t. i., kurās ir dzīvi kā vīrs, tā sieva) otrajā paaudzē pieaugušas līdz septiņām pilnām ģimenēm. Šais septiņās ģimenēs vecākais vīrs dzimis 1923. gadā, viņa sieva 1924. gadā. Jaunākais vīrs dzimis 1935., viņa sieva 1938. gadā. Gadu starpība starp abiem laulātajiem ir no nulles (t. i., abi dzimuši tai pašā gadā) līdz sešiem gadiem.

Spriežot pēc vārda, tikai vienā no šīm septiņām ģimenēm ieprecējies cit-tautietis. Šai otrajā paaudzē bērnu skaits ir šāds: divās ģimenēs viens bērns, piecās ģimenēs divi bērni, sešās ģimenēs trīs bērni, četrās ģimenēs četri bērni un vienā ģimenē pieci bērni. Kopskaitā astoņpadsmit ģimenēs 51 bērns.

Trešajā paaudzē jau var saskaitīt 12 jauktās laulības. Ceturtajā paaudzē tagad ir 34 bērni, no tiem 21 zēns un 13 meitenes (17 latvieši, 13 puslatvieši un četri ceturtdaļlatvieši).

Uz jautājumu: vai ģimenes dzīvo kopā vai atsevišķi, parastā atbilde ir, ka katra ģimene dzīvo atsevišķi, bet vienas ģimenes locekļi kopā. Dažreiz kopā dzīvo arī pirmās un otrās paaudzes locekļi.

Par jautājumu, vai vērojama paaudžu plaisa, visas ģimenes, izņemot divas, atbildējušas, ka paaudžu plaisa nav vērojama. Viena ģimene uz šo jautājumu nav atbildējusi, un viena norādīja, ka jautājumā trūkst paaudžu plaisas definīcijas.

Par paaudžu plaisu šai *Archīva* sējumā ievietots psiholoģijas doktora Nikolaja Pickas raksts un literāta un paidagoga Eduarda Silkalna apcerējums (apakštituls ir autora, bet par titulu atbild redaktors).

Par šo tematu redaktors aicināja rakstīt arī literāti Loniju Kuku. No viņas saņemta šāda atbilde:

„Paldies par Jūsu vēstuli [. . .]. Man par ‘paudžu plaisu’ nav nekā ko sacīt. Es tādas visā savā mūžā neesmu piedzīvojusi. No maniem 80 gadiem tikai 12 dzīvoju prom no saviem vecākiem. Tāpat tagad man ir visciešākais kontakts ar maniem bērniem un viņu ģimenēm (esam pavisam 15). Šeit ‘paudžu plaisa’, tā saucamajā, sabiedriskā dzīvē tika radīta mākslīgi, organizējot jaunatnes grupas atsevišķi, ko 3 × 3 vairs nesaglābs. Varbūt spriežu nepareizi? Ar lielu interesi gaidīšu, kas par to būs teikts *Archīvā* [. . .], arī par pensionāriem, jo es neatzīstu arī ‘nabagmājas’. Man pensijas gadi nav problēma, bet gluži otrādi – pēdējos septiņus gadus dzīvoju gluži tāpat kā tos septiņus jaunībā, kad Rīgā biju viena – rakstu avīzēm, ceļoju, ciemojos pie radiem un draugiem, daudz lasu. Rakstīt gan vairs nepatīk. Būs jābeidz. Lonija Kukura”

No Zviedrijas saņemta šāda atbilde: „Jauniem ir citādi uzskati nekā mums, bet tādi bija arī mūsu vecākiem, kas paši bija piedalījušies Latvijas brīvības izcīnīšanā un piedzīvojuši baltās un sarkanās varas. Mūsu lielģimenē nav vērojama paudžu plaisa. Mēs un arī vecāmāte ar dēliem satiekam labi.

Zviedrijā pirms gadiem desmit bija ‘mode’ neprecēties, bet dzīvot kopā. Mans vecākais dēls (civiltiņš) ir šīs modes ‘upuris’, kuŗa kopdzīvotāja negribēja pazaudēt savu uzvārdu un ir ar īpatnējiem uzskatiem bērnu audzināšanā un citās lietās (ne politiskajās). [. . .] Mēs satiekam un par īpatnībām nerunājam, un arī nemēģinām [ietekmēt. . .] Jaunākais dēls (dz. 1959) saderinājies ar zviedrieti un gatavojas uz kāzām, jo, redziet, ‘mode’ ir mainījies, un laikraksti pilni ar kāzu bildēm. Ar viņa līgavu mums ļoti labi saskan.”

IV. DIVDESMITĀ GADSIMTA LATVIEŠU RAKSTNIEKU MŪŽS

Sekojošā apcerējuma avots ir Andreja Johansona grāmata *Latviešu literatūra* (Stokholmā 1954), 242–317. lpp. No tur minētajiem 148 rakstniekiem 140 savus pirmos darbus publicējuši 20. gadsimtenī. Johansona sniegtie dati par rakstnieka miršanas gadu papildināti pēc citiem avotiem, to skaitā pēc Benjamiņa Jēgera *Latviešu trimdas izdevumu bibliografijas 1940–1970* (Daugavas apgāda izdevums 1972 un 1976). No pēdējās aizgūti dati arī par pašu Andreju Johansonu.

Rakstnieku mūža ilgums ir attēlots diagrammās, minot dzimšanas un miršanas gadu, rakstnieka vārdu, resp. pseudonimu, mūža ilgumu gados un vecumu gados, kad rakstnieks publicējis savu pirmo darbu.

Grupējot pēc mūža ilguma, dabūjam šādus datus: 25–29 gadi: 2 rakstnieki; 30–34 gadi: 7; 35–39 gadi: 6; 40–44 gadi: 5; 45–49 gadi: 6; 50–54 gadi: 8; 55–59 gadi: 14; 60–64 gadi: 13; 65–69 gadi: 11; 70–74 gadi: 11;

DZELMINIEKI

Sēd no kreisās: Kārlis Jēkabsons, Zemgaliešu Biruta, Augusts Baltpurviņš, Eduards Cālītis.
Stāv: Kārlis Štrāls, Jānis Akurāters, Kārlis Krūza, Kārlis Skalbe, Jānis Jaunsudrabiņš.

DAUGAVAS LĪDZSTRĀDNIĒKU GRUPA 1936. GADĀ

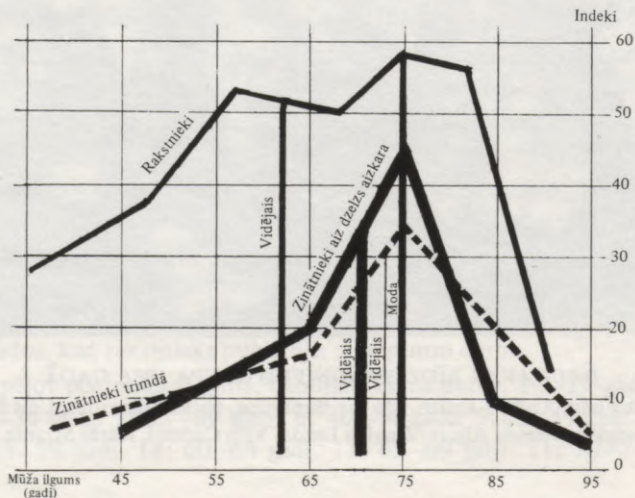
Priekšā no kreisās: Anšlavs Eglītis, Mirdza Bendrupe, Ēriks Ādamsons, Uģis Skulme. Aiz
viņiem: Pēteris Aigars, Zinaīda Lazda, Vilis Cedriņš, Kārlis Strauts.

75–79 g.: 13; 80–84 g.: 13; 85–89 g.: 10; 90–94 g.: 8; 95 gadi: viens; vēl dzīvie un ar nenoskaidrotu miršanas gadu: 21, kopā 149. Kā redzams, jaunākais diagrammā minētais mirušais rakstnieks miris 27 gadu vecumā, bet vecākais 95 gadu vecs. Visbiežākais miršanas vecums bija no 55 līdz 59 gadiem.

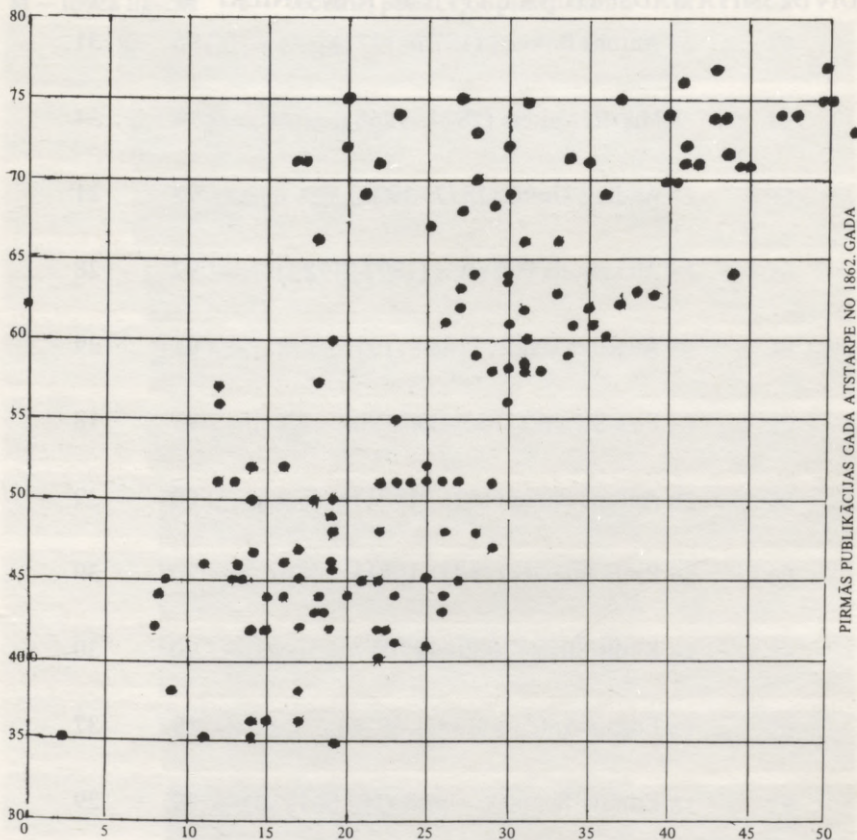
Rakstnieku (128 personu) aritmētiskais vidējais mūžs bija 65 gadi. Salīdzinājumā aiz dzelzs aizkara palikušo Latvijas universitātes un Jelgavas lauksaimniecības akadēmijas mācībspēku vidējais mūžs bija 71 gads un 4 mēneši, bet to, kas devās trimdā, 73 gadi un 3 mēneši – sk.: Edgars Dunsdorfs, „Mācībspēku mūža ilgums”, *Archīvs XXI* (Melburnā 1981), 105–114. lpp. Aplēšot abu kategoriju (313 mācībspēku) vidējo mūža ilgumu, dabūjam 72 gadus un 6 mēnešus. Konstatējams, ka rakstnieku mūžs ir vidēji 7 gadi un 6 mēneši īsāks par akadēmisko mācībspēku mūžu.

Savu pirmo darbu latviešu rakstnieki publicējuši šādos gados: pirms 1900. gada: 10 rakstnieki; 1900–1904. g.: 10; 1905–1909. g.: 32; 1910–1914. g.: 21; 1915–1919. g.: 4; 1920–1924. g.: 22; 1925–1929. g.: 12; 1930–1934. g.: 17; 1935–1939. g.: 17; 1940–1945. g.: divi, pēc 1945. g. viens un nezināmā gadā viens.

Vērtējot pēc autoru pirmo publicēto darbu skaita, latviešu rakstniecība pieredzēja lielu uzplaukumu laikā no 1905. līdz 1914. gadam, pēc Krievijas cenzūras noteikumu mīkstināšanas. Pirmā pasaules kara laikā attaisnojās teiciens: „Kad runā ieroči, mūzas klusē”. Renesansi latviešu rakstniecība piedzīvoja laikā no 1920. līdz 1924. gadam – turpmākajās piecgadēs pirmo publicēto darbu skaits šo rekordu vairs nespēja nedz sasniegt, nedz pārspēt.

RAKSTNIEKU UN AKADĒMISKO MĀCĪBSPĒKU MŪŽA ILGUMA SALĪDZINĀJUMS

RAKSTNIĒKU DZIMŠANAS UN PIRMĀS PUBLIKĀCIJAS GADA KORRELĀCIJA

Korrelācijas diagrammā uz horizontālās (x) ass atzīmēts divdesmitā gadsimteņa latviešu rakstnieku dzimšanas gads un uz vertikālās (y) ass pirmā publicētā darba gads. Gadi skaitīti no latviešu pirmā bibliofila Jāņa Misiņa dzimšanas gada (1862.). Šai gadā sāka iznākt arī *Pēterburgas avīzes*, un ar to sākās jauns laikmets latviešu kultūras vēsturē.

DIVDESMITĀ GADSIMTEŅĀ LATVIEŠU RAKSTNIEKI			M	P
Antons Birkerts (1876–1971)	95	31		
Miķelis Valters (1874–1968)	94	34		
Andrejs Upītis (1877–1970)	93	21		
Aleksandrs Plensners (1892–1984)	92	28		
Angelika Gailīte (1884–1975)	91	29		
Elza Stērste (1885–1976)	91	18		
Antons Bārda (1891–1981)	90	39		
Pauls Jurevičs (1891–1981)	90	39		
Kārlis Štrāls (1880–1970)	90	30		
Edgars Ardenss (1887–1976)	89	37		
Ernests Birznieks-Upītis (1871–1960)	89	29		
Paula Freimane (Jēgere) 1886–1975	89	43		
Kārlis Ieviņš (1888–1977)	89	24		
Augusts Bračs (1880–1967)	87	25		
Kārlis Egle (1887–1974)	87	36		
Roberts Klaustiņš (1875–1962)	87	32		

M – mūža ilgums	P – vecums, publicējot pirmo darbu	M	P
Lizete Skalbe (1886–1972)		86	19
Jānis Jaunsudrabiņš (1877–1962)		85	19
Andrejs Jesens (1873–1958)		85	33
Jānis Kārklīņš (1891–1975)		84	20
Kārlis Kundziņš (1883–1967)		84	48
Kārlis Freinbergs (1884–1967)		83	29
Fricis Jansons (1875–1957)		82	38
Jānis Misiņš (1862–1944)		82	62
Jānis Vainovskis (1887–1969)		82	23
Andrievs Jurdžs (1845–1926)		81	20
Arturs Kroders (1892–1973)		81	28
Zenta Mauriņa (1897–1978)		81	36
Jānis Sudrabkaļns (1894–1975)		81	26
Arturs Bērziņš (1882–1962)		80	52
Austra Dāle (1892–1972)		80	30
Jūlijs Roze (1892–1972)		80	28

	M	P
Antons Benjamiņš (1860–1939)	79	35
Pauls Dāle (1889–1968)	79	46
Mārtiņš Liepa (1874–1953)	79	39
Jānis Bičolis (1904–1982)	78	29
Francis Ķemps (1876–1953)	77	29
Olģerts Liepiņš (1906–1983)	77	20
Fēlikss Cielēns (1888–1964)	76	36
Pēteris Ērmanis (1893–1969)	76	27
Jānis Grīns (1890–1966)	76	19
Kārlis Krūza (1884–1960)	76	20
Kristaps Bachmanis (1867–1942)	75	65
Pēteris Birkerts (1881–1956)	75	41
Andrejs Kurcijs (1884–1959)	75	26
Voldemārs Dambergs (1886–1960)	74	21
Valdis Grēviņš (1895–1968)	73	28
Aīda Niedra (1899–1972)	73	25

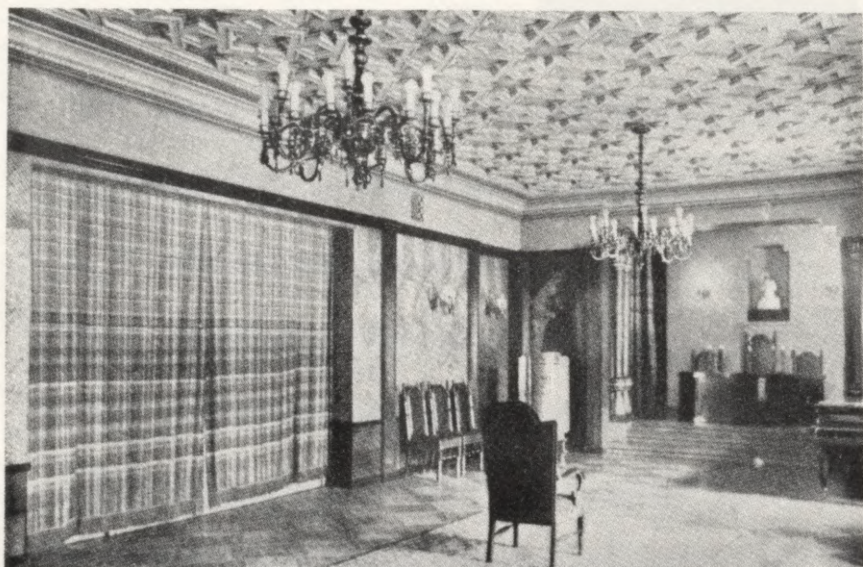
	M	P
Ernests Blese (1892–1964)	72	20
Kārlis Dzijleja (1891–1963)	72	34
Pāvils Gruzna (1878–1950)	72	36
Lindulis (1870–1942)	72	34
Emīlija Prūsa (1878–1950)	72	30
Kārlis Straubergs (1890–1962)	72	32
Arveds Švābe (1888–1959)	71	19
Juris Pabērzs (1891–1961)	70	22
Augusts Melnalksnis (1876–1944)	68	36
Arveds Smilga (1879–1947)	68	30
Jānis Grots (1901–1968)	67	24
Kārlis Jēkabsons (1879–1946)	67	25
Līgotņu Jēkabs (1874–1941)	67	23
Kārlis Skalbe (1879–1945)	66	17
Jānis Veselis (1896–1962)	66	25
Viola (1878–1944)	66	19

	M	P
Alberts Freijs (1903–1968)	65	33
Ivande Kaija (1876–1941)	65	37
Jūlijs Pētersons (1880–1945)	65	26
Ansis Gulbis (1873–1936)	63	46
Nikodems Rancāns (1870–1933)	63	36
Richards Rudzītis (1898–1960)	62	24
Francis Trasuns (1864–1926)	62	33
Jānis Akurāters (1876–1937)	61	19
Alfrēds Bīlmanis (1887–1948)	61	31
Andrejs Johansons (1922–1983)	61	19
Pēteris Liepiņš (1878–1939)	61	22
Oto Nonācs (1880–1941)	61	39
Jūlijs Vecozols (1884–1945)	61	28
Eduards Cālītis (1881–1941)	60	24
Kārlis Ducmanis (1881–1941)	60	27
Ādolfs Erss (1885–1945)	60	21

	M	P
Augusts Baltpurviņš (1871–1930)	59	36
Rūdolfis Egle (1889–1947)	58	37
Jānis Medenis (1903–1961)	58	30
Ludvigs Adamovičs (1884–1941)	57	49
Frīdrichs Gulbis (1894–1951)	57	35
Edvarts Virza (1883–1940)	57	25
Elīna Zālīte (1898–1955)	57	33
Longīns Ausejs (1885–1941)	56	51
Jānis Liepiņš (1885–1941)	56	32
Kārlis Zariņš (1889–1945)	56	32
Līnards Laicēns (1883–1938)	55	24
Zinaīda Lazda (1902–1957)	55	34
Skuju Frīdis (1886–1941)	55	26
Kārlis Students (1892–1947)	55	31
Richards Valdess (1888–1942)	54	42
Ernests Arnis (1888–1941)	53	17

	M	P
Vitolds Virsnis (1881–1934)	53	23
Apsedēls (1880–1932)	52	25
Valdis Lesiņš (1881–1932)	51	30
Antons Austrīņš (1884–1934)	50	23
Jēkabs Duburs (1866–1916)	50	25
Vladislavs Rubulis (1887–1937)	50	25
Ernests Brastiņš (1892–1941)	49	
Aleksandrs Čaks (1901–1950)	49	30
Roberts Kroders (1892–1941)	49	36
Jānis Plaudis (1903–1952)	49	32
Pāvils Rozītis (1889–1937)	48	21
Aleksandrs Grīns (1895–1941)	46	26
Haralds Eldgasts (1882–1926)	44	24
Kazimirs Skrinda (1875–1919)	44	33
Biruta Skujeniece (1888–1931)	43	37
Alija Baumanē (1899–1941)	42	25

	M	P
Roberts Tautmīlis (1873–1915)	42	33
Ēriks Ādamsons (1907–1946)	39	25
Fricis Bārda (1880–1919)	39	31
Jānis Kārstenis (1884–1921)	37	20
Antons Skrinda (1881–1918)	37	27
Alfons Francis (1905–1941)	36	28
Alberts Sprūdžs (1908–1944)	36	19
Jānis Ezeriņš (1891–1924)	33	17
Edvarts Vulfs (1886–1919)	33	20
Jānis Ziemeļnieks (1897–1930)	33	26
Vilis Cedriņš (1914–1946)	32	21
Jānis Gulbis (1885–1917)	32	21
Vilis Veldre (1908–1940)	32	25
Jānis Asars (1877–1908)	31	26
Zemgaliešu Biruta (1878–1906)	28	28
Jūlijs Dievkociņš (1879–1906)	27	28

RAKSTNIEKU PILS SVĒTKU ZĀLE

Korrelācijas diagrammā (51.lpp.) ietilpst arī šādi (dzīvie un ar nenoskaidrotu miršanas gadu) divdesmitā gadsimteņa latviešu rakstnieki: Jānis Andrupis, dzimis 1914.gadā (pirmais publicētais darbs 25 gadu vecumā); Ernests Aistars 1899 (37); Paulīne Bārda 1890 (42); Arturs Baumanis 1905 (30); Mirdza Bendrupe 1910 (26); Teodors Celms 1893 (41); Vilma Delle 1892 (44); Herberts Dorbe 1894 (18); Miķelis Dukalskis 1871 (26); Andrejs Eglītis 1912 (27); Anšlavs Eglītis 1906 (30); Kārlis Eliass 1899 (29); Jānis Kadilis 1903 (45); Juris Kosa 1878 (22); Kārlis Kraujiņš 1879 (47); Ilona Leimane 1905 (38); Knuts Lesiņš 1909 (27); Augusts Mežsēts 1890 (30); Veronika Strēlerte 1912 (25); Žanis Unāms 1902 (30); Mārtiņš Zīverts 1903 (33).

V. NEPARASTI MŪŽI

Starp miljoniem tagadējās paaudzes mūžu ir daži neparasti dzīvesgājumi. Autors ir izvēlējis no tiem trīs, kaut varētu teikt, ka ikvienu cilvēka mūžam ir savas īpatnības un ikvienu varētu uzskatīt par „neparastu”.

Izraudzītās trīs personas ir: akrobats Rodions Ņikitīns, kooperācijas darbinieks un dzejnieks Jūlijs Roze un tautsaimniecības profesors Arnolds Aizsilnieks.

I.

Rodiona Ņikitīna autobiogrāfija angļu valodā Džudites Jangas redakcijā publicēta 1987. gadā: *Of Flight and Freedom*. An autobiography by Rodions Nikitins with Judith Young, published by Hand Voltage Publications (Seattle, WA [1987]), 392 lpp., ilustrēta.

Kā izriet no grāmatas satura, titulā vārds „Flight” ir izvēlēts ar divējādu nozīmi – lidošana un bēgšana. Ar lidošanu domāta voltīža cirkus akrobatijā, kur akrobats lēc no augstas platformas un pēc lidojuma slaidā lokā viņu aiz rokām saķež akrobata asistents, kas karājas ceļos trapezā. Ar šādu līdzu pilnībai izkoptu vingrojumu Ņikitīns Rīgas Salomonska cirkū guva ievērību un sāka savu cirkusmākslinieka karjēru.

Bēgļu gaitās Ņikitīns devās vairākkārt – bēgot no Latvijas, kad to otrreiz okupēja Padomju savienība, un izlavoties no Čehoslovākijas, kad to okupēja padomju karaspēks, uz ASV okupēto Vācijas zonu un beidzot dodoties uz ASV.

Ņikitīns bija pārlatviskojies krievs, audzināts grieķu katoļu ticībā. Viņa māte un tēvs, arī brāļi, dzīvoja Rīgā, bet vectēvs Daugavpilī. Grāmatā viņš bieži uzsver savu piederību pie latviešiem. Autobiogrāfijā viņš apraksta savus sešpadsmit dažādos cirkus priekšnesumu veidus, uzstājoties gan sōlo, gan duetā, gan lielākā pulkā, gan arī baletā, kā arī savu pieredzi vingrošanas un akrobatiņas skolotāja gaitās ASV. Trīsdesmit mūža gadus Ņikitīns nodarbojās ar akrobatiju, vingrošanu, baletu, dejā paceļot savu partneri, un choreografiju un beidzot kļuva visās šais nozarēs par instruktoru, treneri un padomdevēju.

Pēc politiskās pārliecības Ņikitīns bija pretkomūnists, ko viņš neslēpa un kas viņam sagādāja daudz nepatīkšanu kā okupētās Vācijas ASV zonā, tā arī pašās ASV („Padomju savienība ir mūsu sabiedrotais”). Personiskā dzīvē viņš piedzīvo traģēdiju, kad aiz labsirdības viņš Vācijā apprecas ar Nacionālās operas balerīnu, ko viņš nemīl, bet dara to, lai dotu viņai iespēju izceļot uz ASV. Viņa ir Ņikitīna partnere akrobatijā un baletā. Kopā viņi nodibina ASV

vingrošanas, akrobatijas un baleta skolu, bet tad izšķīras. Kad šķīroties notiek iekrātās mantas dalīšana, pēc lokālā stāta likuma Ņikitīns ne vien paliek tukšā, bet viņam vēl jāmaksā sievai gadskārtēji alimenti. Arī otrreizējā laulība, kaut viņam piedzimst meita, beidzas ar šķiršanos.

Latvijas armijas obligātajā karādienestā Ņikitīns beidz instruktoru rotu, un viņu atvaļina kā seržantu. Kad viņam draud iesaukšana Latviešu leģionā, viņš dodas savās pirmajās bēgļa gaitās uz Berlīni un tālāk uz Prāgu. Pāri robežām viņš pārklūst, koferī virs pārējām mantām uzliekot savu cirkus priekšnesumu fotoattēlus. Robežsargi tik ļoti ieinteresējas, skatoties šos attēlus, ka nokavē laiku un beidzot nevalīgi dodas tālāk pārbaudīt citus pasažierus.

1945. gadā Prāgai tuvojas kā ASV, tā Padomju savienības karaspēks. Pēc vienošanās Jaltā 1945. gadā starp Rūzveltu, Čerčilu un Staļinu ASV karaspēks, kaut būdams tuvāk Prāgai, vilcinās, kamēr padomju karaspēks ieņem Prāgu. Ņikitīns spiests sarīkot izrādi krievu karaspēkam un krievu slimnīcā. Slimnīcas galvenais ārsts viņam ieteic doties pāri robežai uz ASV okupēto Vācijas zonu. Ar lielām briesmām Ņikitīnam un vēl citiem latviešiem nakts tumsā izdodas pāriet pāri robežai.

Ņikitīna autobiogrāfijā spilgti attēlotas kā padomju, tā vācu okupācijas laika nejēdzības Latvijā. Pēc ilgas gaidīšanas viņš beidzot nokļūst ASV. Ilgi jāgaida tādēļ, ka viņam sīki jāapraksta, kādās vietās viņš bijis kara laikā, un to visu pārbauda, kā „dīpīši” teica — „skrinētāji”. Viņam tad arī jānoklausās pārmetumi — kādēļ viņš nav palicis „pie mūsu sabiedrotajiem”.

Nokļuvis ASV, Ņikitīns strādā dažādus gadījuma darbus, kuŗos viņam lieti noder viņa cirkū attīstītie fiziskie spēki. Kad iekrāti vajadzīgie līdzekļi, lai noīrētu telpas, viņš nodibina vingrošanas skolu. Tai rodas laba slava, līdz personiskajā traģēdijā viss sabrūk, un dzīve atkal jāsāk no jauna.

Ņikitīna dzīves apraksts ne vien lasās kā romāns, bet ir arī Latvijas okupācijas gadu vēstures aizrautīgs apraksts un beidzot arī interesants ASV dzīves tēlojums.

II.

Par Jūlija Rozes mūžu mums stāsta Daugavas apgāda izdevums: Jūlijs Roze, *Latvijas rītausmā, saurbietā* (Stokholmā 1978), 159 lpp. Redaktori (un Rozes rakstu sakopotāji): Augusts Rumpēters, Kārlis Rabācs un Jānis Kadilis.

Tas vien, ka Jūlija Rozes (1892—1972) atstāto manuskriptu izlasei bija vajadzīgi trīs redaktori, jau liecina par viņa interešu daudzpusību. Redaktori raksta: „Pastāv nodoms viņa esejas par rakstniekiem, par teātra mākslu un

māksliniekiem, par dažiem kultūras jautājumiem publicēt atsevišķā sējumā, ja tāda iespēja rastos". Un tālāk: „Jūlijs Roze ir dzīvojis un darbojies tādā latviešu tautas vēstures posmā, kas pilns drāmatiskiem notikumiem un milzīgām pārmaiņām. Grāmata attēlo daļu šīs drāmas, kā to uztvēris, pārdzīvojis un savās atmiņās atbalsojis autors.”

Redaktori izmeklējuši un publicējuši grāmatā šādas nodaļas: „Mājas mācība”, „Piektais gads”, „Pasaules lāpītāji” (par sociālismu, anarchismu, bet arī par reliģiju), „Tērbatas universitāte”, „Varu maiņas”, „Nacionālais teātris”, „Latvijas saulriets”, „Īsais kurss”, „Agonija”, „Pajumtes meklēšana” un noslēgumā Rozes drauga Paula Ozola apceri par dzejnieku Jūliju Rozi.

Neapgaismota paliek Rozes plašā darbība Latvijas kooperācijas kustībā, kad no 1922. līdz 1928. gadam viņš bija žurnāla *Kopdarbība* redaktors, un vispār viņa darbs žurnālistikā, kad starp citu viņš bija mēnešraksta *Daugava* līdzredaktors.

Rakstot par studijām Tērbatas universitātē, Roze piemin latviešu mācībspēkus. Lektors Lautenbachs-Jūsmiņš lasījis neobligātu priekšmetu, ko klausījušies tikai trīs studenti, to skaitā Viktors Eglītis un Valdemārs Dambergs. Tie bijuši Lautenbacha-Jūsmiņa lielā eposa *Niedrīšu Vidvuta* cienītāji pat tik tālu, ka Viktors Eglītis savus dēlus nosaucis poēmas varoņu vārdos — par Vidvutu un Anšlavu.

Otrs latvietis, ko Roze min, bija profesors Dr. Jēkabs Osis, kas filozofijas kursā lasīja gnōzeoloģiju un filozofijas vēsturi, ētiku un psiholoģiju. Trešais latvietis bijis Ernests Felsbergs, kas, Rozem sākot studijas, bija sekmīgi aizstāvējis disertāciju par brāļiem Grakchiem senās Grieķijas vēsturē. Felsbergs lasīja lekcijas mākslas vēsturē, ar patiku kavējoties pie grieķu vāzēm, bet Roze līdz pārbaudījumam pie Felsberga netika, jo, neprotot grieķu valodu, viņam bija grūti apjēgt grieķu mākslu un, kā viņš pats raksta, bija aizslēgti vārti uz grieķu literatūras vēsturi. Grieķu valodu Roze neiemācījās, un līdz ar to viņam neveicās vēstures studijas.

No latviešu studentiem Roze piemin Paulu Jureviču ar „izcili spējīgu galvu”, veģetārieti Pēteri Ķiķauku, kas jau pirms iestāšanās universitātē bija tik tālu apguvis grieķu valodu, ka „sev pašam par prieku” tulkoja grieķiski Aspazijas dzejoļus, un Edgaru Gulbi (*Ardensu*), kas labi prata latīņu valodu. No medicīnas studentiem Roze min Hermani Buduli — šeit atzīmēti tikai tie, kas vēlāk kļuva ievērojami.

Savas žurnālista gaitas Roze apraksta nodaļā „Varu maiņas”. Šai varu maiņu laikā viņš dabūjis darbu Latviešu nacionālo kaŗavīru savienības avīzē

Laika vēstis Valkā. Kaut avīze pret boļševikiem nerakstīja skarbi, tomēr tās līdzstrādnieku Kārli Skalbi padomju funkcionāri bija pratinājuši. Skalbe savā mīkstajā, draudzīgajā balsī esot taisnojies, ka neesot tāda likuma, kas liegtu rakstīt un runāt, ko cilvēks domā, un pēc tāda argumenta Skalbe atlaists brīvībā.

Avīzes redaktors bijis kapteinis Aleksandrs Plensners, un arī citi redakcijas locekļi bijuši kaŗavīri. Tā kā avīzei trūka laikrakstu galvenā ienākumu avota — sludinājumu, tad tā nonāca naudas trūkumā. Redakcija tad sūtīja Rozi uz Pēterpili lūgt avīzei atbalstu. Roze spilgti apraksta ārkārtēji grūto braucienu vilcienā no Valkas uz Pēterpili.

Pēc Edvarta Virzas ieteikuma Roze varējies apmesties Pēterpilī pie Rūdolfa Egles. Valsts domnieka Goldmaņa dzīvoklī viņš sastapis advokātu Arvedu Bergu un citus latviešus. Tie visi brīnījušies, ka avīžnieki Valkā nezinot, ka Pēterpilī valda bads un polītikā Ļeņina mācība „Laupi salaupīto”. Tā Roze naudu avīzei nedabūja, un ja arī viņš to būtu dabūjis, tas neko nebūtu līdzējis, jo avīzi drīz slēdza, un ar to pagaidām beidzās Rozes avīžnieka gaitas.

Pēc proģimnazijas skolotāja gaitām pie Friča Bārdas Valmierā Roze atkal atgriezās avīžnieka darbā Valkā Oto Nonāca vadītājā avīzē *Lūdums* un uzņemas arī drāmaturga darbu Pagaidu nacionālajā teātrī.

Kad Valkā pienāk ziņa, ka Rīgā 1918. gada 18. novembrī proklamēta Latvijas neatkarība, avīze atkal sūta Rozi izlūkos uz Rīgu, vai laikrakstu nevarētu pārcelt turp. Rīgā Roze satiekas ar ministru prezidentu Kārli Ulmani, kas viņam paskaidro, ka Vācijas valdības pilnvarnieks Augusts Vinnigs vēl neesot nodevis Latvijas valdībai nevienu resoru.

Visi Rozes atmiņu tēlojumā minētie — Goldmanis, Bergs, Plensners, Fricis Bārda, Oto Nonācs un, saprotams, Kārlis Ulmanis lasītājiem ir labi pazīstamas vēsturiskas personas.

Boļševiku okupācijas laikā Roze dzīvo Rīgā. Savās atmiņās viņš tēlaini apraksta toreiz pārciesto badu. Roze noklausījies Pēterļa Stučkas aģitācijas runu, ka proletāriāta uzvaru nekas neapturēsot. Bet Rīgā valdīja bads. . .

Un tad Rīgā ienāk Andrievs Niedra ar saviem ministriem. Ar rūgtumu Roze raksta, ka Andrievs Niedra bijis ministru prezidents tikai vārda pēc, jo faktiskie rīkotāji bija Baltijas zemessargu (Landeswehr), ko tauta dēvēja par „landeszvēru”, militārie pavēlnieki.

Gaišāki brīži Latvijas vēsturē atmirdzēja, kad Cēsu kaujās Igaunijas armija kopā ar latviešu vienībām sakāva vācu kaŗaspēku un no Liepājas atgriezās Tautas padomes ieceltā valdība ar Kārli Ulmani.

NAMS RĪGĀ, DZIRNAVU IELĀ

Par savu darbu Nacionālajā teātrī Rīgā Roze stāsta, ka 1937. gadā Jānis Grīns viņu aicinājis par drāmaturgu. Viņš tur darbojās divi sezonas, gan ne kā drāmaturģs, jo direktors Grīns pats labi pazina drāmatisko literātūru, bet kā lugu tulkotājs un valodas labotājs. Pēc divām sezonām Roze zaudēja drāmaturga amatu, jo izglītības ministrs atzinis, ka izrādītājā Ērika Ādamsona lugā *Mālu Ansis*, virsraksta burtus pārvietojot, dabū Ulma Ansis, ko var arī lasīt „Ulmanis”. Kaut drāmaturgam Rozem ar šo lugu nebija nekāda sakara (to bija pasūtīnājis pats direktors Grīns), viņu tomēr atlaida, un izglītības ministrs pat nedeva viņam citu darbu teātrī — „Nē. Jo tālāk jūs būsiet no teātra, jo labāk būs jums un teātrim.”

Pēdējā Latvijas neatkarības gadā Roze atkal darbojās avižniecībā, tagad laikrakstā *Jaunākās ziņas*. — Par Latvijas neatkarības gala sākumu Roze atzīst 1939. gada 23. augustu, kad Lielvācija parakstīja vienošanos ar Padomju savienību savā starpā sadalīt Austrumeiropu. Kamēr latvieši vēl ar aizrautību dziedāja „Lai līgo lepna dziesma, tev, brīvā Latvija”, tikmēr Latvijas (un Igaunijas) vācieši taisījās izceļot, paredzot krievu okupāciju. Roze raksta, ka viņš nav zinājis, vai valdība ko zinājusi par 23. augusta līgumu, bet ar rūgtumu konstatē, ka par vāciešu izceļošanu valdības aprindas izteikušās ne ar nožēlu, bet ar sarkasmu. Pēc krievu ienākšanas skanējis mierinājums, ka tie neiejauksies Latvijas iekšējās lietās. Krieviem neko vairāk nevajagot kā tikai ostas sarkanajai flotei!

Pēc Rozes tēlojuma, *Jaunāko ziņu* darbiniekos bijuši gan optimisti, gan pesimisti. Kādā reizē atbildīgais redaktors Blaus saaicinājis darbiniekus savā kabinetā un tiem no *Valdības vēstneša* lasījis priekšā repatriantu vārdus, kas izklausījās latviski, zobodamies tos nosaucot par muļķiem, bet darbinieki nopietnām sejmā klusējuši.

Blaus bija Rīgas aizsargu bataljona informācijas virsnieks, bet kad varu Latvijā pārņēma Padomju savienība, viņš kļuva par ievērojamu jaunās varas funkcionāru.

Rozes atmiņās nozīmīgi ir *Jaunāko ziņu* darbinieku pārspriedumi par Somijas cīņām pret Padomju savienību. Somija zaudēja tikai daļu savas teritorijas un saglāba neatkarību, kamēr Baltijas valstis, kas necīnījās, neatkarību zaudēja.

Atmiņu nodaļā „Īsais kurss” Jūlijs Roze tēlo, kā komūnisti pārņēma varu Latvijā un kādus *Jaunāko ziņu* darbiniekus izraudzīja par ministriem. Pašas *Jaunākās ziņas* pārdēvēja par *Padomju Latviju*, un tā bijusi auksta ūdens šalts optimistiem, kas cerēja, ka Latvijai būs līdzīga autonomija, kāda bija Ārējai Mongolijai.

Pēc tam Roze ar nopietnu seju stāsta par notikumiem avīzes redakcijā, par kuņģiem varētu garšīgi pasmieties, ja tie nebūtu tik traģiski. Karātavu humora cienītājiem tie jālasa pašiem (sk. *op. cit.* 83. un sek. lpp.)

Pēc darba avīzē Roze atgriežas teātra darbā par literārās daļas vadītāju (ko agrākos laikos sauca par drāmaturgu). Viņa pienākums bija tulkot krievu lugas latviski. Pārsteigums bija, kad, ierodoties pirmo dienu darbā, tulkošanas vietā viņam uzdeva izskaidrot darbiniekiem sociālistisko reālismu. Pēc apmulsma pārvarēšanas Roze garj vilktā ievadā skaidroja dažādus mākslas darbu stilus, bet, pieskaitot Raini pie romantiķiem un nepieminot Upīti un Vili Lāci, bija izdarījis lielu kļūdu.

Aprakstot Maskavā rīkojamo latviešu festivālu, t. s., dekadū (festivāls ilga desmit dienas), Roze raksta, ka lugu izvērtēšanai no Maskavas ieradies triju vīru komisija, kas Rozem par acīm redzamu gandarījumu visas ierosinātās Raiņa lugas atzinusi par romantiskām un nav atzinusi arī Upīša lugas. Izrādīšanai komisija izraudzījusi Blaumaņa *Skroderdienas Silmačos*, ko krievu režisors Ochlopkovs pārtaisījis sociālistiskā reālisma garā. Dekadas pārējos sagatavošanas darbus Roze apraksta nopietni, bet lasītājs mana apslēptu smīnu.

Dzīve okupācijas jūgā turpinājās, un tad nāca pirmā cēliena beigas — kašs starp abiem sabiedrotajiem — Vāciju un Padomju savienību. Tālāko posmu Roze nosaucis par „Agoniju”. Sekojot labam padomam, ka pēc vācu kaŗaspēka iesoļošanas Rīgā katram jāatgriežas agrākajā darbavietā, viņš devies uz *Jaunāko ziņu* redakciju, bet durvis bijušās slēgtas.

Pēc aculiecinieku nostāstiem Roze apraksta žīdu šaušanu un pēc paša pieredzes necilvēcīgo apiešanos ar krievu gūstekņiem. Viņš piezīmē, ka Hitlers darījis visu iespējamo, lai Vācija kaŗu pazaudētu.

Personiskajā dzīvē Roze vācu okupācijas laikā atkal iekārtojās teātra darbā. Aktieŗu ierosinājumā Kultūras departamenta direktors Puksis aicina Rozi uzņemt Rīgas drāmatiskā teātra (agrākā Nacionālā teātra) vadību. Neapatīšanās rodas, kad teātrī, kur patstāvības laika sākumā 18. novembrī bija proklamēta neatkarīgā Latvija, 17. novembrī Raiņa *Pūt, vējiņi!* izrādē pēc pirmā cēliena publika spontāni pieceļas kājās un dzied „Dievs, svētī Latviju!” Drīz pēc tam Rozi atceļ no amata, kaut gan viņš nezina, vai valsts himnas dziedāšanai ar atceļšanu bijis kāds sakars.

Arī Puksi atceļa no amata, viņa vietā nākot Žanim Unāmam, kas Rozes vietā iecēla Jāni Zariņu. Rozem pēc Kultūras departamenta teātra nodaļas vadītāja Gerharda Brēmaņa ieteikuma uzdod organizēt teātra skolu. Skolā latviešu valodu māca Velta Draviņa (Rūķe), drāmas un teātra vēsturi Jānis Grīns

un praktiskos vingrinājumus vada Amtmanis-Briedītis un Uršteins. Kad sarkanarmija atkal tuvojas Rīgai, ir jāizvēlas — bēgt vai palikt. Roze ar dzīvesbiedri izšķiras par bēgšanu.

Jūrasceļš ved uz Gotenhāfenu. No turienes Rozes dodas ar vilcienu vispirms uz Pozeni (Poznaņu) un pēc tam dienām ilgā ceļojumā uz Reinzemi pie Holandes robežām, kur bēgļi novietojas barakās. Pēc tam Rozēm sākas nepārtraukta pajumtes meklēšana, trūkums un pusbads.

Beidzot Getingenas tuvumā Rozes sagaida kara beigas un amerikāņu okupāciju. No turienes viņi pārceļas uz Mērbeku, kur nodzīvo četrus gadus. Pēc Blombergas 1950. gadā abi Rozes no Brēmenes dodas uz ASV.

III.

Ar Aizsilnieka mūža ritumu (1898–1982) iepazīstamies Daugavas apgāda publicētajā atmiņu grāmatā: Arnolds Aizsilnieks, *Dzīves šūpotnēs* (Stokholmā 1979), 168 lpp.

Apskatot triju izvēlēto personu — Ņikitīna, Rozes un Aizsilnieka — īpatnējo mūžu, jākonstatē, ka pirmās personas dzīvesstāsts norisinās šī raksta autoram pilnīgi nepazīstamā vidē, jo neesmu savā mūžā nekad cirkū bijis. Otrās personas dzīve jau man ir daudz tuvāka. Patiesībā, pašam esot kooperācijas darbiniekam tāpat kā Jūlijam Rozem, man bija vairākkārt izdevība viņu personīgi satikt. Tomēr vienmēr gadījās kādi šķēršļi, kas šo satikšanos izjauca, un tā nekad vaigu vaigā Rozi neredzēju, kaut lasīju viņa rakstus žurnālā *Kopdarbība* un arī viņa tulkotās brošūras par kooperāciju. Turpretim Arnoldu Aizsilnieku pazinu personiski, jo bijām kollēgas Latvijas universitātē un pēc tam vairākkārt satikāmies Stokholmā. Aizsilnieka atmiņas tādēļ lasīju ar lielu interesi.

Pēc Aizsilnieka atmiņām vispirms jāpapildina iepriekš teiktais par Jūliju Rozi un tieši par viņa darbu kooperācijas laukā, ko Rozes atmiņu redaktori ir ignorējuši. Aizsilnieks bija kooperātīvu apvienības (ko oficiāli sauca par „Latvijas kooperātīvu kongresu padomi” — *ibid.*, 99. lpp.) darbvedis, un šai amatā 1930. gadā viņam sekoja Jūlijs Roze, kas pirms tam vairākus gadus bija kooperācijas žurnāla *Kopdarbība* redaktors, kā arī vairākus gadus darbojies 1927. gadā dibinātajā Latvijas kooperātoru biedrībā par valdes priekšsēža biedru un valdes priekšsēdi.

Arnolda Aizsilnieka biogrāfija ievietota: rakstu krājumā *Latvijas universitāte divdesmit gados 1919–1939 II* (Rīgā 1939), 538–540. lpp.; *Es viņu pazīstu*. Latviešu biogrāfiskā vārdnīca (1975), 23. lpp.; *Latvju enciklopēdija I* (Stokholmā 1950–1951), 31. lpp.; *Archīvs XXI* (Melburnā 1981), 180. lpp.

Nekrologs (Albīns Dravnieks): *Archīvs XXIII* (Melburnā 1983), 227.lpp. Arnolda Aizsilnieka rakstu izlase: *ibid.*, 228.lpp.

Aizsilnieka autobiografijā redzams, ka viņa pirmā mīlestība bija kooperācijas kustība. Ar kooperācijas kustību viņš vispirms iepazinās bēgļa gaitās Taganrogā, Krievijā 1918.gadā. Meklējot darbu, viņš bija reģistrējies darba-biržā, un viņu nosūtīja uz cepurnieku kooperatīvu. Tajā bija ap desmit biedru, kas divdesmit gadu veco Aizsilnieku pieņēma par kooperatīva darbvedi. Aizsilnieks raksta: „Darbs nebija grūts, bet visai interesants” (*op. cit.*, 47.lpp.). Jau nāis darbs Aizsilnieku ieinteresēja par kooperāciju, un viņš piedalījās kooperācijas kursos. Šais kurssos viņš iepazinās ne vien ar ražošanas kooperatīviem, bet arī ar citiem kooperatīvu veidiem, sevišķi ar patērētāju kooperatīviem.

Patērētāju biedrību savienībā Rostovā pie Donas Aizsilnieks sekmīgi izturēja pārbaudījumu patērētāju biedrību revidenta amatam savā dzīvesvietā Taganrogas apriņķī.

Atgriezušos Latvijā, Aizsilnieku iesauca obligātajā karādienestā un ieskaitīja par rakstvedi Rīgas karaapriņķa pārvaldē. Enot norīkojumā gar kara ministrijas namu Valdemāra ielā, Aizsilnieks ieraudzījis, ka šai namā atrodas karaavīru kooperatīva veikals. Viņš tūlīt devies veikalā un iestājies par biedru karaavīru kooperatīvā. Piedaloties šī kooperatīva nākošajā biedrusapulcē un pieteicoties runāt statūtu grozījumu jautājumā, Aizsilnieks panācis, ka statūtus saskaņo ar valdības izsludinātajiem noteikumiem. Iznākumā viņu ievēlēja karaavīru kooperatīva padomē, kuŗas pārējie ievēlētie locekļi visi bija virsnieki, bet viņš vienīgais bez kādas pakāpes. Nākamajā dienā karaapriņķa priekšnieks pulkvedis Kreicbergs izteicis Aizsilniekam rājienu, ka viņš bez atļaujas ļāvis sevi ievēlēt.

Lietu tomēr nokārtojais pulkvedis Dambītis. Ar to sācies Aizsilnieka darbs Latvijas kooperācijā. Pēc karādienesta viņš 1921.gadā uzņēmās centrālās savienības Konzuma kopdarbības nodaļas instruktora pienākumus un bez tam iestājās Latvijas universitātes lauksaimniecības fakultātē.

Laimīgi apprecējies ar studiju biedri, Aizsilnieks 1924.gadā kļūst par darbvedi augstākajā kooperatīvu organizācijā – Latvijas kooperatīvu kongresu padomē. Agronoma gradu viņš iegūst 1927.gadā. Šai gadā Stokholmā notiek Starptautiskais kooperācijas kongress, kur arī Aizsilniekam bija iespēja piedalīties. Lai varētu orientēties kongresa gaitā, Aizsilnieks mācās zviedru valodu. Viņš piedalās ne vien kongresā, bet arī starptautiskajos kooperācijas kursos Zviedrijas kooperatīvu savienības kooperācijas skolā. Kā vienmēr savā dzīvē, arī šeit Aizsilnieks nepalaida garām izdevību kaut ko iemācīties. Tādā pašā

garā ir jāinterpretē Aizsilnieka iestāšanās 1927. gadā no jauna Latvijas universitātē, lai studētu tautsaimniecību.

Konzuma kooperācijas kursu vadītājam Eduardam Balodim kļūstot par lektoru Latvijas universitātē, viņa vietā stājās Arnolds Aizsilnieks. Pēc principa – lai varētu mācīt, pašam jāmācās – Aizsilnieks 1929. gadā atkal dodas uz Zviedriju kooperācijas skolā. 1931. gadā viņš studē divu nedēļu kooperācijas kursos Šveicē un 1932. gadā iegūst tautsaimniecības maģistra gradu Latvijas universitātē.

1933. gadā Aizsilniekam rodas jauna iespēja kaut ko mācīties. Beidzot otrreiz Latvijas universitāti, viņš bija izraudzīts sagatavoties mācībspēka amatam. Jauno iespēju mācīties dod viņam piešķirtā Rokfellera fonda stipendija viena gada studijām ASV, ko pagarina uz otru gadu, dodot iespēju studēt arī Eiropā. Lai to izmantotu, viņš iemācās angļu valodu.

Studējot ASV, Aizsilnieks vēroja studēšanas un mācīšanas tehniku, konstatējot, ka mācībspēki parasti nelasa lekcijas, bet liek studentiem strādāt patstāvīgi, pirmām kārtām raugoties, vai studējamā viela ir saprasta. Ar šādu atziņu viņš atgriežas mācībspēka postenī Latvijā studentiem par lielām nepatīkšanām. . .

Aizsilnieka viedoklis politiskajos jautājumos izriet no viņa uzskata par kooperāciju. Viņš atzina, ka kooperātīviem jābūt bezpartejiskiem. Tas viņam sagādāja daudz nepatīkšanu politiķu aprindās, kas no abiem politiskajiem spārnjiem (kā sociāldemokrātu, tā zemnieku savienības) centās iekarot kooperātīvus un sevišķi to savienības, lai tās izmantotu saviem mērķiem. Aizsilnieks to centās aizkavēt, cik tas bija viņa spēkos un, saprotams, ar to izpelnījās ne-labvēlību. Viņa viedoklis par politiskajām partijām izteikts nodaļā „Pārdomas, metot skatu pagātnē” (143. un sek. lpp.). Pēc viņa domām, ir īstās un neīstās politiskās partijas. Pirmās darbojas visas tautas labā, otrās tikai kādas grupas labā – strādnieku, zemnieku, atsevišķu tautību, konfesiju un pat agrāko naudas noguldītāju labā.

Par, t. s., vadonības laikmetu Latvijā, kuŗa pārstāvji gan deklarēja, ka darbojas visas tautas labā, Aizsilnieks savā lielajā grāmatā *Latvijas saimniecības vēsture 1914–1945* (1968), 983 + 24 lpp., varēja norādīt, ka tā ir tikai deklarācija, ne īstenība. Ar to viņš izpelnījās „vadonaības” ideologu lāstus, ne vien aiz dzelzs aizkara, bet arī demokratiskajās valstīs mītošajos tautiešos. Jāpiezīmē, ka Aizsilnieka vārds nav minēts nedz *LPSR mazajā enciklopēdijā*, nedz lielajā izdevumā, pat ne ar parasto piezīmi, ar ko pagodināti citi trimdā mītošie speciālisti: „buržuāzisks zinātnieks”.

Vēl jāpiemin, ka Aizsilnieks ļoti cienīja anekdotus, un to viņam bija liels krājums. Arī viņa autobiografijā ir kupls anekdotu birums. Ar tiem viņš labprāt atdzīvināja savas lekcijas un seminārus. Ir gan jāsaka, ka asprātīgākos daži studenti nesaprata, tomēr smējās līdz ar tiem, kas tos saprata.

Par anekdotiem autobiografijas ievadā lasām: „Dažam lasītājam varbūt liksies, ka viena vai otra no šīm anekdotēm ir veca. Lūdzu ņemt vērā, ka jaunpiedzimušam bērnam visas anekdotes ir jaunas.” Un tad nāk spilgts Aizsilnieka paradoksa piemērs: „Šis fakts liecina, ka tā nav anekdote, kas kļuvusi veca, bet gan. . . Nujā, tāds jau ir visu mūsu liktenis.”

Dažus atspulgus par Arnoldu Aizsilnieku Latvijas universitātes tautsaimniecības profesora amatā šo rindu autors jau sniedzis lasītājiem *Archīva XXVII* sējumā. Šeit sevišķi jāuzsver viņa līdzdalība *Tautsaimniecības vārdnīcas* redakcijā. Ar savu stingri loģisko domāšanu viņš bija neaizstājams tautsaimniecības terminu definīciju izstrādāšanā. Viņa prasības šai ziņā studentiem sagādāja daudz grūtību.

Šī apcerējuma autoram lielākās domstarpības ar kollēgu profesoru Aizsilnieku radās par Latvijas agrārās reformas novērtējumu Aizsilnieka lielajā grāmatā *Latvijas saimniecības vēsture 1914–1945*. Būdam Daugavas apgāda Latvijas vēstures sējumu redaktors, uzaicināju Aizsilnieku sarakstīt Latvijas saimniecības vēsturi, lai viņu praksē pārlicinātu, ka viņa teorētiskais uzskats par saimniecības vēsturi ir maldīgs. Kopš saviem studiju gadiem Aizsilniekam bija radusies pārlicība, ka vēsture ir tikai notikumu atstāstījums, ne analīze. Aizsilnieks manu aicinājumu pieņēma un, kā redzēju, lasot viņa manuskriptu, bija pūlējies lasītājam sniegt vairāk nekā tikai faktu atstāstījumu.

Mani tikai neapmierināja viņa Latvijas agrārās reformas analīze, kur bija uzsvērti šīs agrārās reformas negatīvie organizātoriskie aspekti, pilnīgi ignorējot sociālpolītisko aspektu, jo bez agrārās reformas nebūtu varējusi rasties neatkarīgā Latvijas republika!

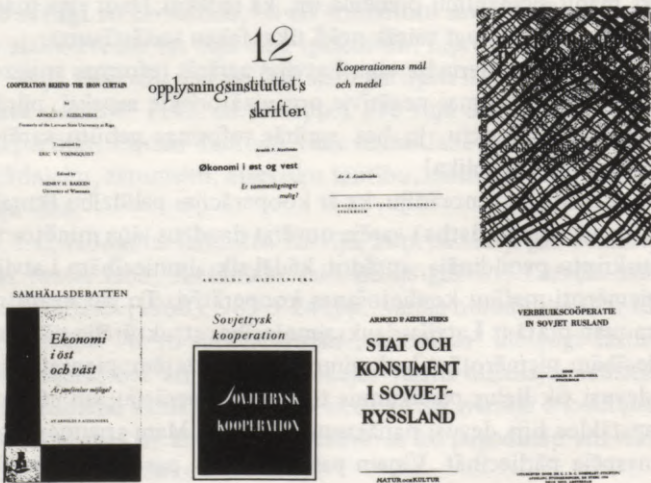
Kad Aizsilniekam norādīju, ka ar kooperācijas palīdzību (kuņai viņš savā mūžā veltījis tik daudz darba) varēja novērst daudzus viņa minētos trūkumus, viņš manuskriptu papildināja, aprādot, kādēļ sīksaimniecībām Latvijas apstākļos nav piemēroti mašīnu koplietošanas kooperatīvi. To jau neapstrīdēju, bet minēju, ka man prātā ir Latvijas lauksaimniecības struktūrālie pārkārtojumi uz sīksaimniecībām piemērotām lauksaimniecības nozarēm: piensaimniecību, kas jau bija devusi tik lielus panākumus tieši ar kooperāciju, un cūkkopību, kas līdzīgos apstākļos bija devusi panākumus Lietuvā. Mani argumenti tomēr Aizsilnieku nespēja pārlicināt. Viņam palika uzskats par lielsaimniecību priekš-

rocībām, un viņš negribēja atzīt, ka sociālpolītiskie apstākļi Latvijā katēgoriski prasīja lielsaimniecību sadalīšanu. Rezultātā man nekas cits neatlika, kā atteikties no Aizsilnieka Latvijas vēstures sējuma redaktora amata, un šis sējums iznāca bez mana paraksta.

Arnolda Aizsilnieka darbība Latvijas kooperācijas kustībā prasa sīkākas ziņas par šo kustību. Pēc Valsts statistiskās pārvaldes *Latvijas statistikas gada-grāmatas 1940* (sk. 172. un sek. lpp.), 1939. gadā kooperatīvu un to biedru skaits bija šāds: 464 krājaizdevu sabiedrības ar 204 844 biedriem, 445 savstarpējās apdrošināšanas sabiedrības ar 129 990 biedriem, 201 patērētāju biedrība ar 33 357 biedriem un 251 piensaimnieku sabiedrība ar 19 419 biedriem — kopskaitā 1361 kooperatīvs. Šie kooperatīvi bija apvienoti: Savstarpējās apdrošināšanas centrālajā savienībā, Centrālajā savienībā „Turība” (līdz 1937. gadam „Konzums”), Latvijas piensaimnieku centrālajā savienībā un Centrālajā savienībā „Zvejnieks” (no 1937. gada).

Līdz 1939. gadam kreditkooperatīvus apvienoja kooperatīvā Latvijas tautas banka (1935. gadā 381 kreditkooperatīvu), bet 1939. gadā, par spīti sekmīgajai darbībai, valdība piespieda šo banku pievienoties Vispārējai lauksaimniecības (valsts) bankai.

Latvijas kooperācijas kustība auga un attīstījās līdz ar neatkarīgo Latvijas valsti un, kā to formulēja kāds kooperācijas darbinieks, izauga no nabadzības meitas par pārticības māti. Līdz ar Latvijas valsti aizgāja bojā arī spēcīgā kooperācijas kustība.

PAAUDŽU PLAISA PSĪHOLOGA SKATĪJUMĀ

Nikolajs Picka

1) Kā rodas un kas ir paaudžu plaisa

Jauniešiem pubertātes vecumā ir tieksme meklēt līdzīga vecuma sabiedrību un izveidot, t. s., „līdzinieku grupas”. Šai vecumā jaunieši neuzticas vecākiem, 1) jo domā, ka vecākā paaudze pārstāv vecmodīgus uzskatus, kas jaunajai paaudzei neder; 2) jaunieši jūt, ka nepieciešama domu izmaiņa starp līdzīgiem, lai meklētu un varētu atrast šai paaudzei piemērotu dzīves uzskatu un dzīves jēgu, kas būtu atbilstoši tieši viņiem, katram individuāli.

Pirmajos emigrācijas gados, kad rosīgi darbojās latviešu skolas un latviešu jaunatnes organizācijas (gaidas un skauti), paaudžu plaisa bija mazāk jūtama, jo jauniešu „līdzinieku grupas” radās latviskā vidē un uzskati lielā mērā saskanēja ar vecākās paaudzes uzskatiem. Pirmajos trimdas gados jaunieši dzīvoja pilnīgi latvisko tradīciju ietekmē, runāja latviski bez akcenta. Biedrošanās ar mītnes zemes jauniešiem (vāciešiem, angļiem, zviedriem uc.) neveicās, jo latviešu jaunieši mītnes zemes valodu gan ātri iemācījās, bet runāja to ar svešu akcentu, tā ka mītnes zemes jaunieši tos neuzskatīja par savējiem un nereti norobežojās. Kontakts starp latviešu un mītnes zemes jauniešiem radās tikai retos gadījumos, un līdz ar to arī paaudžu plaisa nebija tik izteikta kā vēlāk.

Jau nākošajā emigrantu paaudzē bērni un jaunieši nonāca stiprākā mītnes zemju valodas un kultūras ietekmē. Viņi runāja angļu mēlē (ASV, Kanādā un Austrālijā) bez jūtama akcenta, un līdz ar to radās kontakta iespējas ar mītnes zemes jauniešiem. Dažos, gan vēl retos, gadījumos latviešu jaunieši apreceja svešautiešus.

Tomēr vēl dominēja agrā bērībā iegūtie iespaidi. Vecāku mīlestība un uzpurēšanās bērnu labā radīja ieskatu, ka šai pasaulē ir drošs pamats. Jauniešos izveidojās ieskats (angliski: attitude), ka uz cilvēkiem var paļauties, ka ir vērts mācīties un ka dzīvei ir jēga un nozīme.

Arī, nonākot mītnes zemes skolā un līdz ar to citu ļaužu ietekmes jomā, jaunie latvieši tiem uzticas un centīgi mācās. Mājās tēvs un māte, cik varēdami, atbalsta savus bērnus, rādot, ka latviešu valoda un kultūra ir tikpat bagāta kā mītnes zemes valoda un skolā iegūstamā svešā kultūra.

Tomēr līdz ar pubertātes gadiem (sākot ar četrpadsmito dzīvības gadu) jaunietis un jaunieta pārveidojas. Šie gadi ir vērti uz patstāvīgu dzīves posmu. Šai kritiskajā vecumā var notikt, ka ģimenes ietekme jaunā cilvēka dvēselē pakļauta kritiskai izvērtēšanai.

Jaunietis salīdzina visu slikto un labo latviešu kultūras iespaidos. Ir jārunā tikai par „iespaidiem”, jo sistematiska latvietības apguve tikai retos gadījumos bija iespējama, kamēr mītnes zemes skolās kultūras apguve noritēja sistematiski. Nebūtu jābrīnās, ja šādā kritiskā salīdzinājumā latviskā kultūra jaunieša uzskatos zaudē prestižu. Salīdzinājumā latviskā kultūra arī neiegūst, ja vecāki ir „amerikanizējušies” vai asimilējušies un jaunietis redz, ka ir starpība vecāku nostājā agrāk un vēlāk (sk. šī raksta otro nodaļu).

Jaunatnē notiek vērtību pārvērtēšana ar nepatīkamām konsekvencēm mūsu tautai par sliktu, kaut jaunieši kādu laiku neko neliek manīt. Kādas ir šīs konsekvences?

Vispirms atziņas jomā. Jaunietis tagad vērtē ar skepsi visu, ko viņš redz ģimenē un latviešu sabiedrībā. Tautasdziesmas šķiet „garlaicīgas”, tautastērpi „nav atbilstoši laika garam”, tautasdejas „par grūtām” un deju mūzika – ne tik laba kā rokmūzika, latviešu valoda „primitīva” utt.

Pie tam spriedējs nepadomā, ka tikai tāpēc latviešu valoda ir „primitīva”, ka tajā nevar brīvi izteikties aiz vienkāršā iemesla, ka neviens neiemācīja to lietot sarežģītu jautājumu iztirzāšanai.

Faktiski šāda veida spriedumi jauniešu domāšanā nerastos, ja latviešu kultūras apguve būtu bijusi tikpat sistematiska un aptverēja kā mītnes zemes valodā skolas programmā iztirzātā svešā kultūra.

Pārmaiņām atziņas jomā seko pārmaiņas izturēšanās jomā. Nemanot jaunietis izgudro dažādus iemeslus, lai varētu izvairīties no latviešu sabiedrības, lai nebūtu jāiet uz sarīkojumiem latviešu namos uc. Tai pašā laikā viņš apmeklē rokmūzikas koncertus, sporta sacīkstes, apmeklē mītnes zemes draugus mājās. . .

Rodas jautājums: vai ir kādas iespējas šāda veida ieskatu maiņai darboties pretī? Ja ir, tad jāprasa – uz kādiem pamatiem jābalstās plāniem un principiem, lai būtu zināmas cerības, ka jauniešiem būs pozitīvi ieskati par latvietību? – Tie ir jautājumi, uz ko jāatbild sociālpsīhologiem.

Sociālpsīholoģijas galvenie jēdzieni ir „ieskati” (angliski: attitudes), ievirzes, uzskati, idejas, orientācija vērtību kategorijās, politiskās domāšanas virziens. Valsts, sabiedrība ir aptverēja grupa, tās atsevišķais loceklis ir indivīds, un indivīda attieksme pret grupu ir tāad galvenā tema. Grupas ietekme, kas

nosaka individa lomu tajā, ir sociālpsīholoģijas kā zinātniskās disciplīnas darbalauks, pie kam vienveidība ar grupu un iespēja grupas uzskatus ietekmēt, resp. mainīt tos vēlāmā virzienā ir jautājumi, kas ir mūsu problēmas atrisināšanas degpunktā.

Pasaules uzskati, domāšanas virzieni un to maiņa, resp. nemainīgums ir attieksmē uz mūsu tautības, latviešu valodas nodošanu nākošajām paaudzēm saistīti ar mūsu nacionālās eksistences „būt vai nebūt”.

Socioloģija un sociālpsīholoģija ir jo sevišķi amerikāņu psihologu darbalauks. Minot tikai divus autorus, jāatzīmē Alpōrts (G.W.Allport) 1935 un Ņukoms (T.M.Newcomb) 1964. Sabiedriskās domas izpētīšana kalpo ne tikai demokrātisko procesu izgaismošanai, bet arī iespējamo konfliktu asuma mazināšanai. Amerikāņi nav vienveidīga nacionāla grupa, jo to jau no pašiem sākumiem veidoja daudzu nāciju emigrantu pieplūdums. Tāpēc pētnieki nodarbojas ar dažādo tautību grupējumu iztaujāšanu, lai uzzinātu to attieksmes pret iedzīvotāju vairākumu, resp. vairākuma attieksmes pret viņiem.

2) „Divkultūrnieku” attīstības ceļš

Pirmajā stadijā novērojami skepticisma iedīgļi. Sekas: pazūd absolūtā uzticība tēvzemē iegūtajām gara, kultūras un latviskās dzīvesziņas vērtībām. Iezogas relatīvisms. Šis process iet roku rokā ar vietējās tautas kultūras, sadzīves un iekārtas respektēšanu, pasludinot to visu par vismaz līdzvērtīgu. Šai procesā var būt nozīmīga personisku kontaktu izveidošanās — vispirms satiksmē ar darba kollēgām, kas varbūt ielūdz kādās viesībās, apmeklēt koncertus, pavadīt brīvdienas un tamlīdzīgi. Rodas motivācija prasīt saviem bērniem, kas mācās vietējās skolās un tādējādi prot labāk vietējo valodu, iemācīt pareizo valodas izrunu un tad ortografiju un teikumu uzbūvi. Gan vēl saņem latviešu avīzes, bet pērk vai abonē jau lokālās. Šis pirmais solis vēl nenozīmē „divkultūrnieka” stadijas aizsniegšanu, bet iet virzienā uz to. Arī latviešu organizācijas vēl nenicina, latviešu valoda ir ģimenes valoda, kaut arī bērni jau bieži sarunājas savā starpā mītnes zemes valodā un neviens no vecākiem tam nepievērš uzmanību.

Otrā stadijā nāk jaunībā iegūto jūtu kodola („sirds jūtu”) izbalēšanas process: pārcentrēšanās un pārseģšana ar negatīvām iezīmēm. Bērības atmiņas, kas saistītas ar iejūsmīgu skaistumu un kam līdz tam bija centrāla nozīme emociju iekrāsojumā, paslīd sānis un paliek neievērotas, kaut vienā otrā gadījumā tās uzpeld un vēl rada sirdsapziņas pārmetumus. To vietā dievina visu, kas ir raksturīgs patvēruma zemes kultūrai. Vienīgais šķērslis vēl ir valodas vājā

prašana, grūtības iegūt trimdas zemes sabiedrības uzticību, zināms vēsums satiksmē ar darba kollegām un citiem mītnes zemes agrākajiem iemītniekiem, kas tomēr tādu „puskoka lēcēju” jeb „kārķu angli” neņem par pilnu. Tad vēl vienmēr rodas vilšanās un rada pārdomas, vai tomēr bija pareizi aizmirst latvisko izcelsmi un meklēt draugus svešā sabiedrībā.

Trimdā dzimušajiem bērniem šādu bremsējošu faktoru gandrīz nekad nav, jo viņiem, valodu protot, nav gandrīz nekādu šķēršļus, lai aizmirstu latvisko identitāti un ieaugtu patvēruma zemes sabiedrībā, ja vien paši to vēlas.

Mūsu paaudze, kas četrdesmitajos gados devās trimdā, tagad 1988. gadā ir vecumā starp 55–70 gadiem. Šai paaudzei latviešu valodas aizmirstāna un patvēruma zemes valodas lietošana ģimenē nebūtu bijusi nepieciešama, ne arī attaisnojama, jo patvēruma zemes agrākie iedzīvotāji viņus nevar uzņemt savā sabiedrībā kā pilnvērtīgus. No latviešu nacionālā viedokļa viņi ir savas tautas misijas noliedzēji. Pārslēgšanās uz mītnes zemes valodu jāuzskata par vieglprātības pazīmi, atskaitot gadījumus, kad viņi jau Latvijā prata patvēruma zemes valodu. Tādā gadījumā patvēruma zemes valodas lietošanu ģimenē varētu uzskatīt par viņu tagadējās karjēras nepieciešamību.

3) Sabiedrisko un iekšējo pretpēku lomas analīze pārtautošanās jautājumā

Galvenie pretpēki meklējami ģimenē un latviešu sabiedrībā. Vispirms minami pretpēki pret pārtautošanos ģimenē pašā.

Daudzās ģimenēs arī iepriekšējo paaudžu locekļi — tēvi un mātes — devās trimdā. Viņu ietekme uz tagadējiem 55–70 gadu vecajiem sākumā bija liela, jo viņi bija uzauguši latviešu tautas paspārnē, un līdz ar to viņiem bija liels patriotisms un ticības spēks savas tautas misijai. Ja tas tā nebūtu, viņi nebūtu uzkrāvuši uz saviem pleciem bēgļu gaitu neaprauktāmās grūtības, kuŗas tik pārliecinoši ilustrē Zentas Mauriņas *Tālā gaita*. Bēgļu nometnēs Vācijā un Austrijā viņi vēl bija latviskuma apustuļi un palīdzēja uzaudzēt dziļā latviskumā iesakņoto tagadējo 55–70 gadu veco paaudzi. Viņi nebija materiālismā iesakņotās patēriņa sabiedrības izlūtinātie kā viņu bērni, bet ideālisti, kas ticēja taisnībai, Latvijas brīvībai. Viņi bija labākā priekšzīme bērniem un audzināja tos latvisko tradīciju un dainu ētikas garā. Viņi tiem palīdzēja iekārtoties tagadējās patvēruma zemēs un ne sapņos nevarēja iedomāties, ka viņu audzinātie dēli un meitas varētu vēlāk pārdot savu latvietību un tēvu valodu par sudraba grašiem. Kamēr viņi vēl bija noteicēji ģimenē, tie auklēja arī jau tagadējo 30–40 gadu veco bērnu bērņus un bija sarūgtināti, redzot, ka, mācījušies patvēruma zemes skolās, bērņubērņi runāja šīs zemes valodā labāk nekā latviski.

Tagad vairums no viņiem jau staigā viņpasaules tekās. Daudzi no 55–70 gadu vecās paaudzes vēl respektē latviešu sentēvu vērtības, paturot arī latviešu valodu ģimenē.

Lielajos latviešu centros Amerikā, Kanādā un Austrālijā vēl ir iespaidīgas latviešu organizācijas, draudzes, biedrības, kas saista pie sevis ne vien darbiniekus, bet arī tautu – pašus latviešus. Notiek gandrīz ik gadus kaut kur dziesmu svētki, kultūras kongresi, pēdējos gados mūzikas nometne Orfordā, Kanādā; bez tam vēl minami jaunatnes kongresi Eiropā, Amerikā un Austrālijā. Viss, kas norit latviešu organizāciju ietvaros, vairo ne vien entuziasmu latviešu trimdas saimē kalpot latviešu kultūras vairošanai un kopšanai, bet iepazīstina arī citu tautu sabiedrību ar latviskās gara kultūras veikumiem. Šai ziņā pēdējos gados atzīmējami spoži panākumi: Arturs Ozoliņš parāda savas spējas kā pasaules klases pianists. Tas pats sakāms par vijolnieces Rasmus Lielmanes un „Ave sol” koza panākumiem; Māris Jansons uzstājas kā Oslo simfoniskā orķestra diriģents Amerikā ar lieliskām sekmēm. Latviešiem tiešām vairs nav jākaunās anonimitātes dēļ.

Tā tad mūsu kā mazas saimes kultūra arī Amerikā, Kanādā un Austrālijā iegūst ne vien atzišanu, bet pat apbrīnu, nemaz nerunājot par PBLA aktivitāti starptautiskajā plāksnē. Nesen vācu radioziņojumos baltiešus nosauca par visaktīvāko trimdinieku grupu apspiesto tautu saimē. Amerikāņu kongress pieņēma rezolūciju, kurā ASV valdība ieteica atļaut latviešu tautai apspiestajā dzimtenē svinēt 18. novembri. Latvijas PSR augstākās padomes „deputāti” nostāvēja pie Amerikas vēstniecības durvīm Maskavā veselas 40 minūtes bez kā tie panāktu pieņemšanu un bija spiesti aiziet prom, jo vēstniecība atsaucās uz faktu, ka Amerikas valdība neatzīst Baltijas valstu inkorporāciju Padomju savienībā. Tas bija vislielākais apkaunojums latviešu verdzinātājiem.

Latviešu trimdas organizācijas vairo mūsu tautas morālisko spēku, lai tauta dzimtene izturētu visdrūmākajos apstākļos, kādus tā savā vēstures gājumā pieredzējusi.

Pievilšanās saskarē ar patvēruma zemes tautu ir viens no pretspēkiem, kas liek tautiešiem pārdomāt, vai ir pareizi atteikties no savas tautas pagātnes, kultūras un valodas. Izteiktākā formā tas parādās Vācijā, Anglijā, Zviedrijā un Austrālijā. Vācieši vēl šodien ir izteikti atturīgi pret nevācu pilsoņiem. Ja kāds no nevāciem atveļ savu uzņēmumu, tad paiet gadi, līdz turienieši pierod un akceptē nevācu firmas vai veikalus.

Ko iegūst un ko zaudē, ja par savstarpējo sarunu valodu lieto kādu svešvalodu? – Cilvēka eksistences būtiskums izsakāms ar dzīvē realizēto kultūras

vērtību kopsummu. Ar jēdzienu „būtiskums” vācu eksistenciālisti Heidegers un Jaspers saprot ikvienā dzīves mirklī pārdzīvoto vai realizēto garīgo vērtību tuvumu īstenajam, ko Rietumeiropas kultūra sevī satur. Abi šie filozofi par tā pretstatu uzskata nebūtisko (vāciski: *uneigentlich*) un saprot ar šo jēdzienu visu to, kas neiztur minēto mērauklu. Ja kāds savā dzīvē neaizsniedz tos augstumus, kas raksturīgi būtiskam, tad tas nozīmē, ka viņš savu dzīves laiku ir izšķīdis.

Mūsu latviskās kultūras domu un ideju izteiksmes līdzeklis ir latviešu valoda. Un mūsu valoda ir viena no vecākām Eiropas tautu valodām, tātad tā ietver sevī ne vien lielu un savdabīgu, jā, pat pirmatnēju, jēdzienu daudzumu, kas citās indoeiropiešu valodās nav vairs atrodami, bet kas pēc Teodora Hipela formulējuma ir „pa pusei dzeja”. To pašu līdzīgi pateica Herders.

Garlībs Merķelis rakstīja par latviešu valodu 1797. gadā: „[. . .] viņu dzīvā fantazija gandrīz pati no sevis atrod izteiksmi, kas kultūras tautu dzejniekiem ir ar pūlēm jāsameklē” (sk.: *Archīvs* XXII, 54. lpp.). Šādas valodas apmaiņa bez kādas iekšējas un ārējas nepieciešamības pret kādas svešvalodas surogātu, ja to lieto kā savstarpējo sarunu valodu, ir īstenībā barbarisms, jo svešvalodu var tikai atdarināt, neiedziļinoties tās teikumu uzbūves formās, ne stilistikā. Tā lieto kropļotu sazināšanās līdzekli, atsakoties tai pašā laikā no visā dzīves tecējumā iegūtās un līdz ar to pareizās latviešu valodas. Valoda ir daļa no mūsu senču mantojuma. Un ja to bez kādas nepieciešamības atmet, tad tā ir nodevība pret mūsu tautas pagātni. Tādā veidā samaina kultūras izpausmi — latviešu valodu pret „nekultūru”, kaut ko būtiski īstu pret nebūtisku, kas nav kultūras vērtību daļa.

Tā ir sevis un savas tautas vērtību degradēšana un tāpēc nosodāma. Vēl ļaunāk ir, ja bērniem un mazbērniem ar to dod sliktu paraugu un viņi tādēļ gribot vai negribot atsvešinās no latviešu valodas. Nevarēdami latviešu valodu pārņemt no saviem vecākiem, viņi ātrāk pārtautojas. Atmetot latviešu valodu kā sarunu valodu ģimenē, vecāki noziedzas pret savas tautas nākotni. Valodas prasme ir priekšnosacījums latviskās identitātes paturēšanai.

Ja bērniņas atmiņas ir skaistas, saistība ar ģimeni cieša, ja tautas tradīcijas, dziesmas, mūzika, sadzīve un viss cits ir iemīlami, tad tie ir kaut kas „dārgs”, nozīmīgs un neaizstājams, visu iegūto vērtību svars ir liels, un tādi bērni arī svešā vidē neaizmetīs savu pagātni prom. Bērniņa būs un paliks „kompas” visai nākošai dzīvei, jo tad svešās vides iespāidi nespēs ar to konkurēt. Tad saistības ar visu latvisko paliks par dzīves un nākošās attīstības stūrakmeni, jo arī skolās, universitātē citi ļaudis būs svešāki un tāpēc bez mainītāja iespāida.

Niklāvs Strunke

ILUSTRĀCIJA RAIŅA AVE SOL!

Lai atsacītos no tā, kas iegūts bērībā, būtu jāaizmet nozīmīga daļa no savas dvēseles un sevis pašā, jā, no savas identitātes! Tādu zaudējumu neviens nespētu panest.

Jāpieņem, ka tie vecās paaudzes latvieši, kas ģimenē vairs nerunā latviski, bet savas mītnes zemes valodā, nav baudījuši tādu laimīgu bērību, tādu mātes uzpurēšanos, tādu vecāku mīlestību. Un kur tad vēl dabas iespaidi tiem, kas auguši Latvijā! Varbūt viņi bijuši pilsētnieki? Laukos uzaugot, bērība ir viena vienīga slavasdziesma mūsu dabas vienreizībai un krāšņumam! Nepiesārņotās upes un ezeri, purvi un meži, kādus varbūt vēl iespējams atrast dažās Kanādas provincēs. Kāda neiedomājama laime ir bijusi mūsu vecajai paaudzei uzaugt tādā gleznainā vidē! Par to var liecināt katrs, kas šo laimi pieredzēja, bet literātūrā par to slavasdziesmas dzied Akurātera *Kalpa zēna vasara* un Virzas *Straumēni*. Vai ir vēl kaut kur iespējami skaistāki pārdzīvojumi nekā Jāņu svinēšana lauku sētā? Kā to visu var aizmest prom kā novalkātu apģērbu, pieņemt, ka latviešu valoda un latviskā kultūra ir „novecojusies” jeb „moderniem laikiem nepiemērota”? Ar to tādi vecās paaudzes latvieši aplaupa paši sevi un reizē arī izrāda necienību pret savu tautu, saviem bērniem un bērnbērniem, jo arī godīgums un cieņa pašiem pret sevi tiek iemainīts pret šķietamām priekšrocībām. Līdz ar to tie parāda svešautiešiem, ka viņi ir aizmirsuši pienākumu palikt patiesiem, jo svārstīgumu neviens neciena: kas neciena savu izcelsmi, uz to nevar pašauties.

Jāpieņem, ka šo tautiešu dvēselē viss patvēruma zemes kultūrā, t.i., arī valoda, ieguvis tādu pievilcību, ka bērības atmiņas, viss, ko tie ieguva savas tautas brīvības gados, ir tiem kļuvis nenozīmīgs, izbalējis, ja latviešu valoda viņiem vairs nav svēta un neaizstājama. Viņi tomēr neapzinās, ka tas, kas neciena savu pagātni, neciena arī sevi, tam nav svētumu. Tādus necienīs arī tie, kas runā patvēruma zemes valodā un ir piederīgi pie patvēruma zemes tautas. Viņi būs un paliks atkritēji.

TESTAMENTS

Ludvigs Žagars

Archīva XI sējumā, 199–212. lpp. ievietots jurista Viļa Eglītes raksts „Testaments Austrālijas mantošanas tiesībās”. Rakstā ir iztīrāti ne vien vispārējie mantošanas tiesību principi, bet arī sniegts salīdzinājums ar Latvijas tiesībām pēc Latvijas 1938. gada *Civīllikuma*.

Tā kā vairums *Archīva* lasītāju dzīvo ASV, ar autora atļauju šeit pārņemts Latvijas universitātes absolventa mag. iur. L. Žagara raksts no Dienvidkalifornijas DV apvienības *Vēstneša* 65. nr. (1987. gada maijā). Autors rakstu papildinājis ar sarakstu par testatora minimālo vecumu dažādos ASV štātos.

Redaktors

Likumā nav paredzēts, ka, gatavojot testamentu, tas būtu jāiesāk pēc zināmas formas. Tomēr ilgajā attīstības procesā ir izstrādājies paraugs, kuŗu tagad ievēro.

SĀKUMA VĀRDI. „Dieva vārdā, āmen. Es, Jānis Vilks, ar dzīvesvietu (pilnīga adrese), būdams ar pilnu prātu un saprašānu, labu veselību un atmiņu, zinādams, ka šai pasaulē nekas nav mūžīgs, un apzinoties, ka mana pēdējā stunda var pienākt negaidot, nolēmu sagatavot, apstiprināt un publicēt šo dokumentu kā manu pēdējo vēlēšanos un testamentu.”

Ja jūs esat ateists vai citu iemeslu dēļ nevēlaties pieminēt Dieva vārdu, tad varat iesākt ar vārdiem: „Es, Jānis Vilks, utt.

PILNGADĪBA. Mantošanas tiesībās Kalifornijā (*Probate Code of California*) 20. paragrafā paredzēts, ka katra garīgi vesela persona, kas sasniegusi 18 gadu vecumu, ir tiesīga rīkoties ar savu kustamo un nekustamo mantu, t. i., rakstīt testamentu. Tāpat minētai personai ir arī tiesības visu savu ķermeni vai arī kādu tā daļu novēlēt kādai universitātei, kolledžai vai slimnīcai, tieši norādot, kādu pētījumu vajadzībām.

Visos štātos pilngadības vecums nav vienāds. Vairumā tas ir 21 gads. Testatora vecums pakļauts likumam, kāds ir spēkā viņa dzīvesvietā testamenta gatavošanas laikā. Testatora maksimālais vecums ar likumu nav ierobežots. Svarīgs tomēr ir noteikums, ka testātoram ir jābūt spējīgam testamentu taisīt – viņam ir jābūt ar pilnu prātu un saprašānu. Šaubu gadījumā ir ieteicams pieaicināt ārstu.

Romiešu tiesībās paredzēti gadījumi, kad testamentu taisa arī garīgi slima persona, ja, ārstu pieaicinot, var pierādīt, ka testātors testamenta gatavošanas laikā ir apzinājis savu rīcību – viņam ir bijis „gaišais brīdis”.

VĀRDA UN DZĪVESVIETAS MAINĀ. Personām, kas mainījušas savu vārdu un dzīvesvietu, var rasties zināmas grūtības un sarežģījumi. Ja kāda gados vecāka persona, kas ilgāku laiku dzīvojusi vienā vietā, maina vārdu un jaunajā dzīvesvietā ir maz pazīstama, tad tādai personai ieteicams testamenta atklāšanas vārdus izteikt šādi: „Es, Jānis Lapsa, ar dzīvesvietu (pilnīga adrese) un agrāko dzīvesvietu (pilnīga adrese)” — turpinājums tāpat kā iepriekš.

Testaments, kas gatavots, kādam lietojot varaslīdzekļus, draudus, viltu, melus un krāpšanu, neiegūst likumīgu spēku, un to var pasludināt par neesošu un nederīgu.

IEPRIEKŠĒJĀ TESTAMENTA ATCELŠANAS KĀRTĪBA. Pastāv iespēja iepriekšējo testamentu atcelt vai grozīt. Testamentu skaitu likums neierobežo. Tāpat nav ierobežots to atcelšanas reižu skaits. Pastāv princips, ka pēdējais ir spēkā un izpildāms. Bet tā kā starp viena un otra testamenta gatavošanas veidu un apstākļiem, tāpat arī tekstu var būt starpība, tad likums iesaka, ka, rakstot testamentu, jāatceļ visi iepriekšējie testamenti un novēlējumi. Ja arī nav iepriekšējā testamenta, ko atcelt, tad iepriekšējā atcelšana jāmin tikai formas pēc, un testamenta nozīmi tas nemazina. Tas būtu izsakāms šādi: „Ar šo atceļu visus savus iepriekšējos testamentāros novēlējumus” (I hereby revoke all testamentary instruments heretofore made and executed by me).

PARĀDI. Gatavojot testamentu, mantojuma masu (atstātās mantas, parādu un pienākumu kopumu) nevar atbrīvot no testatora saistību izpildīšanas. Bet ir ieteicams pašam testātoram savā testamentā noteikt, kā šie izdevumi kārtojami.

No līdzīgiem kreditoriem neviens nevar tikt izcelts. Nav nozīmes, ka testators savā testamentā norāda, kādi kreditori būtu apmierināmi papriekš, paredzot, ka visu prasību apmierināšanai līdzekļu nepietiks. Viņš nav vienīgais, kas var noteikt par kreditoru prasību apmierināšanas kārtību. Katrā stātā ir likums, kuŗā paredzēta kreditoru prasību apmierināšanas kārtība, tātad to kārtu likums.

BĒRU IZDEVUMI. Ja jums ir kāda vēlēšanās par apbedīšanas kārtību, tad tā noteikti jāizsaka testamentā kā rīkojums testamentā izpildītājam pēc testatora aiziešanas mūžībā. Piemēram, ja jūs vēlaties, lai jūs apglabā kādā noteiktā kapsētā un uzceļ pieminekli, vai arī, lai ķermeni pārpelno, tad tas viss jāparedz testamentā izpildītājam dotā instrukcijā:

„Ar šo es dodu rīkojumu testamentā izpildītājam, cik vien ātri tas iespējams, samaksāt manus parādus un apbedīšanas izdevumus. Manas mirstīgās

atliekas izvadīt no (minēt nosaukumu) draudzes baznīcas (minēt adresi) uz (minēt nosaukumu) kapsētas latviešu draudzes nodalījumu.”

DĀVANAS UN SPECIĀLIE NOVĒLĒJUMI. Pieņemsim, ka jums pieder kāda reta un vērtīga rotaslieta, ko jūs vēlaties atstāt savai meitai. Tas ir pazīstams kā speciāls novēlējums — „bequest”. Ir ieteicams tādu jūsu vēlēšanos izteikt šādi:

„Es dodu un novēlu kā speciālu mantu savai meitai (minēt vārdu) īsto pērļu kaklarotu, kuŗa manas ģimenes īpašumā un lietošanā ir atradusies vairāk nekā 100 gadus”.

„Es dodu un novēlu savam dēlam (minēt vārdu) savu nekustamo īpašumu: zemi un ēkas (minēt pilnīgu adresi) līdz ar visiem piederumiem, iekārtu un istablietām, kas tur atrodas”.

Kad jūs ar testamentu novēlat un dodat savam beneficiantam (labumu saņēmējam) nekustamu īpašumu, tad, lai nebūtu šaubu un domstarpību par konkrētās mantas identitāti, aprakstiet nekustamo īpašumu ar vislielāko uzmanību un rūpību. Ja šī nekustamā manta atrodas pilsētā, tad nav grūtību tās identificēšanai. Dažos gadījumos pietiek ar ēkas administratīvo apzīmējumu (ielas nosaukumu, numuru un pilsētas nosaukumu). Bet ja novēl kādu zemesgabalu vai lauksaimniecības īpašumu, tad šis uzdevums ir grūtāks. Nebūs pietiekams apraksts, ja jūs testamentā minēsiet: „. . . savu lauku īpašumu, kas atrodas uz ziemeļiem no Raganu kalna”. Ja vēlāk izrādītos, ka īpašums atrodas nevis uz ziemeļiem no šī kalna, bet kādā citā debespusē, tad izraudzītais beneficiants var palikt tukšā.

Visus gadījumus iepriekš nevar paredzēt, un tādēļ arī nevar pateikt, kā katrā gadījumā jārikojas. Šeit piemērs ar automobili, kas mums šai zemē katram ir nozīmīgs:

„Es dodu un novēlu savam brāļadēlam (vārds) savu automobili neatkarīgi no tā, kādas fabrikas ražojums tas arī būtu un man piederētu manas nāves laikā”.

VISPĀRĒJA RAKSTURA DĀVANAS. Ja jūs kādai personai novēlat kādu naudas summu, kas būtu izmaksājama no jūsu atstātās mantojuma masas, tad lieta ir gluži vienkārša. Piemēram: „Ar šo es novēlu un dodu manam vislabākajam draugam (vārds un uzvārds), kas dzīvo (pilnīga adrese) vienu tūkstoti dolāru skaidrā naudā”.

LABDARĪBAS NOVĒLĒJUMI (BEQUEST). Ja jūs vēlaties novēlēt naudu savai baznīcai, Daugavas vanagu apvienībai, skolai vai citam labdarīgam mērķim, tad jānoskaidro tās organizācijas pareizais nosaukums, kuŗai novēlē-

jums ir domāts. Dažas labdarības iestādes ir privātas, citas publiskas. Noskaidrojiet, vai jūsu izraudzītais beneficiants ir tiesīgs saņemt jūsu novēlējumu, kādu jūs to esat paredzējis un noteicis. Šeit pāris piemēru, kā to būtu ieteicams darīt:

„Es dodu un novēlu (naudas summa vārdos un skaitļos, nosaukums) slimnīcai (pilnīga adrese)”.

„Es dodu un novēlu (minēt summu vārdos un skaitļos) Dienvidkalifornijas Daugavas vanagu apvienībai (pilnīga adrese) stipendijām un latviskās apziņas un kultūras saglabāšanai”.

LABDARĪBAS NOVĒLĒJUMU IEROBEŽOJUMS. Ja jums ir sieva un bērni, vairāku stātu likumi atļauj labdarīgiem mērķiem novēlēt ne vairāk par trešdaļu vai pusi no jūsu mantojuma masas. Pirms novēlējuma (bequest) pārbaudiet sava stāta likumus, cik daudz no savas mantas jums ir atļauts novēlēt labdarīgiem mērķiem.

ATLIKUMA STĀVOKLIS. Tagad, kad jūs esat iepazinušies ar vairākiem veidiem, kā varat rīkoties ar savu mantu nāves gadījumā, jums var rasties pārlicība, ka visa mantošanas masa ir izlietota. Var tomēr notikt, ka kāda mantas daļa ir piemirsta un no testamenta sagatavošanas laika līdz nāves stundai vēl krietni pieaugusi. Lai nenonāktu tādā neparedzētā stāvoklī un jūsu atstātā manta nenokļūtu svešās rokās, tad testamentā jāieraksta šāda klauzula:

„Visu atlikušo, pārpalikušo un pēc testamenta izgatavošanas pieaugušo mantu, lai tā būtu kāda būdama un vienalga, kur tā arī atrastos, es dodu un novēlu („bequest” — minēt attiecīgās personas radniecību un vārdu).

TESTAMENTA IZPILDĪTĀJS. Tā ir uzticības persona ar lielu atbildību. Šai personai ir jābūt tādai, kuļai varat pilnīgi uzticēties, Ir pat ieteicams šai jautājumā sazināties ar kādu banku, uzticības sabiedrību (trust company) vai kādu mantošanas lietās praktizējošu advokātu.

Jūsu testamenta izpildītājs var būt vīrietis vai sieviete. Bieži vien ir labi, ka vīrs ieceļ sievu par testamenta izpildītāju un viņai par palīgu kādu banku. Tādā gadījumā sieva, kam var arī nebūt saimniecisku un praktisku piedzīvojumu, no tā tikai iegūs. Tādu kopēju sadarbību plaši ieteic.

Atkarā no mantojuma masas rakstura, kā arī apmēra var būt izdevīgāk, ka bankas vietā jūs sievietai par testamenta izpildītāja palīgu ieceļat savu advokātu. Testamenta izpildītāju skaits nav ierobežots. Jārīkojas apdomīgi un praktiski, jo katram testamenta izpildītājam no jūsu atstātās mantas pienākas atlīdzība. Tādēļ praktiskāk ir iecelt tikai vienu testamenta izpildītāju.

Kārlis Zemdega

TAISNĪBA

Atmiņā palicis šāds gadījums: Kāda persona atstājusi 4 miljonu dolāru lielu mantojumu, bet nav iecēlusi testamenta izpildītāju. Kad lieta nobeigta, mantiniekiem atlicis tikai 40 000 dolāru.

Visu stātu likumi prasa, lai testamenta izpildītāji tiesā iesniegtu drošības pierādījumu (bond), kas nodrošinātu, ka atstātā manta netiks izšķērdēta un mantinieki saņems to, kas viņiem pienākas. Ja par testamenta izpildītāju izraudzīta absolūti droša persona, tad drošības pierādījums nav vajadzīgs. Par pierādījumu jāmaksā zināma atlīdzība, kas sedzama no atstātā mantojuma masas.

Ja par testamenta izpildītāju ieceļ sievu vai vīru, tad tālākas diskusijas liekas, bet ja par testamenta izpildītāju izraugāt tuvu draugu, kas gados ir vecāks par jums, tad var gadīties, ka vajadzīgā gadījumā viņš būs jau miris. Tas lietu sarežģīs, tāpēc par testamenta izpildītāju izraugāma jaunāka persona. Ja testamenta izpildītājs būtu miris, tiesa izvēlēties un viņa vietā izraudzīs citu personu, bet tas nenotiks pēc jūsu vēlēšanās.

Ja jums ir savs uzņēmums — atkal jauna problēma. Ja jūs vēlaties, lai jūsu uzņēmumu turpinātu, tad par testamenta izpildītāju jāizrauga persona, kas varētu uzņēmumu sekmīgi vadīt. Šeit pāris noteikumu, kas testamentā būtu jāieraksta:

„Ar šo es izraugu un ieceļu (minēt eventuāli bankas vārdu un adresi) par mana testamenta izpildītāju”.

„Ar šo es izraugu un ieceļu savu sievu (minēt vārdu) par mana testamenta izpildītāju un nosaku, ka viņu atbrīvoju no drošības pierādījuma (bond) došanas mana uzņēmuma turpināšanai”.

„Ar šo es izraugu un ieceļu par mana testamenta izpildītājiem: savu draugu (minēt vārdu un uzvārdu) ar dzīvesvietu (pilnīga adrese) un manu advokātu (vārds un uzvārds), kas dzīvo (pilnīga adrese) un nosaku, ka viņiem abiem jārikojas kopīgi”.

Ir derīgi testamentā minēt arī substitūtu — aizstājēju, izsakot to šādi: „Ja testamenta izpildītājs (vārds un uzvārds) nomirst agrāk par mani vai nevēlas būt par testamenta izpildītāju, ar šo es izraugu un ieceļu par substitūtu (vārds un uzvārds) ar dzīvesvietu (pilnīga adrese).

Ja jūs neatstāsiet instrukcijas sava testamenta izpildītājam, tad viņam būs jārikojas saskaņā ar stāta likumu. Vairumā ASV stātu ir paredzēts, ka testamenta izpildītājam visa atstātā manta jāpārvērš skaidrā naudā. Tas nozīmē, ka jūsu māja, automobīlis, istablietas, gleznas utt. tiks pārdotas ūtrupē un no ieņemtās naudas tiesa piešķirs likumīgo summu testamenta izpildītājam, segs apbedīšanas izdevumus un atlikumu sadalīs likumā paredzētā kārtībā jūsu

TIESU PILS RĪGĀ

Arhitekti: K. Čakste, J. Čakste

mantiniekiem. Protams, jums ir tiesības sīki noteikt, kā rīkoties ar atstāto mantojumu. Ja jūs to būsit paredzējis un pareizi nokārtojis, tiesas un likuma iejaukšanās nenotiks.

TESTAMENTA NOBEIGUMS. Saskaņā ar *Probate Code of California* 50. paragrafu personas pēdējai gribai jābūt izteiktai rakstveidā, apstiprinātai un apliecinātai kā viņas gribas izteikumam, kam jānotiek šādi: 1) testamenta beigās testātoram testaments ir pašrocīgi jāparaksta, 2) testaments jāparaksta divu liecinieku klātienē, 3) parakstot testamentu, testātoram jāpaziņo lieciniekiem, ka viņš paraksta savu testamentu. To parakstot, jāatzīmē arī datums; 4) testaments jāparaksta vismaz diviem lieciniekiem, kam jābūt pilngadīgiem (vismaz 21 gadu veciem); viņi testamentu paraksta testatora klātienē un turpat atzīmē arī savas dzīvesvietas. Par lieciniekiem nevar būt personas, kužām ar testamentu ir kaut kas novēlēts. Šis noteikums ir stingri jāievēro.

Testaments ir ļoti svarīgs dokuments, tādēļ jāizvairās tur ierakstīt tajā nepiederīgas lietas, piemēram: „Savam vecākajam dēlam Rūdfam, kas nekad un neko nav strādājis un uzskatījis, ka strādāt ir tikai mans pienākums, es novēlu darbarīku kasti, kas atrodas garāžā, un iespēju strādāt un nopelnīt pašam maizi”.

Vēl jāatzīmē, ka testamenta noslēgumu nevar pārnest uz nākošo lappusi. Likums nosaka, ka visiem parakstiem jābūt vienkopus. Dokumentā nedrīkst izdarīt arī nekādus labojumus, ierakstus, izkašījumus vai izdzēsumus.

Mantošanas tiesībās ir paredzēta manta un tiesības, ar kužām testātors nedrīkst rīkoties, piemēram: pensija, ģimenes kopmanta, valsts vērtspapīri uc.

Šai rakstā esmu devis ieskatu par testamentu, tā nozīmi, sagatavošanu un problēmām. Bez minētā ir vēl kāds vienkāršāks testamenta veids, kužu testātors uzraksta savā rokrakstā (*Holographic Will*). Tas ir paredzēts *Probate Code of California* 52. paragrafā.

HOLOGRAFISKAIS TESTAMENTS. Holografiskais testaments jāuzraksta pašrocīgi no sākuma līdz beigām, tad jāparaksta un jāatzīmē parakstīšanas datums. Šim testamentam liecinieki nav vajadzīgi. Ja pēc kāda laika apstākļi mainās, iznīciniet veco un rakstiet jaunu. Labojumi tekstā nav atļauti. Nevar lietot blanketus ar uzrakstiem. Dokumentam jābūt rakstītam uz tīras, baltas papīra lapas. Šis testaments ir likumīgs dokuments, un tam ir tāds pats spēks kā iepriekš aprakstītajam testamentam. Ja testatora rokraksts tiktu apšaubīts, to varētu pierādīt ar viņa rakstītām vēstulēm vai citā veidā saglabātu rokraksta paraugu.

Ja holografiskais testaments ir uzrakstīts, tad varētu dabūt arī notāra apliecinājumu (likums to neprasa). Notārs apstiprinās, ka testātors parakstu atzinis par savu. Testaments rakstāms angļu valodā.

Pielikums: TESTĀTORA MINIMĀLAIS VECUMS

Kā par nekustamu, tā par kustamu mantu abu dzimumu testātoru minimālais vecums ir 21 gads šādos ASV stātos (oriģinālrakstībā): Alaska, Arizona, Delaware, Indiana, Iowa, Kansas, Kentucky, Maine, Massachusetts, Michigan, Minnesota, Nebraska, New Jersey, New Mexico, North Carolina, Ohio, Oregon, Pennsylvania, Texas, Vermont, Washington, West Virginia, Wisconsin, Wyoming un 18 gadi šādos stātos (oriģinālrakstībā): Arkansas, California, Connecticut, Florida, Idaho, Illinois, Montana, Nevada, New Hampshire, North Dakota, Oklahoma, South Dakota, Tennessee, Utah. Četros stātos (Alabama, New York, Rhode Island, Virginia) abu dzimumu testātoru minimālais vecums par nekustamu mantu ir 21 gads, par kustamu mantu 18 gadi.

Kolorādo (Colorado) stātā abu dzimumu testātors par nekustamu mantu var būt 21 gada, par kustamu mantu 17 gadu vecumā, Havajā (Hawaii) par abu veidu mantu 20 gadu vecumā, Luiziānas (Louisiana) stātā 16 gadu vecumā, Džordžijas (Georgia) un Portoriko (Puerto Rico) stātā 14 gadu vecumā.

Kolumbijas apgabalā (District of Columbia) un Merilendas (Maryland) stātā par abu veidu mantu testātoram vīrietim jābūt 21 gada, sievietei 18 gadu vecumā. Misūri (Missouri) stātā minimālais vecums ir 21 gads, izņemot vīriešu dzimumu, kas par kustamu mantu var būt testātori jau 18 gadu vecumā.

Dienvidkarolainas (South Carolina) stātā testātoriem jābūt 21 gadu veciem par nekustamo mantu, bet par kustamo mantu vīriešiem 14 gadu, sievietēm 12 gadu vecām.

TRIJU IEVĒROJAMU LATVIEŠU TESTAMENTS

Edgars Dunsdorfs

Visu iespēju zemē — Amerikas savienotajās valstīs — pasaules slavu ir ieguvis filantrops Džons Rokfellers (John Davison Rockefeller, 1839—1937) ar saviem novēlējumiem zinātnei, kuŗu augļus varēja baudīt arī latviešu zinātnieki. Pie saviem miljoniem Rokfellers tika kā izveicīgs veikalnieks, 1870. gadā nodibinot degvielu monopolu „Standard Oil Company”. Latvijā turpretim divi gara kultūras labvēļi — Augusts Dombrovskis (1845—1927) un Kristaps Morbergs (1844—1928) tika pie turības, sākot gaitas kā vienkārši strādnieki. Arī viņi savu mantu testamentā novēlēja zinātnei (Morbergs) un latviešu kultūrai (Dombrovskis).

Kaut arī šie vīri neieguva pasaules slavu — viņu piemiņa Latvijā dzīvos mūžam.

1) Augusts Dombrovskis. Dombrovskis bija Ņengaraga zvejnieka dēls. Vēl zēna gados viņš pelnījies, strādājot fizisku darbu sava radnieka kokzāģētavā, pēc tam ap 1887. gadu nodibinājis pats savu kokzāģētavu Mīlgrāvī pie Rīgas. Filantropisko darbību sācis 1900. gadā, atveŗot Mīlgrāvī bērnudārzu un pamatskolu. 1904. gadā viņš uzcēla staltu koka namu paša dibinātajai atturības biedrībai „Ziemeļblāzmai”. Kad 1906. gadā sodaekspedīcija šo namu nodedzināja, Dombrovskis tūlīt pēc revolūcijas to atkal atjaunoja, bet 1913. gadā uzcēla jaunu mūŗa namu. Lai krievi to nevarētu atkal nodedzināt, tajā nebija nevienas koka daļas, bet visa iekārta un pat skatuves dekorācijas bija metalla. Ziemeļblāzmas nams atradās plašā parkā un, paceļoties pāri parka kokiem, bija tālu redzams.

Savu filantropisko darbību Dombrovskis paplašināja, uzcēŗot Burtnieku namu jeb „pili”, kur dzīvokļus ierādīja latviešu rakstniekiem. 1908. gadā viņš nodibināja Mīlgrāvī proģimnaziju. Atturības biedrību Dombrovskis dibināja, vēŗojot alkohola postu Ņengaragā un Mīlgrāvī, bet skolas tādēŗ, ka personiskajā dzīvē sāpīgi sajuta izglītības trūkumu un lielās grūtības, ko viņam sagādāja pašizglītības ērkšķainais ceļš.

Viens no pirmajiem iemītniekiem Burtnieku namā bija Krišjānis Barons (1835—1923), kas tur dzīvoja no 1909. līdz 1919. gadam un veica latvju dainu kārtošanas un publicēšanas darbu. Šo darbu viņš bija sācis 1878. gadā un turpināja līdz mūŗa beigām.

BURTNIIEKU MĀJAS IEMĪTNIIEKI UN VIESI LAIKĀ NO 1910. LĪDZ 1913. GADAM
 Priekšā no kreisās: Jānis Jaunsudrabiņš, Kārlis Krūza, Krišjānis Barons, Emīls Melngailis,
 Kārlis Skalbe. Aiz viņiem: Pēteris Kalve, Jānis Kļaviņš, Antons Austrīņš, Jānis Zālītis,
 Medenis un Pāvils Gruzna

Laikā no 1910. līdz 1913. gadam Burtnieku namā dzīvoja Jānis Jaunsudrabiņš ar ģimeni. Grāmatā *Mana dzīve* (Vesterosā 1957) nodaļā „Burtnieku pilī” (98–100. lpp.) viņš apraksta savu pieredzi Mīlgrāvī. „Zinādams, ka Mīlgrāvī ir tāda rakstnieku un mākslinieku māja, es rakstīju tās pārvaldniekam Kreicberga kungam – vai nevarētu tur kādu laiku apmesties. Dabūjis atbildi, ka viens triju istabu dzīvoklis tukšs, es vācos prom no Neretas.”

Dombrovskis Jaunsudrabiņus sagaidīja ar puķēm un lielu cepumu, bet pirmais iespaids bijis nelāgs, jo neviena pienasieva neuzņēmās piegādāt pienu, „jo te svešus tūlīt pazina un zināja, ka tie ir Burtnieku mājas ubagi. Šitādi jauni cilvēki!” Tai laikā bez Krišjāņa Barona tur vēl dzīvoja Ansis Bandrevičs, Kārlis Skalbe, Jānis Akurāters, Kārlis Jēkabsons, Leons Paegle, Pēteris Kalve.

Par sevi Jaunsudrabiņš raksta, ka daudz gleznojis un ar rakstīšanu sevišķi labi veicies. Tur viņš uzrakstījis apmēram pusi *Baltās grāmatas*, viencēlienu *Ansis Auns* un daudz sīkāku darbu un feļetonu. Vakaros lielajā zālē augstāvē risinājušās auglīgas sarunas par dzīvi un mākslu, kuņās piedalījušies arī Dombrovska skolu skolotāji.

Saskaņā ar Dombrovska testamentu Ziemeļblāzma un Burtnieku nams „nodots latviešu tautas vajadzībām, izņemot tos no parastās mantošanas kārtības” – sk.: A. Šilde, *Latvijas vēsture 1914–1940* (Stokholmā 1976), 506. lpp.

2) Kristaps Morbergs. Morbergs dzimis lauksaimnieku ģimenē Bukaišu Lielstriķiņos. Pēc pagastskolas beigšanas viņš 1862. gadā mācījās namdara amatu Jelgavā. 1864. gadā viņš ieradās Rīgā, kur strādāja par būvstrādnieku un būvmateriālu pieņēmēju, avansējot par zīmētāju. Mācīdamies privāti Rīgas politehniskā institūta mācībspēku vadībā, sagatavojies un beidzis Berlīnes būv-akadēmiju, kļūdams par arhitektu.

Sava mūža lielo izdevību Morbergs saskatīja, kad tai pašā gadā, kad viņš ieradās Rīgā, sāka nojaukt Rīgas vaļņus, kas ierobežoja Iekšrīgu. Ar to radās plaša bulvāņu josla, kurā pēc noteikumiem varēja celt tikai daudzstāvu mūra namus. Ar saviem ietaupījumiem un aizņēmumiem Morbergs nopirka vairākus gruntsgabalus un no 1874. līdz 1885. gadam uzcēla vairākus piecstāvu namus – Aspazijas bulvārī trīs namus: Romas viesnīcu, biroju namu un biroju un dzīvokļu namu, Zigfrīda Meierovica bulvārī divus (biroju un dzīvokļu namus) un dzīvokļu namu Vaļņu ielā. Morbergs bija arī ieguvis vasarnīcu Rīgas Jūrmalā (Dzintaru prospektā 52/54) un mantojis Bukaišu Lielstriķiņos.

Visu šo mantu, grāmatas un mākslasdarbus un 600 000 latu naudā Morbergs ar savu 1925. gada testamentu novēlēja Latvijas universitātei – stipendijām universitātes studentiem un absolventiem un stipendijām Latvijas konservātorijas un Latvijas mākslas akadēmijas studentiem. Bez tam testamentā bija paredzēti maksājumi Morberga piederīgajiem un darbiniekiem. Testamentā bija paredzēts, ka Bukaišos jādibina lauksaimniecības skola un citas un Rīgas Jūrmalā botaniskais dārzs. Romas viesnīcu un restorānu bija jāturpina uzturēt.

Visa mantojuma vērtība 1928. gadā bija 2,7 miljoni latu. Līdz 1937. gadam tā bija pieaugusi uz 3,1 miljonu latu. Latvijas universitāte mantojuma pārvaldīšanai nodibināja Kristapa Morberga novēlējuma fondu, ko pārvaldīja dekānu padome ar rektoru kā priekšsēdi. Ministru kabinets apstiprināja fonda statūtus 1934. gada martā. Līdz 1938. g. 31. decembrim fonds stipendijās izmaksāja 208 000 latu (Latvijas universitātes absolventiem 163 000, studentiem 33 000, Latvijas konservātorijai un mākslas akadēmijai katrai 6100 latu. Remontiem izdeva 32 000 latu, lauksaimniecības skolai 20 000 latu, zinātniskām bibliotēkām 55 000 latu. Legātoriem līdz 1939. g. 1. jūlijam kopā bija izmaksāts 530 000 latu. – Avots: *Latvijas universitāte divdesmit gados 1919–1939* (Rīgā 1939), 44–45. lpp., un Ādolfs Šilde, *Latvijas vēsture 1914–1940*, 445. lpp.

K. MORBERGA NOVĒLĒJUMA FONDA ĒKAS RĪGĀ, ASPAZIJAS BULVĀRĪ.
STŪRĪ ROMAS VIESNĪCA

Bija izredzes, ka fonda līdzekļi pēc reorganizācijas projekta realizēšanas nākotnē ievērojami pieaugs, bet Augusts Raisters savā grāmatā *Latvijas universitāte* (1965), 80. lpp. ar saprotamu rūgtumu raksta: „Kā zināms, pēdējā okupācijas vara ne tikai izjauca šī projekta realizēšanu, bet arī likvidēja un izlaupīja pašu fondu, kas bija cildenākais pasākums un cēlākais paraugs kā atbalstīt mazturīgo jaunatni viņas centienos pēc augstākās un plašākās izglītības”.

3) Ansis Gulbis (1873–1936). Gulbis dzimis kalpa ģimenē Smārdē. Pēc Bigauņciema pagastskolas beigšanas tālāk izglītojies ar pašmācību, kļūstot par vienu no ievērojamākiem un vispusīgākiem latviešu kultūras darbiniekiem: grāmatu un laikrakstu izdevējs, autors un teātru darbinieks.

Grāmatniecībā Ansis Gulbis 1895. gadā sāka mācekļa gaitas Daugavpīlī un kopš 1900. gada turpināja Kirchnera firmā Pēterpīlī, vēlāk darbojoties par Leipcigas bibliografiskā institūta ģenerālaģentu. Ar ietaupījumiem viņš 1903. gadā nodibināja savu latviešu grāmatu apgādu, kas, runājot viņa vēlākā darbi-

nieka Arveda Švābes vārdiem (*Latvju enciklopēdija* 1950/51, 736.lpp.): „kļūst par liela stila nacionālu pasākumu”. Pēterpilī Ansis Gulbis izdod Aspazijas, Doku Aša un Andreja Pumpura darbus un pēc cenzūras atcelšanas Merķeļa rakstus. Lai izvairītos no vajāšanām kā 1905.gada revolūcionārs, emigrē uz Vāciju. 1911.gadā atgriežas Latvijā un Rīgā atjauno savu apgādu. Pieaicinot Raini par redaktoru, izdod pasaules klasiķu darbus latviešu tulkojumu seriņā „Universālā bibliotēka”. Līdz 1915.gadam šīs seriņas dzeltenos vākos brošētie apmēram 200 sējumi plaši izplatās un iepazīstina latviešus ar cittautiešu labākajiem darbiem labā latviskā tulkojumā. Pirmais pasaules karš piespiež Gulbi pārtraukt šo kultūras darbu, bet pēc kara 1919.gadā vēl brīvības cīņu laikā viņš apgādu atjauno. Viņš izdod daudz latviešu autoru kopotos rakstus un 1927.gadā sāk izdot *Latviešu konversācijas vārdnīcu*.

Tā latviešiem nebija pirmā enciklopēdija. Latviešu konversācijas vārdnīcu jau 1891.gadā bija sācis izdot Jēkabs Dravnieks (1858–1927), bet darbu nepabeidza. Otrā konversācijas vārdnīcu izdeva Rīgas latviešu biedrības zinību komisija, arī Jēkaba Dravnieka redakcijā četros sējumos (no 1903.līdz 1919.gadam). Anša Gulbja *Latviešu konversācijas vārdnīca* bija pēc skaita trešā, bet arī to nepabeidza. Iznāca tikai 21 sējums līdz vārdam „Tjepolo”. Gulbis par *Latviešu konversācijas vārdnīcas* galveno redaktoru 1927.gadā pieaicināja savu kollēgu, Nacionālā teātra direktoru Arvedu Švābi, kas tikko bija beidzis jurisprudences studijas Latvijas universitātē.

Švābe no savas puses aicināja redaktoru amatā savus profesorus Latvijas universitātes tautsaimniecības un tiesību zinātņu fakultātē — Aleksandru Būmani (1881–1937) un Kārli Dišleru (1878–1941, kad deportēts). Ar laiku Švābe noorganizēja plašu līdzstrādnieku statū, un konversācijas vārdnīca kupli sazaļoja, sniedzot daudz rakstu, kam bija oriģinālpētījuma raksturs. Līdzekļus piešķīra Kultūras fonds.

Otra ļoti nozīmīga vārdnīca, ko arī izdeva Gulbis ar Kultūras fonda atbalstu, bija Kārļa Mīlenbacha un Jāņa Endzelīna (vēlāk arī Edītes Hauzenbergas) *Latviešu valodas vārdnīca*, kas iznāca četros sējumos no 1923.līdz 1932.gadam, kam sekoja vēl divi papildsējumi no 1934.līdz 1945.gadam.

Ansis Gulbis sarakstījis lugas un romānus, no kuriem daudziem ir autobiogrāfisks raksturs.Laikrakstu izdošanu Gulbis sāka jau Pēterpilī (*Pēterburgas latvieti* 1905 un žurnālu *Rīts* 1907).

Darbu teātrī Gulbis sāka 1920.gadā, piedaloties Dailes teātra dibināšanā. 1925/26.gadā viņš bija Nacionālā teātra un 1926/27.gadā Nacionālās operas direktors.

Gulbis nomira 1936. g. 13. februārī Rīgā. Ar testamentu viņš savu apgādu novēlēja savam māsasdēlam Arvīdam Mālītim (1900–1971). Arvīda mātes Annas vīrs Jānis Mālītis bija tirgotājs Rīgā. Arvīds Mālītis beidza Rīgas pilsētas ģimnaziju, piedalījās brīvības cīņās Skolnieku rotā un pēc tam sāka studēt Latvijas universitātē tiesības, bet studijas nepabeidza. Darbu viņš sāka kā lietvedis sava tēvoča Gulbja apgādā un pēc Anšā Gulbja nāves pārņēma firmas vadību. Kad Ulmaņa laikā nodibinājās kameras, viņš kļuva par Rakstu un mākslas kameras izdevēju sekcijas priekšsēdi. Krievu pirmās okupācijas laikā, kad bolševiki likvidēja Gulbja apgādu, iekļaujot to valsts iestādē „VAPP”, Mālītis dabūja izbaudīt parastās „buržuju” grūtības. 1944. gadā viņš tādēļ devās trimdā uz Vāciju un 1949. gadā izceļoja uz Austrāliju, kur 1971. gadā nomira.

Mālītim nebija to daudzo talantu kā viņa tēvocim Gulbim. Kādam Tomasam Mannam šī ģimene nedotu tik bagātīgu vielu kā Lībekas patriciešu ģimene Budenbroki, kas no varenas, iespaidīgas pirmās paaudzes noslīdēja līdz vārgam sapņotājam ceturtajā paaudzē. Tomēr mazākam ģenijam nekā Tomasam Mannam Ansis Gulbis un viņa pēctecis dotu pateicīgu vielu romānam, jo šīs ģimenes vēsturei traģismu piešķir Latvijas vēstures lielie notikumi — abi pasaules karj, Latvijas neatkarības rašanās un bojā eja.

LATVIEŠU PENSIONĀRU BIEDRĪBAS UN VECOĻAUŽU MĪTNES

IEVADA PIEZĪMES

Kad 1985. gadā *Archīva* redaktors autosadursmē gūto ievainojumu dēļ bija spiests mēnešiem ilgu laiku pavadīt bezdarbībā slimnīcās, viņš lūdza Melburnas vecoļaužu mītnes dibinātāju Arvīdu Produ uzņemties savākt datus *Archīva* XXVIII sējumam par pensionāru organizācijām un vecoļaužu mītnēm.

Arvīds Prods šo lielo darbu uzņēmās, un viņa savāktie dati ir dokumentēti tālākajās lappusēs. Par lielo darbu viņam redaktora sirsniņš paldies!

Pateicība nākas arī visiem, kas atbildēja uz aicinājumu sniegt ziņas, un jo sevišķi Alīdai Cīrulei par iejūtīgo ievadrakstu serijai.

Redaktors

BEZ MĀJĀM. . .

Alīda Cīrule

„Tik svešumā klīstot, sirds pārpilnam jūt,
Cik dārga, cik dārga vari, dzimtene, būt.”

Vilis Plūdonis

Nu jau svešā zemē citu tautu vidū aizvadīti vairāk nekā 40 gadi. Ja toreiz brīvajā Latvijā kāds ieminētos, ka mūža novakari vadīsīm Amerikā vai Austrālijā, neticētu, smietos kā kutināti.

Krieviem otreiz okupējot Latviju, daudzi 1944. gadā atstāja dzimteni, lai glābtu kailo dzīvību — kā nu kuņģis, nereti tikai ar to, kas nejauši bija gadījies mugurā. Vairums bēgļu nonāca Vācijā.

Otrais pasaules karš bija ieildzis. Vācieši vairs nesojoja uz priekšu, bet ar katru dienu atkāpās. Laikrakstos rakstīja, ka notiek frontes iztaisnošana, bet mēs zinājām, ko tas nozīmē. Vācijas pilsētas vai katru dienu bombardēja, tās dega.

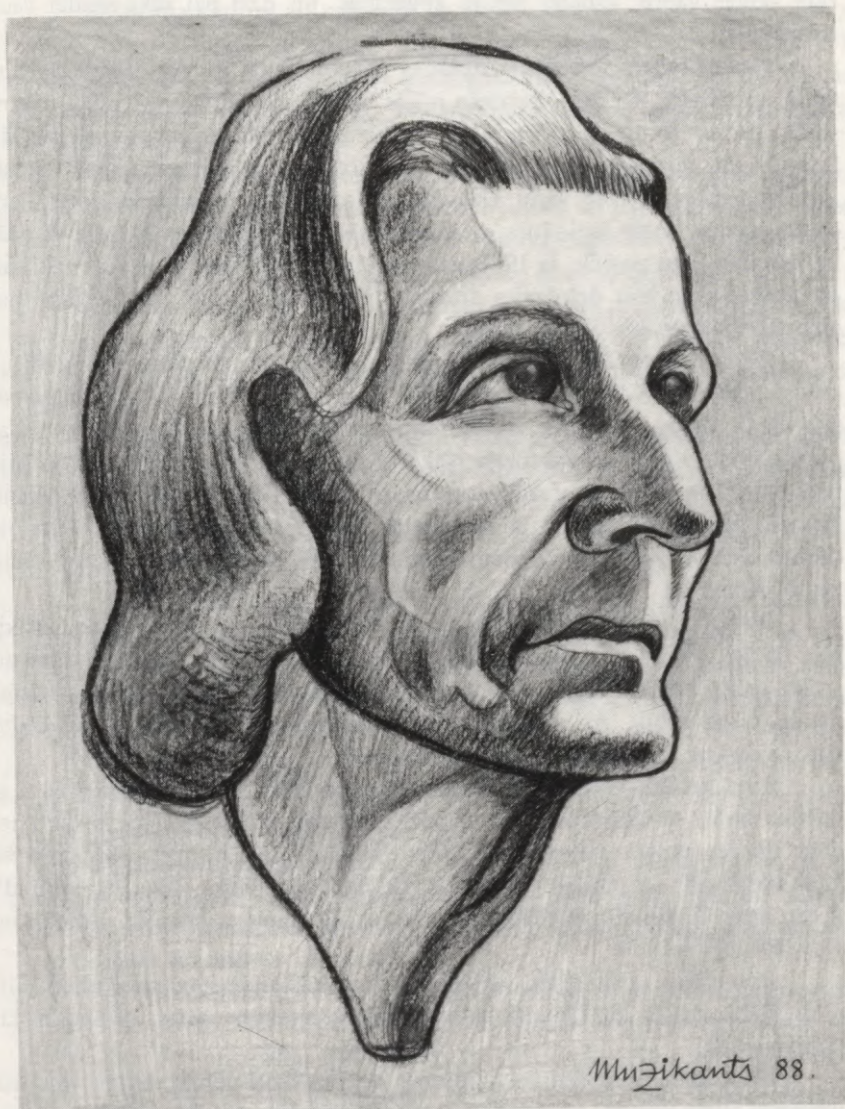
Bēgļiem 1944. gada pēdējie un 1945. gada pirmie mēneši nebija viegli. Visai bieži patvērumu atrada nepiemērotās, neapkurināmās telpās. Daudzi sliemoja. Dzejnieki rakstīja: „Un slimie bērni klepo, klepo, raud. . .”

1945. gada maijā vācieši kapitulēja. Uzvarētāji Vāciju sadalīja amerikāņu, angļu, franču un krievu zōnā. Pati atrados amerikāņu zōnā un vēlāk apmetos Eslingenā.

Krievu karagūstekņi smaidīja un, priecīgi dziedādami, brauca mājup. Bet latvieši? Krievi bija okupējuši mūsu dzimteni, tieši viņu dēļ atradāmies vācu zemē. Karš bija beidzies. Cerējām, ka uzvarētāji izlems latviešu jautājumu un varēsīm atgriezties mājās. Svinot pirmos Jāņus Vācijā, bijām pārliecināti, ka nākošos līgosim Latvijā.

Bēgļu jautājumu kārtoja aprūpes organizācijas: IRO, vēlāk UNRRA. Bēgļus nometināja nometnēs (DP Camps). Bija pajumte, arī uzturs.

Lai bērniem laiks neietu zudumā, latvieši noorganizēja ne vien pamatskolas, bet arī ģimnazijas, vēlāk pat divas augstskolas: Minchenē un Pinebergā. Darbs skolās nebija viegls, trūka ne vien mācībgrāmatu, bet pat rakstāmpiederumu. Skolotāji strādāja pašaieliedzīgi, skolēni mācījās. Ģimnaziju pēdējās klasēs mācījās pat bijušie karavīri, kas gribēja iegūt ģimnazijas gatavības apliecību. Viņi viegli iekļāvās ģimnazijas noteikumos un bieži bija apzinīgāki nekā

ALĪDA CĪRULE
Ivara Muzikanta zīmējums

zēni skolas gados. Daudzi ieguva apliecības, un daži pat sāka studēt vācu augstskolās.

Pieaugušajiem organizēja dažādus pārskološanās kursus. Tā pagāja nedēļas un mēneši, arī gadi. Latviešu mājās braukšanas jautājums palika neatrisināts, un par to runāja arvien retāk. Daži klusībā prātoja, uz kuŗu valsti labāk izceļot. Jau pirmajā laikā nedaudzi bija izceļojuši uz Zviedriju. Īsti Vācijas atstāšana sākās ar 1948. gadu. Gatavojoties atstāt Vāciju, ģimenes ar bērniem skolas gados centās iegādāties piesniedzamās mācībgrāmatas latviešu valodā, lai bērniem būtu vieglāk. Ja 1948. gadā kādā dzīvoklī uguns dega visu nakti un pa atvērto logu bija dzirdamas dziesmas, tad teicām: „Tur tautieši gatavojas aizbraukšanai un svin atvadīšanos”.

Eslingenu atstāju 1949. gada jūnijā pēc Jāņiem. Pēdējā vakarā atnāca draugi atvadīties. Glāze vīna, tase kafijas, dziesmas. . . Runāt bija grūti. Nākošajā dienā, draugu pavadīta, Eslingenas rozēm rokā pēdējo reizi aizvēru savas jumtistabiņas durvis un pārsoļoju Nekāras tiltam, kur neskaitāmas reizes bija iets. Stacijā asarām acīs atvadījos no pavadītājiem. Vēl pēdējie rokuspiedieni, skūpsti. Atstāju Eslingenu, un sākās ceļojums uz jauno dzīvesvietu. Vēl pāris dienas Grōnā. Tad pāri lielajiem ūdeņiem kuģis mani noveda „visu iespēju zemē” Amerikā.

Domāju, ne vien Amerikā, bet arī citur bijušajiem bēgļiem jaunie apstākļi bija līdzīgi. Vācijā par mums gādāja aprūpes organizācijas, bija pajumte un iztika, kaut bieži trūcīga. Tagad par to bija jādomā pašiem. Bija vajadzīga nauda, kuŗas nebija. Arī ar angļu valodu bija kā bija. Meklējām un strādājām pat tos darbus, ko labprāt nedarīja „krāsainie”.

Savu karjēru visumā sākām kā mājkālpotāji vai slimnīcu aptīrītāji. Lai dabūtu darbu, nedrīkstējām pat ieminēties, ka esam mācījušies ģimnazijā. Prie-cājās tie, kas atrada darbu fabrikā. Tur darbalaiks bija normēts. Ja pagadījās kāda virsstunda un strādāja sestdienās, tad čeks bija lielāks. Tikai retais atrada darbu apdrošināšanas sabiedrībās vai birojos. Ģimēnēs ar bērniem strādāja ne vien tēvs, bet arī māte.

Apmetāmies mēbelētās istabās. Tikai tad, kad bijām iekrājuši kādu dolāru un varējām nopirkt kaut lietu gultu un galdu, centāmies atrast kādu dzīvokli lētākā rajonā.

Bērni sāka iet skolās. Ja arī pirmās nedēļas skolā nebija vieglas, viņi drīz iemācījās angļu valodu, sadraudzējās ar klasesbiedriem un sāka savā starpā čivināt angliiski. Vecāku pirtās latviešu mācībgrāmatas palika neatvērtas. Tās nebija vajadzīgas.

Bijām mainījušies arī mēs paši. Ja dzimtenē uz krieviem skatījamies „no augšas” un, stāstīdami anekdotus, amizējāties par dažām viņu izdarībām, ko bijām novērojuši, tagad centāmiešs līdzināties amerikāņiem, izturēties un darīt tā, kā viņi darīja. Bija pat vecāki, kas ar saviem bērniem centās runāt tikai angliki, kaut kļūdaini.

Tagadējie pensionāri toreiz bija vīri un sievas pašos spēka gados. Nejudamies ērti amerikāņu vidē, meklējām viens otru, lai pārrunātu savas problēmas. Uzplauka latviešu sabiedriskā dzīve — noorganizējām dievkalpojumus latviešu valodā, dibinājām biedrības. Kaut aktieri strādāja nepiemērotā darbā, pa svētdienām viņi iestudēja lugas, un teātra izrādes bija pārpildītas. Līdzīgi rīkojās skaņumākslinieki. Koncerti un biedrību sarīkojumi bija labi apmeklēti. Lasījām latviešu laikrakstus un centāmiešs iegādāties vai katru jauniespiesto grāmatu.

Intensīvā darbā bija aizvadīti gadi. Mūsu angļu mēle bija lokanāka, sākām avansēt darbā. Daži bija paspējuši pārskoloties, strādāja labāk atalgotā darbā. Sākām pārcelties uz labākiem rajoniem, pat iepirkām mājas. Ja bijām 65 gadu veci, pārsteidza darbavēža paziņojums, ka jāiet pensijā (tagad gan pēc vēlēšanās var strādāt ilgāk).

Bija lielas pārmaiņas. Dārdzība auga ar katru dienu. Pensijas čeks tikko sedza dzīves iztiku. Namīpašnieki vecākajos gados bieži nespēja savas mājas apkopt un bija spiesti tās pārdot, sevišķi namu īpašnieces — atraitnes. Labāk jutās tie, kas dabūja dzīvokli pensionāriem domātajās jaunceltnēs. Tur īre bija zemāka, un dzīvoklī bija nepieciešamās ērtības.

Pēdējos gados organizāciju valdē biežāk ievēlēja gados jaunākas personas, kam bija citas intereses. Sākās jauns posms pensionāru dzīvē. Vai visos lielākajos centros dibināja pensionāru biedrības.

Savās organizācijās pensionāri ir ļoti aktīvi. Visas sanāksmes ļoti labi apmeklētas, dalībnieki parasti ierodas desmit minūtes pirms noteiktā sākuma, nevis ar nokavēšanos. Pulcējas ne jau vienmēr, lai noklausītos kādu referātu, bet vienkārši, lai satiktos un aprunātos.

Kam līdzekļi un veselība atļauj, cenšas paceļot. Ne vien dievkalpojumu, bet arī citu sarīkojumu un latviešu koncertu čačklākie apmeklētāji, tāpat pretkomūnisma demonstrāciju dalībnieki ir vecākie ļaudis. Kaut pensionāri nevar lepoties ar dolāriem, viņi ir atsaucīgi ziedotāji latviešu vajadzībām. Pensionāri arī ir lielākie latviešu grāmatu pircēji un lasītāji. Necerot vairs atgriezties savā dzimtenē — īstajās mājās, dažī cenšas nokārtot savu pēdējo gājumu un nopērk mūžamāju svešās zemes kapos, kas Amerikā maksā daudz.

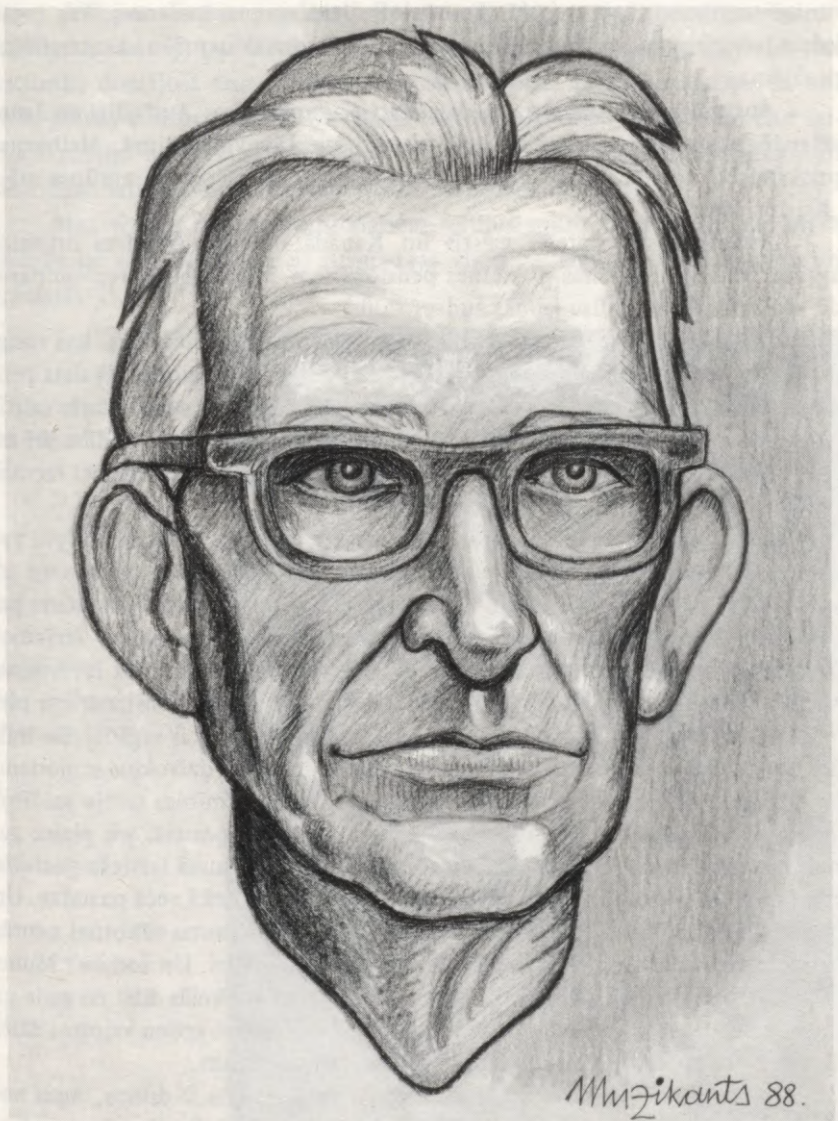
PENSIONĀRU BIEDRĪBAS, APRŪPES UN ATPŪTAS NAMI BRĪVAJĀ PASAULĒ

Arvīds Prods

Kad neatkarīgā Latvija bija trīs reizes svešu, ļaunu varu „atbrīvota” no laicīgajiem labumiem un garamantām, lielu tautas daļu skarbi vēji bija aizpūtuši trimdā, svešos ļaudīs, kur valdīja mums nepazīstama, grūti izprotama dzīveskārtība. Latviešiem pašiem bija jārūpējās par materiālo un arī sabiedrisko labklājību. Bijušais latviešu kaņavīrs, dzimtenes meitene un citi latviešu trimdinieki, čakli strādādami un dāsni ziedodami, dibināja latviešu biedrības, draudzes, kaņavīru un citas organizācijas, cēla tautasnamus, baznīcas, iekārtoja skolas un bibliotēkas, lai tur paši cēlāji stiprinātos latviešu tautas tikumos un sagādātu avotus nākošajām audzēm, kur smelt zinības par Latviju, latviešu tautas likteņiem un tikumiem. Darbs, pulcēšanās latviešu sanāksmēs un ticība Latvijas nākotnei palīdzēja viegli pārvarēt trimdas pelēkumu. Par mūža vakara cēlienu maz domājām un maz rūpējāmies. Tēvzemē par mūža vakara cēlienu vairumam rūpēties nevajadzēja, jo to darīja ģimene, un latvieši dziedāja: „Dziedot dzimu, dziedot augu, dziedot mūžu nodzīvoju!”

Trimdā visās patvēruma zemēs dzīveskārtība ir citāda, jo ģimenes saites vājākas par latviešu tikumu austajām, un daudziem mūža vakars jāpavada vecoļaužu mītnēs. Piemēram, par to, kādas problēmas un rūpes vecumā mās Vācijas iedzīvotājus, kāds autors (Otto Blume, *Möglichkeiten und Grenzen der Altenhilfe*, Tübingen 1968), iztaujājot 65 gadu vecos un vecākos, secina, ka tās ir: 1) veselība, 2) vientulība un izolācija, 3) dzīvoklis, 4) naudas līdzekļi un 5) grūtības ar jauno paaudzi. Šķiet, visas vācu vecoļaužu problēmas vairāk vai mazāk nodarbina arī latviešu senioru prātus visās patvēruma zemēs. Austrālijā latvieši dzīvo izkaisīti svešu ļaužu vidū, un te nepastāv Latvijā ierastās labās kaimiņu attieksmes. Kas notiks, ja saslimšu, kas apkops manu dārzu, kad pats to nespēšu — ir jautājumi, kas dzīvi dara nedrošu pašam savā mājā, jo sevišķi vieniniekiem.

Trimdas latviešu organizācijas nav aizmirsušas latviešu „aizšautos vanagus”, mūsu tēvzemes sargus, kas ziedoja veselību cīņās un ir sagaidījuši mūža vakara cēlienu. Daugavas vanagi pirmie sagādāja mītnes invalīdiem Anglijā un Vācijā. Viņiem sekoja Latviešu kaņainvalīdu apvienība, uzceļot „Gauju” Vācijā un „Rotu” ASV. Anglijā Latviešu nacionālā padome Lielbritānijā, Daugavas

ARVĪDS PRODS
Ivara Muzikanta zīmējums

vanagi un draudzes ir iegādājušies četrus nekustamus īpašumus, kas tagad kalpo latviešu pensionāriem, labi atrisinot mūsu tautiešu mūža vakara cēliena problēmas.

Austrālijā DV Adelaides nodaļa Latviešu apvienības Austrālijā un Jaunzēlandē uzdevumā ir uzcēlusi „Sidrabeni”, un Dienvidvontirnā, Melburnas priekšpilsētā top „Latviešu ciems”. Kanādā darbojas vecoļaužu aprūpes māja „Kristus dārzs”.

Amerikas savienotajās valstīs un Kanādā latviešu draudzes organizē atpūtas namus un vasaras nometnes pensionāriem, radot viņiem iespēju pavadīt saulainas dienas mūsu jaunās audzes vidū.

Paši pensionāri ir nodibinājuši un vada pensionāru biedrības, kas rosīgi darbojas ASV, Kanādā un Zviedrijā. Kanādā un Zviedrijā valdība atbalsta pensionāru biedrības ar naudas pabalstiem, turpretim Amerikas savienotajās valstīs pensionāru biedrībām līdzekļi jāgādā pašām. Austrālijas valstu valdība arī atbalsta senioru organizāciju darbību, piešķirot ievērojamas summas, bet latvieši vēl nav nodibinājuši pensionāru organizāciju.

Atgriežoties pie vācu autora minētajām problēmām, jāsaka, ka rūpes par veselību pensionāriem mazina valstu noorganizētā ārstniecības sistēma un arī pensionāru biedrības un latviešu ārsti. Vientulības un izolācijas problēmu pamanījušās latviešu organizācijas, un tās izraisītās rūpes mazinātas, ierīkojot pensionāru mītnes un atpūtas namus. Pašu pensionāru biedrības ievērojami kliecē vientulības sajūtu, rīkojot izbraukumus un dažādas pensionāriem piemērotas nodarbības. Daļai pensionāru latviešu organizācijas ir sagādājušas mītnes, un arī patvēruma zemju valdība rūpējas, lai sagādātu dzīvokļus senioriem.

Financiālās problēmas pensionāriem palīdz risināt mītnes zemju valdība, maksājot pensijas. Pēdējā problēma: grūtības ar jauno paaudzi jeb plaisa paaudžu starpā, liekas, ir smagākā. Visos laikos dzimtenē jaunā latviešu paaudze ir arī dziedājusi citas dziesmas un dejojusi citādas dejas nekā vecā paaudze. Un tomēr abas dziedāja arī vienu dziesmu: strādāja latviešu tautas nākotnei, centās to veidot labāku, daiļāku, dziedāja darbadziesmu Latvijai. Un šodien? Mums trūkst darbinieku organizācijām, skolnieku skaits mūsu skolās dilst no gada uz gadu, grāmatas un avīzes lasa mazāk un mazāk, koģos vēl arvien vairums dziedātāju ir brīvajā Latvijā auguši, liekas – mums rītdienas nav.

Par to domājot, brīvajā Latvijā augušo mūža vakars ir drūms, viņus nospiež plaisa paaudžu starpā. Viņi vaicā: „Kas notiks ar mūsu jaunajai audzei atstāto mantojumu, tautasnamiem, baznīcām, grāmatu krātuvēm? Vai mantojami tos lietos tiem mērķiem, kam mēs tos cēlām?”

„Vēl jau viss nav pagalam!” Rolands Silaraups atveda priecīgu vēsti no dzimtenes: Latvijā par brīvību un pret apspiedējiem cīnās jaunie un vecie, visa nacionāli domājošā tauta. Viena tauta. Mums jātic, ka laiki mainīsies un latviešu jaunās audzes turpinās brīvajā Latvijā augušo celto baznīcu un citu latvisko rosmju uzturēšanu un tālāku izveidošanu arī svešumā, strādādami un ziedodami latviešu tautas kopējo mērķu īstenošanai.

Maz vērības latviešu pensionāriem veltījuši mūsu literāti, kaut gan Indra Gubiņa un Jānis Klīdzējs lielā sirsnībā rakstījuši par viņu problēmām avīzēs un grāmatās.

Kārlis Sūniņš
BALTIE CERĪŅI

LATVIEŠU PENSIONĀRU BIEDRĪBAS UN KOPAS

AMERIKAS SAVIENOTAJĀS VALSTĪS

Bostonas latviešu pensionāru biedrība (adr.: 100 Rockview St., Jamaica Plain, MA 02130, USA). Priekšnieks Vladimirs Eglītis (adr.: 34 Azalea Drive, Norwood, MA 02062, USA).

Dienvidkalifornijas latviešu pensionāru kopa (adr.: 1955 Riverside Dr., Los Angeles, CA 90039, USA). Sekretārs Edgars Kleinbergs.

Filadelfijas pensionāru kopa (adr.: 705 Tyson Ave, Philadelphia, PA 19111, USA). Priekšniece Elza Zante.

Grandrepidsas un apkārtnes latviešu pensionāru biedrība (adr.: 2435 Danbury Drive SE, Grand Rapids, MI 49506, USA). Priekšnieks Pāvels Ēriņš (adr.: 1728 Lenora T-ce NW, Grand Rapids, MI 49504). Priekšnieka vietnieks Ēriks Strožs.

Iļinojas latviešu pensionāru biedrība (adr.: 4412 N Oak Park Ave, Harwood Heights, IL 60656, USA). Priekšnieks Vilis Zvejnieks.

Indiānas latviešu pensionāru biedrība (adr.: 5122 Ralston Ave, Indianapolis, IN 46220, USA). Priekšnieks Vilis Daniels.

Klīvlendas latviešu pensionāru apvienība (adr.: 3469 Tree Lane, N. Olmstead, OH 44070, USA). Priekšnieks Jānis Ladusāns.

Milvōki latviešu pensionāru biedrība (adr.: 217 - 15th Ave, South Milwaukee, WI 53172, USA). Priekšnieks Pauls Turlais.

Ņujorkas latviešu ev. lut. draudzes pensionāru kopa (adr.: 73 Hawthorne Ave, Bloomfield, NJ 07003, USA). Priekšnieks Kārlis Bundža.

Ņujorkas pensionāru biedrība (adr.: 2718 Newkirk Ave, Brooklyn, NY 11226, USA). Priekšnieks Jānis Aizkalns.

Portlendas latviešu pensionāru kopa (adr.: 540 S. Svate St., Apt 138, Lake Oswego, OR 97034, USA). Priekšnieks J. Kalniņš.

Sietlas latviešu pensionāru kopa (adr.: 3122 NW - 95th Street, Seattle, WA 98117, USA). Priekšnieks Jānis Sīpols.

Takomas latviešu pensionāru kopa (adr.: 4802 N. Ferdinand St., Tacoma, WA 98407, USA). Priekšnieks Arturs Velkers.

Latviešu biedrības Vašingtonas stātā pensionāru kopa (adr.: 11710 - 3rd Ave NE, Seattle, WA 98125). Priekšnieks Vilis Rūsis.

Ziemeļkalifornijas latviešu pensionāru biedrība (adr.: 13 Bernal Ave, Burlingame, CA 94010, USA). Priekšnieks Jānis Pružinskis.

KANĀDĀ

Hamiltonas latviešu pensionāru apvienība (adr.: 156 Stroud Ave, Hamilton, Ont. L8S 2A2, Canada). Priekšnieks F.Petrovskis.

Londonas latviešu pensionāru apvienība (adr.: 33 Duke St., London, Ont. N6J 2X3, Canada). Valdes priekšsēde L.Zandersone.

Montrealas latviešu pensionāru apvienība (adr.: 25 - 2nd Ave, Ville la Salle, Que, Canada). Valdes priekšsēdis Pēteris Agrums (Agrumu Pēteris).

Otavas latviešu senioru kopa (adr.: 10 Stillwater Drive, Nepean, Ont. K2H 5K2, Canada). Priekšnieks Aleksandrs Sprūdžs, viņa vietnieks Ādolfs Ozols, sekretāre Erna Luidmane.

Toronto latviešu pensionāru apvienība (adr.: 491 College St., Toronto, Ont. M6G 1A5, Canada). Priekšnieks Rolands Bērziņš (adr.: 69 Smithwood Drive, Islington, Ont. M9B 4S2, Canada).

ZVIEDRIJĀ

Latviešu pensionāru biedrība „Aprūpe” (adr.: Box 1202, S - 171 23 Solna, Sweden; arī: Östervägen 38, 4 tr., S - 171 23, Solna, Sweden). Priekšnieks Mārtiņš Sliede.

Latviešu pensionāru biedrība „Aprūpe” Gēteborgā (adr.: Dr. Forselius Gata 46, S - 413 26 Göteborg, Sweden). Valdes priekšsēdis Alberts Vārpiņš.

Latviešu pensionāru biedrība Zviedrijā (adr.: Industrivägen 59, 135 00 Tyresö, Sweden). Priekšnieks Andrejs Šalts.

LATVIEŠU VECOĻAUŽU MĪTNES UN APRŪPES NAMI

ANGLIJĀ

Latviešu māja Almelijā (adr.: Nieuport House, Almely, Herefordshire HR3 6LL, England).

Daugavas vanagu fonda „Mūsmājas” (adr.: Priory Hill, Walston, Warwickshire, Nr Coventry, CV8 3FZ, England).

Londonas latviešu ev. lut. draudzes māja Rofantā (adr.: Rowfant House, Wallage Lane, Nr Crawley, W. Sussex RH10 4NG, England).

Daugavas vanagu fonda lauku īpašums „Straumēni” (adr.: Cathorpe Manor, Lutterworth, Leics LE11 6DF, England).

AUSTRĀLIJĀ

Vecolaužu mīne „Sidrabene” Adelaidē (adr.: 2 Shaftesbury Rd, Elizabeth Vale, SA 5112, Australia).

„Latviešu ciems” Melburnā (adr.: 60 Fraser Cresc., Wantirna South, Vic. 3152, Australia).

KANĀDĀ

Latviešu aprūpes māja „Kristus dārzs” (adr.: 11290 Pine Valley Drive, Woodbridge, Ont. L4L 1A6, Canada). Valdes priekšsēdis Jānis Lūsis, administratore Māra Zariņa.

LATVIEŠU ATPŪTAS NAMI UN NOMETNES

AMERIKAS SAVIENOTAJĀS VALSTĪS

Amerikas latviešu baptistu apvienības īpašums Bukskauntijā (adr.: Milford, Bucks County, PA 18337, USA).

Bostonas un apkārtnes latviešu ev. lut. Trimdas draudzes vasaras nometne „Piesauļe” (adr.: a) P.O. Box 164, Bradford, NH 03221, USA; b) Davis Road, Bradford, NH 03221, USA).

Latviešu centrs „Gāgezers” (adr.: Three Rivers, MI 49393, USA).

Grandrepidas un apkārtnes latviešu ev.lut. draudzes lauku īpašums „Mežvidi” (adr.: a) 3228 - 32nd St., Hopkins, MI 49328, USA; b) R 2, Monterey Township, Allegan, MI 49010, USA). Pārvaldes priekšnieks J.Bušs (adr.: 2080 Lafayette NE, Grand Rapids, MI 49505, USA).

Ņujorkas latviešu ev.lut. draudzes lauku īpašums Elka parkā, Katskilu kalnos (adr.: Latvian Church Camp, Elka Park, NY 12427, USA).

Latviešu kaŗainvalīdu apvienības atpūtas nams „Rota” (adr.: Latvian American Disabled Veterans Center, Elka Park, NY 12427, USA).

AUSTRĀLIJĀ

Austrālijas latviešu izglītības centrs „Dzintari” Normenvilā pie Adelaides (adr.: Normanville, SA 5204, Australia). Valdes priekšsēdis Imants Kapsis (adr.: 7 Weyburn Crt, Heidelberg, Vic. 3084, Australia).

Melburnas latviešu gaidu un skautu nometnes vieta „Tērvete” (adr.: Old Kilmore Road, Lancefield, Vic. 3435, Australia). Pārzinis Andrejs Celms (adr.: 15 Damala St., Doncaster East, Vic. 3109).

FRANCIJĀ

Latviešu tautas augstskola un atpūtas nams „Abrene” (adr.: La Ville au Maire, 37420 Huismes, Indre et Loire, France).

KANĀDĀ

Latviešu katoļu Toronto draudzes lauku īpašums „Mežciems”. Pārvaldes priekšnieks A.Rēķis (adr.: 29 William Cragg Drive, Downsview, Ont. M3M 1T8, Canada).

Montrealas latviešu ev.lut. draudzes lauku īpašums „Tērvete” (adr.: c/o P.Agrums, 25 - 2nd Ave, Ville La Salle, Que H8P 2G3, Canada).

Otavas latviešu ev.lut. Miera draudzes lauku īpašums „Sprīdīši” (adr.: c/o Rev. E.Lange, 364 Pleasant Park Rd, Ottawa, Ont. K1H 5M8, Canada).

Toronto austrumu latviešu ev.lut. draudzes lauku īpašums „Tālava”. Pārvaldes priekšnieks A.Kalniņš (adr.: R.R.1, Egbert, Ont. L0L 1N0, Canada).

Toronto latviešu ev.lut. sv. Andreja draudzes lauku īpašums „Sidrabene”. Pārvaldes priekšnieks J.Kūla (adr.: 763 Wylan Crt, Mississauga, Ont. L5J 2T6, Canada). Pārvaldnieka adr.: 5100 Appleby Line, Milton West, Ont. L9T 2Y1, Canada.

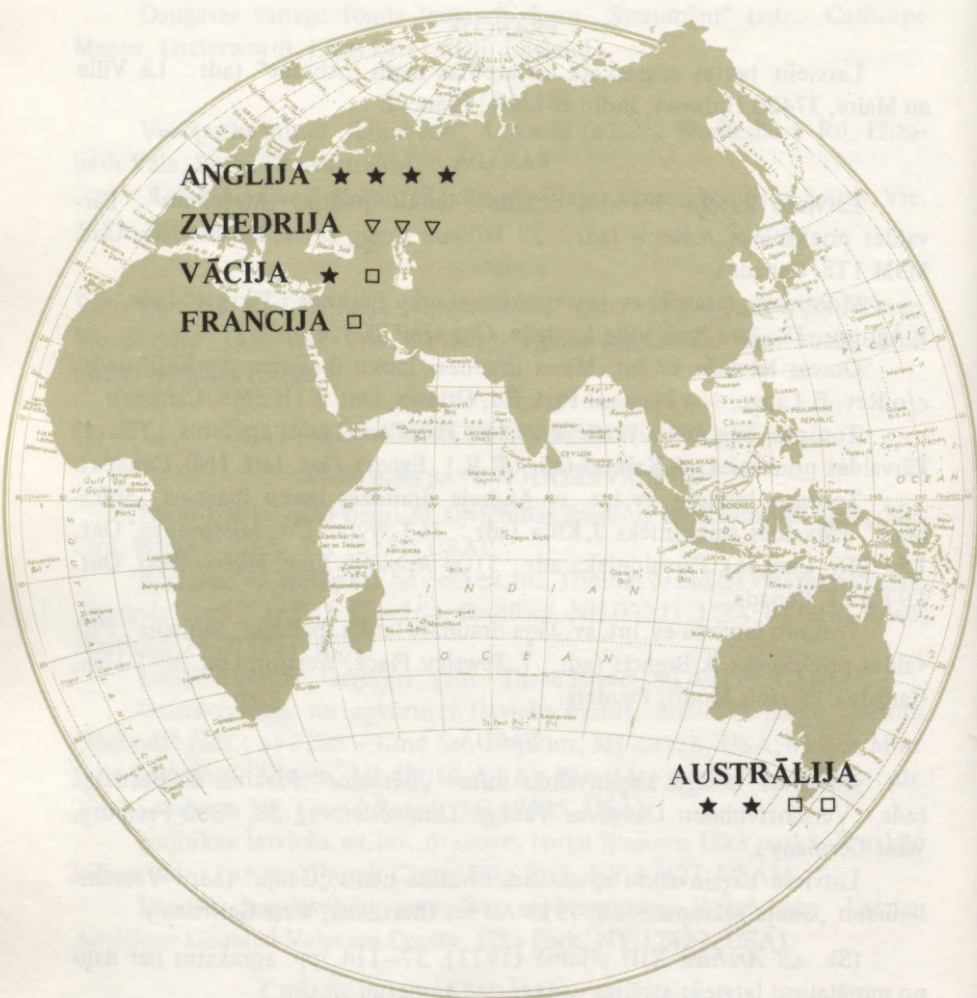
Toronto latviešu ev.lut. sv. Jāņa draudzes lauku īpašums „Saulaine”. Pārvaldes priekšnieks A.Brencis (adr.: 7 Tewsley Place, Weston, Ont. M9T 1N6, Canada). Pārzinis Modris Pauders.

VĀCIJĀ

Daugavas vanagu kaņģinvalidu mītne „Bērzaine”. Pārzinis S.Spurdziņš (adr.: Versehrtenheim Daugavas Vanagi. Leinhaldenweg 28, 7800 Freiburg, West Germany).

Latviešu kaņģinvalidu apvienības invalidu nams „Gauja” (adr.: Versehrtenheim „Gauja”, Hauptstr. 28, 7919 Au bei Illertissen, West Germany).

(Sk. arī *Archīva* XIII sējuma (1973), 37–114.lpp. aprakstus par daļu no minētajiem latviešu atpūtas namiem un noietu vietām.)

ANGLIJA ★ ★ ★ ★

ZVIEDRIJA ▽ ▽ ▽

VĀCIJA ★ □

FRANCIJA □

AUSTRĀLIJA

★ ★ □ □

PENSIONĀRU BIEDRĪBAS, APRŪPES NAMI UN ATPŪTAS NOMETNES

PENSIONĀRU APVIENĪBA ASV

Pensionāri sāka dibināt savas biedrības lielākajos latviešu centros jau priekš daudziem gadiem, tā ka 1986. gadā dažas pensionāru biedrības (Klīvlendā, Milvokī) varēja jau svinēt savas 20 gadu darbības atceres svētkus. 1979. gadā radās doma apvienot kopējai sadarbībai pa visu zemi izkaisītās pensionāru kopas un biedrības. Ar Amerikas latviešu apvienības aprūpes biroja atbalstu nodibināja Amerikas latviešu pensionāru apvienību (toreiz pats bija ALA aprūpes biroja vadītājs).

Šīs pensionāru apvienības statūti paredzēja visu pastāvošo pensionāru biedrību un kopu sadarbību, pensionāru pašdarbības veicināšanu un latviešu pensionāru interešu pārstāvēšanu. Bija paredzēts, ka apvienības darbību vadīs gadskārtējās pensionāru konferencēs ievēlēts prezidijs. Pensionāru apvienība (ALPA) uzsāka aktīvu darbību toreizējā Indiānas latviešu pensionāru biedrības priekšnieka, enerģiskā F. Zepa vadībā.

Kamēr atsevišķo pensionāru kopu un biedrību skaits turpināja pieaugt, tomēr interese par nodibināto Amerikas latviešu pensionāru apvienību sāka mazināties. Radās grūtības sasaukt konferences un ievēlēt prezidiju. Bija jāatzīst, ka pensionāri jūtas gluži apmierināti savu lokālo biedrību pajumtē un nekādu lielu vajadzību pēc kādas „jumta” organizācijas nesajūt.

Pašreiz mūsu pensionāriem ir 17 aktīvas biedrības, kas rēgulāri pulcina ap sevi savā apkārtnē dzīvojošos pensionārus. Tās rīko rēgulāras saviesīga rakstura sanāksmes, izkārto priekšlasījumus par pensionāru interesēm atbilstošiem tematiem un, saprotams, piedalās akcijās, ko prasa mūsu nacionālās intereses. Pensionāru biedrību pārraudzība pašreiz ir ALA aprūpes biroja vadītāja rokās. Viņš ir arī ALPA nōminālais priekšnieks.

Mūsu pensionārus visvairāk interesē informācija par valsts un pašvaldību aprūpes programmu, sociālo likumdošanu un likumu maiņām sociālās apdrošināšanas un publiskās aprūpes laukā. Šo informāciju tāpēc aprūpes birojs mēģina sagādāt. Kaut gan vairs neesmu aprūpes biroja vadītājs, vēl vienmēr turpinu kā aprūpes biroja padomdevējs pensionārus par šīm lietām informēt. Tiktāl mana pašreizējā saskare ar mūsu pensionāriem.

Kārlis Ritums

BOSTONAS LATVIEŠU PENSIONĀRU BIEDRĪBA

Biedrības dibināšanu pensionāru interešu aizstāvēšanai 1975. gada sākumā ierosināja V. Zvirgzdiņš, V. Eglītis, A. Ābermanis, J. Luiks un O. Švarcberga. Informācijas sanāksmi sasauca 1975. g. 22. martā. To vadīja V. Zvirgzdiņš, piedalījās 27 pensionāri. Nolēma sasaukt biedrības dibināšanas sanāksmi, izstrādāt biedrības statūtu projektu un ievēlēt pagaidu valdi. Tajā ievēlēja visus piecus ierosinātājus.

Biedrības dibināšanas sanāksme notika 1975. g. 31. maijā. Piedalījās 30 pensionāri. Pieņēma pagaidu valdes izstrādāto biedrības statūtu projektu (advokāts Andrejs Grots to vēlāk pārtulkoja angļu valodā), ievēlēja biedrības valdi (7 personas) un revīzijas komisiju (3 personas). Pārrunājot turpmāko darbību, atzina, ka dibināma arī biedrības dāmu komiteja.

Visas biedrības sanāksmes notikušas Džemaikaplēnas Trīsvienības draudzes sanāksmju telpās (100 Rockview St., Jamaica Plain, MA 02130). Pirmajos piecos gados telpas lietojām par brīvu. Pēc tam par katru sanāksmi no valdes maksājam draudzei \$ 40, un biedrības dāmu komiteja par virtuves lietošanu maksā \$ 10. Biedrunauda pirmajos gados bija 2 dolāri gadā, tagad 5 dolāri un ziedojums „puķu fondam”.

Biedrības pirmais priekšnieks Valdemārs Zvirgzdiņš vadīja biedrību no 1975. g. 31. maija līdz 1980. g. 25. novembrim. Pēc tam vienu gadu biedrību vadīja Fricis Hervarts. Ar 1981. g. 24. novembri biedrību vada Vladimirs Eglītis, kas arī visu laiku ir organizējis un vadījis biedrības sarīkojumus. Sekretāre ir Alīda Cīrule.

Biedrības dāmu komiteju vadīja E. Bensone un J. Bite, ar 1985. gada 27. maiju to vada Ērika Eglīte.

Sanāksmes notiek visu gadu, arī vasarā, katra mēneša pēdējā otrdienā pulksten vienos dienā. Ieeja brīva. Aicinām ierasties biedrus un nebiedrus un lūdzam kafijas galdam ņemt līdzi „groziņus”.

Sanāksmes atklāj un vada biedrības priekšnieks. Tās bieži ievada mācītājs F. Ruperts ar svētbrīdi. Tālākā sanāksmes norisē priekšnieks informē par pēdējā laika svarīgākiem notikumiem, pēc tam seko referāts vai mūzikāli un vokāli priekšnesumi. Referātos atzīmē izcilo valstsvīru un kaņavīru jubilejas.

Referātus lasījuši gan biedri, gan nebiedri par rakstniekiem: brāļiem Kaudzītēm, Annu Brigaderi, Rūdolfu Blaumani, Frici Bārdi, Zentu Mauriņu,

Krišjāni Baronu uc. Ārsti runājuši par slimībām un veselības uzturēšanu. Juristi referējuši par apdrošināšanu un testamentiem. Katru gadu sanāksmēs ierodas pārstāvji no Bostonas pilsētas valdes, lai informētu par pārmaiņām slimokases un sociālās palīdzības noteikumos.

Sanāksmēs arī apsveic, pasniedz ziedus un visu klāt esošo parakstīto apsveikuma kartīti izcilo gadu jubilāriem. Visus, kas vecāki par 80 gadiem, apsveic ik gadus, ar ziediem apsveic arī tos, kas attiecīgajā dienā dzimuši.

Piebilstams, ka mūsu vidū ir Bostonas vecākā latviete Cecilija Berga, kas 1986. g. 3. augustā nosvinēja 102. dzimšanas dienu. Vecā māmiņa, kas savu mūža novakari vada vecoļaužu mītnē, ar saviem gadiem ir samērā moža, lielisku atmiņu. 100 gadu dzimšanas dienā viņu apsveica arī ASV prezidents Ronalds Rēgens.

Sanāksmēm seko pasēdēšana un padziedāšana pie dāmu komitejas klātā kafijas galda. Visas sanāksmes labi apmeklētas, jo pensionāri vēlas satikties un parunāties. Parasti visi ierodas precīzi, noteiktā laikā. Ziemassvētku eglītes sanāksmē parasti ir mūzikāli un vokāli priekšnesumi, kuņģos piedalās bērni, jaunieši un Bostonas mākslinieki.

Pensionāri iespēju robežās ierodas visos izcilākos latviešu sarīkojumos, piedalās citu biedrību darbā un visās pretkomunistu demonstrācijās.

Biedrību rēgulāri materiāli atbalsta Amerikas latviešu tautiskā savienība un Bostonas latviešu kreditsabiedrība. Valde organizē biedrības sanāksmes, apzina referentus un katru vasaru noorganizē izbraukumus, apsveic jubilārus, apmeklē saslimušos biedrus mājās, slimnīcās un vecoļaužu mītnēs. No mirušajiem atvadās, noliekot ziedus.

Dāmu komiteja klāj kafijas galdu sanāksmēs, pa reizei sagatavo un pamieļo dalībniekus par pašizmaksu ar siltām pusdienām, tāpat apciemo saslimušos un Ziemassvētkos un Mātes dienā apmeklē un apdāvina slimos un nevarīgos biedrus. Līdzekļu iegūšanai biedrība rīko izlozi un bazāru.

1985. g. 24. aprīlī biedrība atzīmēja savu 10 gadu darbību ar pateicības dievkalpojumu baznīcā, ko vadīja mācītājs Fricis Ruperts un Ārijs Kučēris. Mūzikālos priekšnesumus sniedza A. Ģēliņš un Kārlis Grīnbergs Jāņa Ansberga ērģeļu pavadījumā.

Sanāksmju telpās pēc glāzes vīna bija azaidi biedriem un lūgtajiem viesiem. Biedrību apsveica draudžu un organizāciju pārstāvji, pasniedzot ziedus un dāvanas. Biedrības priekšnieks pateicās visiem, jo sevišķi darba darītājiem. Sirsnīgās pārrunās un dziesmās visi pavadīja vairākas stundas.

BOSTONAS LATVIEŠU PENSIONĀRU BIEDRĪBAS AGRĀKĀS UN TAGADĒJĀS
AMATPERSONAS

No kreisās sēd: biedrzinis Jānis Luiks, sekretāre Alīda Cīrule, priekšsēdis Vladimirs Eglītis, agrākā sakarniece ar pilsētas valdi Marija Lamberga, aprūpes pārzine Irmgarde Bite un vicepriekšsēdis Leonīds Tomsons. Stāv: agrākais revīzijas komisijas loceklis Kārlis Lincis, agrākais kasieris Arnolds Abermanis, agrākais revīzijas komisijas loceklis Aloizs Augustāns, pirmais priekšnieks Valdemārs Zvirgzdiņš, aprūpes pārzinis Reinholds Lācis, revīzijas komisijas loceklis Ēvalds Skiliņš un otrais priekšnieks Fricis Hervarts

1986. gadā biedrībā bija 192 pensionāri (125 sievietes un 67 vīrieši). Visbiežākā vecumgrupa (modas visējais) ir no 75 līdz 85 gadiem. Kopš biedrības dibināšanas miruši 75 biedri (48 sievietes un 27 vīrieši).

Valde cer turpināt iesākto darbu – organizēt biedru sanāksmes ar interesantiem referātiem, noorganizēt kādu izbraukumu, apzināt Bostonā dzīvošos pensionārus un, ja vajadzīgs, izkārtot slimokases (Medicare) un sociālās palīdzības (Social Security) problēmas.

Vladimirs Eglītis, Alīda Cīrule

BOSTONAS VECĀKĀ PENSIONĀRE CECĪLIJA BERGA AR DĒLU
savā 100. dzimšanas dienā (dzimusi 1884. g. 3. augustā un 1986. gadā nosvinēja savu
102. dzimšanas dienu)

FILADELFIJAS PENSIONĀRU KOPA

Kopa nodibināta pie Brīvo latvju biedrības 1980. g. 18. maijā, lai gados vecākiem vientuļiem ļaudīm būtu iespēja atrast domubiedrus un draugus, ar ko dalīties savos uzskatos, priekos un bēdās, un lai latviskā sadraudzībā un kopēju interešu garā apvienotu Filadelfijā un tās apkārtnē dzīvojošos latviešus neatkarīgi no piederības pie kādas draudzes vai organizācijas.

Iestājoties pensionāru kopā, rodas iespēja palīdzēt sev un citiem, jo organizētai vienībai ir savs spēks. Kopa palīdz pensionāriem izmantot federālās valdības paredzētos dzīves atvieglojumus.

Līdz šim biedru dalības maksa ir \$ 5 gadā kopas izdevumu segšanai — pasta izdevumiem, apsveikumiem, sludinājumiem un ziediem nāves gadījumā. Kopas sanāksmēm un sarīkojumiem brīvas telpas dod Filadelfijas latviešu ev. lut. sv. Jāņa draudze un Brīvo latvju biedrība, par ko kopa pateicas ar nelielu naudas ziedojumu. Līdz šim kopai nav bijis nepieciešams citu organizāciju materiālais atbalsts. Pensionāru kopas vēlme un uzdevums ir sadarboties ar visām pastāvošām draudzēm un organizācijām.

Kopas dalībnieku kārtējās sanāksmes notiek ik mēnešus pirmajā otrdienā, pulksten 11 no rīta Brīvo latvju biedrības telpās. Par citiem sarīkojumiem, sanāksmju telpu un laika maiņu biedriem ziņo.

Pensionāru kopas augstākais lēmējorgans ir kopas biedru sapulce, kas sanāk vismaz reizi gadā, pārrunā un lemj par kopas darbību. Aizklāti balsojot, uz divi gadiem ievēl kopas valdi — priekšnieku, septiņus valdes locekļus un divi kandidātus.

Valde savā sanāksmē vienojas par katra valdes locekļa amatu un pienākumiem. Valdes sēdes sasauc un vada kopas priekšnieks vai viņa vietnieks. Sēdes notiek pēc vajadzības, bet ne retāk kā ik pēc divi mēnešiem.

Kopas dibināšanas sanāksmē pēc pārrunām izraudzīja kopas pagaidu valdi, kuŗas priekšnieka pienākumus uzņēmas Edgars Brolis. Viņš valdē palika līdz 1985. gada beigām. Divi gadus priekšnieka pienākumus veica Eižens Zvārgulis, bet, sākot ar 1986. gadu, par kopas priekšnieci ievēlēja Elzu Zanti, kas jau kopš 1981. gada ir arī kopas sarīkojumu daļas vadītāja.

Kopas biedri ir atsaucīgi, tādēļ tās darbība ir bijusi aktīva un sekmīga — ar referātiem, koncertiem, mūzeju un gleznu izstāžu apskatēm, filmu izrādēm, izbraukumiem un labi apmeklētām kārtējām sanāksmēm.

FILADELFIJAS BRĪVO LATVJU BIEDRĪBAS PENSIONĀRU KOPAS VALDE
 1981. gada 1. decembrī. Sēd no kreisās: Ērika Graya, Edgars Brolis, priekšnieks Eižens
 Zvārgulis, Elza Zante un Irēna Jaunzeme. Stāv Žanis Prāms, Alma Rītiņa, Nikolajs
 Štūlmanis un Fricis Brunaus

Katrā sanāksmē pēc priekšnesumiem ir arī kafijas galds ar „groziņos” līdz atnestu cienastu. Tas veicina savstarpējas draudzīgas pārrunas un omulību. Ar dziesmu apsveic arī katrā mēnesī dzimušos kopas biedrus.

Pašreizējais (1986. g.) biedru skaits ir 78 (starp viņiem 49 sievietes). Visbiežākais (modas vidējais) vecums ir 65–85 gadi. Pēc dibināšanas miruši 16 kopas biedri (starp viņiem 6 sievietes).

Pensionāru kopas turpmākajā darbībā iecerēti ārstu referāti par slimībām un to ārstēšanu, juristu referāti par pensionāriem piesniedzamiem dzīves materiālās puses atvieglojumiem, literāri referāti par rakstniekiem, mūziķiem un citiem māksliniekiem un ievērojamām personām, kā arī referāti par lokālo un pasaules politiku. Paredzēti koncertu, mūzeju un izstāžu apmeklējumi, vērtīgu filmu izrādes, izbraukumi un slimnieku apmeklējumi; plašāks sarīkojums Ziemsvētkos ar svētkbrīdi, priekšnesumiem, savstarpēju apdāvināšanos un svētku azaidu.

Visiem jārūpējas un viss jāveic tā, lai darbība vienmēr ritētu draudzīgā saskaņā.

Elza Zante

FILADELFIJAS PENSIONĀRU KOPAS PROGRAMMAS SNIEDZĒJI EGLĪTES
VAKARĀ

No kreisās: priekšnieces palīgs Fricis Brunaus, valdes locekle Alma Rītiņa, kopas priekšniece Elza Zante, uzveduma sagatavotāja Mirdza Oškalne un Valija Ēvalde. Pie klavierēm Ārija Šulca

FILADELFIJAS PENSIONĀRI EGLĪTES VAKARĀ 1981. G. 12. DECEMBRĪ

Vidū kopas priekšnieks Eižens Zvārgulis

GRANDREPIDSAS PENSIONĀRU BIEDRĪBA

Grandrepidsas pensionāru biedrības pagaidu valde noorganizējās 1973.g. 21.jūlijā: priekšnieks Jānis Sulainis (dz. 1902), sekretārs Andrejs Barkāns (1908–1977), kasieris Aloizs Ūzuliņš. Biedrībā tad bija 13 biedri, bet oficiālajā dibināšanas dienā divi mēneši vēlāk (24.septembrī) 20 biedru. Elizabete Barkāne uzņēmās saimniecības vadību, advokāts Edgars Lapiņš izstrādāja statūtus, un 1974.g. 19.martā Lānsingas nodokļu iestāde Mičiganā reģistrēja bezpeļņas organizāciju „Latvian Senior Citizens Association of Grand Rapids and Vicinity”.

Biedru sapulce 1974.g. 24.martā valdē ievēlēja visus pagaidu valdes locekļus, bez tam vēl Pēteri Putānu un Jūliju Celmiņu. 1974.gadā biedrībā bija 37 biedri. Viņu skaits nemitīgi auga, un 1983.gadā pēc 10 gadu darbības biedrībā bija 128 biedri. Astoņu gadu laikā (no 1977.līdz1984.gadam) miruši 33 biedri.

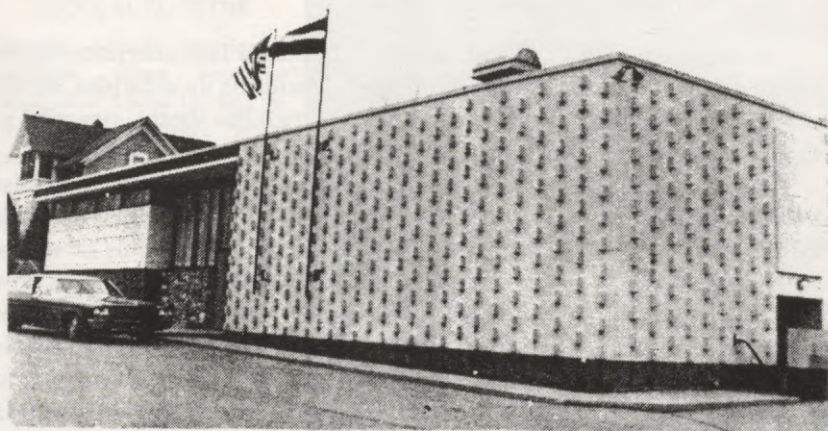
Biedrības mītne ir Grandrepidsas latviešu biedrības namā (aprakstu sk. *Archīvs XIII*, 64.lpp.). Darbība bijusi ļoti rosīga. Sevišķi jāmin vīru koris Miķeļa Granta vadībā. Sanāksmes notikušas reizi mēnesī kultūras daļas vadītājas skolotājas Elvīras Brūnas vadībā ar referātiem uc. priekšnesumiem un sekojošām kopējām pusdienām. Ar Brūnas sagatavotajām lūgām ne vien kuplīnāti biedrības gadskārtējie sarīkojumi, bet aktieņu ansamblis viesojies arī Kalamazū, Indianapolisā, Detroitā un Klīvlendā. Svētbrīžus Ziemsvētkos vadījusi mācītāja Vera Fricone un mācītāji Jānis Mednis, Helmutš Lapiņš, Kristaps Hermanis un Jānis Lazda. Piedalījies arī jauniešu ansamblis un latviešu skolas jaunatne.

1985.g. 24. un 25.augustā Grandrepidsas pensionāru biedrība sarīkoja ALA pensionāru konferenci ev.lut. draudzes vasaras nometnē „Mežvidos”. Piedalījās Grandrepidsas, Klīvlendas, Indianapolisas, Milvōki, Čikāgas, Filadelfijas un Losandželosas pensionāru biedrība, un citas bija sūtījušas ziņojumus.

1986.gadā bija 116 biedri (to skaitā 56 sievietes) ar visbiežāko (modas) vecumu no 75–85 gadiem. Ar naudas ziedojumiem apveltītas latviešu skolas (Grandrepidsā, Kalamazū, Gaŗezerā, Minsterē), Latviešu nacionālais fonds, Brīvības fonds, Patiesības fonds, Daugavas vanagi, Kaŗainvalidu apvienība Vācijā, 3x3 nometne un baptistu, katoļu un ev.lut. draudze.

Ēriks Stroŗš

(Papildināts pēc biedrības desmit gadu pārskata 1974–1984.)

GRANDREPIDSAS LATVIEŠU BIEDRĪBAS NAMS

GRANDREPIDSAS PENSIONĀRU BIEDRĪBAS VALDE (1983)

Sēd no kreisās: biedrzinis J. Jaunkalns, kultūras daļas vadītāja A. Tālberga, priekšnieks J. Sulainis, kultūras daļas vadītājas palīdze L. Eriņa, priekšnieka vietnieks V. Kaminskis. Stāv: saimnieks J. Šoks, biedrziņa palīgs J. Kaminskis, kasiera palīgs J. Āboliņš, sekretārs P. Eriņš, priekšnieka vietnieks H. Vunge, biedrzinis P. Ozoliņš, kasieris A. Unglenieks

ILINOJAS LATVIEŠU PENSIONĀRU BIEDRĪBA

Biedrība dibināta 1973. g. 7. aprīlī jurista Eižena Lielozola ierosmē, piedaloties 12 pensionāriem. Biedrības mērķis: „Draudzība un sadarbība, lai visi, kaut arī ar dažādiem dzīves uzskatiem, dažādu izglītības līmeni, vienotībā atbalstītu viens otru, tā padarot gaišāku dzīves novakaru”.

Biedru skaitam pieaugot, biedrība 1977. gadā inkorporēta Ilinojas valstī kā bezpeļņas organizācija. Biedrumaksa ir 3 dolāri gadā. 1986. gada 1. janvārī biedrībā bija 194 biedri. Biedrība nav saņēmusi nekādus pabalstus ne no vienas iestādes. Ir biedre visās latviešu centrālajās organizācijās, arī Latvijas brīvības fondā un Gaŗezerā, atbalsta Kr. Barona skolu, *Ķikāgas ziņas*, radioraidījumus, skautu un gaidu vienības un citus latviešu pasākumus budžeta robežās.

Biedrības darbība izpaužas katrā mēneša saietā, iesākot ar garīgo aktu, pēc tam ar referātiem, aktuāliem ziņojumiem, pārrunām un beidzot ar sadraudzības brīdi pie kopēja cienasta.

Kaut nākotne nav nosakāma, tomēr ceram, ka nākotnes nodomi nemainīsies.

Vilis Zvejnieks

ĶIKĀGAS LATVIEŠU NAMS

APMEKLĒJOT TAUTIEŠUS VECOĻAUŽU MĪTNĒ

Iļinojas latviešu pensionāru biedrības dāmu komitejas priekšniece Lūcija Ozoliņa apmeklējumā vecoļaužu mītnē pie aktrises Zinaīdas Sparin-skas (1983. gadā)

KLĪVLENDAS LATVIEŠU PENSIONĀRU APVIENĪBA

(Apvienības bijušā priekšnieka uzruna ALA kongresā 1985. gada septembrī, papildināta ar datiem par 1986. gadu)

Esmu Klīvlendas latviešu pensionāru apvienības delegāts. Vecā paaudze, kas darbojas pensiorāru organizācijās, ir pārdzīvojuši daudz kritisku brīžu sakarā ar Latvijas valsts tapšanu un arī tās zaudēšanu. Audzinot mazbērņus, vecie tēvi un mātes šos piedzīvojumus stāsta mazajiem un māca viņiem latviešu valodu.

Klīvlendas latviešu pensionāru apvienība tapa, kad 1965. g. 16. septembrī 17 iniciātori nodibināja pensionāru biedrību. 1985. gadā šī organizācija bija darbojusies jau 20 gadus. Pastāvēšanas laikā tai bijuši šādi vadītāji: V. Rubauskis 5 gadus, J. Hermanis 2 gadus, K. Karnītis 5 gadus, J. Celmiņš 7 gadus. Ar 1985. gadu apvienības vadību pārņēma Jānis Ladusāns.

No 17 dibinātājiem dzīvajo pulkā vairs ir tikai divi biedri. 1986. gadā biedru skaits ir 136. Pensionāru saime ir ļoti aktīva kā organizācijas iekšējā

KLĪVLENDAS LATVIEŠU PENSIONĀRU APVIENĪBAS VADĪBA

Sēd no kreisās: dāmu komitejas kasiere E. Krūziņa, dāmu komitejas priekšniece M. Ķirse, apvienības priekšnieks J. Celmiņš, kultūras daļas vadītāja N. Ķīse, mantzinis K. Karnītis. Stāv no kreisās: priekšnieka vietnieks F. Rusmanis, priekšnieka vietnieks T. Spīgers, revīzijas komisijas loceklis A. Kampe, kasieris P. Sproģis, šaha sekcijas vadītājs K. Kaurāts

dzīvē, tā arī ārpus tās, darbojoties daudzās citās biedrībās un pasākumos. Nākam kopā divi reizes mēnesī. Sanāksmes kuplinām ar referātiem, filmu izrādēm un ārstu stāstījumiem par vecoļaužu kaitēm. Dāmu komiteja gatavo garšīgas pusdienas, un reizēm vīrieši rāda savu virtuves mākslu. Par pusdienām maksājam divi dolārus, un organizācijas biedrumaksa ir 3 dolāri gadā.

Biedru ievērojamās gadu mijas atzīmējam ar kupliem sarīkojumiem. Uz šīm jubilejām organizācija aicina mācītāju vadīt svētbriņķi, pasniedzam dāvanas. Arī citas organizācijas jubilāram nes ziedus un dāvanas. Daudzas jubilejas izvērsas pat par lielu koncertu ar dziedātājiem un citiem māksliniekiem.

Mirušos izvadām ar sirsnību un godu. Ejam uz bēgumāju aizlūgt, dodam ziedus 30 dolāru apmērā, godinām aizgājēju ar organizācijas karogu un atvadvārdiem kapsētā.

KĀDAS PENSIONĀRU SANĀKSMES DALĪBNIEKI KLĪVLENDĀ

Priekšā vidū – pirmais priekšnieks V. Robauskis, otrā rindā beidzamais pa labi – trešais priekšnieks K. Karnītis

KLĪVLENDAS PENSIONĀRI 10 GADU JUBILEJĀ (1975. GADĀ)

Vēl arvien mēs cenšamies atcerēties 14. jūniju, 18. novembri un Ziemassvētkus parasti ar mācītāja vadītu svētbrīdi un referātiem par notikumiem šais datumos.

Ziemassvētkos valde un dāmu komitejas darbinieces apbraukā un apdāvina slimos un nevarīgos, kas nav varējuši mūsu sanāksmēs ierasties. Sūtām svētku apsveikumus tiem, kas mūsu sanāksmes reti apmeklējuši. Dodam dāvanas mūsu darbības atbalstītājiem.

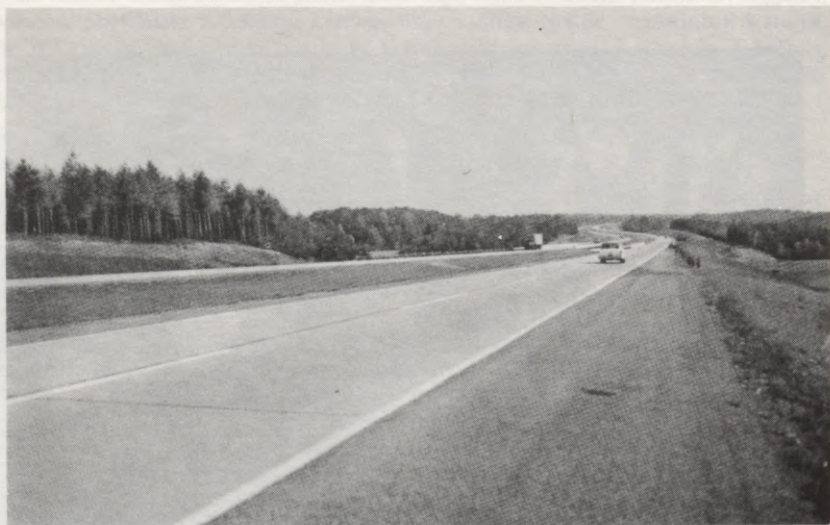
Draudzei par telpām maksājam gadā 700 dolāru. Ar ziedojumiem atbalstām draudžu svētdienas skolas, gaidas, skautus, Minsteres ģimnaziju, Gaņezeru (organizācijai pieder 40 Gaņezera akcijas). Pensionāru apvienība ir ALA biedre un maksā nodevas. Par ALA biedrukartēm maksājam iespēju robežās. No valsts un organizācijām pabalstus nesaņemam.

Pie organizācijas pastāv pašdarbības grupas. Šacha kopa ar vadītāju Kārli Kaurātu rīko turnejas ar godalgām. Dažāda veida kāršuspēles grupā godalgas nav paredzētas.

Apvienības pastāvēšanas laikā dāmu komitejas priekšnieces ir bijušas: A. Āboliņa, M. Kampe, M. Neikena, M. Ķirse un M. Kaminska.

Darbības laikā no 1965. līdz 1986. gadam miruši 56 biedri un izstājušies divpadsmit. Biedru kopskaits bijis ap 130.

Jānis Celmiņš

OHAIO AUTOCEĻI

MILVŌKI LATVIEŠU PENSIONĀRU BIEDRĪBA

1966. g. 12. martā Edgara Kopmaņa ierosmē 28 pensionāri sanāca kopā apsvērt jautājumu par latviešu pensionāru biedrības dibināšanu Milvokī, Viskonsinā. Kopmanis labi pārzināja sociālās palīdzības darbu un pensionāru biedrību lietas. Pēc iepazīšanās ar tām sanāksmes dalībnieki nolēma dibināt Milvōki latviešu pensionāru biedrību (Social Security Members Union).

Izraudzītās pagaidu valdes priekšsēdis bija Vilhelms Krēlis, sekretārs Edgars Kopmanis un kasiere Marianna Vilcāne. Jauno valdi lūdza izstrādāt biedrības statūtus un rūpēties par biedrības reģistrēšanu. Pēc trim mēnešiem saauktajā biedrusapulcē valde jau varēja ziņot, ka izstrādāts pagaidu statūtu projekts, ievadīti inkorporēšanas darbi un biedru skaits ir divkāršojies.

Šai sapulcē ievēl pastāvīgu valdi, papildinot pagaidu valdi ar pieciem valdes locekļiem: P. Namatēvu, N. Abomu, R. Raitu, H. Pētersonu un E. Zeltmani. Par dāmu komitejas priekšnieci ievēl Ģertrūdi Suchocku un locekļēm: Annu Andersoni, Elizabeti Bergfīldi, Paulīni Pielēnu un Mariannu Vilcāni.

Pēc gada pārvēlot biedrības amatpersonas, par valdes priekšsēdi ievēl Edgaru Kopmani, sekretāru Jāni Bitīti un kasieri R. Strautmani. Dāmu komitejā priekšnieces pienākumus uzņemas Olga Skaustiņa, locekles paliek visas jau ievēlētās. Ar to beidzās biedrības organizēšanas darbs.

Sekmīgākai darba veikšanai biedrība cieši sadarbojas ar amerikāņu organizācijām, iestājoties par biedru Viskonsinas un Milvōki organizācijās „Allied Council of Senior Citizens of Wisconsin”, „International Institute of Milwaukee”, kā arī „National Council of Senior Citizens”. Valdē notiek dažas pārmaiņas, bet priekšnieka un sekretāra amatā paliek tie paši līdz 1980. gadam. 1968. gadā par dāmu komitejas priekšnieci ievēl M. Vilcāni, un viņa šo darbu veic nepārtraukti līdz 1986. gadam.

1972. gadā biedrība maina savu angļisko nosaukumu, izvēloties labāk atbilstošo „Latvian Senior Citizens of Milwaukee”. Ar tādu to inkorporē stātā 1972. g. 12. jūlijā un apriņķī tā paša gada 9. augustā.

Iestājoties Milvōki starptautiskajā institūtā, biedrība savām sanāksmēm var izmantot institūta plašās telpas bez atlīdzības. Tās izmantojam arī vēl jo projām.

Sanāksmēs sniegta jaunākā informācija par pensionāru dzīves jautājumiem, atzīmēti svarīgākie notikumi biedru dzīvē. Sanāksmju laikā izkārtoti azaidi. Izvadīti mūžībā aizsauktie biedri.

Uzkrājoties biedrības līdzekļiem, radās ierosinājums iegādāties pašiem savu namu. Ienāca daži simti ziedojumos un arī novēlējumi, bet tos vēlāk atprasīja un novēlējumus atsauca, tāpēc nodoms iegādāties savu namu ir atmests.

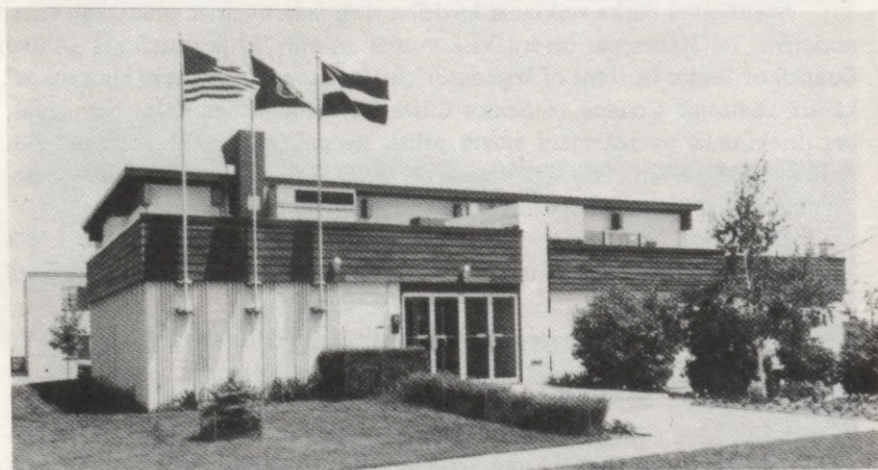
1986. gadā biedru skaits sasniedza jau 98 (to skaitā 57 sievietes). Visbiežākais biedru vecums (modas vidējais) bija 75–85 gadi. Kasē naudas bija 3177 dolāri. Darbs ir stabilizējies, un biedrība varējusi piešķirt līdzekļus latviskās izglītības, kultūras un Latvijas brīvības cīņas atbalstīšanai. Šos mērķus biedrība visus gadus ir pastiprināti un dāsni atbalstījusi. Piemēram, 1985. gadā šiem mērķiem ziedots 860 dolāru.

1980. gadā par biedrības priekšnieku ievēlēts Pauls Turlais, par viņa vietnieku Ernests Rožkalns. Pārējais valdes sastāvs palicis nemainīts.

1982. gada kopsapulcē nolemj biedrības mērķus papildināt šādi: „Veicināt un atbalstīt trimdas latviešu atzītu zinātni, mākslu, kultūru, tautas kopību un savas tautas mūža turpināšanu”.

Pašreiz biedrības valdē darbojas valdes priekšsēdis Pauls Turlais, vietnieki: Elza Mintika (Tauriņa) un Kārlis Upesleja, locekļi: Pēteris Breņķis, Jānis Blats, Pēteris Freibergs, Voldemārs Zīle, Mirdza Cukura, Melānija Pētersone un Jānis Bruniņš. Revīzijas komisijas priekšsēdis ir Jānis Ozols, locekļi – Jānis Ķēniņš un Voldemārs Bergis. Dāmu komiteju vada Mirdza Cukura, locekles ir Lūcija Skudra, Tamāra Austere, Ieva Gruze, Mirdza Pieka, Emma Zīle, Elza Liekne, Ilga Breņķe un Marianna Vilcāne.

Pauls Turlais

MILVŌKI LATVIEŠU NAMS

NUJORKAS LATVIEŠU EV. LUT. DRAUDZES PENSIONĀRI

Nujorkas latviešu ev.lut.draudzē 1986.g. 1.decembrī bija kopskaitā 977 pensionāri. Draudzes pensionāri nav apvienoti īpašā pensionāru biedrībā vai kopā, bet aktīvākie darbojas divās vienībās: 1) Bronksas rajona bībeles stundu dalībniekos (apmēram 60 personu), kas sanāk ik pa divi nedēļām, un 2) Nudžersijas rajona pensionāri (ap 30 personu), kas pulcējas reizi mēnesī.

Par pensionāriem, kam vajadzīga aprūpe, gādā īpašs pie draudzes nodibināts Palīdzības fonds un dāmu komitejas. Fonda galvenais uzdevums ir atpūtas nometnes uzturēšana draudzes lauku īpašumā Katskilu kalnos. Īpašumu iegādājās un iekārtoja bērnu vasaras nometnes vajadzībām, bet no 1. līdz 27. jūnijam un augusta un septembra mēnesī (no 17. augusta līdz 27. septembrim), kad bērni nometnē vēl vai vairs nav, nometni izmanto draudzes pensionāri. Tur katram no viņiem ierāda atsevišķu istabu. Par pārtiku (trim ēdienreizēm dienā) dalībnieki maksā 4 dolārus dienā. Trūcīgiem šo dalības maksu samazina vai atlaiž. Nometnē īpaši izbūvētā motelveida ēkā (t.s., Atpūtas namā) ar apkopšanu nometnieki maksā 30 dolāru nedēļā par istabu, bet pārējās nometnes ēkās, kur pašiem jātur rūpe, apmešanās brīva.

Iespēju robežās šai atpūtas nometnē uzņem arī citu draudžu locekļus. Atpūtas nometnes dalībniekiem pieejama bibliotēka, televīzija, skaņuplašu un skaņulēņu atskaņojamās ierīces un vakaros ir iespēja noklausīties priekšlasījumus. Nometne dibināta 1966.gadā un 1986.gadā atskatījās uz 20 darbības gadiem (sk.: *Archīvs XIII*, 78.lpp.).

Kaut gan šis svētīgais draudzes pasākums dod iespēju lielpilsētā dzīvojošiem dažus vasaras mēnešus bezrūpīgi pavadīt laukos, nometni izmanto ne vairāk kā 10 % pensionāru. Atzīmējami raksturīgākie iemesli:

Pensionāru vairumu pienākumi saista viņu dzīvesvietās. Daudziem ir savas mājas, citi dzīvo savu bērnu mājās, kur jāuzrauga ir mājas, ir mazbērni. Vairāki saistīti dažādos pakalpojuma darbos, uzraugot citu īpašumus, bērnus vai mājdzīvniekus. Vēl citi baidās atstāt dzīvokļus uz ilgāku laiku.

Ir pensionāri, kas nevar dzīvot nometnē slimības dēļ (grūti staigāt, jāietur diēta, aklums, jābūt pastāvīgā ārsta uzraudzībā un citi iemesli).

Starp pensionāriem ir individuālisti, kas nevar iekļauties sabiedrībā, nevēlas pakļauties noteiktai kārtībai un nevar iemantot draudzību.

Materiāli nodrošinātie pensionāri atvaļinājumu pavada pēc izvēles Florīdā, Kalifornijā, Havajā vai ārzemēs.

Draudzei lielākās rūpes ir par pensionāriem, kam nav piederīgo un kuņģus skārušas slimības. Par viņiem rūpējas dāmu komiteju locekles un vajadzības gadījumā viņus ievieto vecoļaužu mītnēs.

Draudzes palīdzības fonds, kas uztur pensionāru nometni, atbalsta bērnu vasaras nometni un palīdz draudzes locekļiem dažādās dzīves likstās, saimnieko ar 12 000 dolāru gada budžetu.

Kārlis Bundža

(Attēli aizgūti no brošūras *Katskilu aizvējā*, 1986)

ATPŪTAS NAMA AIZMUGURE ELKA PARKĀ

Apakšā: NAMA PRIEKŠPUSE

ATPŪTAS NAMS KATSKILOS

SIETLAS LATVIEŠU PENSIONĀRU KOPA

Kopa dibināta 1975. g. 22. maijā ar 13 locekļiem. Kopas priekšnieki ir bijuši: Pēteris Pētersons (1975–1978), Jānis Vanders (1978–1979), Vilis Rūsis (1979–1982), Pēteris Pētersons (1982–1986). No 1986. gada aprīļa kopas priekšnieks ir Jānis Sīpols. Sekretāre ir Ilga Ezīte, kasieris Jānis Ikstrums, literārās daļas vadītāja Vilma Ūbelīte, saimniecības daļas vadītājas Ērika Ķirse un Zenta Pētersone.

Pensionāru kopā 1986. gadā bija 104 locekļi (no viņiem 64 sievietes) jeb apmēram divi trešdaļas no visiem pensijas gadus sasniegušajiem latviešiem Sietlā. Visbiežākais kopas locekļu vecums (modas vidējais) ir 75–85 gadi. 11 gadu laikā kapukalniņā aizvadīti 20 locekļi.

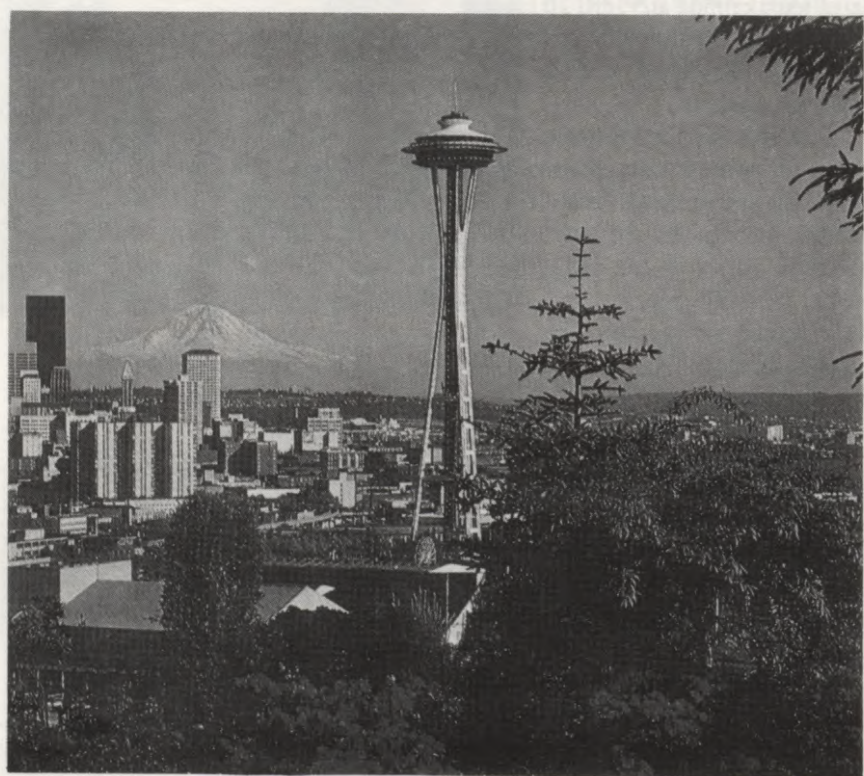
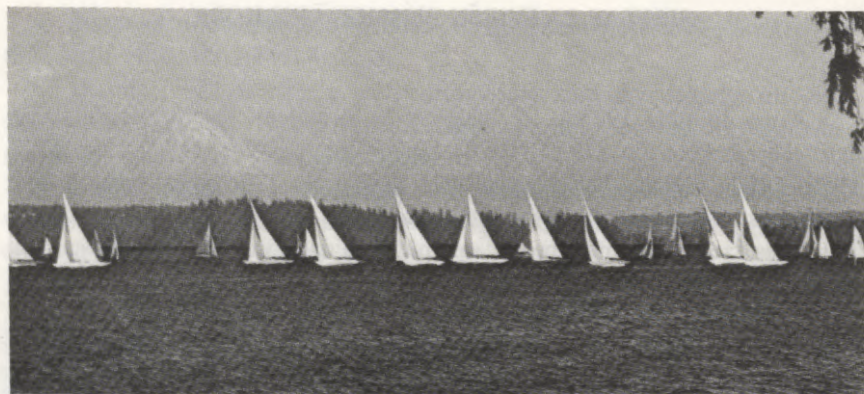
Kopas biedrunauda ir viens dolārs gadā. Nekādus valsts, pašvaldības vai latviešu organizāciju pabalstus Sietlas pensionāru kopa nekad nav prasījusi, nedz arī saņēmusi.

Kopas sanāksmes notiek reizi mēnesī Sietlas latviešu centrā ar literāro, darba un saviesīgo daļu. Sanāksmēs parasti piedalās 60–70 kopas locekļi. Literārās daļas programmā lielāko tiesu piedalās paši kopas locekļi: profesori, ārsti, literāti, mūziķi un citi. Referē par daudz dažādiem tematiem. Ir ceļojumu stāsti ar diapozitīviem, skaņufilmu izrādes, aktuālo nacionālo notikumu apskate, mūzikāli priekšnesumi, deklamācijas uc. Pēc literārās daļas seko darba daļa: kopas locekļu ziņojumi, ierosinājumi un jautājumi, kā arī pārrunas par tuvāko turpmāko darbību. Šī daļa beidzas ar attiecīgajā mēnesī dzimušo kopas locekļu godināšanu, nodziedot „Daudz baltu dieniņu”. Seko kopējs azaidis, ko sagādā „dzimšanas dienu” svinētāji.

Katru gadu decembra pirmās nedēļas sestdienā kopa rīko „pensionāru balli”, kas vienmēr ļoti labi apmeklēta un ir kopas galvenais ienākumu avots. Izrāda kādu ludziņu vai drāmatizējumu kopas locekļu režijā un veikumā. No šiem ienākumiem pensionāru kopa atbalsta Latviešu biedrības Vašingtonas stātā bērnu vasaras nometni „Mežotni” (pamatskolas vecuma bērniem), ALA rietumkrasta vasaras vidusskolu „Kursu”, Minsteres latviešu ģimnaziju uc.

Līdzekļu robežās kopa rīko arī kopējus izbraukumus. Kopa dāvināja Sietlas latviešu centram Latvijas pēdējā prezidenta Dr. Kārļa Ulmaņa palielinātu un ielogotu ģimetni, kas grezno sanāksmju un konferenču telpu. Sietlas pensionāru kopa ir arī Latvijas brīvības fonda dalībniece.

Jānis Sīpols

SIETLAS AINAVA

TAKOMAS LATVIEŠU PENSIONĀRU KOPA

Pēc Amerikas latviešu apvienības aprūpes biroja vadītāja Miervalža Janševica ierosinājuma 1980. g. 25. jūnijā Takomas pilsētā notika pensionāru kopas organizēšanās sanāksme, kurā piedalījās 25 pensionāri. Pēc M. Janševica ievada, izskaidrojot pensionāru kopas vai biedrības nozīmi un vajadzību, sanāksme vienbalsīgi nolēma dibināt Takomas latviešu pensionāru kopu.

Par kopas priekšnieku sanāksme ievēlēja Arturu Velkeru, bet sekretāra amatam nevarēja atrast kandidātu, tāpēc kopas sekretāra pienākumus pagaidām uzņēmas ALA aprūpes biroja vadītājs.

Šai sanāksmē pārrunāja dažādus jautājumus un nolēma ik mēnesi rīkot vienu sanāksmi ar vērtīgu programmu, kas interesētu pensionārus. Priekšnieks lūdza Takomas latviešu ev. lut. draudzes mācītāju Edmundu Maču uzņemties šīs kopas reliģiskās aprūpes vadību un kopas sanāksmes ievadīt kristīgā garā ar lūgšanām, ko mācītājs uzņēmas. Pēc kopas priekšnieka lūguma agronoms Arvīds Āboliņš uzņēmas kopas priekšnieka vietnieka pienākumus.

Sanāksmes dalībnieki nolēma sanākt Takomas latviešu pensionāru kopas kārtējā sanāksmē 1980. g. 23. jūlijā. Priekšnieks kopā ar ALA aprūpes biroja vadītāju izstrādāja šai pirmajai kārtējai sanāksmei šādu programmu: 1) lūgšana un garīga dziesma mācītāja Edmunda Mača vadībā, 2) Bēthovena klavierkoncerts Ilonas Noriņas atskaņojumā, 3) ALA aprūpes biroja vadītāja uzruna, 4) zvērinātā advokāta Jāņa Ābelītes referāts: „Testamenti, likumi, priekšrocības”, 5) sadraudzības stunda pie azaida galdiem no līdžņiem groziņiem.

Kopš dibināšanas Takomas latviešu pensionāru kopa ir darbojusies kā neatkarīga vienība Amerikas latviešu apvienības aprūpes biroja vadītāja uzraudzībā. Kopas darbības plāni ir veidoti saskaņā ar tiešajām pensionāru dzīves vajadzībām un ALA aprūpes biroja vadītāja ierosinājumiem pensionāru dzīves standarta nodrošināšanai un veselības saglabāšanai.

Pensionāru dzīves standarta nodrošināšana ir lielā mērā atkarīga no valsts un pašvaldību sociālajiem likumiem. Salīdzinot ar citām valstīm, ASV sociālie likumi ir pensionāriem vislabvēlīgākie un, cerams, tādi paliks arī turpmāk. Tas tomēr vēl nenozīmē, ka pensionāriem pašiem nekas vairs nebūtu darāms.

Visiem pensionāriem jāiestājas savās pensionāru biedrībās vai kopās. Viņiem jābūt cieši organizētiem, aktīviem biedrību vai kopu locekļiem savu tiesību aizstāvēšanai. Ir pienācis laiks arī mums, latviešiem, iet kopsolī ar ameri-

TAKOMAS PENSIONĀRU KOPAS VADĪBA

Sēd no kreisās: valdes locekle un saimniece Emīlija Rozenfelde, mācītājs Edmunds Mačs, priekšnieks Arturs Velkers. Stāv: kasieris Jānis Andersons, kopas darbiniece Marija Velkere, priekšnieka vietnieks Arvīds Āboliņš, kopas darbiniece Alma Miezīte, sekretārs Emīls Vērzemnieks

kāņu lielajām organizācijām. Tikai organizētā veidā mums būs iespēja nākt pie lielajām amerikāņu pensionāru apvienībām ar saviem lietiskiģajiem ierosinājumiem.

Viena no lielākajām amerikāņu pensionāru organizācijām ir „American Association of Retired Persons” (AARP), kam patlaban ir ap 24 miljoni biedru.

Takomas latviešu pensionāru kopas darbībā kārtējas sanāksmes (reizi mēnesī) ir bijušas viens no vissvarīgākajiem faktoriem pensionāru dzīves sabiedriskajā un kultūrālajā laukā. Šīs sanāksmes arvien ir bijušas vispusīgas, interesantas, pamācīgas, garīgi stiprinātājas, lietderīgas, bagātas ar padomiem un ar vispusīgu informāciju.

Vairums mūsu sanāksmju lektoru ir bijuši mūsu pašu kopas biedri. Daudz speciālu lektoru nācis arī no ārpuses, ieskaitot amerikāņus. No 1980. g. 25. jūnija līdz 1986. g. 31. decembrim Takomas latviešu pensionāru kopas sanāksmēs dažādās nozarēs darbojušies šādi latviešu tautības lektori: garīgās

aprūpes vadītājs mācītājs Edmunds Mačs; ALA aprūpes biroja vadītājs Miervaldis Janševics; zvērinātais advokāts Jānis Ābelīte; priekšnieka vietnieks agromoms Arvīds Āboliņš; ārsts Imants Brička, MD; ķīmiķis Jūlijs Lauzis; inženieris, rakstnieks un skolotājs Arturs Ozoliņš; skolotāja, baltu valodu speciāliste Elza Simšone; brīvās Latvijas armijas virsnieks Jānis Simsons; skolotājs un dzejnieks Rūdolfs Matīss; bijušais Sietlas latviešu pensionāru kopas priekšnieks Jānis Vanders; profesors Dr. Ādolfs Alksnis; mūziķe un skolotāja Ilona Noriņa; kopas kasieris, reliģisko studiju audzēknis Jānis Andersons; skolotāja un dzejniece Elza Jaunzeme; bijušais tiesnesis Latvijā jurists Arnolds Zariņš; Takomas latviešu pensionāru kopas priekšnieks Arturs Velkers; kopas biedre, referente par ekskursijām Valija Otlāne; kopas sekretārs, filmu un diapozitīvu operātors kopas sanāksmēs, tautsaimnieks Emīls Vērzemnieks; kopas referente par vingrošanu ar praktiskiem vingrošanas demonstrējumiem vingrošanas skolotāja Irmgarde Dekšeniece.

Šis pārskats par dažādo profesiju lektoriem Takomas latviešu pensionāru kopas sanāksmēs pats par sevi liecina par ļoti lielu vispusību un dažādību pensionāru kopas sanāksmju referātos.

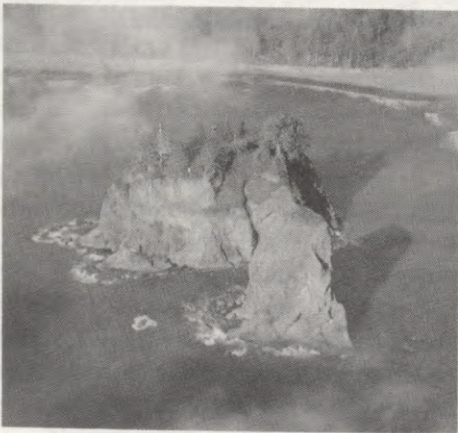
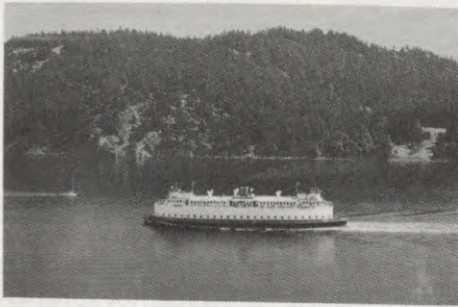
Nozīmīgs pensionāru biedrību un kopu mērķis ir rūpēties par pensionāru veselību, aizsardzību pret slimībām un veicināt viņu mūža pagarināšanu. 1981. g. 21. janvāra sanāksmē kopas priekšnieks ierosināja iekārtot kopas kārtējās sanāksmēs semināru, kurā apskatītu pamatprincipus uzturvielu zinātnē un jaunākos pētījumus labas veselības saglabāšanā un cilvēka mūža pagarināšanā. Semināra vadību un lektora pienākumus uzņēmas kopas priekšnieks Arturs Velkers.

Kopš pirmās lekcijas 1981. gada maijā seminārs ir nepārtraukti turpinājies, un paredzams, ka tas turpināsies arī nākotnē. Līdz 1986. gada beigām bija notikusi trīsdemit viena šī semināra lekcija. Lekciju saturu pavairo un sanāksmēs izsniedz visiem kopas pensionāriem viņu personiskā īpašumā.

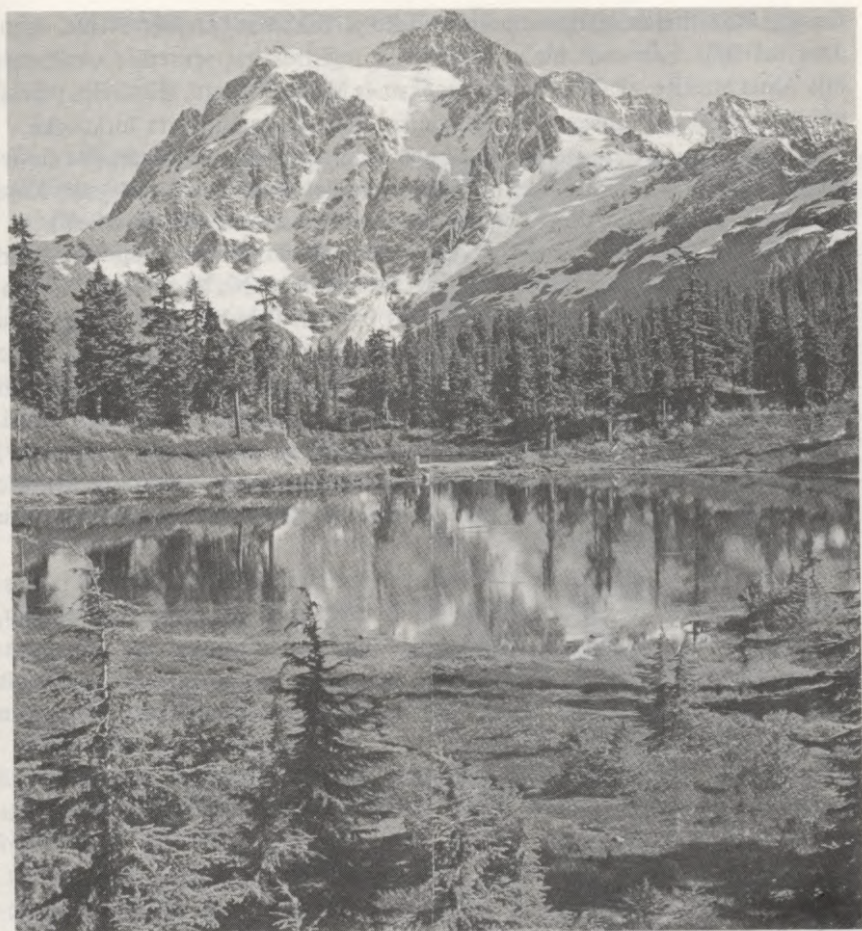
Seminārā daudz uzmanības veltīts sirds un artēriju slimībām, jo cilvēku mirstība no tām ir ļoti augsta.

Takomas pensionāru kopas vadība ir aktīva arī ekskursiju organizēšanā. 1986. gadā ir noorganizētas sešas ekskursijas, viena no lielākām (triju dienu ilga) uz pasaules izstādi Vankuverā, Kanādā. Ekskursijas kārtā priekšnieka vietnieks Arvīds Āboliņš.

1987. gadā Takomas latviešu pensionāru kopas vadībā darbojās: kopas priekšnieks Arturs Velkers, viņa vietnieks Arvīds Āboliņš, sekretārs Emīls Vērzemnieks, kasieris un biedrzinis Jānis Andersons, valdes locekle un saimniece

VAŠINGTONAS STĀTA AINAVAS

KALNUGRĒDAS VAŠINGTONAS STĀTĀ

Emīlija Rozenfelde, garīgās aprūpes vadītājs Takomas latviešu ev.lut. draudzes mācītājs Edmunds Mačs, Dalībnieku reģistrēšanas sekretāre sanāksmēs bija Alma Mieziņa, ziedu kārtotāja sanāksmēs Marija Velkere. Mūzikālos priekšnesumus sanāksmēs sniegusi Faniņa Matīša, Anna Rulle un Herta Jurkovska.

Takomas latviešu pensionāru kopā 1986. gadā bija 64 biedri (44 sievietes un 20 vīrieši). Visbiežākais (modas vidējais) vecums: 75–85 gadi. Kopš kopas dibināšanas (1980. gadā) miruši 20 biedri (5 sievietes un 15 vīrieši).

Pārskatam par Takomas latviešu pensionāru kopu autors pievienojis arī ziņas par latviešiem Takomas pilsētā un tās apkārtnē. No 1948. līdz 1954. gadam no Eiropas ieceļojuši apmēram 360 latvieši. Daļa no tiem (sevišķi viņu pieaugušie bērni, pabeidzot šeit skolas) atkal ieceļojuši uz citurieni. Līdz 1986. gada 31. decembrim no šeit dzīvojošiem latviešiem ir miruši un apbedīti Takomas jaunās kapsētas latviešu nodalījumā 168 dažāda vecuma latvieši. 1986. gadā Takomas pilsētā un tās apkārtnē Pīrsa apriņķī (Pierce County) dzīvoja kopā 280 latviešu (apriņķa iedzīvotāju kopskaits bija 530 800). Pēc 1980. gada tautas skaitīšanas datiem, Vašingtonas stātā (39 apriņķos) latviešu kopskaits bijis 2560.

Takomas un apkārtnes latviešu caurmēra saimnieciskais stāvoklis ir labs. Vairums latviešu pensionāru ir izpelņījuši labas pensijas, viņiem nav parādu, bet gandrīz visiem ir krietni naudas noguldījumi bankās vai akcijās. Tāpat latviešiem pieder īpašumi, un vairumam ir skaistas un labi iekārtotas dzīvojamās mājas. Daži vecāki vieninieki, kas nav varējuši izpelnīt labas pensijas, saņem naudas pabalstus no valsts.

Jaunās latviešu paaudzes caurmēra izglītības līmenis ir augstāks nekā amerikāņiem. Daudzi latvieši ieņem labi atalgotas vietas lielajos tirdzniecības un rūpniecības uzņēmumos, ir mācībspēki skolās un universitātēs un strādā arī valsts dienestā. Daļa strādā par ārstiem, advokātiem, inženieriem, kūrmiņiem utt.

Vašingtonas stāts atrodas ASV ziemeļrietumos pie Klusā okeana, ir lielāks par Angliju un aizņem trešdaļu no Francijas platības. Kaskādu (Cascade) kalngrēda stātu sadala austrumu un rietumu daļā. Rietumu daļa ir auglīgs lauksaimniecības apgabals ar daudz ūdeņiem, lielu zivju bagātību un izcili labām kuģošanas ostām. Takomas pilsēta un apkārtnē atrodas pie jūraslīča, ko cietzemes augstienes pasargā no lielām vētrām. Gandrīz no katras vietas Takomā ir skats uz jūraslīci, ielejām un kalniem. Dabas skaistuma ziņā tā ir viena no izcilākām vietām. Austrumos kā milzis paceļas Rainera kalns, kuŗa virsotne cauru gadu aplāta ar spoži balto sniega segu. Klimats ir maigs un ļoti veselīgs.

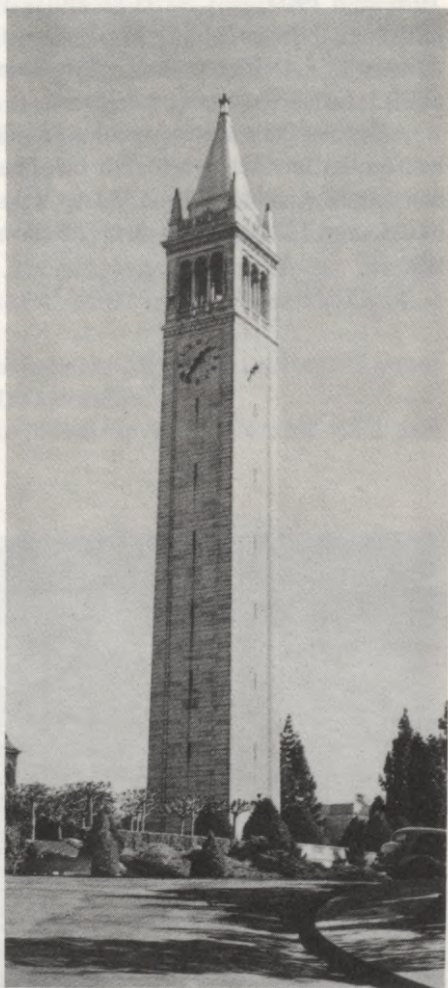
Arturs Velkers

ZIEMEĻKALIFORNIJAS LATVIEŠU PENSIONĀRU BIEDRĪBA

Pēc iniciātoru aicinājuma dibināt pensionāru biedrību atsaucās 12 pensionāri un 1975. gada 21. jūnijā nodibināja Ziemeļkalifornijas latviešu pensionāru biedrību ar mērķi apvienot pensijas gadus sasniegušos Ziemeļkalifornijā dzīvojošos latviešus vienā kopīgā saimē, gādāt par viņu kultūrālo un sabiedrisko interešu apmierināšanu un vientuļo un slimo stāvokļa atvieglošanu.

Biedrībā var iestāties abu dzimumu latviešu tautības pilsoņi un viņu ģimenes locekļi sveštautieši, sākot ar 55 gadu vecumu (Savienotajās valstīs valstsierēdņi var aiziet pensijā, sasniedzot šo vecumu).

Pēc biedrības nodibināšanas biedru skaits strauji pieauga. Sanāksmes bija labi apmeklētas. Tajās lasīja referātus, rādīja filmas un diapozitīvus. Notika arī koncerti. Sākot ar 1976. g. 21. jūliju, sanāksmes ievadīja īsi svētbrīži. Tos vadīja paši pensionāri. Ģimenes dienā un Latvijas proklamēšanas dienas piemiņai, kā arī Ziemassvētku sanāksmēs aicināja pārmaiņus abu draudžu mācītājus.

ZVANUTORNIS BERKLEJAS UNIVERSITĀTĒ

Gadu nastai pieaugot, daudzi sanāksmēs vairs nevarēja ierasties, tomēr tās ir samērā labi apmeklētas.

Lielāko biedru skaitu kopš dibināšanas dienas biedrība sasniedza 1977. gadā. Priekšniece kopsapulcē varēja ziņot, ka biedru skaits sasniedzis jau 71. Turpretim 1987. gada martā biedru skaits bija vairs tikai 57, jo mūžībā aizgājušo skaits bija jau 31 (21 pensionāre, 10 pensionāri, viens no tiem biedrības dibinātājs). [*Archīvs* ar sērām ziņo, ka pēc informācijas saņemšanas redakcijā arī šīs informācijas autore ir mirusi.]

Visbiežākais biedru vecums (modas vidējais) bija 75–85 gadi. Ziemeļkalifornijas latviešu pensionāru biedrības priekšnieki ir bijuši: līdz 1978. gadam Anna Krebsa, 1978–1981. g. Maksimiliāns Grietēns, 1981–1983. g. Ernests Lange, 1983–1985. g. Arturs Reinvalds un kopš 1985. gada Jānis Pružinskis.

Anna Krebsa

ZELTA VĀRTU TILTS

HAMILTONAS LATVIEŠU PENSIONĀRU APVIENĪBA

Apvienības valdes priekšsēdis ir F. Petrovskis, viņa vietnieks A. Balodis, sekretāre A. Poča, kasieris K. Krastiņš, biedrzine N. Šedrika, sarīkojumu izkārto tāja K. Gaidule, mantzinis V. Leonovs, valdes locekle M. Savicka. Rokdarbu kopas vadītāja ir Z. Kiršteina, saimnieces: L. Švāna un E. Krenkele, slimo biedru apmeklētājas: V. Lejniece un E. Reine. Revīzijas komisijas priekšsēdis ir A. Jerva, locekļi: B. Bramanis un V. Rudzītis.

Biedru sanāksmes notiek divi reizes mēnesī. No apvienības 128 biedriem sanāksmēs piedalās 40–60. Tās sāk ar korāli. Notiek referāti, filmu un diapozitīvu izrādes. Dzimšanas dienas svin, sveicot gaviļnieku ar dziesmu, pēc tam seko mielasts. Biedrunauda ir četri dolāri gadā. Telpas ir ē latviešu biedrības namā.

Pensionāru biedrībai ir labas attiecības ar pārējām Hamiltonas organizācijām un ar Toronto latviešu pensionāru apvienību.

Informācijas avots: Latviešu nacionālās apvienības Kanādā 1986. gada *Darbības pārskats*, 139–140. lpp.

ONTARIO EZERS

LONDONAS LATVIEŠU PENSIONĀRU APVIENĪBA

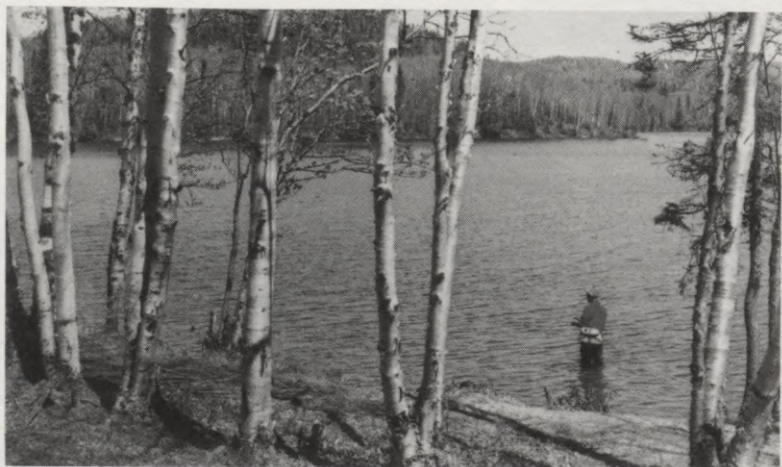
Kanādas Londonas latviešu pensionāru apvienība dibināta 1973. gadā. Kopš 1985. gada valdi ievēl uz divi gadiem (pirms tam — ik gadus), kad ievēl arī revīzijas komisiju.

Apvienības valdes priekšsēde ir L. Zandersone, priekšsēdes vietnieks K. Atars, sekretārs Fēlikss Arnds, kasieris H. Putiks, biedrzinis J. Kalniņš, mantzinis St. Ancāns, saimniecības vadītāja M. Laiviņa.

Biedru skaits 1986. gadā bija 105. Notikušas 19 kārtējās sanāksmes, kuņās vidēji piedalījušies 26 biedri. Uz gadskārtējo eglītes vakaru apvienība aicina visus tuvākās apkārtnes latviešus. Vasarā rīko izbraukumus (uz „Kristus dārzu” un uz biedru vasarnīcām).

Apvienība ierosina dzīvāku sadarbību ar citu centru organizācijām, apmainoties ar biļeteniem un organizējot savstarpējus apciemojumus. Apvienības saimnieciskais stāvoklis ir labs. 1986. darbības gadā ir saimniekots ar 4700 dolāru atlikumu. Arī biedru skaits ir stabils. 1986. gadā miruši divi biedri un izstājušies septiņi.

Informācijas avots: Latviešu nacionālās apvienības Kanādā 1985. un 1986. gada *Darbības pārskats*, 103–104., resp. 147–148. lpp.

KANĀDAS ŪDEŅI — MAKŠĶERNIEKU PARADĪZE

MONTREALAS LATVIEŠU PENSIONĀRU APVIENĪBA

Latviešu saimei Montrealā „nobriestot” un kļūstot vecākai individu mūža gadu skaitījumā, grupa rosīgāko ļaužu sāka domāt par kopīgas saimes organizēšanu vecāko gadugājumu dalībniekiem – pensionāriem. 1973. gada 5. aprīlī sanāca ap 35 dalībnieki un A. Krauļa ierosmē nodibināja Montrealas latviešu pensionāru apvienību. Izraudzīja apvienības vadību un uzsāka sanāksmes divi reizes mēnesī Latviešu namā. Nams piederēja daļai Montrealas latviešu sabiedrības (dalības zīme maksāja 10 dolārus, un tās varēja iegādāties arī vairāk – katra zīme deva vienu balsi).

Kanādas federālā valdība (New Horizons) piešķīra zināmu naudas pabalstu, lai pensionāru grupas varētu uzsākt un izveidot savu darbību. Pabalstu pieprasīja un saņēma arī latvieši. Sākumā valdības devība bija plašāka, un pabalstus deva pat kafijas galdam un telpu īrei. Gadu gājumā piešķīrumi kļuva vairāk ierobežoti, un pēdējā laikā tos visvieglāk dod darbarīku iegādei un materiāliem, ja pensionāru grupas pašas nolēmušas veikt kādu projektu un tas ir apstiprināts. Dod arī dažādu ierīču iegādei, ja pierāda tādas ierīces nepieciešamību. Pabalstus nedod nekāda veida mielastiem, tāpat ne telpu īrei vai ceļojumiem. Montrealieši līdz šim pabalstos saņēmuši 17 613 dolāru (pēdējais pabalsts saņemts 1982. gadā).

Kad latviešu sabiedrība Montrealā iegādājās sev jaunu sabiedrisko centru un pārdeva Latviešu namu, pensionāri kā pirmie iemītnieki pārcēla savas sanāksmes uz jauno ēku. Telpas ir plašākas, ērtākas, virtuves lietošanas iespējas daudzpusīgākas, bet daļai, kam nav sava auto, ir neērtāk Centru sasniegt, jo tas atrodas pilsētā vairāk uz rietumiem (Lašīnā).

Kopš apvienības dibināšanas sanāksmes notiek divi reizes mēnesī visu gadu bez pārtraukumiem, ceturtdienu pēcpusdienās, un tās rēgulāri izziņo Montrealas latviešu biedrības *Zinotājs*. Telpas centra vadība dod bez maksas, bet apvienība reizi gadā ziedo nelielu naudas summu par elektrību un citiem izdevumiem.

10 gadu pastāvēšanas atcerē (1983. gadā) apvienība saņēma savu karogu, ko dāvināja Biržu un Salu ģimene (karogu darināja Olga Birze).

1986. gada otrā pusē apvienība apvienojusi 120 biedru (Montrealā skaita ap 900 latviešu) bez ticības un tautības izšķirības. Par biedru var būt, sākot ar pilniem piecdesmit mūža gadiem.

MONTREALAS PENSIONĀRU APVIENĪBAS VALDE UN REVĪZIJAS KOMISIJA
1986. gada sākumā. Pirmajā rindā vidū Pēteris Agrums

Apvienībā ir 60 vīrieši un 60 sievietes (iepriekšējos gados vīrieši bija pārsvarā), precētie vīri 42, precētās sievas 31, atraitņi 14, atraitnes 26, neprecēti trīs vīrieši un trīs sievietes un viens šķirtenis. Savā īpašumā dzīvo 39 vīrieši un 34 sievietes (ja abi precētie ir apvienībā, abi skaitīti atsevišķi). Savā dzīvoklī dzīvo 16 vīrieši un 21 sieviete, pie bērniem — 4 vīrieši un 3 sievietes, slimnīcā vai nespējnieku mītnē 3 sievietes. 90 gadus pārsnieguši ir 3 vīrieši un viena sieviete (vecākais ir 92 gadus vecs). Caurmērā gadā mirušo ir 4—6 %.

Montrealas latviešu saimē vecoļaužu ir vairāk, bet aicinājumi pievienoties apvienībai nav sekmējušies. Galvenais iebildums ir, ka nav ērtu publisko satiksmes līdzekļu, sevišķi no pilsētas nomalēm. Visā pārējā Kvebekas provincē latviešu, ieskaitot arī vecosļaudis, nav vairāk par 20—30.

Ikviens apvienības dalībnieks gadā maksā 3 dolārus biedrunaudu. Par 90 gadiem vecākie no maksas atbrīvoti. Reizi mēnesī par cienastu rūpējas dāmu komiteja (vadītāja Elza Ķīvīte), par ko maksājam kopsapulcē nolemto maksu. Otrajā sanāksmes reizē ņem līdzi groziņus vai, kam tas nav iespējams, maksā nelielu nodevu. Kafija un tēja ir visās sanāksmēs. Iesakņojusies paraža, ka atsevišķi jubilāri (ar apaļu gadu skaitu vai citā gadījumā) bieži ziedo līdzekļus vienreizējam cienastam, bet to izkārtu dāmu komiteja. Tāpat vairumā jubilāri

ziedo vīnu, jubilāres — tortes. Laikam nav neviena cita saieta, kur būtu tik bagātīga mielošanās ar tortēm, kā pensionāros.

Apvienība atsevišķos gadījumos sarīko arī bērņu mielastus, ja aizgājējam nav neviena piederīgā, vai arī palīdz mielastu izkārtot, ja vienam palicējam tas grūti veicams.

Sanāksmēs atceramies vēsturiskos notikumus valsts dzīvē, tāpat svināmās dienas un svētkus. Bieži ir īsākas uzrunas, īsreferāti, diapozitīvu un televīzijas izrādes, kā arī atsevišķi lielāki sarīkojumi. Ikvienā sanāksmē kopīgi dziedam tautasdziesmas, un dažu labu reizi dziesmu kopskaits pārsniedz pāris desmitus. Lai atvieglotu tekstu zināšanu, esam sagatavojuši teksta grāmatas. Par mūzikas pavadījumu rūpējas Eižens Reveliņš.

Paretam aicinām ciemos arī citu pensionāru organizācijas: igauņu, kanādiešu un Otavas latviešu. Vēl jāpiemin, ka pensionāru saime ir viena no skaita ziņā lielākajām vienībām, kas apmeklē latviešu sarīkojumus. Daudzi apvienības biedri rosīgi darbojas citās latviešu un arī kanādiešu organizācijās, bieži veicdami atbildīgus pienākumus. Ar visām organizācijām pensionāriem attieksmes ir teicamas.

Kopš 1978. gada Montrealas latviešu pensionāru apvienību vada Pēteris Agrums.

Agrumu Pēteris

MONTREALA KVEBEKĀ

OTAVAS LATVIEŠU SENIORU KLUBS

Kopš vairāk nekā 20 gadiem kanādiešu vecākie ļaudis sāka apvienoties „Senior Citizen” klubos, biedrībās vai kopās. Otavā un tās apkārtnē latviešu nav daudz, un tā mēs savu senioru klubu nodibinājām tikai 1985. g. 11. aprīlī ar 14 dalībniekiem.

Pamatdoma mūsu kluba pastāvēšanai ir 1) radīt izdevību tikties draudzīgā pulkā, savstarpēji vienam otru atbalstot ikdienā, un pārrunāt par tematiem un pieredzi, par ko sevišķa interese tieši vecākiem ļaudīm; 2) informēties par dažāda līmeņa valdības likumiem, lēmumiem, rīkojumiem un projektiem, kam ir vai var būt kāda ietekme uz vecāko ļaužu dzīves apstākļiem, un izmantot iespējas mūsu uzskatu populārizēšanai; 3) izmantot finansiālās iespējas, kādas ir senioru organizācijām saskaņā ar attiecīgiem likumiem un noteikumiem.

Kanādas senioru klubi, kur par biedriem var būt, sākot ar 55 gadu vecumu, visi nav lieli, bet tie savukārt apvienoti pilsētu, novadu vai apgabalu organizācijās. Mūsu apkārtnē tāda ir Otavas senioru padome (Ottawa Carlton Senior Citizens Council), kuģā mūsu klubs ir biedrs. 1986. gadā šī organizācija apvienoja 67 pensionāru biedrības un klubus ar apmēram 13 000 biedru. Federālā valdība un arī provinces valdība atbalsta šos klubus ar pabalstiem kluba darbības uzsākšanai un dažādu projektu realizēšanai. Par vienu no Otavas senioru padomes direktoriem 1986. gadā tika ievēlēts Otavas latviešu senioru kluba priekšnieks Aleksandrs Sprūdžs.

Valdība izrāda arī lielu interesi par dažādu tautību vecoļaužu klubiem un kopām. Esam saņēmuši pabalstu no federālās valdības savas darbības uzsākšanai un mūsu lielajam projektam — grāmatai *Latvieši Otavā un tās apkārtnē*. Šis darbs pašreiz ir uzsākts. Aicināti piedalīties visi tautieši, pastāstot par savu pieredzi, sākot un veidojot savu dzīvi šai zemē dažādos darbalaukos.

Nekādus pabalstus no latviešu organizācijām nevaram gaidīt, bet paši esam ziedojuši Latvijas brīvības fondam, Latviešu nacionālajam fondam Zviedrijā un mūsu jaunatnes atbalstam. Esam sabiedriski un politiski aktīvi latviešu sabiedrībā. Bez valdības pabalsta mūsu ienākumi ir biedrunauda un ziedojumi.

Kluba sanāksmes notiek latviešu ev. lut. Miera draudzes paspārnē — par telpām mums nav jāmaksā. Rēgulāri sanākam ik mēnesi noklausīties kādu referātu (par tagadējo dzīvi okupētajā Latvijā, Brīvības kuģa braucienu, biedru

ceļojumiem, pasaules izstādi Vankuverā uc.) un svinēt attiecīgajā mēnesī dzimušo dzimšanas dienas. Lielākas svinības notiek Lieldienās, Jāņos, Pļaujas svētkos un Ziemassvētkos.

Klubā darbojas arī dažādu interešu grupas. Pirmā nodibinājās grāmatu lasīšanas grupa, bez tam ir vingrotāji, rokdarbnieces un virtuves mākslinieces. Doti padomi par testamentiem un, kā vecākiem ļaudīm izsargāties no noziedzniekiem.

1988. gada sākumā klubā bija jau 52 biedri. Visbiežākais biedru vecums (modas vidējais) ir 65–75 gadi. Pēdējā gadasapulcē no 49 biedriem ieradās 41 – kas parāda mūsu biedru atsaucību un aktivitāti. Kluba valdē 1988. gadā darbojās: priekšnieks Aleksandrs Sprūdžs, priekšnieka vietnieks Ādolfs Ozols, kasiere Mirdza Pārupe, biedrzinis P. Brunavs, sekretāre Erna Luidmane un revidents Kazimirs Znotiņš. Saimnieces ir Velta Ādamsone un Millija Brauna.

Erna Luidmane

(Pārskats papildināts pēc Latviešu nacionālās apvienības Kanādā 1986. gada *Darbības pārskata*, 145–146. lpp.)

KANĀDAS PARLAMENTA ĒKA OTAVĀ

TORONTO LATVIEŠU PENSIONĀRU APVIENĪBA

Apvienība dibināta 1972. g. 21. septembrā sanāksmē Latviešu namā Torontō ar angļu nosaukumu „Latvian Senior Citizens Association in Metropolitan Toronto”, inkorporēta 1975. gada 6. janvārī. Dokumentus (Charter) parakstījuši: Arturs Retigs, Rūdolfs Roze, Aloīzs Budže, Mārtiņš Vāgners, Kārlis Tannis, Alberts Liepiņš, Mārtiņš Prikulis, Jānis Rolavs un Olga Upeniece.

1980. gadā apvienībai piešķirtas tiesības saņemt naudas summas budžeta kārtībā no valdības (no provinces sabiedrisko lietu ministrijas 30 % un Toronto pilsētas pašvaldības 20 % no pašu paredzētā gada budžeta summas). Apvienība pati sedz tikai 50 % no sava budžeta.

Apvienība ir neatkarīga organizācija un nav saistīta ne ar vienu citu organizāciju vai aģentūru. Darbība izpaužas dažādās nodarbībās – notiek dažādas kāršūspēles, darbojas teātra grupa (15 personas), koris (34 dziedātāji, diriģents Edvīns Ārgalis), deju grupa (8 pāri), dāmu komiteja (26 dalībnieces), rokdarbu grupa (12 dalībnieces), ādas izstrādātāju grupa (8 dalībnieki) speciālista Jāņa Zāliša vadībā, videofilmu demonstrējumi (operātors Jānis Galējs). Četras reizes gadā iznāk periodiskais biļetens *Pensionārs*, ko sagatavo redakcijas kolleģija. To piesūta katram apvienības dalībniekam bez maksas.

Bieži pieaicina māksliniekus no ārpuses, tāpat lektoros, izrāda kultūrfilmas uc. Apvienības biedru kārtējās sanāksmes notiek reizi nedēļā (ceturtdienās) no pulksten 12 līdz 19. Rokdarbu un ādas apstrādāšanas grupa nāk arī otrdienās, tāpat koža, teātra un deju mēģinājumi notiek biežāk.

Apvienības valdē ir priekšnieks, ko ievēl atsevišķi katru gadu, un 10 valdes locekļi, kušus arī pārvēl katrā gadasapulcē, tāpat revīzijas komisiju (priekšsēdi, sekretāru un vienu locekli). Vairāk nekā 10 gadus kopš apvienības dibināšanas tās priekšnieks bija Arturs Retigs, bet pašreizējais priekšnieks ir Rolands Bērziņš.

Apvienība sadarbojas ar Ontario provinces pensionāru apvienību (United Senior Citizens of Ontario) un ar visas Kanādas pensionāru apvienību (Canadian National Federation of Senior Citizens), tāpat ar Ontario pensionāriem (Pensioners Concerned, Ontario Division).

Bez jau iepriekš minētajiem valdības iestāžu piešķirumiem apvienība gūst līdzekļus ar biedrunaudu (3 dolāriem gadā), ziedojumiem un iespējamiem testamentāriem novēlējumiem.

★

✕ .PENSIONĀRS. ✕

Toronto Latviešu
Pensionāru Apvienības izdevums.

Nr. 9. 1980.g. Septembris.
Daugav's abas malas
Mīšam nesadalās

TORONTO PENSIONĀRU APVIENĪBAS BIĻETENS

Biedru skaits svārstās ap 700 personām. 1986. gadā apvienībā bija 681 biedrs (400 sievietes, 281 vīrietis). Visbiežākais vecums (modas vidējais) sievietēm bija 75–85 gadi, vīriešiem 65–75 gadi. Turpmākajā darbībā nekādi lieli pārkārtojumi apvienības darbībā nav paredzēti.

Rolands Bērziņš

TELEVĪZIJAS TORNIS TORONTŌ

TORONTO PILSĒTAS NAMS

LATVIEŠU PENSIONĀRU BIEDRĪBA „APRŪPE”

Pensionāru organizēšanās sākums Zviedrijā

Tā bija sabiedriskā darbiniece Arvīda Muchka (1893–1972), kas Stokholmā ierosināja latviešu pensionāru organizācijas izveidošanu Zviedrijā. Viņas uztverē trimdas latviešu sabiedrībai jāsniedz palīdzīga roka tautiešu vecākajai paaudzei, sevišķi slimiem un vieniniekiem, paliekot ar viņiem saskarē un sniedzot morālu, vajadzības gadījumā arī materiālu, atbalstu.

Šī mērķa īstenošanai 1971. g. 20. februārī Stokholmā nodibinājās „Savstarpējās aprūpes kopa”. Tajā par biedriem iestājās latviešu pensionāri, par biedriem veicinātājiem – strādājošie latvieši un par juridiskajiem biedriem – Latviešu palīdzības komiteja, Stokholmas draudze, Sv. Jāņa draudze un Latviešu inženieru un arhitektu biedrība.

Diemžēl, A. Muchkai slimības dēļ nebija lemts pašai aktīvi darboties jaunajā organizācijā. Viņa aicināja savā vietā Dr. med. Jāni Āboliņu uzņemties

STOKHOLMAS PILSĒTAS NAMS

Savstarpējās aprūpes kopas noorganizēšanu un pagaidu valdes vadību. Tā izstrādāja organizācijas statūtus, ko biedrusapulce pieņēma 1971. g. 24. oktobrī. Sapulce arī ievēlēja jauno valdi un par tās priekšsēdi Dr. J. Āboliņu.

Darbība bija ļoti sekmīga jau pašā sākumā – pirmajā valdes sēdē uzņēma 85 jaunus biedrus. Biedru un atbalstītāju skaits nepārtraukti pieauga visā Zviedrijā, un saimnieciskais stāvoklis bija labs.

Ar labiem panākumiem darbība turpinājās līdz 1973. gadam, kad Savstarpējās aprūpes kopas politiski bezpartejisko darbību sāka apdraudēt domstarpības kopas iekšienē. Noorganizējās 35 domubiedru grupa, kas 1973. gada 1. aprīlī nodibināja savu atsevišķu biedrību, ievēlēja valdi un iestājās 1941. gadā sociāldemokrātu dibinātajā un vadītajā zviedru Pensionāru valsts organizācijā (PRO) kā „Latviešu pensionāru biedrība PRO”. Tā Savstarpējās aprūpes kopas sašķelšanās bija noticis fakts, un 1973. gadā pastāvēja divas pensionāru organizācijas – Savstarpējā aprūpes kopa ar vairāk nekā 160 biedriem un Latviešu pensionāru biedrība ar 48 biedriem, no kuriem 35 biedri vienlaicīgi bija arī Savstarpējās aprūpes kopas biedri un dēvēja sevi par „Aprūpes pensionāru grupu”. Būtībā tā darbojās kā politiska opozīcijas grupa.

Tāpat kā arodbiedrības Zviedrijā kolektīvi pievieno savus biedrus sociāldemokrātu partijai, tā arī Savstarpējās aprūpes kopas opozīcijas grupas režijā 1973. g. 26. oktobra sapulcē, kuŗā dalībnieku skaits nebija liels, radās priekšlikums ārpus darba kārtības, ar kuŗa pieņemšanu visus Savstarpējās aprūpes kopas biedrus pievienoja minētajai PRO organizācijai. Ja arodbiedrības, kolektīvi pievienojot savus biedrus sociāldemokrātu partijai, atsaucas uz, t. s., reprezentatīvo demokrātiju, tad Savstarpējās aprūpes kopas opozīcijas grupai nebija pat tāda argumenta!

Latviešu pensionāru biedrības PRO nākošais solis bija panākt apvienošanās vienā organizācijā ar ekonomiski stipro un biedru skaita ziņā lielo Savstarpējās aprūpes kopu un pieņemt abām kopēju nosaukumu. Arī tas izdevās 1976. g. 17. janvārī Stokholmā sasauktajā sapulcē, kas ievēlēja īpašu statūtu komisiju, lai izstrādātu kopēju statūtu projektu. Apvienoto organizāciju sapulce to pieņēma 1976. g. 20. martā, paredzot kopējai organizācijai nosaukumu „Latviešu pensionāru aprūpes biedrība Zviedrijā”. Nosaukumā noklusēja piederību pie savas virsorganizācijas, nepievienojot beigās tās saīsinājumu „PRO”.

Statūtu pieņemšanas dienā par apvienotās organizācijas pagaidu valdes priekšsēdi ievēlēja Dr. Emīlu Ogrīņu. Viņa vadībā pagaidu valde darbojās līdz 1977. g. 20. februārim, kad ievēlēja kārtējo biedrības valdi un Dr. E. Ogrīņu par tās priekšsēdi. Līdz ar to defīnitīvi izbeidzās A. Muchkas ievadītā un ar

ARVĪDA MUCHKA
Ivara Muzikanta zīmējums

panākumiem turpinātā pensionāru organizācijas sadarbība. Apvienotās organizācijas valdes vairākums vairs neņēma vērā bezpartejiskās minoritātes valdes locekļu viedokli, un sadarbība vairs nebija iespējama. Jau 1977. gada decembrī izstājās vairāki biedri un pēc vētrainas gadasapulces 1978. gada februārī arī valdes locekļi Mārtiņš Sliede, Anna Sausiņa un prāvs skaits biedru.

Latviešu pensionāru biedrības „Aprūpe” dibināšana un darbība

Stokholmā un tās tuvumā dzīvojošie pensionāri, kas bija atstājuši pēdējos gados nesaskaņu pārņemto pirmo Zviedrijas latviešu pensionāru organizāšanās pasākumu, atzina, ka pensionāru organizācija nav politisks forums, bet tai jāvieno pensionāri draugu saimē un saskaņotā sadarbībā jārūpejas par viņu interešu un vajadzību apmierināšanu.

Izšķiroties par tādu sadarbību, 1978. g. 30. maijā Stokholmā 33 latviešu pensionāri (18 vīrieši un 15 sievietes) nodibināja jaunu pensionāru biedrību ar nosaukumu „Latviešu pensionāru biedrība Aprūpe”.

Dibināšanas sapulce ievēlēja pagaidu valdi un par tās priekšēdi Mārtiņu Sliedi. Statūtu izstrādāšanas komisijā ievēlēja Dr. med. Jāni Āboliņu, prof. Arnoldu Aizsilnieku (1898–1982) un sabiedrisko darbinieku Pēteri Ancānu (1901–1980). Pārrunājot biedrības nākotnes darbību, vienbalsīgi nolēma pievienoties vecākajai Zviedrijas pensionāru savienībai „Sveriges Pensionärsförbund” (saīsināti: SPF), ko toreiz sauca „Sveriges Folkpensionärs Riksförbund” un kas bija dibināta 1939. gadā Gēteborgā. SPF ir apolītisku pensionāru biedrību savienība ar pieaugošu biedru skaitu (pašlaik ar 110 000 biedriem) un nav pakļauta nevienas politiskās partijas ietekmei.

Pagaidu valdes locekļi amatus sadalīja šādi: Elmārs Jūrmala – sekretārs, Elza Ērgle – kasiere, Anna Sausiņa – saimniecības vadītāja un Tamāra Sundberga – valdes locekle. Pagaidu valdes pirmais uzdevums bija kārtot organizātoriskas dabas jautājumus un nospraust darbības vadlīnijas saskaņā ar dibināšanas sapulcē izteiktajām domām. Statūtu komisijas izstrādāto biedrības statūtu projektu Aprūpes biedrusapulce pieņēma 1978. g. 25. augustā.

Saskaņā ar dibinātāju sapulces lēmumu pagaidu valde izkārtēja biedrības pievienošanas organizācijai „Sveriges Pensionärsförbundet”, lai darbotos bezpartejiskā zviedru pensionāru biedrību savienībā un saņemtu valdības un pašvaldību atbalstu darbības veicināšanai, ko piešķir savienībās organizētajām pensionāru biedrībām.

Ar pagaidu valdes 1978. g. 7. jūlija lēmumu sāka darboties šādas pensionāru biedrības Aprūpes nozares:

„APRŪPES” VALDE 1986. GADĀ

Sēd no kreisās: kasiere Elza Kandere, priekšsēdis Mārtiņš Sliede, sekretāre Liene Irša, priekšsēža vietnieks Ernests Rieksts. Stāv valdes locekļi: Zelma Ozoliņa, Pauls Ozoliņš un Anna Sausiņa

Ārstniecības nozare sniedz nepieciešamo medicīnisko palīdzību un padomus veselības kopšanā. Vadītājs Stokholmā Dr. med. Jānis Āboliņš, Helsingborgā – Dr. Alvīne Balode.

Aprūpes nozare uztur sakarus ar saslimušajiem biedriem vieniniekiem un palīdz izkārtot viņu aktuālās problēmas. Līdz 1982. gadam nozari vadīja Elza Ērgle (1912–1984), pēc tam Zelma Ozoliņa.

Juridiskā nozare sniedz padomus pensiju, mantojuma, testamenta lietās un citos juridiskos jautājumos. Nozares vadību uzņēmās tiesnesis Zigfrīds Marvils.

Nodarbību nozare rūpējas par sanāksmju rīkošanu ar referātiem un mākslinieku priekšnesumiem, izbraukumiem, studiju grupu un citu brīvā laika nodarbību veicināšanu un biedrības biļetena *Pensionāru vēstnesis* izdošanu. Nozari vada Mārtiņš Sliede.

Jāpiezīmē, ka visu nozažu vadītāju pakalpojumi biedriem un arī citiem tautiešiem ir bez atlīdzības.

1978. g. 25. augustā biedrības sapulce ievēlēja kārtējo valdi: priekšsēdis Mārtiņš Sliede, viņa vietnieks Alfrēds Dunkels (1907–1982), sekretārs Elmārs Jūrmala, kasiere Elza Kandere, aprūpes nozares vadītāja Elza Ērgle, saimnie-

cības vadītāja Anna Sausiņa un valdes locekle Mirdza Briede. Valde turpināja veidot tālāk biedrības darbību.

Saskaņā ar statūtiem biedrība apvieno latviešu pensionārus visā Zviedrijā. Lai veicinātu pensionāru un viņu atbalstītāju organizēšanos latviešu apdzīvotās vietās, valde 1978. g. 8. novembra sēdē izraudzīja biedrības pārstāvjus Gēteborgā, Burosā, Eskilstunā, Vesterosā, Halstahammarā, Karlstadē un Upsalā. Pārstāvji uztur sakarus ar turienes tautiešiem, informē par biedrības darbību un iesaista jaunus interesentus.

Augsti vērtējot Arvīdas Muchkas noteikto stāju un labo sadarbības gribu pensionāru organizēšanas sākuma darbā, viņas tā laika kopējā darba un domu biedri kopā ar citiem pensionāriem nodibināja Latviešu pensionāru biedrību „Aprūpi”. Atzīmējot viņas iniciātoru lomu un nozīmi, Aprūpes valde 1978. g. 27. septembra sēdē nodibināja Arvīdas Muchkas fondu, kuŗa līdzekļi izlietojami slimo biedru – vieninieku atbalstīšanai un biedrības darbības veicināšanai. Jau deviņo gadu biedru un labvēļu sirsnīgā atsaucība ar iemaksām ir apstiprinājusi, ka Arvīdas Muchkas sāktā pensionāru organizēšanas darba turpinātāji izvēlējušies pareizo ceļu.

1983. gadā pie Aprūpes nodibinājās vīru dubultkvartets „Mežezers”. Gadā notiek 28–34 dziesmu iestudēšanas sanāksmes, katra 3 stundu ilga. Darbs vainagojies ar labiem panākumiem. Mežezers ar dziesmām kuplina biedrības sanāksmes, organizāciju sarīkojumus un draudzes dievkalpojumus. Dubultkvarteta vadītāji ir Pauls Pētersons un Kārlis Sprinģis, runasmākslu māca Pauls Ozoliņš.

Ik gadus februārī notiek biedrības gadasapulce, kuŗā valde sniedz pārskatu par biedrības darbību un revīzijas komisija nāk ar savu ziņojumu. Pēc gadapārskata pieņemšanas sapulce ievēl amatpersonas, noteic biedrumaksu,

Pensionāru

VĒSTNESIS

LATVIEŠU PENSIONĀRU BIEDRĪBAS "APRŪPES" IZDEVUMS ZVIEDRIJĀ

PENSIONĀRU VĒSTNEŠĀ TITULS

Lielākie izdevumu posteņi ir: 1) biedrunauda apvienībai (SPF), kas 1986. gadā bija 40 kronas par katru biedru; biedrunaudā ietilpst arī SPF izdotā mēnešraksta *Pensionärstidningen Veteranposten* 10 numuru gada abonements, un maksātājam ir iespēja ar SPF starpniecību noligt samērā izdevīgus apdrošinājumus pret nelaimes gadījumiem un vecumu; 2) biedrības biļetena *Pensionāru vēstneša* izdošana (4 numurus gadā).

Ar saņemtajiem atbalstiem, biedrunaudas iemaksām laikā, labvēļu ziedojumiem un taupību biedrības izdevumos biedrības budžets ik gadus ir līdzsvarots, un ekonomiskais stāvoklis ir labs.

Biedru skaits, biedrību dibinot, 1978. gadā bija 33. Deviņos gados iestājušies 176 jauni biedri, miruši 20 un 1981. gadā pārskaitīti Aprūpē Gēteborgā 25 biedri. 1987. gada maijā Aprūpes biedru skaits bija 164 (98 sievietes un 66 vīrieši). Biedru visbiežākais vecums (modas vidējais) atšķirībā no citām latviešu pensionāru biedrībām ir 65–75 gadi.

Deviņu gadu darbības laikā caurmērā ik gadus notikusi viena biedrusapulce un 11 valdes sēdes. Ārstniecības nozarē medicīnisko palīdzību sniedzis Dr. med. Jānis Āboliņš Stokholmā 498 gadījumos (arī nebedriem), Dr. Alvīne Balode Helsingborgā 16 gadījumos. Nodarbību nozare izkārtojusi caurmērā 9 sarīkojumus gadā par tematiem medicīnā, veselības kopšanā, literatūrā, sabiedriskajās zinātnēs un mākslā, ar ceļojumu aprakstiem vai ar mākslinieku priekšnesumiem atsevišķos koncertos vai kā mūzikālo daļu kopā ar referātu. Divi lielākie sarīkojumi kļuvuši par tradīciju — Ziemassvētku eglītes vakars ar svētbrīdi, koncertu un svētku cienastu un pavasarī darbības noslēguma sarīkojums ar koncertu. Par tradīciju kļuvusi arī gadskārtējā Jāņu svinēšana ārpus Stokholmas lauku apstākļos.

Sarīkojumi arvien noslēdzas ar pārrunām un kopējām dziesmām pie kafijas galda, par kuŗu rūpējas biedrības dāmas Annas Sausiņas vadībā. Sarīkojumu apmeklētāju skaits svārstās no 50 līdz 100.

Biedrības darbību deviņos gados ar referātiem un priekšnesumiem atbalstījuši (alfabēta kārtībā): Dr. med. Jānis Āboliņš, fil. dr. Anna Āboliņa, prof. Arnolds Aizsilnieks, fil. dr. Pēteris Alberts, fil. dr. Zaiga Vasariņa (Blumberga), dziedātāja Aija Cīrule, prāvests Leons Čuibe, dzejniece Mirdza Čuibe, fil. dr. Irēna Dunkele, vijolnieks Alfrēds Dunkels, Sabiedrisko zinātņu institūta audzēkne Liāna Eglīte no Minsteres, fil. mag. Zenta Graufelde, fil. dr. Uldis

Ģermanis, inženieris Elmārs Jūrmala, teoloģe Rasma Kalniņa, vijolnieki Ēriks un Pēteris Kancāns, fil. mag. Konstance Kļava, mežkopis Ādolfs Kļava, tiesnesis Zigfrīds Marvils, māksliniece Millija Leite, fil. mag. Irēne Melle, māksliniece Ilze Legzdiņa, jaunās paaudzes koklētājas Ieva un Daina Millere, redaktors Ilgars Linde, Zviedrijas parlamenta locekle Blenda Litmarka (Littmarck), pianiste Līga Puķīte, sabiedriskais darbinieks Edgars Ragovskis, dziedātāja Guna Krūmiņa (Reitmane), Dr. Gundars Rašmanis, mācītājs Voldemārs Runcis, farmaceite Antonija Saliņa, fil. mag. Leonīds Siliņš, zobārste Mirdza Skomba, fil. mag. Māra Strautmane, dzejniece Veronika Strēlerte, fil. kand. Pāvels Šadurskis, Dr. med. Astrīde Terlute (Terlutter, dz. Sliede), prāvests Kazimirs Vilnis un komponists un diriģents Andris Vītoliņš. No Norčepingas braucis ansamblis „Mežrozīte”.

Jāuzsver, ka biedru starpā valdījis sadarbības un saprašanās gars, kas viņus vienojis kopējā draugu saimē, devis darbam labus panākumus un saistījis jaunus domu un darba līdzgaitniekus. Pozitīvais darbības attīstības virziens ir nepārprotams apstiprinājums tam, ka Zviedrijas latviešiem ir bijusi vajadzība pēc bezpartejiskas, neatkarīgas pensionāru biedrības.

Mārtiņš Sliede

STOKHOLMAS KONCERTNAMS

LATVIEŠU PENSIONĀRU BIEDRĪBA APRŪPE GĒTEBORGĀ

No 1978. gadā izraudzītajiem Aprūpes pārstāvjiem sevišķi rosīgi darbojās pārstāvība Gēteborgā un apkārtnē. Jau 1980. gada beigās Aprūpes biedru skaits tur pārsniedza 25. Aprūpes valde atzina, ka Gēteborgā un apkārtnē dzīvojošo biedru interesēs būtu pašiem dibināt patstāvīgu pensionāru biedrību, un lūdza Aprūpes pārstāvi Gēteborgā architektu Rūdolfu Veldri noskaidrot turienes biedru ieskatus šai jautājumā. Ierosinājums guva biedros atsaucību, un 1981. g. 14. aprīlī, piedaloties 23 latviešu pensionāriem un Aprūpes valdes priekšsēdim Stokholmā M. Sliedem, Gēteborgā notika patstāvīgas pensionāru biedrības dibināšanas sapulce, nolemjot arī iestāties Zviedrijas pensionāru biedrību apvienībā SPF. Par priekšnieci ievēlēja brīvmākslinieci Veru Puķīti.

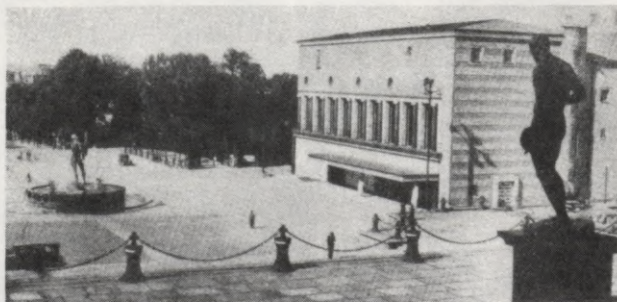
Mārtiņš Sliede

1987. gada beigās biedrība apvienoja 90 latviešu pensionārus, kam dzīvesvieta bija Rietumzviedrijā. Biedrība ir pievienojusies Zviedrijas pensionāru apvienībai SPF (Sveriges Pensionärsförbund), kas ir pēc lieluma otrā pensionāru organizācija Zviedrijā (lielākā ir sociāldemokrātu partijas paspārnē esošā PRO (Pensionärens Riksorganisation)).

Kopš 1986. gada biedrības darbību vada inženieris Alberts Vārpiņš. 1987. gadā pārējās valdes amatpersonas bija: priekšsēža vietnieks Arvīds Ristamecs (miris 1987. g. 18. decembrī), sekretāre Laima Jansone, saimniecības vadītāja Elvīra Majore, saimniecības vadītājs Jānis Jurensone un valdes loceklis Kārlis Pļavinskis.

Biedrība organizē biedriem un viesiem priekšlasījumus, mūzikas vakarus, izbraukumus, Jāņu svinēšanu ārpus pilsētas, kā arī aktīvi piedalās Gēteborgas sabiedriskajos pasākumos.

Alberts Vārpiņš

GĒTAS LAUKUMS GĒTEBORGĀ

VECOĻAUŽU MĪTNES UN APRŪPES NAMI

PENSIONĀRU MĪTNES UN APRŪPES NAMI ANGLIJĀ

Jau ar pirmajiem gadiem, kad sākās latviešu ieceļošana Lielbritānijā, radās aprūpes problēmas. Sevišķi gados jaunākajiem kaŗa, gūsta un noņemtu gadi bija iedragājuši veselību. Viņi slimoja ar tuberkulozi un garīgām kaitēm. Vairākiem ieceļotājiem (invalidiem) nebija pamanīti fiziskie trūkumi vai arī kļūdaini uzdotais vecums. Tā aprūpējamo saraksts bija kļuvis diezgan plašs. Nodibinoties latviešu draudzēm un Daugavas vanagu fonda organizācijai, izkāŗtoja aprūpes darbu, kaut arī līdzekļi bija ļoti ierobeŗoti.

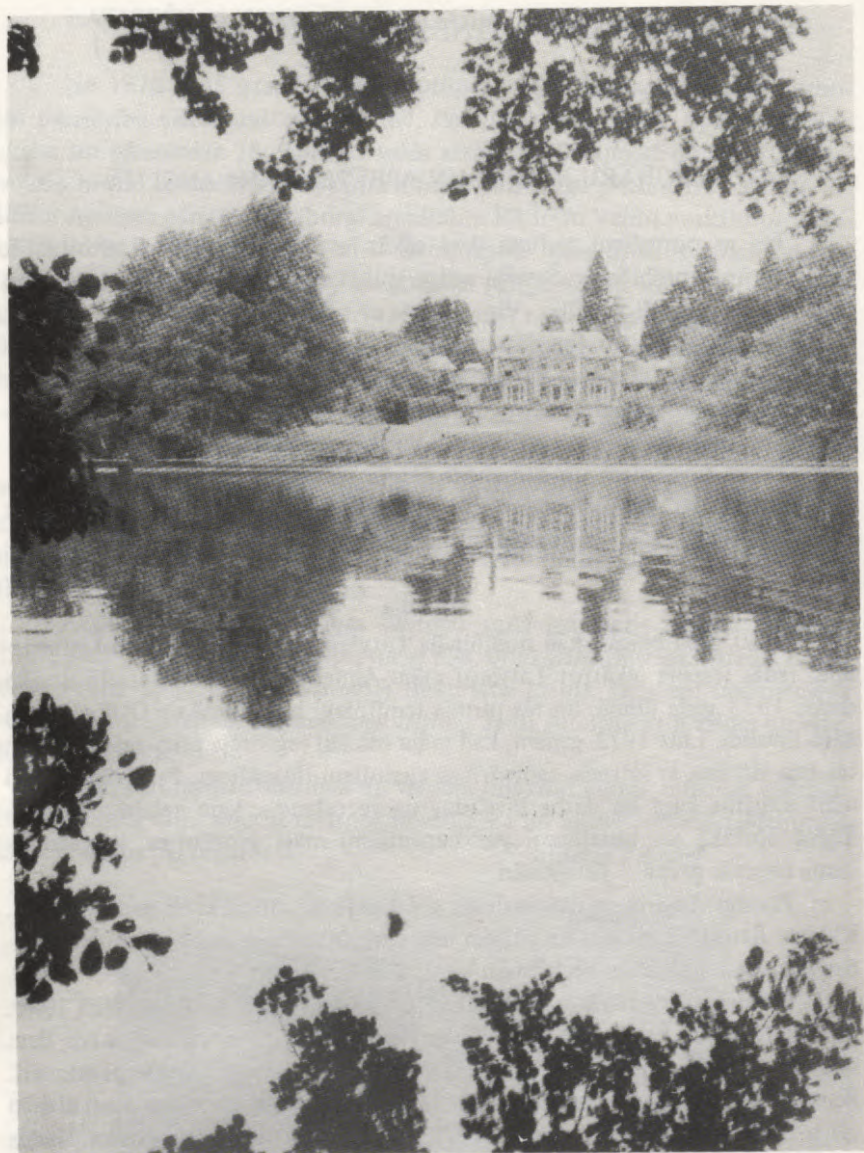
Tā kā invalidiem un slimajiem nebija piederīgo un vietas, kur dzīvot, bija jādomā par latviskas mājvietas iekārtošanu, kaut arī veselo un strādāt spējīgo tautieŗu paŗu saimnieciskais stāvoklis un darba apstākļi bija noŗēļojami.

Almelija

1950. gada beigās, kad nodibināja Latvieŗu nacionālo padomi Lielbritānijā, radās iespēja iekāŗtot Latvieŗu māju Almelijā pie Hērfordas. Tā uzsāka darbu 1953. gada jūnijā, un tās pirmie iemītnieki bija Pirmā un Otrā pasaules kaŗa invalidi. Līdz 1973. gadam, kad māju oficiāli reŗistrēja attiecīgās iestādēs, tai bija jāiztieks ar latvieŗu sabiedrības ziedotiem līdzekļiem. Pastāvīgai dzīvei mājā uzņēma kaŗa un darba invalidus un vecos ļaudis, kam nebija piederīgo. Tagad apstākļi un noteikumi par uzņemšanu mājā grozījuŗies, jo radusies jauna latvieŗu grupa — pensionāri.

Pensiju Anglijā saņem sievietes ar 60 gadu un vīrieŗi ar 65 gadu vecumu. Kļūstot fiziski vārgākiem un paŗiem nespējot tikt galā ar ikdienas rūpēm, daudzi vēlas pāriet uz kādu no latvieŗu aprūpes mājām.

Latvieŗu nacionālās padomes Lielbritānijā Latvieŗu mājā Almelijā 1986. gadā dzīvoja 41 pastāvīgais iemītnieks (viņu skaitā 13 sievietes). Starp tiem bija vēl daŗi Otrā pasaules kaŗa un darba invalidi, bet vairums ir pensionāri. Pensijas gadus sasniedzis arī mājas pārzinis un mājas saimniece. Bez ŗiem diviem vēl ir četri mājas apkalpē strādājoŗie, kas jāpieskaita pie 41 iemītnieka. Gados jaunākais mājas iemītnieks bija 62 gadus vecs, vecākais sasniedzis jau 92 gadu vecumu. Aritmētiskais vidējais vecums bija 75 gadi.

LATVIEŠU MĀJA ALMELIJĀ

LATVIEŠU MĀJAS IEMĪTNIEKI

VECIEĻAUDIS ĒDAMISTABĀ

Latviešu māja Almelijā ar 1973. gadu ir reģistrēta, un tai ir tiesības saņemt pašvaldības un sociālo iestāžu pabalstus. Iemītnieku skaits noteikts 45, un uzturēšanās maksa 1986. gadā bija noteikta £ 105 nedēļā. Valsts un darbinieku pensijas šo summu nekādā ziņā nesasniedz, labākā gadījumā pusi. Normālā valsts pensija vīriešiem ir £ 37.80 nedēļā. Ja mājas iemītņiekam krājumā nav vairāk par £ 3000, starpību sedz sociālās iestādes, atstājot iemītņiekam vēl kabatnaudu £ 10 nedēļā.

Latviešu māja Almelijā ir vecākā no latviešu mājām Lielbritānijā, kur dzīvo un vecuma dienas pavada mūsu tautieši – pensionāri un strādāt nespējīgie. Tās vēsture, apraksts un pārskati publicēti grāmatā *Latviešu māja Almelijā*, rakstu krājums Jāņa Andrupa redakcijā, Latviešu nacionālās padomes Lielbritānijā izdevums (Copyright 1984), 166 lpp.

(Adrese: Latvian Home, Nieuport House, Almeley, Herefordshire HR3 6LL, England.) Sk. arī: *Archīvs XIII*, 43–46. lpp.

Straumēni

Vislielākais skaits iemītņieku ir Daugavas vanagu fonda lauku īpašumā „Straumēnos” – kopā 56 (viņu skaitā 23 sievietes). Uzturēšanās maksa noteikta £ 125 nedēļā. Noteikumi par sociālo iestāžu piemaksām tādi paši kā Almelijā. Iemītņieku caurmēra vecums ir 75 gadi, visbiežākais (modas vidējais) vecums 75–85 gadi.

Tā kā Straumēni atrodas latviešu centru tuvumā Anglijas vidienē ar labu satiksmi, tur pulcējas ļoti daudz tautiešu sarīkojumos un sanāksmēs, un pastāvīgajiem iemītņiekiem netrūkst iespēju baudīt latviešu kultūras vērtības, kā arī izklaidēties.

Straumēni dibināti 1975. gadā un 1981. gadā reģistrēti kā vecoļaužu mītne. Jau pirmajā gadā tur bija 30 iemītņieki (to skaitā 9 sievietes).

Straumēnu saimniecisko attīstību DV fonds raksturo ar šādiem skaitļiem: 1975. gadā ieguldīts £ 123 770 pirkumā un £ 2273 remontos un uzlabojumos. Šai gadā saimniekoja ar £ 1301 zaudējumu. Tomēr jau nākošajā gadā ieguva £ 5107 atlikumu. Pēc tam atlikums visu laiku audzis, un 1986. gadā tas bija £ 114 045 un vienpadsmit gados kopā £ 416 419. Nekustamā īpašuma nōminālā vērtība pieauga no £ 186 173 uz £ 453 372.

(Adrese: Straumēni, Catthorpe Manor, Lutterworth, Leics LE17 6DF, England).

Sk. brošūru: Alfons Freimanis, *Daugavas vanagu fonda „Straumēnu” 10 gadi 1975–1985* (Copyright 1987), 55 lpp.

STRAUMĒNU VECĀ ĒKA

Mūsmājas

Daugavas vanagu fonda Koventri nodaļas īpašumā „Mūsmājas” dzīvo 15 vecieļaudis. Uzturēšanās maksa noteikta £ 125 nedēļā, un nosacījumi par sociālajiem pabalstiem un piemaksām tādi paši kā Almelijā un Straumēnos. Iemītnieku caurmēra vecums 75 gadi. Māju uztur DVF Koventri nodaļa, kuņā ir 108 biedri (starp viņiem 26 sievietes) un bez tam 3 biedri veicinātāji. Mūsmājas atrodas Anglijas vidienē, latviešu centru tuvumā.

(Adrese: Priory Hill, Wolston, Warwickshire, CV8 3FZ, England.) Sk. arī: *Archīvs* XIII, 45. un 47. lpp.

Rofanta

Londonas latviešu ev. lut. draudzes īpašumā Rofantā dzīvo 31 pastāvīgais iemītnieks. Caurmēra vecums ir 70 gadi. Tāpat kā pārējās latviešu mājās Rofantā dzīvojošie saņem sociālo iestāžu pabalstus. Māja atrodas Anglijas dienvidos un viegli sasniedzama no Londonas.

Rofantas nama vēsturi publicējusi Margareta Pētersone (Margaret Petersons), *The Rowfant Story* (Copyright 1980), 44 lpp., izsekojot nenoteiktiem sākumiem apmēram no 14. gadsimteņa. Vecākā saglabātā ēka ir ap četri

JAUNCELTNE STRAUMĒNOS

TALKA STRAUMĒNOS

Talcinieki: R.Pureniņš, B.Purviške, V.Šņepste, R.Priede, B.Sirsniņa, H.Vimba, V.Šņepsts

MŪSMĀJAS KOVENTRĪ 1986. GADĀ

DVF KOVENTRI NODAĻAS VALDE UN VANADŽU KOPAS VADĪTĀJAS 1986. G.

ROFANTAS GALVENĀ ĒKA

simti gadu veca. Latviešu ev.lut. draudze Londonā māju noiņēja 1953. gadā. Izmantojot 20 gadu hipotēku un Britu bēgļu palīdzības padomes atbalstu, draudze 1962. gadā nopirka māju un 20 akrus (8 ha) zemes. Mājā iekārtots saviesīgs klubs (Rowfant House Club), makšķernieku klubs un literārs klubs. Šos klubus novietoja piebūvē.

Īpašumā notiek dievkalpojumi, Jāņu sarīkojumi un ciemošanās izbraukumos. Namā iekārtota arī vecoļaužu mītne.

(Adrese: Rowfant House, Wallage Lane, Rowfant, Crawley, W. Sussex, RH10 4NG, England.) Sk. arī: *Archīvs XIII*, 50. lpp.

Almelija, Straumēni, Rofanta un Mūsmājas pagaidām spēj uzņemt visus tos, kas vēlas dzīvot pašu latviešu uzturētos namos.

Drīz tomēr pienāks laiks, kad pensijas gadus būs sasniedzis liels skaits vienas paaudzes latviešu. Tas sevišķi attiecas uz Angliju, kur pēckara pirmajos gados ieradās daudz latviešu karavīru. Visiem tad vairs vietu latviešu mājās nebūs, bet arī tad viņiem par savu likteni nav jābaidās. Līdz šim visi privāti dzīvojošie pensionāri saņem visas ar likumu noteiktās piemaksas, ja vien viņu iekrātā nauda nepārsniedz £ 3000. Bez tam par viņu labklāju rūpēsies tāpat kā līdz šim DVF vanagi un vanadzēs, draudžu darbinieki un darbinieces un citi.

Augusts Abakuks

LATVIEŠU CIEMS MELBURNĀ

ORGANIZĒŠANAS SĀKUMS

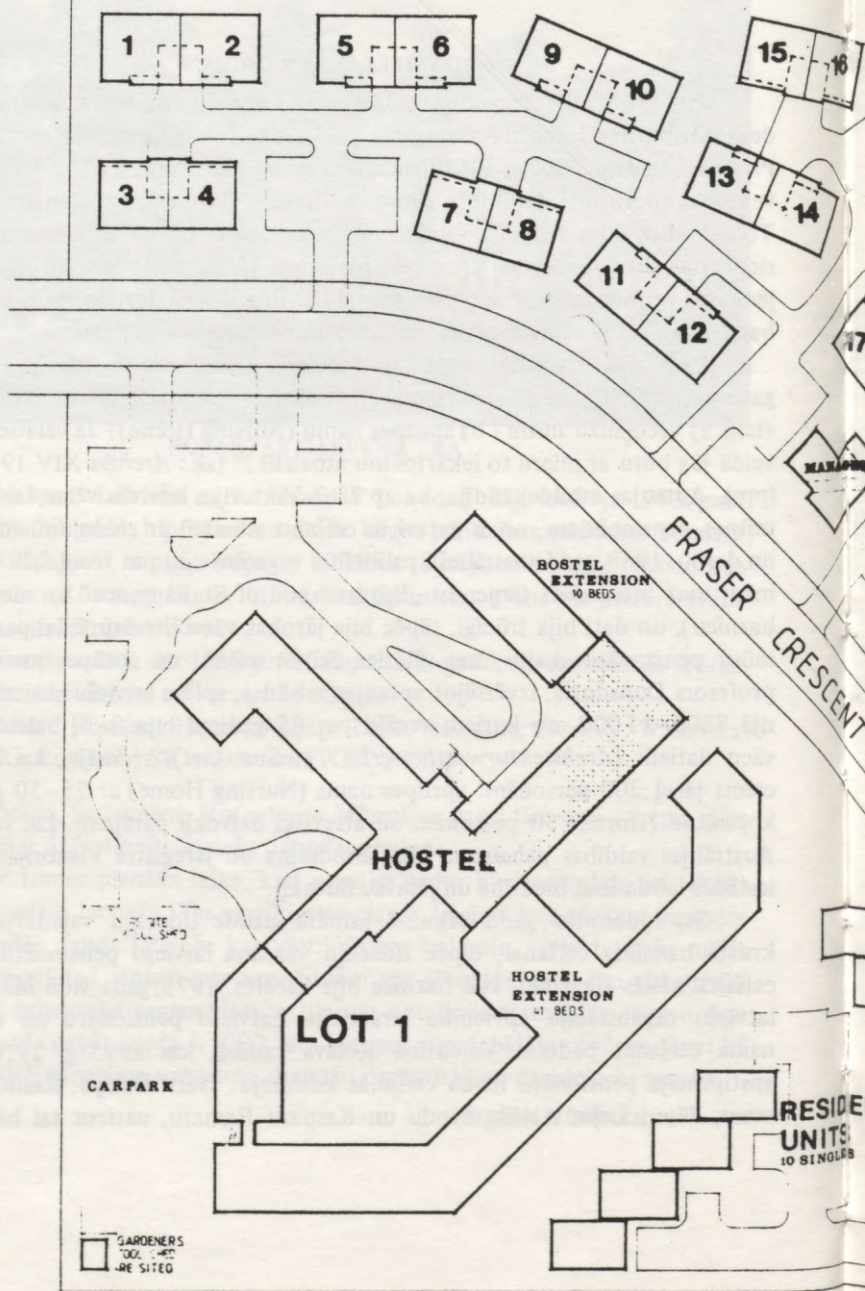
Jau 1968. gada decembrā gadasapulcē Latviešu apvienība Austrālijā uzdeva Melburnas latviešu savstarpējā palīdzības fonda priekšsēdim Arvīdam Prodam skaidrot iespējas biedrības dibināšanai, kas tiesīga kārtot dzīvības un veselības apdrošināšanu līdzīgi slimokasēm Latvijā un celt pensionāru mītnes. Tolaik Austrālijas federālā valdība devīgi atbalstīja mītnu celšanu pensionāriem, piešķirot pabalstus, tomēr trešdaļa bija jāsegādā labdarības organizācijām, kas mītnes cēla un apņēmas pārvaldīt. Bija jānoskaidro latviešu sabiedrības domas, vai tā vēlas rūpēties par tautiešu mūža vakara cēlienu.

LAA zinātnes nozares vadītājs profesors Dunsdorfs to izdarīja ar 1972. gada nejaušās izlases aptauju, starp citu vaicājot: „Vai vēlaties, lai iekārto latviešu a) vecoļaužu mītni? b) aprūpes namu (Nursing Home)? Ja vēlaties, kādā veidā jūs būtu ar mieru to iekārtošanu atbalstīt?” (sk.: *Archīvs* XIV 1974, 99. lpp.). Aptaujas atbildes rādīja, ka ap 75 % Viktorijas latviešu vēlas, lai iekārto mītnes pensionāriem, un ir gatavi to celšanu atbalstīt ar ziedojumiem naudā un darbu. 1968. gadā austrāliešu palīdzības organizācijas par vecoļaužu problēmām maz interesējās (izņemot „Brotherhood of St. Laurence” un metodistu baznīcu), un dati bija trūcīgi, tāpēc bija jārokas vācu literatūrā, lai paredzētu mūsu pensionāru skaitu, kas vēlēties dzīvot mītnēs un aprūpes namā. Kad profesors Dunsdorfs, izvērtējot aptaujas atbildes, aplēsa latviešu skaitu Viktorijā 8800–11 000, no kuņģiem vecāki par 65 gadiem bija 8 %, balstoties uz vācu datiem (*Architekturwettbewerb* 72, Stuttgart), secināju, ka latviešu ciems jācēl 200 personām: aprūpes nams (Nursing Home) ar 25–50 gultām, kopmītne (Hostel) 50 personām un atsevišķi dzīvokļi pārējiem. Lai saņemtu Austrālijas valdības pabalstus, bija jānodibina un jāreģistrē Viktorijas valsts-iestādēs labdarības biedrība un jāsavāc līdzekļi.

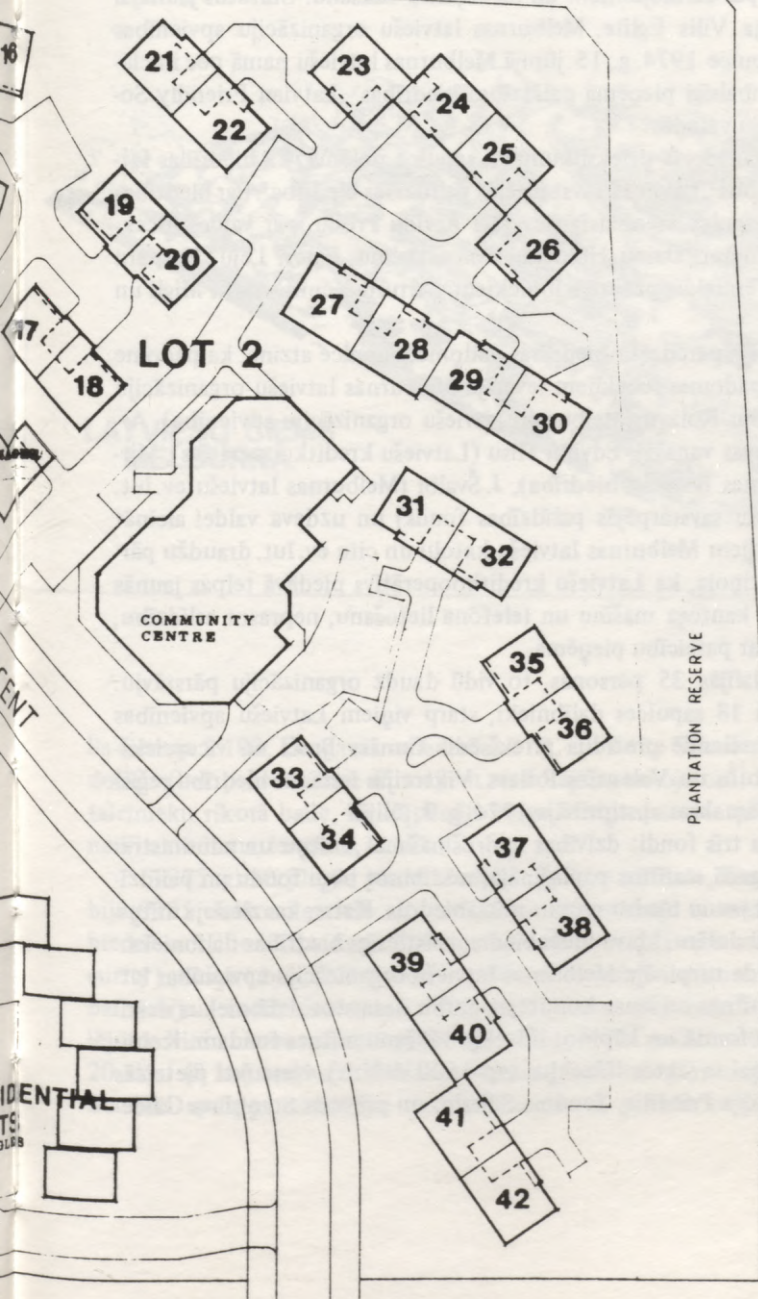
Septiņdesmito gadu sākumā samērā daudz līdzekļu vajadzēja Svētā krusta baznīcas celšanai, tāpēc līdzekļu vākšana latviešu pensionāru mītnu celšanai sākās tikai tad, kad baznīca bija uzcelta. 1973. gada vidū Melburnas latviešu organizāciju apvienība izraudzīja Latviešu pensionāru un aprūpes nama celšanas padomi Valentīna Rolava vadībā, kas 1973. g. 29. oktobrī apstiprināja pensionāru nama celšanas komiteju: Ivaru Daliņu, Rasmu Hartmani, Pēteri Leju, Arvīdu Produ un Kasparu Ramatu, uzticot tai biedrības

HIGH STREET RD.

PLANTATION RESERVE

LATVIEŠU CIEMA PLĀNS

LOT 2

COMMUNITY CENTRE

PLANTATION RESERVE

STUD RD

CENT

IDENTIAL

TS

CLUB

reģistrēšanas un līdzekļu sagādes noorganizēšanu un dodot tiesības vervēt talciniekus. R.Hartmane (tagad Vugule) ātri noorganizēja spēcīgu talcinieku kopu, kas rūpējās par sarīkojumiem un ziedojumu vākšanu. Statūtus jaunajai biedrībai sagatavoja Vilis Eglīte. Melburnas latviešu organizāciju apvienības valdes sasauktā sapulce 1974. g. 15. jūnijā Melburnas latviešu namā pēc iniciātoru ziņojuma vienbalsīgi pieņēma palīdzības biedrības „Latvian Friendly Society” statūtus angļu valodā.

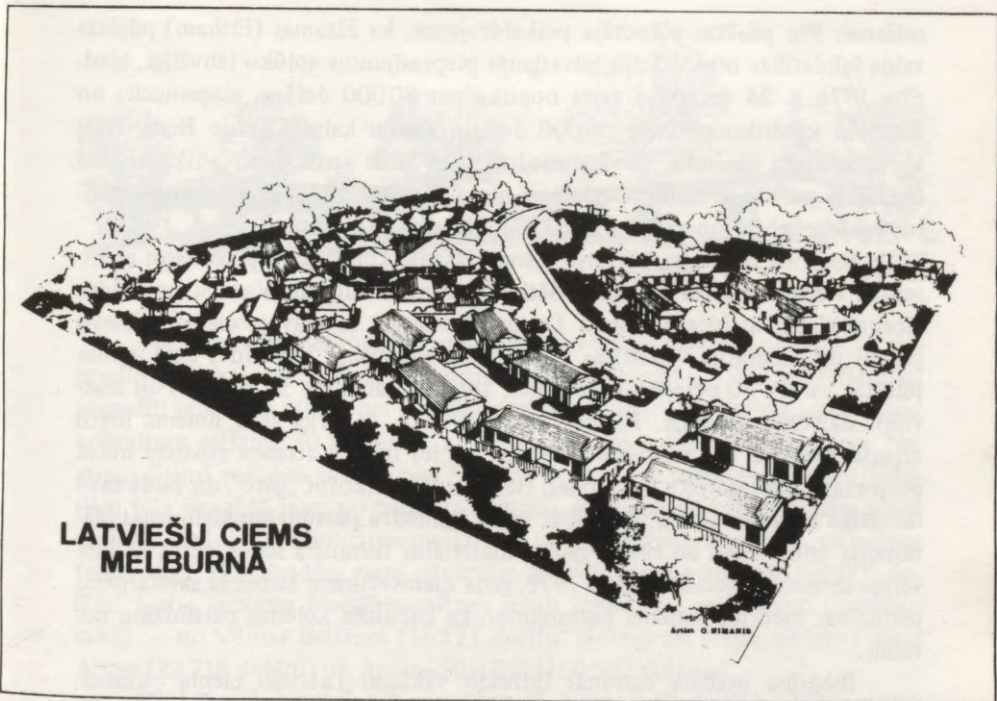
Sekojoš E. Dunsdorfa priekšlikumam, sapulce nolēma, ka biedrības latviskais nosaukums būs „Latviešu savstarpējās palīdzības biedrība”. Par biedrības valdes priekšsēdi sapulce vienbalsīgi ievēlēja Arvīdu Produ, par valdes locekļiem: Rasmu Hartmani, Dainu Holdenu, Ivaru Daliņu, Pēteri Leju, Kasparu Ramatu un Jāni Vērnietu, par uzticētniekiem: Arturu Kenni, Andri Migli un Uldi Šternu.

Statūtos nebija paredzēta biedrības padome. Sapulce atzina, ka padome vajadzīga, un par padomes locekļiem ievēlēja Melburnas latviešu organizāciju pārstāvjus: Valentīnu Rolavu (Melburnas latviešu organizāciju apvienība), Arturu Kenni (Daugavas vanagi), Edvīnu Misu (Latviešu kredītkooperatīvs), Mirdzu Stilvi (Melburnas latviešu biedrība), J. Švalbi (Melburnas latviešu ev. lut. draudze un Latviešu savstarpējās palīdzības fonds) un uzdeva valdei aicināt par padomes locekļiem Melburnas latviešu katoļu un citu ev. lut. draudžu pārstāvjus. E. Misa paziņoja, ka Latviešu kredītkooperatīvs piedāvā telpas jaunās biedrības birojam, kantoņa mašīnu un telefona lietošanu, neprasot atlīdzību, ko biedrības valde ar pateicību pieņēma.

Sapulcē piedalījās 35 personas, to vidū daudz organizāciju pārstāvjus. Statūtus parakstīja 18 sapulces dalībnieki, starp viņiem Latviešu apvienības Austrālijā un Jaunzēlandē prezidija priekšsēdis Gunārs Bračs un vicepriekšsēži Eduards Voitkuns un Valentīns Rolavs. Viktorijas iestādes biedrību reģistrēja un biedru gadamaksas apstiprināja 1974. g. 9. jūlijā.

Biedrībai bija trīs fondi: dzīvības apdrošināšanas, mītņu un administrācijas fonds. 1978. gadā statūtus paplašināja, nodibinot bērnu fondu un palīdzības fondu un radot jaunu biedru grupu: mūžabiedrus. Katrs, kas ziedoja mītņu fondam vismaz 100 dolāru, kļuva mūžabiedrs, balstiesīgs biedrības dalībnieks.

Biedrības valde turpināja Melburnas latviešu organizāciju apvienības latviešu pensionāru mītnes celšanas komitejas darbu, iesaistot dalībniekus dzīvības apdrošināšanas fondā un kāpinot līdzekļu vākšanu mītnes fondam. Komiteja nodeva biedrībai savāktos līdzekļus (ap 1500 dolāru). Nesaukti pieteicās pirmie ziedotāji: Jūlijs Priedītis, Teodors Silkalns un prāvests Staņislavs Gaide-

LATVIEŠU CIEMS MELBURNĀ

lis ziedoja \$ 100, Daugavas vanadzis \$ 270, un Edīte Stūrestepa aizdeva 3000 dolāru (bez procentiem). Pirmajiem ziedotājiem sekoja citi. R. Hartmanes un talcinieku rīkotā balle, ko kuplināja Hugo Misiņa dziesmuspēles „Zeme galvenais” uzvedums, ienesa \$ 1415.

1975. g. 30. jūnijā, pirmo darbības gadu noslēdzot, biedrības aktīvā jau bija 9195 dolāri. Latviešu sabiedrības un organizāciju atsaucības iedrošināta, biedrības valde lūdza Austrālijas aprūpes ministriju (Department of Social Security) piešķirt biedrībai pabalstu pensionāru mītnu celšanai, bet tā kā biedrībai nebija zemesīpašuma, kur mītnes celt, ministrija pabalstu nepiešķīra. Meklējot latviešu ciema celšanai piemērotu zemi, 1976. gadā Arvīns Reiters atrada 20 akru (8 ha) zemesgabalu Herstbridžas (Hurstbridge) stacijas tuvumā, kuŗu Sociālās aprūpes ministrijas ierēdnis atzina par piemērotu pensionāru mītnu

celšanai. Pēc pilsētas plānotāja paskaidrojuma, ka Eltamas (Eltham) pilsētas valde labdarības organizāciju būvatļauju pieprasījumus aplūko labvēlīgi, biedrība 1976. g. 24. decembrī zemi nopirka par 80 000 dolāru, aizņemoties no Latviešu kredītkooperatīva 60 000 dolāru. Zilegu kalniņš (Blue Berry Hill) kļuva latviešu īpašums. Devīgie ziedotāji un labie sarīkojumu atlikumi ļāva biedrības parādu kredītkooperatīvam atmaksāt ātri. 1978. g. 30. jūnijā biedrībai parādu nebija, un aktīvā bija 83 337 dolāri.

Biedrība izveidoja Latviešu ciema celšanas komiteju, tajā iesaistot arhitektus Kārli Freivertu un Kārli Sātiņu, inženieri Alfrēdu Vanagu un valdes vicepriekšsēdi arhitektu Ivaru Daliņu. Komiteja sagatavoja ciema celšanas plānus un pieprasīja vajadzīgās atļaujas no Melburnas būvvaldes un Eltamas pilsētas valdes 50 personu kopmītnes, aprūpes nama (ar 50 gultām) un atsevišķu dzīvokļu celšanai. Pilsētas valde 1978. g. 4. aprīlī sēdē nolēma lūgto atļauju piešķirt, bet nākošajā sēdē divi valdes locekļi atsaucā atbalstu mūsu projektam, paskaidrojot, ka latvieši Herstbridžā ierīkošot „geto”, un valde savu labvēlīgo lēmumu atcēla. Biedrības valde iesniedza pārsūdzību Melburnas plānošanas tribunālam un rūpīgi gādāja materiālus tribunāla sēdei, cerot uz labvēlīgu lēmumu. Diemžēl, pirms 1978. gada Ziemsvētkiem Latviešu savstarpējās palīdzības biedrība saņēma paziņojumu, ka tribunāls nolēmis pārsūdzību noraidīt.

Biedrība nolēma turpināt līdzekļu vākšanu Latviešu ciema celšanai, meklēt citu piemērotu zemi un pirkt to tikai pēc vajadzīgo atļauju saņemšanas. Pēteris Leja atrada 4 hektaru lielu augļudārzu ar dzīvojamo māju Dienvidvontirnā (Wantirna South) apmēram 25 km no Melburnas centra. Zemes īpašnieks, imigrants no Anglijas, bija mums labvēlīgs un gaidīja diezgan ilgi, kamēr Ivars Daliņš ar Melburnas būvvaldes un Noksas (Knox) pilsētas ierēdņiem un Ruta Slapjuma (tagad Liepiņa) ar Noksas pilsētas valdes prezidentu un valdes locekļiem kārtoja atļauju lietas.

1981. gadā biedrība saņēma Noksas pilsētas un Melburnas būvvaldes atļauju plānot kopmītni 40 personām un 45 atsevišķiem dzīvokļiem. Zemi ar māju nopirkām par 175 000 dolāru, naudu aizņemoties atkal no Latviešu kredītkooperatīva, jo Herstbridžas zeme vēl nebija pārdota. Jaunā biedrības īpašuma uzraudzīšanu un bibliotēkas iekārtošanu uzņēmās Klāra Kuka. Biedrība pieprasīja un saņēma no Viktorijas valdības apmēram 5000 dolāru pabalstu bibliotēkas un vecoļaužu informācijas centra iekārtošanai. Biedrība atkārtoti, bet nesekmīgi lūdza pabalstu aprūpes darbinieka algošanai no Federālās imigrācijas un tautību lietu ministrijas.

Pēc zemes iegādes biedrība steidzināja atsevišķu dzīvokļu celšanu, jo pieprasītā pabalsta piešķiršana kopmītnes celšanai kavējās. 1983. g. 2. februārī negaidīti saņēmām rakstu par Sociālās aprūpes ministrijas pabalsta rezervēšanu kopmītnes celšanai 30 personām ar telpām diviem aprūpes darbiniekiem. Neatmaksājamā pabalsta summa bija 542 080 dolāru. Lai pabalstu saņemtu, biedrībai bija jāsaģādā puse no pabalsta summas. Bija jāpārdod Herstbridžas zeme un jāvāc ziedojumi. Ministrijas piešķirums vairoja tautiešu atsaucību, un mītnes fonds auga. Herstbridžas zemi pārdevām ar ievērojamu peļņu par 130 000 dolāru. Lielas summas biedrības mītnes fonds saņēma ar testamentu novēlējumiem – no Vilmas Beišānes (16 571 dolāru, gleznas un mājas iekārtu), Jāņa Apiņa (22 718 dolāru) un Anetes Silarājas (160 502 dolārus).

Biedrības desmitā darbības gada beigās 1984. g. 30. jūnijā biedrības aktīvā bija 766 723 dolāri (naudā \$ 264 452, A. Silarājas novēlējums bankā \$ 160 502, zeme un māja \$ 324 322, inventārs \$ 17 215, pajas \$ 132, debitori \$ 100). Pasīvā: dzīvības apdrošināšanas, bēgu un palīdzības fondā \$ 32 010, administrācijas fondā \$ 13 545, biedru aizdevumi ar procentiem \$ 137 392, Latviešu

ARCHITEKTU ZĪMĒJUMI LATVIEŠU CIEMAM

kreditkooperatīva aizdevums \$ 100 000, zemes vērtības pieaugums \$ 118 000 un mītņu fondā \$ 365 776 (pēdējā summā ieskaitīti biedru bezprocentu aizdevumi \$ 51 636 un atskaitīti izdevumi privāto māju projektam \$ 39 032).

Pēc Sociālās aprūpes ministrijas paziņojuma par pabalsta atvēlēšanu mītņu fonds bija audzis par 300 000 dolāru, un valdības pabalsta saņemšana bija droša. Biedrības biedru skaits bija 498, no tiem 221 dzīvības apdrošināšanas fondā un 227 mūžabiedri. Daudzi dzīvības apdrošināšanas fonda biedri bija ziedojuši 100 dolāru vai vairāk mītņu fondam.

Talcinieku kopu jau pirms biedrības oficiālās nodibināšanas izveidoja Rasma Vugule (agrāk Hartmane) un vadīja to ilgus gadus līdz kopas vadību uzņēmas Mirdza Saulīte. Saulīte veiksmīgi turpināja darbu un noorganizēja arī ik mēnešus pensionāru saietus, izbraukumus un citas izdarības. Kas var saskaitīt visus talcinieku veikumus biedrības labā? Tomēr sevišķi jāpiemin kopas rīkotās tējas pēcpusdienas, ko kuplināja Hugo Misiņa sarakstītās dziesmuspēles: „Zeme galvenais”, „Rīga, mana Rīga”, „Aiz tiem puriem, aiz tiem mežiem”, „Nāc un sēdies kulbā”, „Lai ar kādi vēji pūš” un „Raihs karogs plīvo mastā” Valdas Rubes režijā. Tēlotāji bija jauni un veci no malu malām, sevišķi no Austrālijas latviešu teātra un Melburnas latviešu biedrības jauktā koŗa Rotas. Vienpadsmit izrādes noskatījās 2314 tautieši, dodot 12 759 dolāru kopējo atlikumu biedrības mītnes fondam. Nedrīkst aizmirst kopmītnes būvlaukuma sagatavošanas talkas, kad desmitiem atsaucīgu talcinieku zāģēja un cirta izceltās ābelītes un, vairākas nedēļas cītīgi strādājot, tās sadedzināja. Par talcinieku aizāda gatavošanu rūpējās īpašuma pārzine Klāra Kuka.

Lai pavēstītu biedriem un citiem tautiešiem, ko biedrība un kooperatīvs veic un kas iecerēts, ar 1984. gada maiju palīdzības biedrības un kreditkooperatīva valde ik pa trim mēnešiem izdeva biļetenu *Vēstis*, ko sagatavoja redaktors Voldemārs Dulmanis. Metiens 1. numuram bija 3000, vēlāk 2000.

1984. gadā biedru skaits sasniedza 524 (273 vīrieši un 251 sieviete). Visus desmit gadus biedrību revidēja Visvaldis Sniedze ar palīgiem Aleksandru Impolu un Edvīnu Misu. Beidzot izdevās panākt, lai ziedojumus mītņu fondam nodokļu departaments atskaita no ziedotāja ar nodokli apliekamiem ienākumiem, tikai rakstveida paziņojums saņemts pēc 1984. g. 30. jūnija.

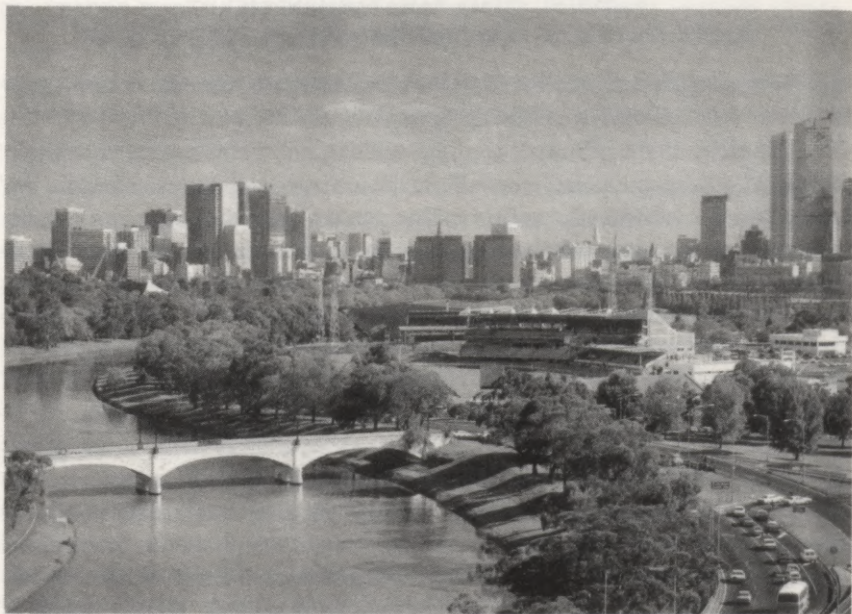
Desmit gados Latviešu savstarpējās palīdzības biedrība ar Melburnas latviešu sabiedrības — organizāciju, draudžu, Latviešu kreditkooperatīva (kas deva biedrībai telpas un arī darbiniekus) un atsevišķo tautiešu palīdzību un lieļajiem ziedojumiem bija izaugusi par stipru latviešu labdarības biedrību.

Arvīds Prods

DARBA TURPINĀJUMS

1984. gada kopsapulcē, ilggadīgajam valdes priekšsēdim Arvīdam Prodam nekandidējot, Latviešu savstarpējās palīdzības biedrības vadību pārņēma Ruta Slapjuma. Valdē ievēlēja Guntu Vagari, Laimonu Kaimiņu, Arnoldu Melku, Mirdzu Saulīti, A. Bridagu un Pēteri Delveri, uzticībniekos: Valentīnu Rolavu, Andri Migli un Rasmu Saulīti. Par biedrības galveno uzdevumu atzina: celt jau sen iecerēto Latviešu ciemu.

Kā minēts Arvīda Proda rakstā, Latviešu ciema celšanai izdevās atrast piemērotu 4 ha lielu zemesgabalu ap 25 km no Melburnas centra Dandenongu kalnu grēdas pakājē – lēzenu piekalni ar plašu skatu uz apkārtni jaunceltņu rajonā, tuvu vairākiem iepirkšanās centriem, ar samērā labām satiksmes iespējām. Izdevās iegūt arī attiecīgās atļaujas būvei. Biedrības rīcībā bija latviešu sabiedrības ziedotie līdzekļi un testamentārie novēlējumi, un bija solīts valsts pabalsts 542 000 dolāru apmērā. Tomēr problēmu dēļ ar viena testamentārā

MELBURNA

LATVIEŠU CIEMA PAMATAKMENI LIEKOT

Runā Arvīds Prods, no viņa pa kreisi Ruta Slapjuma un Rasma Vugule

novēlējuma iegūšanu gandrīz zaudējām valsts pabalstu, un līdz ar to bija apdraudēts viss pasākums, it sevišķi aprūpes nama celšana.

Latviešu ciems plānots, sekojot valdības noteikumiem un austrāliešu sabiedrībā ļoti populārajai vecumdienu ciemu iekārtai, kur vienkopus, bet tomēr pilnīgi atsevišķi pēc savām spējām neatkarīgu dzīvi var veidot ikviens iemītnieks, zinot, ka palīdzība, ja tāda būtu vajadzīga, ir piesniedzama katrā laikā.

Pēc intensīvas dokumentu kārtošanas un dažādo atļauju iegūšanas 1984. gada 18. novembrī jau traktorū uzartajā laukumā svinējām līguma nolīgšanu ar Austrālijas valdību, ko pārstāvēja federālā parlamenta Latroba (Latrobe) iecirkņa deputāts Miltons (Peter Milton), un tad ar valdības akceptu līgumu ar arhitektu firmu „Jefferson James & Partners” un ar latviešu būvfirmu „Lemchens un Skulte”. Svinībās piedalījās vairāk nekā 400 viesu, un interese par Latviešu ciema izdošanos, kas daudzo grūtību dēļ likās it kā atslābusi, bija atgriezies.

1985. gada 31. martā — saulainā, bet ļoti vējainā dienā Melburnas latvieši pulcējās Latviešu ciema pamatakmens likšanas svinībās. Melburnieši priecājās, vērojot, ka ieradusies visi četri Melburnas garīdznieki, kas sēdēja goda-

PROFESORS EDGARS DUNSDORFS IEVIETO DOKUMENTUS LATVIEŠU CIEMA
PAMATAKMEŅĪ

vietās draudzīgā saimē — prāvests Arnolds Grosbachs, mācītājs Arvīds Buģis, mācītājs Elmārs Kociņš un katoļu prāvests Staņislavs Gaidelis.

Pamatakmeņī dokumentus iemūrēja profesors Edgars Dunsdorfs, asistējot Latviešu ciema idejas ierosinātājam Arvīdam Prodam un Rutai Slapjumai (vēlāk Liepiņai). Atsaucoties uz polemiku Melburnas latviešu sabiedrībā — vai ciemu saukt par Latvijas ciemu vai par latviešu ciemu, Dunsdorfs teica, ka ir gan sens teiciens „Nomen et omen”, bet ka šoreiz nosaukums nav svarīgākais, bet gan tas, lai ciemā valdītu latviskais gars. Ciems domāts veciem un pusmūža latviešiem, bet lai uz ciemu neaizaug taka arī latviešu jaunatnei, kas tur, klausoties vairāk pieredzējušo latviešu nostāstos, varētu noskaidrot latviešu un Latvijas vēsturē dažu labu neskaidru jautājumu un tā aizpildīt robus savās zināšanās par Latvijas vēsturi.

Iepirktais ābeļdārzs bija jāpiemēro intensīvai apbūvei, jāpievada ūdens, elektrība, gāze. 1986. gada janvārī jaunceltais aprūpes nams uzņēma pirmos iemītniekus. Ilmārs Liepiņš bez atlīdzības uzņēmas jaunatvērtā aprūpes nama administrāciju — izkārtoja saimniecību, pieņēma aprūpes darbiniekus un kopā ar Rasmu Vuguli un Arnoldu Melku palīdzēja iemītniekiem pārvākties un izveidot aprūpes nama ikdienu pēc valsts departamenta prasībām.

APRŪPES NAMS LATVIEŠU CIEMĀ (TUVSKATS)

Aprūpe pieejama visiem, arī citur (pat Jaunzēlandē) dzīvojošiem, ja ir brīvas vietas. Uzņemšanas noteikumi pēc valsts norādījuma paredz, ka aprūpes nepieciešamība ir pārrunājama individuāli, un tā ne vienmēr ir fiziski redzama.

Tagadējie (1988. gada) uzņemšanas noteikumi vecoļaužu mītnes aprūpē ir šādi: Jāiemaksā 16 000 dolāru, bet atkarā no uzņemamā materiālā stāvokļa ar valsts ziņu arī mazāk un pat bez iemaksas. Ja maksājumu izdara cita persona, tai ir iespēja zināmu summu atskaitīt no saviem ar nodokli apliekamiem ienākumiem.

Mītnē uzņemtajam ik nedēļas ir jāmaksā 85 % no vecuma pensijas. Par to ierāda istabu ar tiesībām lietot dušu un labierīcības kopā ar blakustabas iemītnieku. Ēdamreizēs pasniedz maltītes ēdamzālē vai dzīvojamā koptelpā. Vajadzības gadījumā palīdz ar ēdienu, mazgāšanos, ģērbšanos, veļas mazgāšanu, gultas klāšanu.

Ja valsts žēlsirdīgā māsa atzīst, ka iemītniekam vajadzīga personiska aprūpe, vecoļaužu mītne saņem attiecīgu piemaksu. Aprūpes nama iemītniekiem aprūpe pieejama neatkarīgi no viņu materiālā stāvokļa līdz mūža beigām. Aprūpējamiem ir piesniedzams viss, ko dod Austrālijas valsts sociālā aizgādība, un bez tam tas, ko var sniegt latviešu sabiedrība un Latviešu ciema darbinieki.

APRŪPES NAMS LATVIEŠU CIEMĀ MELBURNĀ

Ar gandarījumu jāmin, ka aprūpes nama tautiešu veselība ir uzlabojusies, tāpat arī viņu garastāvoklis, iesaistoties kopdzīves nodarbībās. Tautiešiem, kuŗu veselību nevar uzlabot, nodrošināta rūpīga gādība un palīdzība ikdienas gaitās.

Neatsveicama ir talcinieku un labvēļu palīdzība, gatavojot pusdienas nedēļas nogalēs, apciemojumi, sarīkojumu organizēšana un līdzekļu sagāde. Talcinieki, to skaitā akadēmiskā vienība Auseklis, izveidoja, apstādīja un kopj arhitektes Emīlijas Špilbergas plānoto dārzu. Arī aprūpes nama iemītnieki, cik spēj, palīdz šai darbā. Tikpat svarīgs kā praktiskais darbs ir arī morālais atbalsts un palīdzība Latviešu ciema izveidošanā. Neatļotā darba darītājiem ir apziņa, ka viņu devums ir nozīmīgs mūsu sirmgalvjiem — tiem, ko jau aprūpē, un tiem, kas vēl nāks.

Nākotnes nodomi — bez jaunuzceltajām 30 un iecerētajām desmit istabām aprūpes nama būvlaukumā vēl atļauts celt 43 istabas, kopā 83, un vēl septiņas istabas tiem, kam nevajaga pilnu aprūpi. Šai lielajā darbā ir izlietoti visi biedrības līdzekļi. Lai būtu izredzes darbu turpināt un eventuāli saņemt vēl valdības pabalstus, ir vajadzīgi latviešu sabiedrības līdzekļi — ziedojumi (ko var atskaitīt no ienākumiem, kas apliekami ar nodokļiem), testamentāri novēlējumi un organizāciju palīdzība.

Savrupmājas. Latviešu ciemā ir divas atšķirīgas daļas: 1) aprūpes nams, kas plānā (sk. 168—169.lpp.) ir apzīmēts ar „Lot 1”, „Hostel” un „Residential

Units”, un 2) savrupmājas, kas plānā apzīmētas ar „Lot 2”. Tajās ietilpst plānā iezīmētie četrdesmit dzīvokļi, bez tam vēl divi dzīvokļi, pārvaldnieka māja un tautasnams (plānā: „Community Centre”).

Aprūpes nams ir uzbūvēts ar valsts pabalstiem un sabiedriskiem ziedojumiem (ar tiesībām gūt nodokļu atlaidi), tāpēc tas pakļauts valdības noteikumiem.

Savrupmājas ceļ Latviešu savstarpējās palīdzības biedrība un pārdod pircējiem privātipašumā, bet biedrība ir virsīpašnieks. Pircējiem jābūt latviešiem, 55 gadus veciem vai vecākiem. Virsīpašnieks saņem no pircējiem atlīdzību par ārējo apgaismojumu, apdrošināšanu, kopējo zālāju pļaušanu, ceļu uzturēšanu, pirmās palīdzības signālpogu katrā dzīvoklī, ugunsdzēsības signālierīces uzturēšanu un pārbaudi, kā arī daļu pārvaldnieka algošanai.

Ja savrupmājas īpašnieks vēlas māju pārdot, virsīpašniekam ir pirmtiesības mājas pirkšanā. Latviešu ciema savrupmājas pārdod un pārvalda saskaņā ar šādiem Viktorijas valsts likumiem: „Friendly Society Act” (1986) un „Retirement Village Act” (1986).

Latviešu ciema pārvaldnieks no 1986. gada ir Ivars Cirainis. Adrese: Latvian Retirement Village, 60 Fraser Crescent, Wantirna South, Vic. 3152, Australia. Tālrunis: (03)-222-2977.

Ruta Liepiņa (agrāk Slapjuma)

ISTABA LATVIEŠU CIEMA SAVRUPMĀJĀ

SAVRUPMĀJAS LATVIEŠU CIEMĀ MELBURNĀ

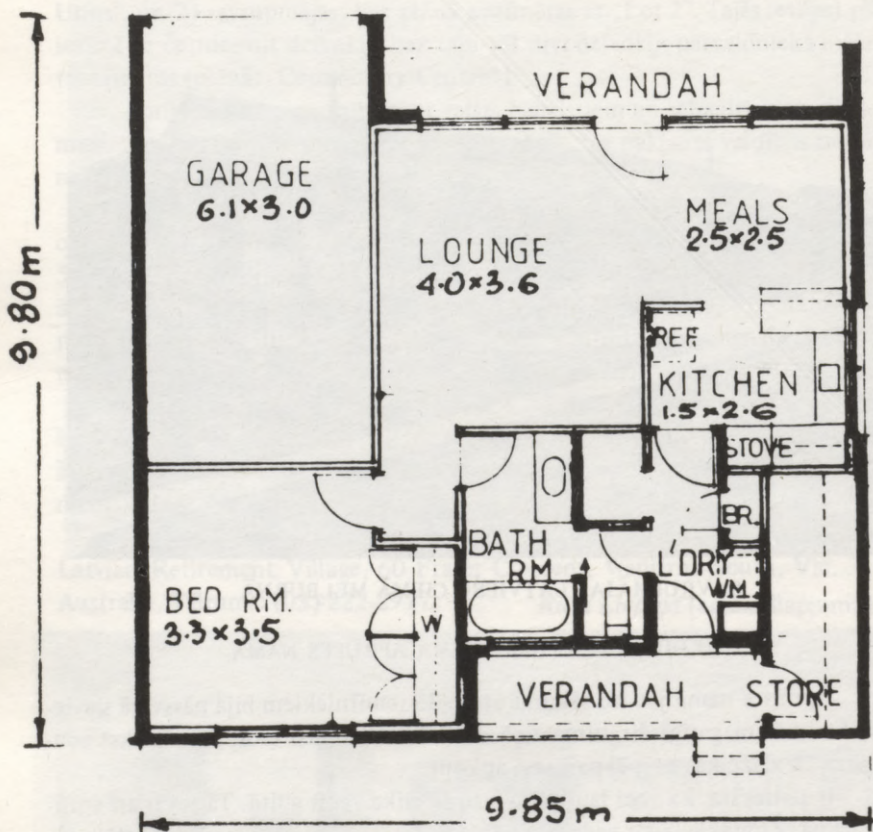
IKDIENA LATVIEŠU CIEMA APRŪPES NAMĀ

Aprūpes namā jau no sākuma starp 33 iemītniekiem bija pārsvarā sievietes. Fiziskā un garīgā žirgtuma ziņā dažādība. Ir bijuši tādi, kam trūkst acu gaismas, Ir daži, kas nespēj paši sevi apkopt.

Ir patiesība, ka veci ļaudis mīl vairāk laika vadīt gultā. Tā tas ir arī aprūpes namā. Žirgtākie laiku vada pēc pašu izvēles. Daži turpina iemīļoto rokdarbu — adīšanu, tamborēšanu, aušanu, tautisko leļļu gatavošanu. Citi palīdz galda klāšanā, trauku novākšanā un tamlīdzīgos saimnieciskos darbos. Tie, kam patīk darbi svaigā gaisā, atrod nodarbību ārpusē, aplaistot stādus un tamlīdzīgi. Citus interesē šaha spēle, klavier spēle vai grāmatu lasīšana. Ir paliela bibliotēka, kušu pārzina paši iemītnieki. Rēgulāri pienāk latviešu laikraksti.

Atpūtas telpā kopējai lietošanai ir radio un televīzija. Saprotais, ka šādas ierīces gandrīz katram ir pašā dzīvojamā telpā.

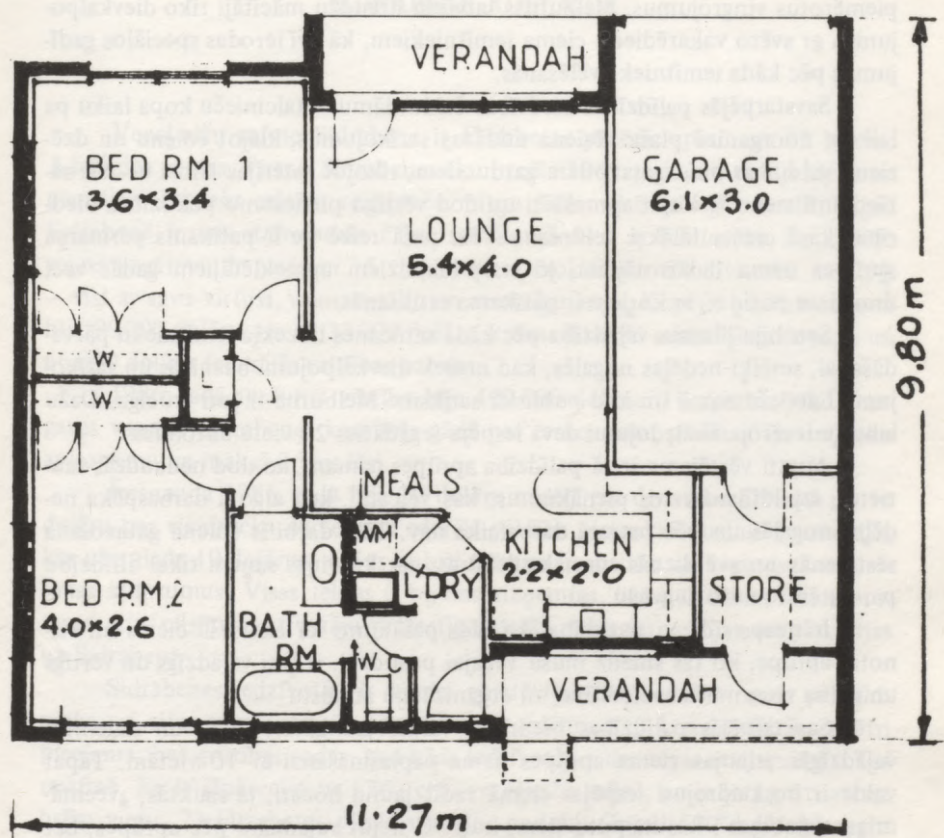
Brokastis, pusdienas un vakariņas pasniedz lielajā ēdamzālē, bet priekšpusdienas un pēcpusdienas tēju — atpūtas telpā, lasītavā. Labā laikā, ja vēlas, tēju var baudīt ārpusē uz lieveņa, iepretim lielajai rožu dobei ar 60 stādiem (dāvana ciemam).

LATVIEŠU CIEMA SAVRUPMĀJAS PLĀNS

Vienas guļamistabas māja (91,06 kvadrātmetru platībā) ar kopēju ugunturīgu sienu uz blakmāju. Mājā ir iebūvēti skapji, vanna, pavards un grīdsegas

Kam vēl kājas klausa, pievakarēs mīl pastaigas. Laimīgā kārtā Latviešu ciemā ir plaši apstādījumi, un tas piekļaujas jaunam, satiksmes ziņā paklusam dzīvojamo māju rajonam. Daža ciema iemītnieka kaķītis arī prasa savu pastaigu ar pavadoni. Tie, kas pastaigāties nevar vai nevēlas, pasēd piemājas lievenī vai atpūtas telpās, pakavējoties pārrunās.

LATVIEŠU CIEMA SAVRUPMĀJAS PLĀNS

Divu guļamistabu māja (98,66 kvadrātmētru platībā) ar kopēju ugunsturīgu sienu uz blakumāju. Mājā ir iebūvēti skapji, vanna, pavards un grīdsegas

Latviešu ciema aprūpes nams nav aizmirsta vieta. Laiku pa laikam to apciemo kāda mūsu organizācija ar priekšnesumiem, attēlu demonstrējumiem, priekšlasījumiem, mūzikāliem un vizuāliem sniegumiem. Ciemam ir savs neliels dziesmu ansamblis – koris „Ciema lakstīgalas”. Rēgulāri ciemu apmeklē ārsti, zobutehniķis, frizieris, pedikīrists, fiziskās audzināšanas instruktors, kas vada

piemērotus vingrojumus. Melburnas latviešu draudžu mācītāji rīko dievkalpojumus ar svēto vakarēdienu ciema iemītniekiem, kā arī ierodas speciālos gadījumos pēc kāda iemītnieka vēlēšanās.

Savstarpējās palīdzības biedrības čaklo dāmu – talcinieču kopa laiku pa laikam noorganizē plaša vērjiena atklātus sarīkojumus, klājot ēdienu un dzērienu galdus ar pašu gatavotiem gardumiem, rīkojot loterijas izlozi uc. Šie sarīkojumi vienmēr kupli apmeklēti un dod vērtīgu pienesumu palīdzības biedrības kasē ciema tālākai veidošanai. Tai pašā reizē tie ir patīkama pārmaiņa aprūpes nama iedzīvotājiem, jo starp daudziem apmeklētājiem gadās veci draugi un paziņas, ar kuriem ir patīkama satikšanās.

Sen bija jūtama vajadzība pēc kāda satiksmes līdzekļa iemītnieku pārvaļāšanai, sevišķi nedēļas nogalēs, kad notiek dievkalpojumi baznīcās un sarīkojumi Latviešu namā un kad publiskā satiksme Melburnā ir ļoti trūcīga. Dažu labvēļu ievērojami ziedojumi deva iespēju iegādāties 20 vietu autobusu.

Augsti vērtējama ir tā palīdzība aprūpes namam, ko dod nedaudzās tautietes, izpildīdamas tos pienākumus, kas veicami, kad algotā darbaspēka nedēļas nogalēs un pēc parastā darbalaika nav. Tādi darbi ir ēdiena gatavošana sestdienās un svētdienās un naktsdežūras, par ko viņas saņem tikai atlīdzību par patērēto auto degvielu.

Ir neapstrīdāma patiesība, ka šāds pasākums kā Latviešu ciems un visnotaļ aprūpe, ko tas sniedz mūsu vecajai paaudzei, ir ļoti vajadzīgs un vērtīgs un pelna visas mūsu sabiedrības un organizāciju atbalstu.

Savstarpējās palīdzības biedrības valdei jau gatavi plāni un saņemtas vajadzīgās atļaujas ciema aprūpes nama paplašināšanai ar 10 vietām. Tāpat valde ir noskaidrojusi iespējas ciemā radīt jaunu nozari, tā sauktās „vecmāmiņas istabiņas”, kas kalpotu tiem, kuļi vēl neļūt vajadzību pēc aprūpes, bet kam nav pietiekami līdzekļu, lai iegādātos privātmāju Latviešu ciemā. Bet šeit jau sākas cits stāsts.

Skicējumu par Latviešu ciema aprūpes nama ikdienu beidzot, gribas pieminēt, ka esam daudz pateicības parādā visiem tiem, kas devuši iespēju tikt pie Latviešu ciema.

Hugo Misiņš

LATVIEŠU CIEMA

Vēstis

LATVIAN
FRIENDLY
SOCIETY
NEWSLETTER

REGISTERED BY
AUSTRALIA POST
PUBLICATION
No. VAW 6539

SIDRABENE ADELAIDĒ

Vecoļaužu mītne Sidrabene ir Elizabetes pilsētā, apmēram 25 km no Adelaides centra. Pirmo Sidrabenes ēku uzcēla 1963. gadā, un tā bija viena no pirmajām latviešu celtām vecoļaužu mītņu ēkām visā brīvajā pasaulē. Tagad Sidrabenē ir trīs dzīvojamās ēkas, sanāksmju ēka ar bibliotēku un kopējo veļasmazgātuvu. Ir pavisam 15 vieninieku dzīvokļi un trīs divistabu dzīvokļi – visi ar savu virtuvi, vannasistabu un atsevišķu ieeju. Kopējie būves izdevumi bija 99 000 dolāru, no kā 33 000 dolāru ir visas latviešu sabiedrības devums un 66 000 dolāru federālās valdības pabalsts.

1986. gadā īpašuma vērtība bija 400 000 dolāru. To apsaimnieko Daugavas vanagi. Sidrabenes komiteja gādā par remontiem, plašā zālāja un koku apkopšanu un maksā ūdens lēsi.

Īresnauda 1986. gadā bija 20 dolāru nedēļā par divistabu dzīvokli un 14 dolāru par vieninieka dzīvokli. Federālā valdība piemaksā pusi no īresnaudas, kas pārsniedz 10 dolārus. Arī ar šo ļoti mēreno īresnaudu var segt visus uzturēšanas izdevumus. Visas telpas ir bijušas aizņemtas, bet ir zināma, labi saprotama citu pilsētu iedzīvotāju pretestība atstāt radus un paziņas un pārcelties uz Sidrabeni.

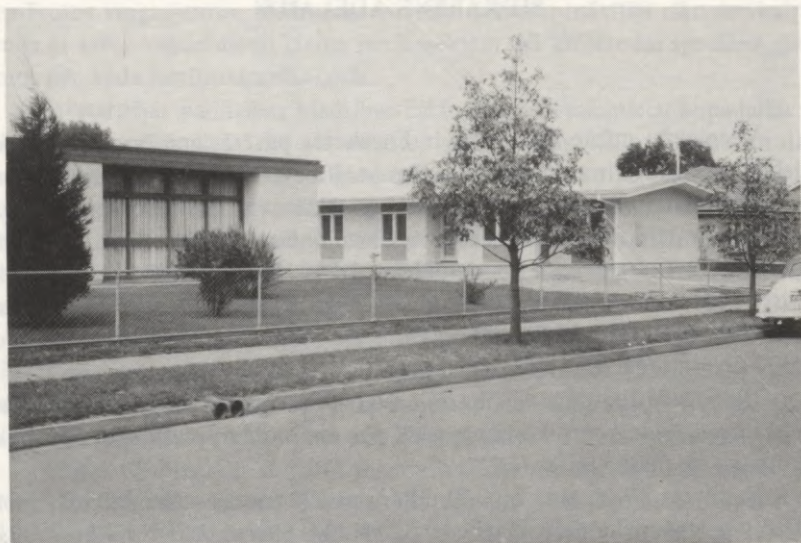
Sidrabenes iedzīvotāji ir pilnīgi patstāvīgi. Tur nedzīvo nama pārvaldnieks vai citas administratīvās personas. Problēmas: 1) Ārsta palīdzība ir ātri pieejama, bet grūtības rodas, kad kāds iedzīvotājs vairs nevar sevi aprūpēt. Tas nozīmē, ka ir jāpārceļas uz kādu citu vecoļaužu mītni, un ir ļoti grūti atrast brīvu vietu. 2) Elizabetes pilsētas valdes nodokļi (šogad 500 dolāru) paņem lielu daļu no līdzekļiem. 3) Jāņem vērā, ka nākotnē daži dzīvokļi ilgāku laiku būs tukši. Tādā gadījumā tie būs jāpiedāvā kaimiņiem – lietuviešiem un igauņiem.

Visumā var teikt, ka Sidrabene ir varējusi sagādāt ļoti lētu un patīkamu dzīvesvietu latviešu sabiedrībā gan varbūt tikai mazam skaitam latviešu vecoļaužu. (Sk. arī: *Archīvs XIII*, 104. lpp.)

Alfrēds Baltiņš

LATVIEŠU NAMS ADELAIDĒ

SIDRABENE (1972. G.)

KĀRĻA LŪDUMA MĀKSLAS GALERIJA ADELAIDĒ (1969?)

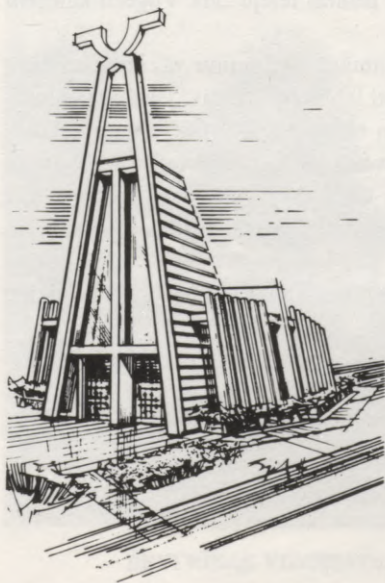
KRISTUS DĀRZS KANĀDĀ

Latviešu pensionāru aprūpes nams „Kristus dārzs” Torontō sācis darboties 1986. gadā. Mītņē ir 98 vietas, kas visas aizņemtas. No Toronto latviešu pensionāru apvienības 682 biedriem Kristus dārzā atradis mājvietu 31 biedrs.

Valdes priekšsēdis ir Dr. Jānis Lūsis, administrātore Māra Zariņa, nodarbinātu vadītāja Edīte Zariņa (1986. g.), Ilze Lūļa (1988. g.). Toronto latviešu biedrības pārstāve I. Birne. Zobārste Nīna Černavska ziedo iemītnieku aprūpei ne vien savu darbu, bet dāvājusi arī zobārsta kabineta iekārtu.

Palīdzības darbu ik nedēļas veic Bremptonas tautietes. Kristus dārzā pie-sniedzama latviešu ārstu konsultācija acu, ausu, ādas, nervu un iekšējās slimībās. Paredz arī gādāt par fizioterapiju.

Dievkalpojumus vada Latviešu ev. lut. sv. Jāņa draudzes mācītājs Fricis Kristbergs, dziedājis draudzes vokālais ansamblis Brigītas Alkas vadībā. Dievkalpojumus vadījis arī Latviešu ev. lut. Toronto austrumu draudzes mācītājs Arveds Celms, piedalījies ērģelnieks A. Kviesis.

Aprūpes nama celšanai izsludinātajā sacensībā godalgoja architekta Egila Hermanovska idejisko projektu: četrstāvu celtni ar apmēram 9300 kvadrātmētru apbūves grīdas kopplatību. No būvcentra trijstūŗa izvirzīti trīs būvbloki – vienā dzīvokļi vecajiem ļaudīm, kas spēj pašī sevi aprūpēt, otrā aprūpējamiem ļaudīm un trešajā slimajiem vieniniekiem, paredzot katrā spārnā pa atpūtas telpai. Projektā paredzētas arī telpas administrācijai, ārstiem, laboratorijai, virtuvei, viesu telpām, saulšānās terasei, teātra zālei un mākslas galerijai. Kā atsevišķa celtnē paredzēta kapella dievkalpojumiem.

E. HERMANOVSKA „KRISTUS DĀRZA”
PROJEKTS

Sākts izdot iemītnieku pašu rediģēts biļetens *Priežu šalkas* (redaktori: I. Balgalve un A. Ozoliņš), ko paredz izdot četrreiz gadā.

Ontario valdība piešķirusi atbalstu 30 vietām mītnē un 27 vietu aprūpei. Aprūpes nama kārtējās darbības budžets 1986. gadā bija 1,6 miljoni Kanādas dolāru, bet kapitālieguldījumiem sagaidīja sabiedrības ziedojumus. Pēc informācijas *Laikā* (1988. g. 6. febr.), Kristus dārza bilance ir 5 132 262 Kanādas dolāri. Īresmaksa parastai istabai ir 1050 dolāru un privātai istabai 1300 dolāru mēnesī.

(Informācija aizgūta no laikraksta *Laika* un Latviešu nacionālās apvienības Kanādā 1986. gada *Darbības pārskata*, 108. un 136. lpp.)

Kristus dārza adrese: 11290 Pine Valley Drive, Woodbridge, Ont. L4L 1A6, Canada.

BĒRZAINĒ VĀCIJĀ

Bērzaine ir Daugavas vanagu kaņainvalidu mītne un atpūtas nams Vācijā, Freiburgas priekšpilsētas Cēringenas nomalē. Īpašums atrodas Švarcvaldes kalnu nogāzē, 25 km no Francijas un 60 km no Šveices robežas, ļoti gleznainā apvidū. No īpašuma paveras plašs skats uz Reinas ieleju līdz Vogēzu kalniem Francijā.

Rietumvācijas Daugavas vanagu izsludinātā ziedojumu vākšana invalidu mītnes fondam visās trimdas zemēs deva ļoti labus rezultātus. 1952. gadā iegādāts gruntsgabals (apmēram 6 ha) ar divām ēkām par 120 000 vācu markām. No plānotās plašās kaņainvalidu mītnes izveidošanas tomēr bija jāatsakās, jo Freiburgas pilsētas valde pārbūvi neatļāva un panāca, ka ēkas (galvenā ēka bija celta 1900. gadā) pakļāva pieminekļu aizsardzībai. Tās varēja tikai remontēt un uzlabot pēc apstiprinātiem plāniem.

Līdz ar to Bērzaine kļuva vairāk par atpūtas namu, un pastāvīgi tur dzīvo tikai nedaudz kaņainvalidu.

Ēku attēlus sk.: *Archīvs XIII* (1973), 47. lpp., *Latvju enciklopēdija*. Pāpildinājumi (1962), 24. lpp. un *ibid.* I (1983), 307. lpp.

LATVIEŠU ATPŪTAS NAMI UN NOMETNES

Atpūtas namus saviem locekļiem un biedriem iekārtojušas latviešu draudzes un organizācijas, kamēr nometnes iekārtojušas skolas un jaunatnes organizācijas. Interesentiem, kas nāk no ārpusē un gribētu tur apmesties, tāpēc ieteicams iepriekš sazināties, vai ir brīvas vietas un kāda ir uzturēšanās maksa.

AMERIKAS LATVIEŠU BAPTISTU APVIENĪBAS LAUKU ĪPAŠUMS BUKSKAUNTIJĀ

Septiņu hektaru lielais īpašums iegūts 1960. gadā. Ir ēkas ar ēdamtelpu, virtuvi uc. Pārgulēšanai vienstāva koka celtnes. Rotaļu un sporta laukums, brīvdabas sapulču vieta un peldbaseins. Īpašumu ik gadus izmanto Austrumkrasta vasaras vidusskola Beverīna. Sk. arī: *Archīvs XIII* (1973), 56. lpp.

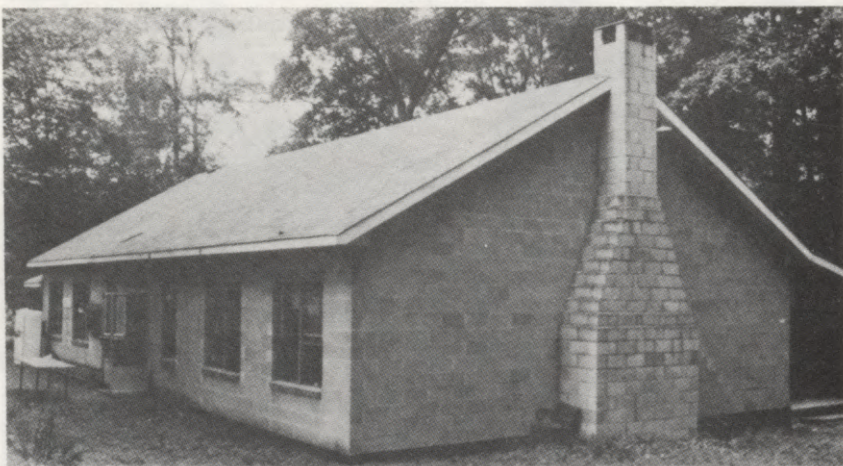
BEVERĪNAS VIDUSSKOLA BUKSKAUNTIJAS NOMETNĒ

KLUSĀ STŪRĪTĪ

MĪTNES

ĒDAMZĀLE
BEVERĪNAS AINAS

GĀRĒZERS

Latviešu centrs Gārzers atrodas Mičiganā pie Gaṡā ezera (Long Lake). Īpašnieks ir bezpeļņas akciju sabiedrība. Gārzera notiek nometnes, brīvdabas sarīkojumi, kursi, konferences un vasaras skola.

Kad sarīkojumi nenotiek, īpašuma laukumus un ēkas var īrēt atpūtas nometnei. Pie Gārzera izveidojies latviešu ciems ar latviskiem ielu nosaukumiem, un apkārtnē ir skaistas pastaigu vietas. Sk. arī: *Archīvs XIII*, 68. un 74.lpp.

Gārzera vārdu ierosināja skautu vadītājs Valdemārs Klētnieks Latvijas Gārzera piemiņai, kur (pie Gaujas ietekas Baltijas jūrā) darbojās skautu vadītāju kursu nometne.

Valdemārs Klētnieks bija pirmais ASV Gārzera nometnes pārzinis, un par skautu un gaidu līdzekļiem viņam tur uzcelts piemineklis.

(Adrese: Latvian Center Gārzers, Inc., Rt 3, Box 363, Three Rivers, MI 49092, USA)

GĀRZERA BRĪVDABAS BAZNĪCA ZIEMĀ

PENSIONĀRU PADOMES SĒDE GAŘEZERĀ 1981. G. 21. JŪNIJĀ

GAŘEZERS

GAŘEZERA
DIEVAM UN LATVIJAI **ZIŅAS**

KURSA

Kursa ir izglītības centrs (kur darbojas vasaras vidusskola) un latviešu ciems ASV rietumkrastā, Vašingtonas stātā, ap 80 km attālumā gaislīnijā no Klusā okeana — starp Sietlu, Takomu un Portlendu, netālu no Olimpijas pilsētiņas, Šeltonas miesta tuvumā. Apkārtņē ir kalni, ezers, pļavas un mežs. Kopš 1982. gada attiecīgais zemesgabals ir latviešu īpašums. Adrese: Latvian Camp „Kursa” near Shelton, P.O. Box 1221, WA 98584, USA.

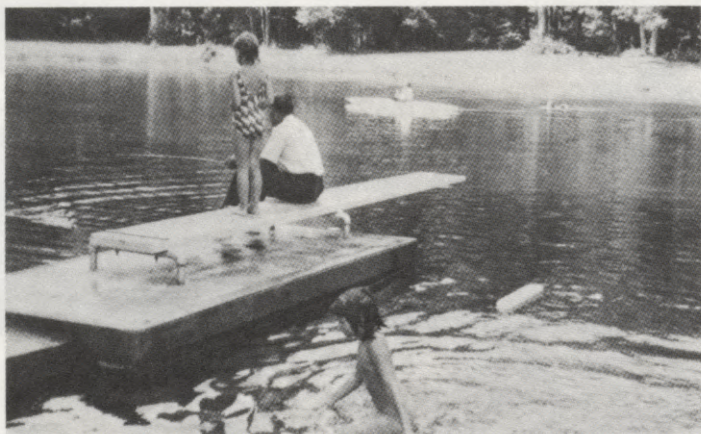
VASARAS VIDUSSKOLA KURSA

KURSAS AUDZEKŅI DIEVKALPOJUMĀ BRĪVĀ DABĀ

MEŽVIDI

Mežvidi ir Grandrepidsas un apkārtnes latviešu ev.lut.draudzes lauku īpašums. Puse no 32 hektaru platības pārdota latviešiem apbūvei. Bez galvenās ēkas ar ēdamzāli, virtuvi, noliktavu un patvertni vēl ir guļamkabīnes. Īpašumā notiek vasaras nometnes, un tautieši tur var pavadīt atvaļinājumu. Sk. arī: *Archīvs XIII, 62. lpp.*

MEŽVIDU EZERIŠS

VIESI MEŽVIDU ĒDAMZĀLĒ

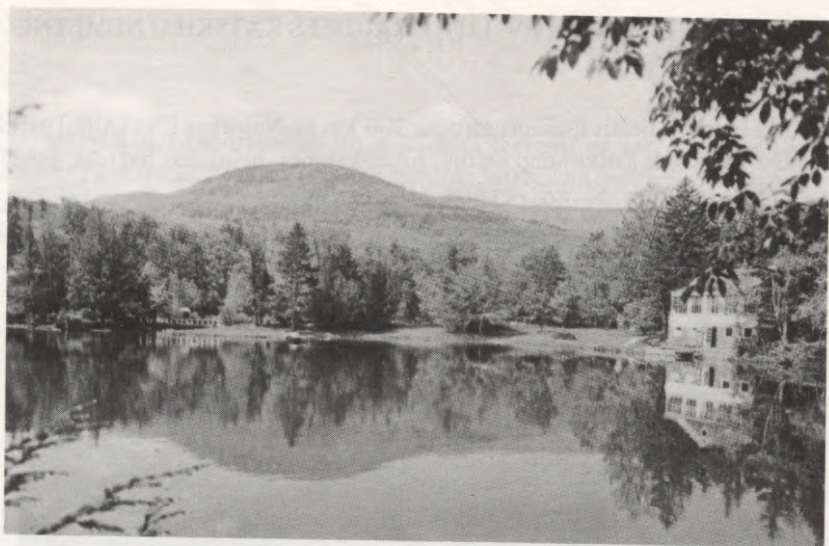
ŅUJORKAS LATVIEŠU EV. LUT. DRAUDZES KATSKILU NOMETNE

32 hektaru lielais īpašums atrodas 200 km no Ņujorkas Elka [Aļņu] parkā Katskilu kalnos. Ir sarīkojumu celtnē, guļamkabīnes, brīvdabas baznīca, peldētava, sporta laukums. Sk. arī: *Archivs XIII*, 78. lpp.

ŅUJORKAS DRAUDZES NOMETNE ELKA PARKĀ

ELKA PARKA NOMETNES EZERS

PIESAULE

Bostonas un apkārtnes latviešu ev. lut. Trimdas draudzes 146 ha lielais lauku īpašums – vasaras nometne Piesaule atrodas 90 km no Bostonas. Ir vairākas ēkas ar guļamtelpām, istabām, virtuvi, ēdamtelpu un sarīkojumu zāli, baznīca ar zvanutorni un vietām 200 baznīcēņiem, garāža un peldētava.

Sk. arī: *Archīvs XIII*, 53. un 54. lpp.

KALNA BAZNĪCA PIESAULĒ

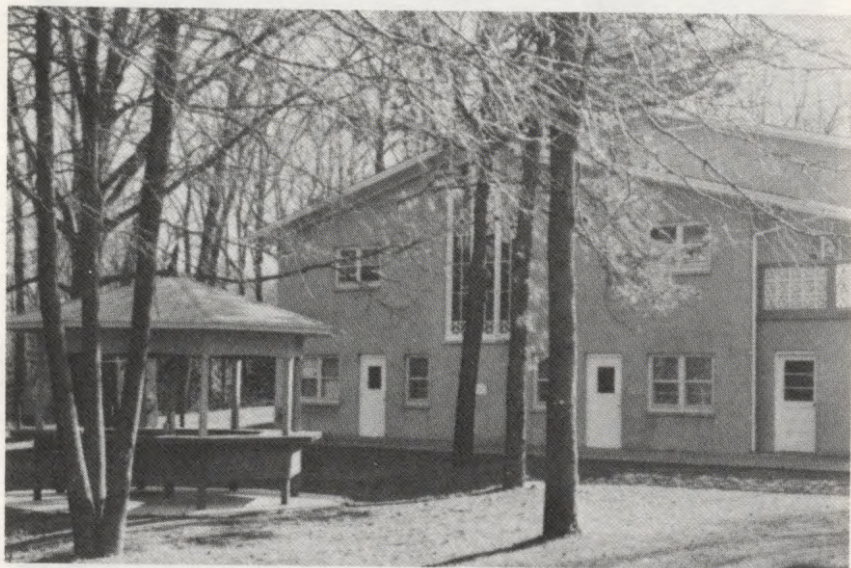
PRIEDAINE

Ņudžersijas latviešu biedrības 3,5 hektaru lielais lauku īpašums Priedaine atrodas ASV austrumos starp Ņujorku un Filadelfiju, 96 km uz dienvidiem no Ņujorkas. Tas ir kokiem un krūmiem apaudzis zemesgabals 8 km no Friholdas (Freehold) pilsētiņas.

Īpašums tagad ir rosīgs austrumu apgabala latviešu centrs, kur uzbūvēts savs nams un citas ēkas, izkopts mežs, izbūvēta brīvdabas skatuve un amfiteātris 1200 skatītājiem, sporta laukumi un šautuve.

Zemesgabals iegādāts 1956. gadā un pēc tam pakāpeniski izkopts un uzlabots. Tur noticis daudz sarīkojumu, brīvdabas izrādes un vairāki ALA kongresi. Īpašumu izīrē ne vien latviešiem, bet arī cittautiešiem. Sk. arī: *Archīvs*: XIII, 75–76. lpp.

Adrese: RD-2 Highway 33, Freehold, NJ 01228, USA.

PRIEDAINES LATVIEŠU NAMS

ROTA

Latviešu kaŗainvalidu apvienības ASV zemesvalde 1960. gadā iegādājās kaŗainvalidu atpūtas namu Rotu. 4,7 hektaru lielajā platībā bez galvenās ēkas izbūvēta arī vasaras mītne.

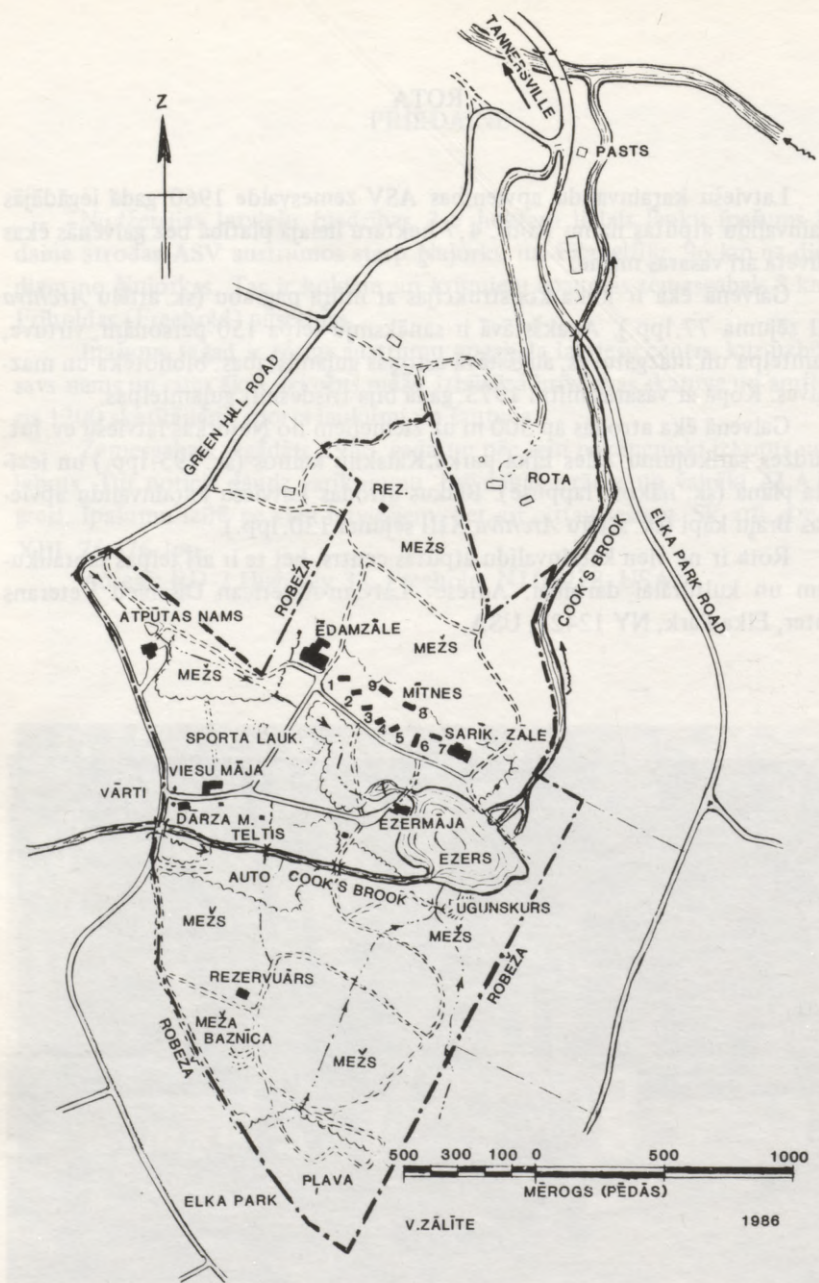
Galvenā ēka ir koka konstrukcijas ar mūŗa pagrabu (sk. attēlu *Archīva* XIII sējuma 77. lpp.). Apakšstāvā ir sanāksmju telpa 150 personām, virtuve, guļamtelpa un mazgātuves, augšstāvā astoņas guļamistabas, bibliotēka un mazgātuves. Kopā ar vasaras mītņi 1973. gadā bija trīsdesmit guļamtelpas.

Galvenā ēka atrodas ap 300 m uz ziemeļiem no Ņujorkas latviešu ev. lut. draudzes sarīkojumu zāles Elka parkā, Katskilu kalnos (sk. 195. lpp.) un iezīmēta plānā (sk. nākošā lappusē). Blakus atrodas Latviešu kaŗainvalidu apvienības Brāļu kapi (sk. attēlu *Archīva* XIII sējuma 130. lpp.).

Rota ir ne vien kaŗainvalidu atpūtas centrs, bet te ir arī telpas sabraukumiem un kultūrai darbam. Adrese: Latvian-American Disabled Veterans Center, Elka Park, NY 12427, USA.

LATVIEŠU KAŗAINVALIDU APVIENĪBAS BRĀĻU KAPI KATSKILOS

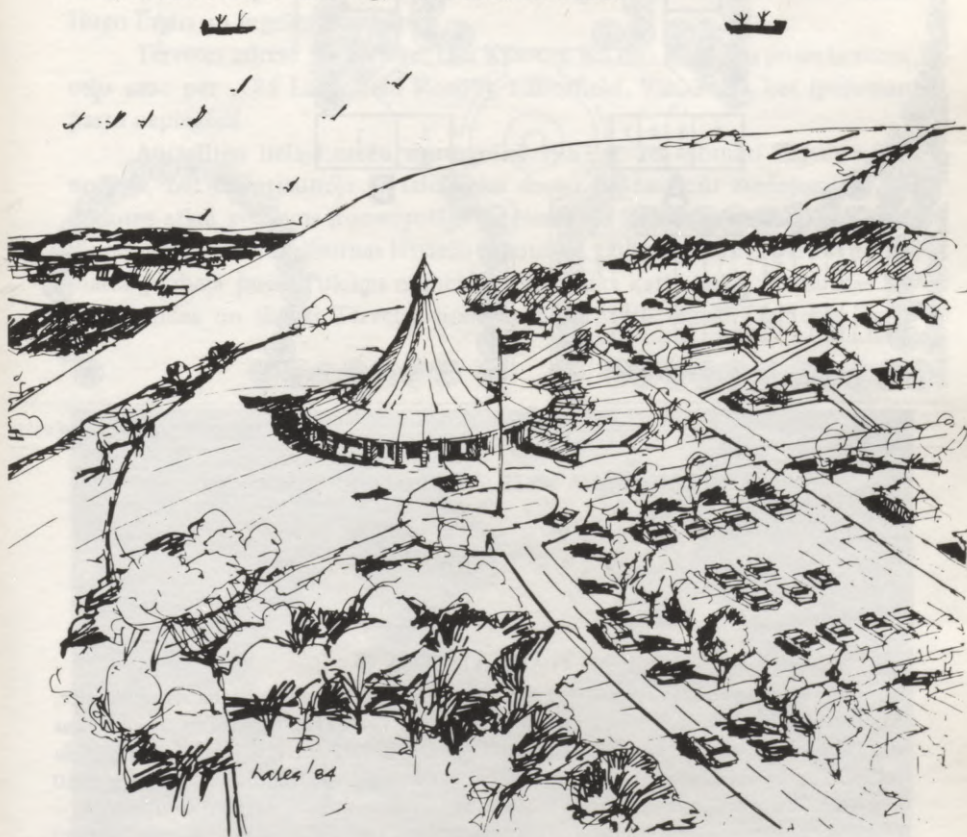

ELKA PARKA NOMETNES PLĀNS

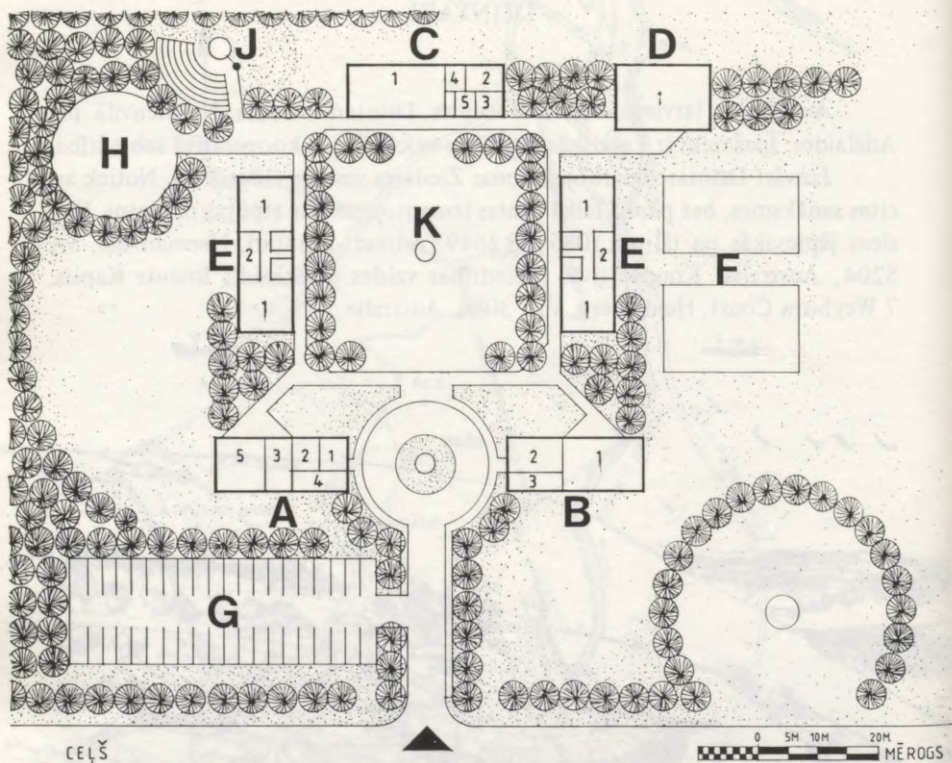
DZINTARI

Austrālijas latviešu izglītības centrs Dzintari atrodas Normenvilā pie Adelaides. Īpašnieks ir Latviskās izglītības veicināšanas kooperatīvā sabiedrība.

Janvārī Dzintaros darbojas Annas Ziedares vasaras vidusskola. Notiek arī citas sanāksmes, bet pārējā laikā centrs izmantojams par atpūtas nometni. Viešiem jāpiesakās pa tālruni (085) 58 2649. Adrese: Dzintari, Normanville, SA 5204, Australia. Kooperatīvās sabiedrības valdes priekšsēdis Imants Kapsis, 7 Weyburn Court, Heidelberg, Vic. 3084, Australia.

DZINTARU PROJEKTA SKICE (ARCH. T. BŪMANIS)

DZINTARU PLĀNA METS (ARCH. ANDREJS SPROĢIS)

PLĀNA ATSLĒGA

A – Administrācijas ēka: 1) vadītāja istaba, 2) birojs, 3) mācītspēku istaba, 4) ambulance, 5) pārvaldnieka dzīvoklis. B – Ēdamzāļu ēka: 1) ēdamzāle (130 personām), 2) virtuve ar dzesinātu noliktavu, 3) noliktava (darbarīki uc.). C – Mācītelpu ēka: 1) piecas klašu telpas, 2) mūzikas istaba, 3) rokdarbu istaba, 4) bibliotēka, 5) lasāmistaba. D – Zāle (250 personām. Lielu grupu nodarbībām, sanāksmēm, sarīkojumiem, „maziem” sportiem). E – Guļamtelpu ēkas: 1) guļamtelpas (120 personām), 2) labierīcības. F – Sporta laukumi (volejbolam, basketbolam). K – Karoga laukums. G – Automašīnu novietne. H – Brīvdabas ugunsкура laukums. J – Brīvdabas baznīca. Plāna meta autors Andrejs Sproģis

TĒRVETE

Tērvete ir bijusi Melburnas gaidu un skautu nometņošanas vieta, kamēr vien vienības (vai vismaz viena) pastāv kā nacionālas latviešu vienības. Noruna ar zemes īpašniekiem bija atjaunojama ik pēc desmit gadiem. 1973. g. 25. martā nolēma īpašumu nopirkt, un 24. jūnijā to atklāja un iesvētīja.

Tērvetes īpašums pieder 24 īpašniekiem. Šos īpašniekus pārstāv uz trim gadiem vēlēti uzticībnieki (Trustees), kas reģistrēti zemesgrāmatās kā kopīpašnieki (Joint Proprietors): Andrejs Celms, Zigfrīds Leitis, Skaidrīte Vīksne, Hugo Ērglis un Ingrīda Bumbēre.

Tērvetes adrese ir: Tērvete, Old Kilmore Rd (no Kilmoras puses braucot, ceļu sauc par „Old Lancefield Road”), Lancefield, Vic. 3435, bet īpašumam pastu nepiegādā.

Austrālijas lielajā mežu ugunsgrēkā 1983. g. 16. februārī Tērvetes ēkas nodega, bet tās atjaunoja ar talcinieku darbu un tautiešu ziedojumiem, un īpašums atkal pieejams nometņotājiem. Nometņu laiki nav noteikti, tos izvēlas pēc vajadzības. Melburnas latviešu skautu un gaidu nometnes parasti notiek marta pirmajā pusē. Pulciņu nometnes var notikt katrā laikā. Melburnas latviešu gaidas un skauti Tērvetes nometņošanas vietu rēgulāri izmanto katru

AUSTRĀLIJAS MEŽA UGUNSGRĒKS

gadu arī Jāņu dienas un Ziemassvētku svinībām (decembra mēneša sākumā). Jendas nometnes nenotiek ik gadus, nedz arī noteiktā laikā. Cittautu skautu un gaidu nometnes var notikt katrā gadalaikā.

1988. gada janvārī Tērvetē notika pirmā jaunatnes (īstenībā bērnu) nometne, ko rīkoja Melburnas latviešu skautu un gaidu vadība saziņā ar Daugavas skolu.

Tērvetes izmantošana atpūtas nometnēm jānoskaidro ar nometņošanas vietas pārzini, skautu vadītāju Andreju Celmu. Adrese: 15 Damala St., Doncaster East, Vic. 3109, Australia; tālrunis: (03) 842-4515.

Džordžs Rēpers (George Raper)

PELĒKAIS ĶENGURS UN ZĀLESKOKS

ABRENE

Latviešu paju sabiedrība „Abrene” 1987. gada jūnijā nopirka īpašumu „La Ville au Maire” ar pili, ko nosauca par Abreni. Tas atrodas Luāras (Loire) ielejā, starp Tūru (Tours) un Somiru (Saumur), pie Vimes (Huismes) ciema, ap 6 km no Šinonas (Chinon) pilsētas.

Pilī ir 48 istabas, zāle ar 300 sēdvietām, bibliotēkas telpas, virtuve un vīna pagrabi. Īpašumā bez pils ir vēl 13 citas ēkas, skolas ēka ar klasēm un guļamtelpām (ap 120 gultsvietu), pārvaldnieka nams un vairākas darbnīcas. Ir parks, mežs un pļavas. Kopējā platība 32 hektari.

Abrenē paredzēts iekārtot latviešu tautas augstskolu un rīkot dažādus kursus. Brīvlaikā pils un blakusēkas kalpos par atpūtas namu. Adrese: La Ville au Maire, 37420 Huismes, Indre et Loire, France.

ABRENES PILS

MEŽCIEMS

Latviešu katoļu Toronto draudzes 43 hektaru lielais lauku īpašums Mežciems atrodas 153 km no Toronto, ezera krastā. Centrālajā daļā uz paugura ir 3,7 metru augsts koka krucifikss. Īpašumā uzceltas vasaras mītnes. To izmanto par atpūtas vietu, kā arī nometnēm un sarīkojumiem.

Sk. arī: *Archīvs* XIII, 88. lpp.

SAULAINĒ

Toronto latviešu ev.lut. svētā Jāņa draudzes 109 hektaru lielais lauku īpašums Saulainē atrodas Notavasagas upes krastā, 80 km no Toronto. Daļa sadalīta apbūves gabalos vasarnīcām. Nometnē ir celtnes ar guļamtelpām, mazgātuvēm, spēļu telpu, pirmās palīdzības telpu un noliktavām. Ir tēlnieka Augusta Kopmaņa veidotais pieminēklis kritušajiem karavīriem, un dievkalpojumu vieta ar altāri.

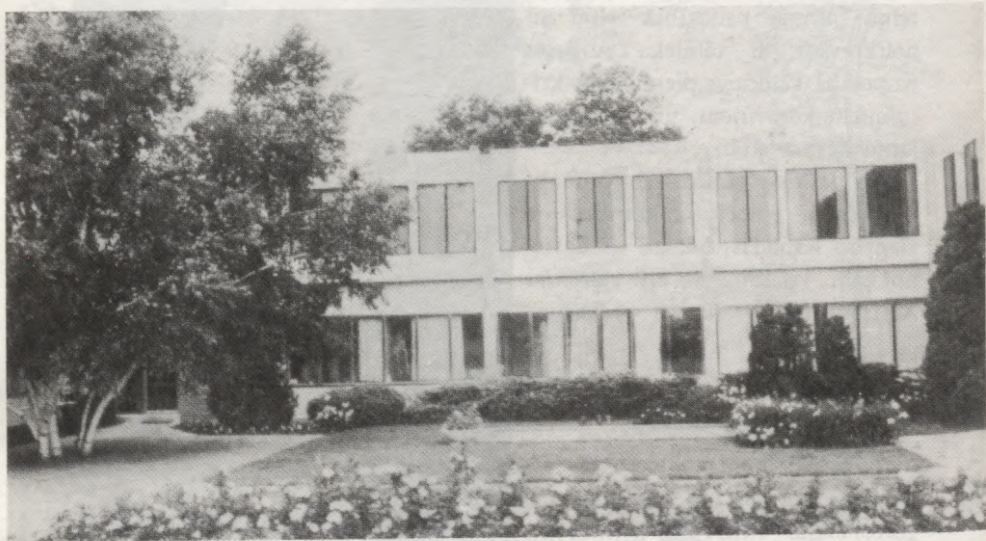
Īpašumu plaši izmanto bērnu nometnēm, pulcējot dalībniekus ne vien no Kanādas, bet arī no Savienotajām valstīm. Sk. arī: *Archīvs* XIII, 90. lpp.

AUGUSTA KOPMAŅA SKULPTŪRA „LĀČPLĒSIS” (KRITUŠO KARAVĪRU PIEMINEKLIS SAULAINĒ). Attēls pārņemts no *Latvju mākslas* I, 53. lpp.

SIDRABENE

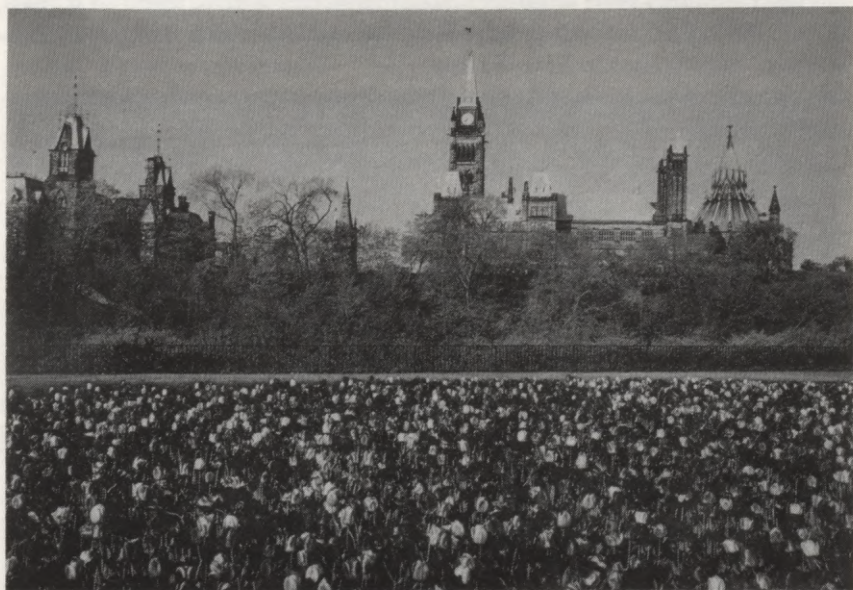
Toronto sv. Andreja latviešu ev. lut. draudzes lauku īpašumu „Sidrabeni” izmanto ļoti vispusīgi. Atsevišķi atdalīti gruntsgabali, kuģos uzbūvētas vasarnīcas. Vecoļaužu atpūtas nams ir vienkārša celtnē. 1961. gadā izveidota brīvdabas baznīca, 1970. gadā izbūvēts moderns sporta laukums. Ir arī dziesmu svētku estrāde, ko izmanto sarīkojumiem. Sk. arī: *Archīvs XIII*, 88. lpp.

SKATS TORONTO CENTRA ROŽUDĀRZĀ
(Arī pašā Toronto pilsētā var būt gleznaini stūrīši)

SPRĪDĪŠI

Otaviēšiem ir nometņošanas iespējas Otavas latviešu ev.lut. Miera draudzes lauku īpašumā Sprīdīšos. Izbūvēts altāris ar krustu brīvdabas dievkalpojumiem. Sk.: *Archīvs XIII*, 86. lpp.

OTAVAS TULPJULAUKI

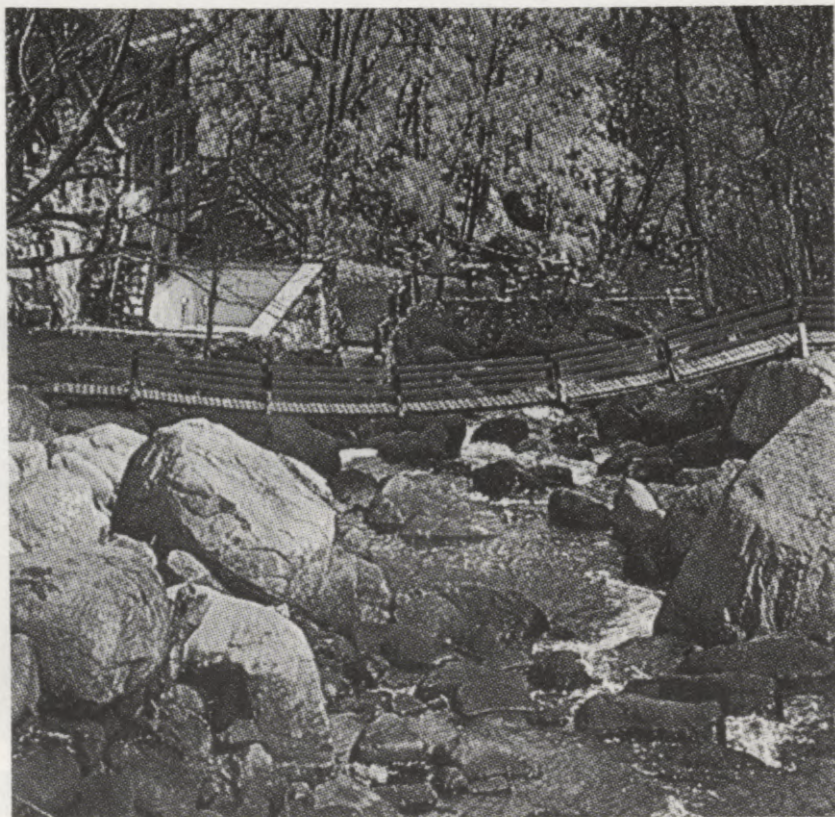
TĀLAVA

Toronto austrumu latviešu ev.lut. draudzes 16 hektaru lielais lauku īpašums atrodas Notavasagas upes krastā. Tas iegādāts 1962. gadā. Izbūvēta brīvdabas baznīca ar altāri. Īpašumu izmanto nometnēm un izbraukumiem. Sk. arī: *Archīvs XIII*, 88. lpp.

TĒRVETE

Montrealas latviešu ev. lut. sv. Pāvila draudzes 94 hektaru lielais lauku īpašums Tērvete atrodas 130 km no Montrealas. Daļa īpašuma pārdota. Agrākajā farmas ēkā izbūvētas istabas nometņotājiem. Īpašumu izmanto par atpūtas vietu un bērnu nometnēm. Ir altāris brīvdabas dievkalpojumiem.

Pie Tērvetes veidojas latviešu ciems, bet apkārtņē vēl ir neskarta Kanādas daba. Strautos bebri veido savus aizsprostus, mežos dzīvo jenoti un skunksi, un no tālākajiem mežiem ierodas lācis, lai revidētu ciema iemītnieku bišustropus. Sk. arī: *Archīvs XIII*, 85. lpp.

AINAVA TĒRVETES APKĀRTNĒ

GAUJA

Dienvidvācijā, Au ciemā pie Illertisenes atrodas 1974. gadā iegādātais kaŗainvalidu nams „Gauja”. Tas kalpo ne tikvien latvieŗu kaŗainvalidu vajadzībām, bet arī daudzējādiem latvieŗu sabiedrisko organizāciju saietiem. Tieŗi Dienvidvācija ir lielākais tūrisma centrs Vācijā, ko cenŗas apmeklēt katrs, kam tas ir iespējams. Un ŗeit kaŗainvalidu nams Gauja ir ērtākā un lētākā apmeŗšanās vieta visiem tautieŗiem, kas apceŗo Dienvidvācijas skaistākās vietas un grib pavadīt te savu atvaŗinājumu.

Namā ir liela sabiedriskā zāle 200 personām, kluba telpa 60 personām, televīzijas telpa, bibliotēka ar 1900 latvieŗu grāmatām, 14 viesistabas uc. Arī jaunbūvē izīrējami 3 dzīvokļi atvaŗinājumu pavadītājiem, kā arī garāŗas automaŗinām. Apmeklētāju rīcībā ir arī liels dārzs ar lapeni un plaŗas auto novietoŗanas iespējas. Au ciems atrodas līdzenumā, skaistā apkārtnē, gaisa kūrorta „Brandenburg” tuvumā. Ir lieliskas pastaigas iespējas Illeras upes un kanāļa

KARAINVALIDU NAMS GAUJA

krastos. Au ciems atrodas 20 km no Ulmas un 35 km no Memmingenes. Tas viegli sasniedzams pa A7 autoceļu (nobrauktuve: „Illertissen”). Arī Illertisenes dzelzceļa stacija ir tikai 2 km no Gaujas.

Adrese: Versehrtenheim „Gauja”, Hauptstr. 28, 7919 Au bei Illertissen, West Germany; tālrunis: 07303/3808.

Latviešu kaŗainvalīdu apvienībā 1987. gadā bija 750 pilntiesīgi biedri un 150 biedri veicinātāji. ASV, Kanādā un Austrālijā darbojās zemesvalde ar centrālo valdi Vācijā. Apvienības pārstāvji darbojas Anglijā, Austrijā un Venecuēlā. Centrālā valde katru gadu izdod žurnālu *Kaŗa invalids*, 1987. gadā jau 31. numuru. Galvenais redaktors ir K. Štāmers Lībekā. Žurnāls iznāk ap 3100 eksemplāros, un to izsūta tautiešiem pret ziedojumiem.

Kaŗainvalīdi lūdz atbalstīt organizāciju ar ziedojumiem un testamentāriem novēlējumiem. Centrālās valdes priekšsēdis ir L. Gutbergs (Libauweg 3, 8940 Memmingen, West Germany), ASV zemesvaldes priekšsēdis J. Lācis (33 Douglas Ave, Yonkers, NY 10703, USA), Kanādā – A. Eglītis (2313 Lakeshore Blvd W, Apt 1008, Toronto, Ont. M8V 1A8, Canada), Austrālijā – A. Piekalns (172 Beverley Rd, Rosanna, Vic. 3084, Australia).

SLEPENAIS LĪGUMS

(Papildinājumi *Archīva* XXVII sējuma 213. lpp. iespiestajam dokumentam)

1939. G. 23. AUGUSTA SLEPENAIS LĪGUMS STARP PADOMJU
SAVIENĪBU UN VĀCIJU PAR BALTIJAS VALSTU SADALĪŠANU
INTEREŠU SFAIRĀS (faksimils)

Geheimes Zusatzprotokoll.

Aus Anlass der Unterzeichnung des Nichtangriffs-
vertrages zwischen dem Deutschen Reich und der Union
der Sozialistischen Sowjetrepubliken haben die unter-
zeichneten Bevollmächtigten der beiden Teile in streng
vertraulicher Aussprache die Frage der Abgrenzung der
beiderseitigen Interessenssphären in Osteuropa erörtert.
Diese Aussprache hat zu folgendem Ergebnis geführt:

1. Für den Fall einer territorial-politischen Um-
gestaltung in den zu den baltischen Staaten (Finnland,
Estland, Lettland, Litauen) gehörenden Gebieten bildet
die nördliche Grenze Litauens zugleich die Grenze der
Interessenssphären Deutschlands und der UdSSR. Hierbei
wird das Interesse Litauens am Wilnaer Gebiet beider-
seits anerkannt.

2. Für den Fall einer territorialpolitischen
Umgestaltung der zum polnischen Staate gehörenden Gebiete
werden die Interessenssphären Deutschlands und der UdSSR

ungeföhrt durch die Linie der Flüsse Narew, Weichsel und San abgegrenzt.

Die Frage, ob die beiderseitigen Interessen die Erhaltung eines unabhängigen polnischen Staates erwünscht erscheinen lassen und wie dieser Staat abzugrenzen wäre, kann endgültig erst im Laufe der weiteren politischen Entwicklung geklärt werden.

In jedem Falle werden ^{beide} bei Regierungen diese Frage im Wege einer freundschaftlichen Verständigung lösen.

3) Hinsichtlich des Südostens Europas wird von sowjetischer Seite das Interesse an Bessarabien betont. Von deutscher Seite wird das völlige politische Desinteresse an diesen Gebieten erklärt.

4) Dieses Protokoll wird von beiden Seiten streng geheim behandelt werden.

Moskau?, den 23. August 1939.

Für die
Deutsche Reichsregierung:

In Vollmacht
der Regierung der
UdSSR:

W. Ribbentrop *W. Molotow*

СЕКРЕТНЫЙ ДОПОЛНИТЕЛЬНЫЙ ПРОТОКОЛ.

При подписании договора о ненападении между Германией и Союзом Советских Социалистических Республик нижеподписавшиеся уполномоченные обеих сторон обсудили в строго конфиденциальном порядке вопрос о разграничении сфер обоюдных интересов в Восточной Европе. Это обсуждение привело к ниже-
следующему результату:

1. В случае территориально-политического переустройства областей, входящих в состав Прибалтийских государств (Финляндия; Эстония, Латвия, Литва), северная граница Литвы одновременно является границей сфер интересов Германии и СССР. При этом интересы Литвы по отношению Виленской области признаются обоими сторонами.

2. В случае территориально-политического переустройства областей, входящих в состав Польского Государства, граница сфер интересов Германии и СССР будет приблизительно проходить по линии рек Нарва, Вислы и Сана.

Вопрос, является ли в обоюдных интересах желательным сохранение независимого Польского Государства и каковы будут границы этого государства, может быть окончательно выяснен только в течение дальнейшего политического развития.

Во всяком случае, оба Правительства будут решать этот вопрос в порядке дружественного обоюдного согласия.

3. Касательно юго-востока Европы с советской стороны подчеркивается интерес СССР к Бессарабии. С германской стороны заявляется с ее полной политической незаинтересованности в этих областях.

4. Этот протокол будет сохраняться обоими сторонами в строгом секрете.

Москва, 23 августа 1939 года.

Копия выдана
Генеральному секретарю СССР За Правительство
Германии:

В. В. Виттман

Tulkojums

SLEPENS PAPILDPROTOKOLS

Sakarā ar neuzbrukšanas līguma parakstīšanu starp Vācijas valsti un Sociālistisko padomju republiku savienību zemāk parakstījušies pilnvarnieki no abām pusēm stingri slepenās pārrunās apsprieda jautājumu par abpusējo interešu joslu norobežošanu Austrumeiropā. Šīs pārrunas deva šādu iznākumu:

1) Teritoriāli politiskas pārkārtošanas gadījumā pie Baltijas valstīm (Somijas, Igaunijas, Latvijas, Lietuvas) piederīgajos apvidos Lietuvas ziemeļu robeža ir reizē arī Vācijas un PSRS interešu joslas robeža. Līdz ar to abas puses atzīst Lietuvas intereses Viļņas apgabalā.

2) Teritoriāli politiskas pārkārtošanas gadījumā Polijas valstij piederīgajos apvidos Vācijas un PSRS interešu joslu aptuveni norobežo šādu upju līnija: Nareva, Visla un Sana.

Jautājumu par to, vai abpusējās interesēs būtu vēlams atstāt neatkarīgu Polijas valsti un kā šī valsts būtu norobežojama, varēs galīgi noskaidrot tikai turpmākajā politiskajā attīstībā.

Katrā gadījumā abu valstu valdības šo jautājumu atrisinās draudzīgas saprašanās ceļā.

3) Attieksmē uz Eiropas dienvidaustrumiem padomju puse uzsver [savu] interesi par Besarabiju. Vācu puse deklarē pilnīgu intereses trūkumu par šo apgabalu.

4) Šo protokolu abas puses turēs pilnīgā slepenībā.

Maskavā 1939. g. 23. augustā

Par Vācijas valsts valdību: V. Ribentrops PSRS valdības pilnvarā: V. Molotovs

HITLERA UN STALINA SLEPENAIS LĪGUMS 1939. G.

BALTIJAS VALSTU BRĪVĪBAS DIENA

1988. gada 26. februārī ASV senāts pieņēma 249. rezolūciju, izsludinot 1988. gada 14. jūniju par Baltijas valstu brīvības dienu:

Tā kā

1) Baltijas valstu tautas Lietuvas, Latvijas un Igaunijas republikā ir baudījušas reliģisku un politisku brīvību un neatkarību,

2) Baltijas republikas pastāvējušas kā neatkarīgas un suverēnas nācijas, piederīgas pie Tautu savienības un tās pilnīgi atzītas,

3) Padomju savienība sadarbībā ar nacionālsociālistisko Vāciju 1940. gadā parakstīja Molotova un Ribentropa līgumu, kas atļāva Padomju savienībai nelikumīgi ieņemt un okupēt Baltijas valstis un pretēji tautas gribai un centieniem pēc neatkarības un suverēnitātes ar varu tās pievienot sev,

4) Padomju un nacistu tirannijas dēļ Baltijas valstu tautas Otrā pasaules kara beigās bija zaudējušas divdesmit procentu iedzīvotāju,

5) Baltijas republiku tautām ir individuāla un atšķirīga kultūra, nacionālas tradīcijas un valoda, ar ko tās noteikti atšķiras no Krievijas,

6) Padomju savienība kopš 1940. gada Baltijas valstīs sistematiski piekopusi genosida politiku, baltiešus deportējot no dzimtenes uz spaidudarbū un koncentrācijas nometnēm Sibīrijā un citur un nometinot krievu masas Baltijas republikās, tā apdraudot Baltijas tautu kultūru ar pārkrievošanu,

7) apspiestajām Baltijas republiku tautām Padomju savienība uzspiedusi politisku sistēmu, kas iznīcinājusi jebkuŗas demokrātijas, civilo tiesību un reliģiskās brīvības atliekas,

8) Lietuvas, Latvijas un Igaunijas tauta tagad pakļautas Padomju savienībai un iedrošināšanai savienībā, ko tās neatzīst, kur nav elementārās cilvēku tiesības un kur par iedrošināšanos protestēt draud vajāšana,

9) Padomju savienība atsakās izpildīt Helsinku nolīgumu, ko tā pati brīvprātīgi parakstījusi,

Tā kā:

1) Amerikas savienotās valstis ir brīvības aizstāve, atzīst nacionālo pašnoteikšanos, cilvēku tiesības un reliģisko brīvību un ir pret apspiešanu un imperiālismu,

2) ASV kā Apvienoto nāciju locekle ir vairākkārt balsojusi ar šīs starptautiskās organizācijas vairākumu, lai uzturētu citu pasaules zemju tiesības noteikt pašām savu likteni un būt brīvām no svešiem spaidiem,

3) Padomju savienība ir atkārtoti atteikusies atdot Baltijas valstīm – Lietuvai, Latvijai un Igaunijai – tiesības būt patstāvīgām republikām atsevišķi un atšķirīgi no Padomju savienības un atjaunot personisko, politisko un reliģisko brīvību, un

4) 1988. gadā ir četrdesmit astotā gadskārta kopš ASV nav atzinusi nelikumīgo Lietuvas, Latvijas un Igaunijas piespiedu okupāciju, ko izdarījusi Padomju savienība,

Tādēļ:

kongresā sanākušie Amerikas savienoto valstu senāta un vietnieku nama pārstāvji nolēma, ka

1) kongress atzīst Lietuvas, Latvijas un Igaunijas tautas ilgstošo vēlēšanos un tiesības būt brīvām un neatkarīgām no Padomju savienības,

2) kongress nosoda, ka Padomju savienība atsakās atzīt Baltijas republiku suverēnitāti un to likumīgo prasību būt neatkarīgām no svešas valdīšanas un apspiešanas,

3) nosaka 1988. gada 14. jūniju – gadskārtu Baltijas tautu masu deportācijai 1941. gadā – par Baltijas brīvības dienu kā simbolu Amerikas tautu solidaritātei ar verdzinātajām Baltijas tautām,

4) ASV prezidentam dotas tiesības proklamēt Baltijas brīvības dienu ar piemērotām ceremonijām un sarīkojumiem un ierosināt Baltijas republiku lietu Apvienotajās nācijās, lai vērstu Apvienoto nāciju kopsapulces uzmanību uz Baltijas valstu pašnoteikšanās jautājumu.

IN MEMORIAM

Latviešu apvienības Austrālijā un Jaunzēlandē zinātnes nozare sēro par savu lektoru Paulu Beku (Beck), ko divdesmit viena gada vecumā Melburnā sabrauca vilciens. Viņš bija dzimis 1966. g. 8. novembrī Melburnā, miris 1987. g. 26. augustā. 1977. gadā viņš beidza Ziemeļstratmōras (North Strathmore) pamatskolu un 1979. gadā Melburnas latviešu Daugavas skolu, 1983. gadā Stratmōras vidusskolu (Strathmore High School) un Melburnas latviešu

BEKU ĪRU SENČU ĢERBONIS

vidusskolu. 1986. gadā viņš absolvēja Melburnas latviešu valodas akadēmisko kursu un tai pašā gadā ieguva humānītāro zinātņu bakalaura gradu (BA) Melburnas karaliskajā tehnoloģijas institūtā.

LAAJ zinātnes nozares sariņojumā Austrālijas latviešu 35. kultūras dienās 1985. gadā Pertā Pauls Beks referēja par tematu „Ikviens var pētīt savus radurakstus”. Viņa tēvs ir īru izcelsmes, māte Ilga (dz. Tifentāle) ir bijusi ilggadīga tautasdeju kopas vadītāja Melburnā.

LABOJUMS

Jūsu pēdējā Archīvā (27.) pamanīju kādu ārēji gaužām sīku, taču nozīmīgu kļūdu, ko būtu vēlams korriģēt: 39. lappusē 5. rindā no apakšas ir lasāms „virsleitnants Jānis Grigors”, kas nepareizi – jābūt „Gregors”. Turklāt vēl virsleitnanta dienestpakāpe vedina lasītāju domāt, ka te darišana ar kādu pajaunu cilvēku. Bet tā nav.

Jānis Gregors dzimis 1893. g. 2. aprīlī Jaunpiebalgā. Beidzis Valmieras skolotāju semināru, vēlāk ieguva pie Izglītības ministrijas vidusskolas skolotāja tiesības, beidzis LU tieslietu fakultāti. Strādājis Limbažu vidusskolā, Rīgas skolotāju institūtā, bijis tautskolu inspektors. Vācu okupācijas laikā darbojās skolu departamentā un, cik noprāt, bija aktīvs pretestības kustībā.

Kalpojās latviešu strēlniekos, un no tā laika viņam tas virsleitnants.

Arturs Plaudis

PRO DOMO SUA

Laimonis Streips recenzijā par Bruno Albāta un Visvalža Klīves grāmatu *ALA 35 (1951–1986)*, apsveicot šo dokumentāciju, *Jaunās gaitas* 164. nr. 56. lpp. raksta, ka latviešu rosība līdz šim ir dokumentēta par dziesmu svētkiem un par sportu un ka nelaiķis Osvalds Uršteins vācis materiālu dokumentācijai par teātri, kas nav izdota. Streips arī piemin, ka tautieši okupētajā Latvijā dokumentē visas kultūras nozares, bet „citām mūsu nozarēm [t. i., bez dziesmu svētkiem un sporta] tādas dokumentācijas nav nemaz”.

Kollēga Edgars Andersons, kas gadiem pūlas izdot *Latvju enciklopēdiju*, par šo atziņu sevišķi priecīgs nebūs. Arī *Archīvs*, kas līdz šim izdots divdesmit astoņos sējumos, nav sajūsmināts par šādu spriedumu. *Archīva* vienīgais uzdevums, kā rāda tā nosaukums, ir dokumentēt latviešu kultūrālo rosību trimdā.

Redaktors

SATURS

Lpp.

Priekšvārdi	—	5
Velta Sņikere	— Uz citu krastu (dzejolis)	6
Arnolds Grosbachs	— Dieva piešķirtie žēlastības gadi cilvēka dzīvē	7
Eduards Silkalns	— Paaudžu plaisa	9
Edgars Dunsdorfs	— Gadi, gadi... I. Gerontoloģija. II. Cilvēka mūža ritums. III. Četru paaudžu ģimenes. IV. Divdesmitā gadsimta latviešu rakstnieku mūžs. V. Neparasti mūži (Rodions Nikitīns, Jūlijs Roze, Arnolds Aizsilnieks)	31
Nikolajs Picka	— Paaudžu plaisa psihologa skatījumā	73
Ludvigs Žagars	— Testaments	81
Edgars Dunsdorfs	— Triju ievērojamu latviešu testaments (Augusts Dombrovskis, Kristaps Morbergs, Ansis Gulbis)	90
Latviešu pensionāru biedrības un vecoļaužu mītnes (Ievada piezīmes)		95
Alīda Cīrule	— Bez mājām	96
Arvīds Prods	— Pensionāru biedrības, aprūpes un atpūtas nami brīvajā pasaulē Pensionāru biedrības: ASV 104, Kanādā un Zviedrijā 105. Veco- ļaužu mītnes un aprūpes nami: Anglijā 105, Austrālijā un Kanādā 106. Atpūtas nami un nometnes: ASV un Austrālijā 106, Francijā, Kanādā un Vācijā 107	
Pensionāru biedrības	— ASV: Pensionāru apvienība 110, Bostonas 111, Filadelfijas 115, Grandrepidsas 118, Ilinojas 120, Klīvlendas 121, Milvoki 125 Ņujorkas 127, Sietlas 129, Takomas 131, Ziemeļkalifornijas 137. Kanādā: Hamiltonas 139, Londonas 140, Montrealas 141, Otavas 144, Toronto 146. Zviedrijā: Aprūpe 149, Aprūpe Gēteborgā 158.	
Vecoļaužu mītnes un aprūpes nami	— Anglijā: Almelija 159, Straumēni 162, Mūsmājas 163, Rofanta 163. Austrālijā: Latviešu ciems Melburnā 167, Sid- rabene Adelaidē 185. Kanādā: Kristus dārzs 187. Vācijā: Bēr- zaine 188	
Atpūtas nami un nometnes	— ASV: Amerikas baptistu apvienības nometne Bukskaun- tijā 189, Gaŗezers 191, Kurša 193, Mežvidi 194, Ņujorkas draudzes nometne Katskilos 195, Piesaule 197, Priedaine 198, Rota 199. Austrālijā: Dzintari 201, Tērvete 203. Francijā: Abrene 205. Kanādā: Mežciems 207, Saulaine 207, Sidrabene 208, Sprīdīši 209, Tālava 209, Tērvete 210. Vācijā: Gauja 211	
Slepenais līgums starp Vāciju un Padomju savienību		213
Baltijas valstu brīvības diena ASV 1988. gadā		219
In memoriam	—	220
Labojums	—	221
Saturs	—	222

ATTĒLI

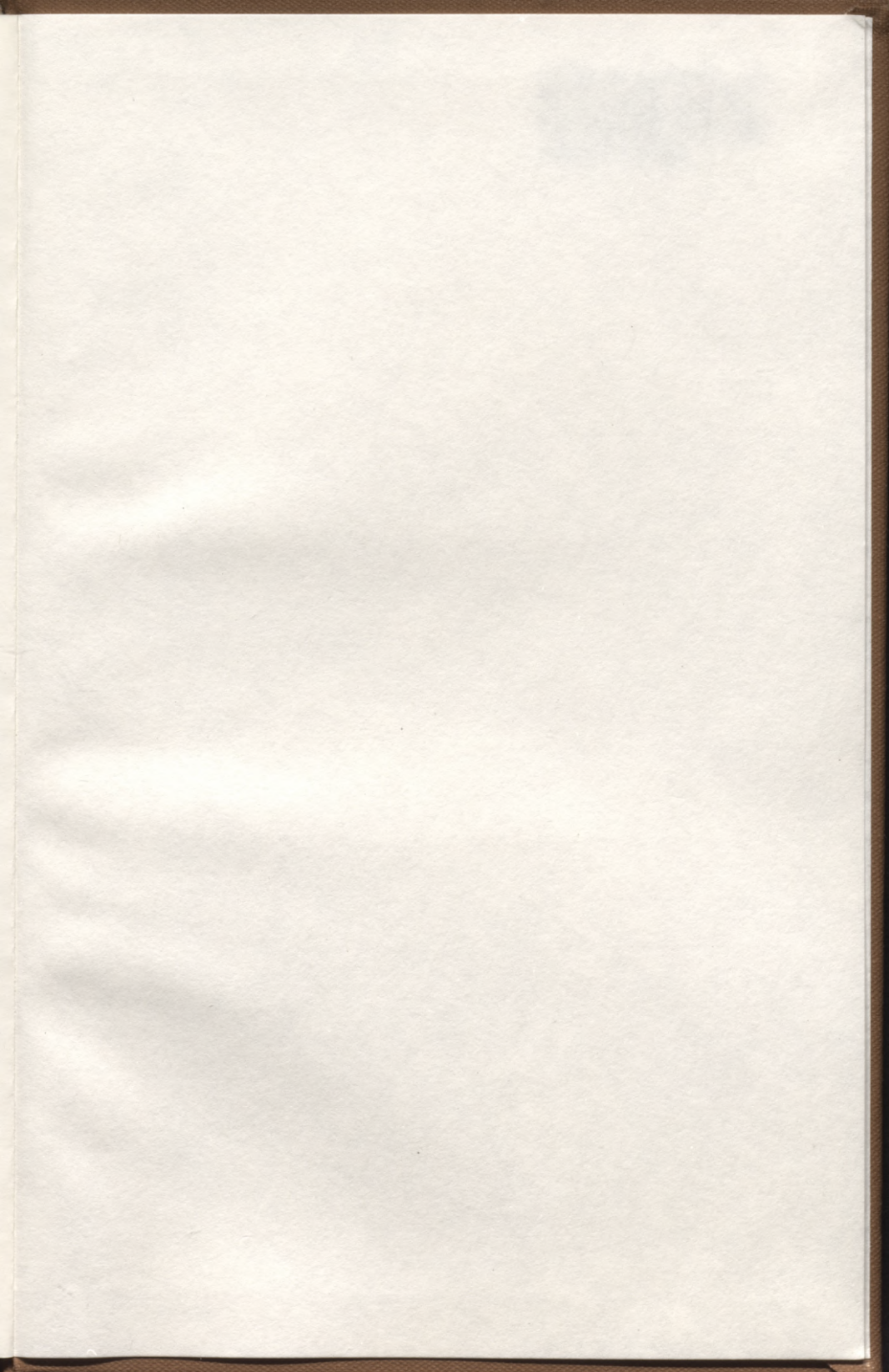
Leo Svīķers – Ziedi 2, Viņete dzejolim 6. Oskars Norītis – Ilustrācija Akurātera *Kalpa zēna vasarai* 13, Sieviete sarkanā 14, Inese 15, Ilona Leimane 19, Līgo vakars 25, Ilustrācija Puškina *Prieka dāmai* 29. Janis Rozentāls – [Mūža pavasars] 37, [Mūža vasara] 39, [Mūža ziema] 41. Niklāvs Strunke – Ilustrācija Raiņa *Ave sol!* 79. Kārlis Zemdega – Taisnība 85. Ivars Muzikants – Alīda Cīrulle 97, Arvīds Prods 101. Kārlis Sūniņš – Baltie ceriņi 103. Ivars Muzikants – Arvīda Muchka 151. Architektu zīmējumi Latviešu ciemam 173. Gunardess Zilberts – Latviešu ciema biļetena tituls 184. Latviešu nams Adelaidē 185. Egils Hermanovskis – Kristus dārzs 187. Džordžs Rēpers (George Raper) – Pelēkais ķengurs un zāleskoks 204. Augusts Kopmanis – Lačplēsis 207. Beku īru senču ģerbonis 220.

FOTOATTĒLI

Dzelminieki 49. *Daugavas* līdzstrādnieku grupa 49. Rakstnieku pils svētku zāle 60. Nams Rīgā, Dzirnau ielā 65. Tiesu pils Rīgā 87. Burtnieku mājas iemītnieki 91. K.Morberga novēlējuma ēka 93. Bostonas pensionāru biedrības amatpersonas 113. Simtgadniece Cecīlija Berga 114. Filadelfijas pensionāru kopas valde 116. Filadelfijas pensionāri eglītes vakarā 117. Grandrepidsas latviešu biedrības nams 119. Grandrepidsas pensionāru biedrības valde 119. Čikāgas latviešu nams 120. Apmeklējums veco ļaužu mītnē 121. Klīvlendas pensionāru apvienības vadība 122. Pensionāru sanāksmes dalībnieki Klīvlendā 123. Klīvlendas pensionāri 1975. gadā 123. Ohaio autoceļi 124. Milvoki latviešu nams 126. Atpūtas nams Katskilos 128. Sietlas ainava 130. Takomas pensionāru kopas vadība 132. Vašingtonas stāta ainavas 134, 135. Zvanutornis Berklejas universitātē 137. Zelta vārtu tilts 138. Ontario ezers 139. Kanādas ūdeņi – makšķerņu paradīze 140. Montrealas pensionāru apvienības valde 142. Montreala Kvebekā 143. Kanādas parlamenta ēka Otavā 145. Toronto pensionāru apvienības biļetens 147. Televīzijas tornis Torontō 148. Toronto pilsētas nams 148. Stokholmas pilsētas nams 149. Aprūpes valde Zviedrijā 153. *Pensionāru vēstneša* tituls 154. Vīru dubultkvartets Mežezers 155. Stokholmas koncertnams 157. Gētas laukums Gēteborgā 158. Latviešu māja Almelijā 160. Latviešu mājas iemītnieki 161. Straumēnu vecā ēka 163. Jaunceltne Straumēnos 164. Mūsmājas Koventrī 165. DVF Koventri nodaļas valde 165. Rofantas galvenā ēka 166. Melburna 175. Latviešu ciema pamatakmeni liekot 176. Profesors Dunsdorfs ievieto dokumentus Latviešu ciema pamatakmenī 177. Aprūpes nams Latviešu ciemā 178, 179. Istaba Latviešu ciema savrupmājā 180. Savrupmāju ārskats 181. Sidrabene 186. K.Līduma mākslas galerija 186. Beverīnas vidusskola Bukskauntijas nometnē 189. Beverīnas ainas 190. Gaņezera brīvdabas baznīca 191. Pensionāru padomes sēde Gaņezērā 192. Gaņezers 192. Vasaras vidusskola Kurša 193. Kursas audzēkņi brīvdabas dievkalpojumā 193. Mežvidu ezeriņš 194. Viesi Mežvidu ēdamzālē 194. Ņujorkas draudzes nometne Elka parkā 195. Elka parka nometnes ezers 196. Kalna baznīca Piesaulē 197. Priedaines latviešu nams 198. Latviešu kaņģainvalīdu apvienības Brāļu kapi Katskilos 199. Austrālijas meža ugunsgrēks 203. Abrenes pils 205. Skats Toronto centra rožudārzā 208. Otavas tulpjulaiki 209. Ainava Tērvetes apkārtnē 210. Kaņģainvalīdu nams Gauja 211. Hitlera un Staļina slepenais līgums (faksimils) 213–215.

DIAGRAMMAS, KARTES, PLĀNI

Kļūmīgie trīs gadi 35. Pārdzīvojušo procents ASV, Austrālijā un Latvijā 42–44. Rakstnieku un akadēmisko mācītspēku mūža ilgums 50. Rakstnieku dzimšanas un pirmās publikācijas gada korelācija 51. Divdesmitā gadsimteņa latviešu rakstnieki 52–59. Pensionāru biedrības, aprūpes nami un atpūtas nometnes (pasaules karte) 108–109. Latviešu ciema plāns 168, 169. Latviešu ciema perspektīvais zīmējums 171. Latviešu ciema savrupmāju plāni 182, 183. Elka parka nometnes plāns 200. Dzintaru projekta skice 201. Dzintaru plāna mets 202. Abrenes plāns 206. Hitlera un Staļina slepenais līgums 1939. gadā 218.

25.5

LATVIJAS NACIONĀLA BIBLIOTEKA

0303018663

